

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ,
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ
ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΨΥΧΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2004

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3940/1
Ημερ. Εισ.: 30-09-2004
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2004
ΖΥΡ

Στους γονείς μου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ	5
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ	12
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	14
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η πορεία της Ευρωπαϊκής ένωσης και η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής έως σήμερα.....	17
1.1 Εισαγωγή	17
1.2 Η Συνθήκη του Παρισιού (1951).....	18
1.3 Η Συνθήκη της Ρώμης (1957).....	18
1.4 Η πρώτη διεύρυνση (1973) και το ΕΤΠΑ (1975).....	19
1.5 Η διεύρυνση προς Νότο (1981 και 1986).....	19
1.6 Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) και τα ΜΟΠ (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα)	20
1.7 Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων (1988).....	21
1.8 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992)	22
1.9 Η συνένωση της Γερμανίας (1990) και η δεύτερη διεύρυνση (1995)	24
1.10 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)	25
1.11 Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων και το Πρόγραμμα Δράσης 2000	26
1.12 Η Συνθήκη της Νίκαιας (2001).....	30
1.13 Σύνοδος κορυφής της Κοπεγχάγης (2002)	31
1.14 Συνθήκη Προσχώρησης των δέκα νέων κρατών μελών (Αθήνα 2003)	32
1.15 Διακυβερνητική Διάσκεψη για το Νέο Σύνταγμα της ΕΕ (Θεσσαλονίκη-21 Ιουνίου 2003) και Διακυβερνητική Σύνοδος Κορυφής των Βρυξελλών (Δεκέμβριος 2003).....	33
1.16 Πλήρης ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών (Δουβλίνο 2004).....	35
1.17 Συμπεράσματα	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οικονομική - κοινωνική σύγκλιση και η πολιτική συνοχής.....	38
2.1 Εισαγωγή	38

2.2 Η αντιπαράθεση δύο βασικών οικονομικών ρευμάτων.....	39
2.2.1 Η οικονομική της συσσώρευσης.....	39
2.2.2 Η νεοκλασική προσέγγιση.....	40
2.3 Παράγοντες που επιδρούν στην οικονομική και κοινωνική σύγκλιση.....	42
2.3.1 Ανταγωνιστικότητα.....	42
2.3.2 Η γήρανση του πληθυσμού και η μετανάστευση.....	43
2.3.3 Ανθρώπινο κεφάλαιο.....	45
2.3.4 Άμεσες ξένες επενδύσεις.....	46
2.3.5 Καινοτομία - έρευνα - τεχνολογία της πληροφορίας.....	48
2.3.6 Οικονομία της γνώσης.....	48
2.4 Συμπεράσματα.....	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι περιφερειακές ανισότητες στα υπάρχοντα κράτη- μέλη κατά τη περίοδο 1995-2001.....

3.1 Η κατάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων ανά κράτος μέλος(σε επίπεδο NUTS II).....	51
3.1.1 Βέλγιο.....	52
3.1.2 Γερμανία.....	54
3.1.3 Ελλάδα.....	56
3.1.4 Ισπανία.....	58
3.1.5 Γαλλία.....	60
3.1.6 Ιρλανδία.....	62
3.1.7 Ιταλία.....	63
3.1.8 Αυστρία.....	65
3.1.9 Ολλανδία.....	67
3.1.10 Πορτογαλία.....	69
3.1.11 Φιλανδία.....	71
3.1.12 Σουηδία.....	73
3.1.13 Αγγλία.....	75
3.2 Οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.....	79
3.3 Συμπεράσματα.....	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οι περιφερειακές ανισότητες στα νέα κράτη- μέλη κατά τη περίοδο 1995-2001.....	93
4.1 Η κατάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων ανά κράτος μέλος(σε επίπεδο NUTS II).....	93
4.1.1 Δημοκρατία της Τσεχίας.....	94
4.1.2 Πολωνία.....	96
4.1.3 Ουγγαρία.....	97
4.1.4 Σλοβακία.....	99
4.1.5 Σλοβενία.....	101
4.1.6 Λετονία.....	102
4.1.7 Λιθουανία.....	103
4.1.8 Εσθονία.....	105
4.1.9 Μάλτα.....	106
4.1.10 Κύπρος.....	107
4.2 Οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών στην διευρυμένη ΕΕ.....	108
4.3 Συμπεράσματα.....	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και επιπέδου ανάπτυξης στα κράτη μέλη της ΕΕ των «15» και στα νέα κράτη μέλη.....	114
5.1 Εισαγωγή.....	114
5.2 Εκπαίδευση και οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ.....	115
5.2.1 Βέλγιο.....	115
5.2.2 Γερμανία.....	117
5.2.3 Ελλάδα.....	119
5.2.4 Ισπανία.....	121
5.2.5 Γαλλία.....	122
5.2.6 Ιρλανδία.....	124
5.2.7 Ιταλία.....	124
5.2.8 Αυστρία.....	126
5.2.9 Ολλανδία.....	127
5.2.10 Πορτογαλία.....	129
5.2.11 Φιλανδία.....	130
5.2.12 Σουηδία.....	132

5.2.13 Αγγλία.....	133
5.2.14 Δανία.....	134
5.2.15 Λουξεμβούργο.....	135
5.3 Μορφωτικό επίπεδο και επίπεδα ανάπτυξης στις νέες χώρες μέλη της ΕΕ.....	135
5.3.1 Τσεχία.....	136
5.3.2 Εσθονία.....	137
5.3.3 Ουγγαρία.....	137
5.3.4 Πολωνία.....	138
5.3.5 Σλοβενία.....	138
5.3.6 Σλοβακία.....	139
5.3.7 Λιθουανία.....	139
5.3.8 Λετονία.....	140
5.3.9 Κύπρος.....	140
5.4 Συμπεράσματα.....	142
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Οι προκλήσεις της διεύρυνσης και οι προοπτικές της πολιτικής συνοχής.....	146
6.1 Εισαγωγή.....	146
6.2 Η πρόκληση της διεύρυνσης για τα νέα κράτη μέλη.....	146
6.3 Η πρόκληση της διεύρυνσης για την ΕΕ.....	148
6.4 Οι προκλήσεις της πολιτικής συνοχής.....	150
6.5 Προοπτικές της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής στο μέλλον μέσα από μαθήματα του παρελθόντος.....	153
6.6 Πιθανά σενάρια διαμόρφωσης της μελλοντικής περιφερειακής πολιτικής.....	154
6.7 Συμπεράσματα.....	156
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	158
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	161
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	188

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 3.1: Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV του κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ),1995-2001.

Πίνακας 4.1: Ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλή ΑΕΠ των 25 κρατών μελών για την χρονική περίοδο 1999-2001 (EE-25=100)

Πίνακας 4.2: Χρόνος προσέγγισης του μέσου επιπέδου ανάπτυξης και εξάλειψης του χάσματος (σε έτη)

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 3.1: Βέλγιο. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.2: Βέλγιο. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001

Διάγραμμα 3.3: Βέλγιο. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.4: Γερμανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.5: Γερμανία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001

Διάγραμμα 3.6: Γερμανία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995)σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.7: Ελλάδα. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.8: Ελλάδα. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001

Διάγραμμα 3.9: Ελλάδα. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995)σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.10: Ισπανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.11: Ισπανία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.12: Ισπανία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.13: Γαλλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.14: Γαλλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.15: Γαλλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.16: Ιρλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1998-2001

Διάγραμμα 3.17: Ιρλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.18: Ιταλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.19: Ιταλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.20: Ιταλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.21: Αυστρία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.22: Αυστρία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.23: Αυστρία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.24: Ολλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.25: Ολλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 3.26: Ολλανδία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

- Διάγραμμα 3.27: Πορτογαλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001
- Διάγραμμα 3.28: Πορτογαλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001
- Διάγραμμα 3.29: Πορτογαλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995)σε επίπεδο NUTS II
- Διάγραμμα 3.30: Φιλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001
- Διάγραμμα 3.31: Φιλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001
- Διάγραμμα 3.32: Φιλανδία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995)σε επίπεδο NUTS II
- Διάγραμμα 3.33 : Σουηδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001
- Διάγραμμα 3.34: Σουηδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001
- Διάγραμμα 3.35: Σουηδία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995)σε επίπεδο NUTS II
- Διάγραμμα 3.36: Αγγλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001
- Διάγραμμα 3.37: Αγγλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II,1995-2001
- Διάγραμμα 3.38: Αγγλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995)σε επίπεδο NUTS II
- Διάγραμμα 3.39: Δανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995-2001
- Διάγραμμα 3.40: Λουξεμβούργο. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995-2001
- Διάγραμμα 3.41: Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο NUTS II, 2001(μ.ο. χώρας=100)
- Διάγραμμα 3.42: Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) των κρατών μελών της ΕΕ-15,1995-2001
- Διάγραμμα 3.43: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 3.44: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS I

Διάγραμμα 3.45: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS 0

Διάγραμμα 3.46: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II(μεγέθη σταθμισμένα με τον εθνικό μέσο όρο)

Διάγραμμα 4.1: Δημοκρατία της Τσεχίας. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

Διάγραμμα 4.2: Δημοκρατία της Τσεχίας. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 4.3: Δημοκρατία της Τσεχίας. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 4.4: Πολωνία. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

Διάγραμμα 4.5: Πολωνία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 4.6: Πολωνία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 4.7: Ουγγαρία. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

Διάγραμμα 4.8: Ουγγαρία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 4.9: Ουγγαρία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 4.10: Σλοβακία. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

Διάγραμμα 4.11: Σλοβακία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Διάγραμμα 4.12: Σλοβακία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Διάγραμμα 4.13: Σλοβενία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.14: Σλοβενία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

Διάγραμμα 4.15: Λετονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.16: Λετονία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

Διάγραμμα 4.17: Λιθουανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.18: Λιθουανία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

Διάγραμμα 4.19: Εσθονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.20: Εσθονία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

Διάγραμμα 4.21: Μάλτα. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.22: Κύπρος. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.23: Νέα κράτη μέλη. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Διάγραμμα 4.24: ΕΕ-25. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1999-2001

Διάγραμμα 4.25: ΕΕ-25. Κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1999 και 2001

Διάγραμμα 5.1: Βέλγιο. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.2: Βέλγιο. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.3: Γερμανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.4: Γερμανία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.5: Ελλάδα. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.6: Ελλάδα. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.7: Ισπανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.8: Ισπανία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.9: Γαλλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.10: Γαλλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.11: Ιρλανδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.12: Ιταλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.13: Ιταλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.14: Αυστρία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.15: Αυστρία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.16: Ολλανδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.17: Ολλανδία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.18: Πορτογαλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.19: Πορτογαλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.20: Φιλανδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.21: Φιλανδία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.22: Σουηδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.23: Σουηδία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.24: Αγγλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.25: Αγγλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Διάγραμμα 5.26: Δανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.27: Λουξεμβούργο. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.28: Τσεχία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.29: Εσθονία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.30: Ουγγαρία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.31: Πολωνία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.32: Σλοβενία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.33: Σλοβακία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.34: Λιθουανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.35: Λετονία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.36: Κύπρος. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Διάγραμμα 5.37: Μορφωτικό επίπεδο των κρατών μελών της ΕΕ των «25», 2002

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης Α.1: ΑΕΠ κατά κεφαλή στις περιφέρειες της ΕΕ των 15 σε επίπεδο NUTS II (2001)

Χάρτης Α.2: Ρυθμός ανάπτυξης των περιφερειών επιπέδου NUTS II (1995-2001)

Χάρτης Α.3: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Χάρτης Α.4: Ομαδοποίηση των περιφερειών της ΕΕ των 15 με βάση το ρυθμό και το επίπεδο ανάπτυξης (NUTS II- σταθμισμένα μεγέθη)

Χάρτης Α.5: Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο στις περιφέρειες της ΕΕ των 15 σε επίπεδο NUTS II (2002)

Χάρτης Α.6: Μεσαίο μορφωτικό επίπεδο στις περιφέρειες της ΕΕ των 15 σε επίπεδο NUTS II (2002)

Χάρτης Α.7: Υψηλό μορφωτικό επίπεδο στις περιφέρειες της ΕΕ των 15 σε επίπεδο NUTS II (2002)

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΔΕΥ	Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΓΤΠΕ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΚΑΕ/	
ΕΥΡΑΤΟΜ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΚΑΕ	Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη
ΚΓΠ	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας
κ.κ.	κατά κεφαλή
ΜΑΔ	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
μ.ο.	μέσος όρος
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
ΟΝΕ	Οικονομική Νομισματική Ένωση
ΠΠ	Περιφερειακή Πολιτική
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΧΜΠΑ	Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας
at	Αυστρία
be	Βέλγιο
Cv	Συντελεστής Διακύμανσης
cy	Κύπρος
cz	Τσεχία
de	Γερμανία
dk	Δανία
es	Ισπανία
ee	Εσθονία
fi	Φιλανδία
fr	Γαλλία
gr	Ελλάδα
GDP	ΑΕΠ
hu	Ουγγαρία
ie	Ιρλανδία

it	Ιταλία
lt	Λιθουανία
lu	Λουξεμβούργο
lv	Λετονία
mt	Μάλτα
nl	Ολλανδία
NUTS	Ευρωπαϊκές Στατιστικές Εδαφικές Μονάδες
pl	Πολωνία
pt	Πορτογαλία
se	Σουηδία
sk	Σλοβακία
sl	Σλοβενία
uk	Αγγλία

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους εκείνους που με βοήθησαν, με στήριξαν και μου έδειξαν κατανόηση κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

Θα ήθελα να ξεκινήσω από τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κ. Ψυχάρη Ιωάννη Επίκουρο Καθηγητή Περιφερειακής Οικονομικής για τη συνεργασία, την υποστήριξη και την καθοδήγηση του, όπως επίσης, και για το χρήσιμο και σημαντικό υλικό που μου παρείχε στο οποίο στηρίχτηκε η διπλωματική μου.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Καλλιώρα Δημήτρη Οικονομολόγο και υποψήφιο διδάκτορα από το εργαστήριο Περιφερειακών Οικονομικών Αναλύσεων και Προβλέψεων (ΤΜΧΠΠΑ) για την σημαντική τεχνική βοήθεια και το χρήσιμο υλικό που μου παρείχε.

Ακόμη, ένα μεγάλο «ευχαριστώ» οφείλω τόσο στους φίλους μου στο Βόλο όσο και εκτός αυτού, οι οποίοι ήταν κοντά μου και με στήριξαν ηθικά, μου συμπαραστάθηκαν και με βοήθησαν με τις συμβουλές τους.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα σημαντικότερα άτομα στη ζωή μου, την οικογένεια μου, για την ηθική, ψυχολογική και υλική υποστήριξη που ακατάπαυστα μου παρέχει, για την εμπιστοσύνη που μου δείχνει και που είναι πάντα δίπλα μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό την ανάλυση, μελέτη και εξέταση της κατάστασης που επικράτησε στο εσωτερικό των κρατών μελών (τόσο των 15 όσο και των δέκα νέων μελών) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο 1995-2001. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις ανισότητες που δημιουργούνται μεταξύ των περιφερειών αλλά και των κρατών όσον αφορά το επίπεδο και τον ρυθμό ανάπτυξης τους. Η μελέτη αυτή βασίζεται σε πληθυσμιακά στοιχεία και σε στοιχεία για το κατά κεφαλή ΑΕΠ όλων των χωρών (υπαρχόντων και νέων) τα οποία προέρχονται από στατιστικά δεδομένα της Κοινότητας (EUROSTAT). Επίσης η ανάλυση αυτή βασίζεται σε επίσημα έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ειδικότερα στην «Τρίτη Έκθεση προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή» αλλά και σε ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία σχετική με το θέμα.

Η εργασία χωρίζεται σε έξι κεφάλαια. Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζονται και αναλύονται τόσο τα γεγονότα σταθμοί που καθόρισαν την σημερινή μορφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από διαδοχικές διευρύνσεις, όσο και οι ημερομηνίες σταθμοί στην πορεία της περιφερειακής πολιτικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται οι δύο προσεγγίσεις που οδηγούν στην ισόρροπη ανάπτυξη, η οικονομική της συσσώρευσης και η νεοκλασική προσέγγιση. Παράλληλα, παρατίθενται αναλυτικά οι παράγοντες που επιδρούν στην οικονομική και κοινωνική σύγκλιση και βοηθούν στην μείωση (αν όχι εξάλειψη) των ανισοτήτων που ήδη υπάρχουν, αλλά και αυτών που θα προστεθούν από τη νέα διεύρυνση της ΕΕ.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των ανισοτήτων τόσο στο εσωτερικό των κρατών (της ΕΕ των «15») σε επίπεδο περιφερειών NUTS II, όσο και στο εσωτερικό της ΕΕ σε επίπεδο κρατών και σε επίπεδο περιφερειών. Η ανάλυση αυτή στηρίζεται στην εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης για την περίοδο 1995-2001 (κριτήριο σύγκλισης σ - convergence), στην διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών για την ίδια περίοδο αλλά και στην συσχέτιση της μεταβολής του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών της ΕΕ των «15» (1995-2001) με το κατά κεφαλή ΑΕΠ του 1995 (κριτήριο σύγκλισης β - convergence).

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ανάλυση που προηγήθηκε στο κεφάλαιο 3, για τις νέες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εξετάζεται η οικονομική επίδοση

κάθε νέου κράτους μέλους χωριστά, καθώς και η κατάσταση των ανισοτήτων στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης των «25».

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται η κατάσταση του μορφωτικού επιπέδου κάθε χώρας μέλους της ΕΕ των «25», ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επιδρούν στην οικονομική και κοινωνική σύγκλιση. Επίσης, συσχετίζεται το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των περιφερειών NUTS II (2002) με το κατά κεφαλή ΑΕΠ (2001), τόσο των 15 κρατών μελών όσο και των νέων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο εξετάζονται οι προκλήσεις της πρόσφατης διεύρυνσης της ΕΕ, τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει τόσο η ΕΕ των «15» όσο και τα δέκα νέα κράτη μέλη. Παράλληλα, παρουσιάζονται τα προβλήματα και οι ευκαιρίες που η ιστορικής σημασίας διεύρυνση δημιουργεί καθώς επίσης και οι προκλήσεις που η Ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής καλείται να αντιμετωπίσει, ενώ ταυτόχρονα εξετάζονται οι μελλοντικές προοπτικές της περιφερειακής πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η πορεία της Ευρωπαϊκής ένωσης και η εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής έως σήμερα

1.1 Εισαγωγή

Ο σχεδιασμός του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος που άρχισε την επαύριο του πολέμου που συντάραξε την ήπειρό μας οδήγησε διαδοχικά πολλές χώρες να προσχωρήσουν αυτοβούλως σε αυτό. Η ελκυστικότητα του μοντέλου ενοποίησης είναι τόσο ισχυρή ώστε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ήδη Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά το μεγαλύτερο διάστημα της ύπαρξής της να διέρχεται διαδικασία διεύρυνσης.

Με την ιστορική διακήρυξη της 9^{ης} Μαΐου 1950 του Robert Schuman(υπουργός εξωτερικών της Γαλλίας), η οποία έλεγε:«Η Ευρώπη δεν θα γίνει μεμιάς ούτε μέσα σ'ένα συνολικό οικοδόμημα. Θα γίνει με συγκεκριμένες πραγματοποιήσεις, που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη»(Μούσης,2001), τέθηκαν οι πρώτες βάσεις του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Όραμα του Σούμαν ήταν η καθιέρωση της ειρήνης στην γηραιά ήπειρο μέσα από την συνεργασία των κρατών της με στόχο τόσο την οικονομική όσο και την πολιτική ολοκλήρωση με την σταδιακή δημιουργία μιας «ευρωπαϊκής ομοσπονδίας». Το γεγονός αυτό σήμαινε ότι τα ευρωπαϊκά κράτη θα έπρεπε να παραιτηθούν από το δόγμα του αδιαιρέτου της εθνικής κυριαρχίας προς όφελος ενός ευρωπαϊκού ομοσπονδιακού κράτους.

Παρότι η πρόκληση του υπουργού εξωτερικών της Γαλλίας απευθυνόταν σε όλα τα κράτη της Ευρώπης μόνο έξι χώρες ανταποκρίθηκαν- η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο και η Ολλανδία. Η «μικρή Ευρώπη» των έξι άρχισε έτσι να λειτουργεί ως Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) η οποία είχε τέτοια επιτυχία που, μέσα σε λίγα χρόνια, αυτές οι ίδιες έξι χώρες αποφάσισαν να προχωρήσουν περισσότερο και να ενοποιήσουν και άλλους τομείς των οικονομιών τους. Το 1957, υπέγραψαν τις Συνθήκες της Ρώμης με τις οποίες ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ) και η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα(ΕΟΚ). Το 1992 με τη συνθήκη του Μάαστριχτ θεσπίστηκαν νέες μορφές συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών μελών. Με τη προσθήκη αυτή της διακυβερνητικής συνεργασίας στο υφιστάμενο "κοινοτικό" σύστημα, η συνθήκη του Μάαστριχτ δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Ένωση(ΕΕ) (www.europa.eu.int).

Παρακάτω εξετάζονται και αναλύονται τόσο τα γεγονότα σταθμοί που καθόρισαν την σημερινή μορφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από διαδοχικές διευρύνσεις όσο και οι ημερομηνίες σταθμοί στην πορεία της περιφερειακής πολιτικής.

1.2 Η Συνθήκη του Παρισιού (1951)

Η πρώτη κοινοτική Συνθήκη, αυτή που ίδρυε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) υπογράφηκε στο Παρίσι στις 18 Απριλίου 1951 και τέθηκε σε ισχύ στις 25 Ιουλίου 1952. Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός της ήταν η εξάλειψη των εμποδίων στις ανταλλαγές και η δημιουργία μιας κοινής αγοράς, μέσα στην οποία τα προϊόντα των ανθρακωρυχείων και των σιδηρουργείων θα κυκλοφορούσαν ελεύθερα για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες όλων των κατοίκων της Κοινότητας χωρίς διακρίσεις βασισμένες στην εθνικότητα. Ελεύθερα επίσης θα έπρεπε να κυκλοφορούν τα κεφάλαια και οι εργαζόμενοι σ' αυτούς τους τομείς (Μούσης, 2001).

1.3 Η Συνθήκη της Ρώμης (1957)

Η Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ) υπογράφηκε στη Ρώμη στις 25 Μαρτίου 1957 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Κύριο στοιχείο της Συνθήκης αυτής ήταν ο συντονισμός των ερευνητικών προγραμμάτων των κρατών μελών και ένα κοινό πρόγραμμα έρευνας, το οποίο θα έθετε σε λειτουργία ένα Κοινό Κέντρο Ερευνών. Μαζί με την Συνθήκη περί Ευρατόμ, τα έξι κράτη μέλη υπέγραψαν στις 25 Μαρτίου 1957, στον λόφο του Καπιτωλίου της Ρώμης, τη Συνθήκη ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η οποία επίσης τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Ωστόσο με την έννοια «Συνθήκη της Ρώμης» αναφερόμαστε βεβαίως στην Συνθήκη ΕΟΚ. Λόγω της φύσης της και του πεδίου εφαρμογής της αυτή η Συνθήκη επισκίαζε τις άλλες κοινοτικές Συνθήκες μέχρι και αυτή η ίδια να υπερκαλυφθεί από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, ενώ οι άλλες δύο είναι «Συνθήκες- νόμοι», ειδικές, λεπτομερείς και δύσκαμπτες, η Συνθήκη ΕΟΚ ήταν μια «Συνθήκη –πλαίσιο».

Η βασική αποστολή την οποία ανέθετε η Συνθήκη της Ρώμης στους κοινοτικούς θεσμούς ήταν η δημιουργία μιας κοινής αγοράς μεταξύ των κρατών μελών. Αυτή

περιλάμβανε α) την πραγματοποίηση μιας τελωνιακής ένωσης, β) την πραγματοποίηση, μέσω ιδίως της εναρμόνισης των εθνικών πολιτικών, των τεσσάρων ουσιαστικών ελευθεριών: της ελεύθερης κυκλοφορίας των βιομηχανικών και αγροτικών προϊόντων, της ελεύθερης κυκλοφορίας των μισθωτών εργαζομένων, της ελεύθερης εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών από ανεξάρτητους επαγγελματίες και επιχειρήσεις και της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων.

Στην προσπάθεια πάντα να εμβαθύνουν στην έννοια της Κοινότητας, το 1969 στη διάσκεψη κορυφής της Χάγης οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν ότι επίσημο στόχο της ευρωπαϊκής οικοδόμησης αποτελεί η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ONE).

1.4 Η πρώτη διεύρυνση (1973) και το ΕΤΠΑ (1975)

Η πρώτη διεύρυνση της ΕΕ έγινε το 1973 με την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου, της Δανίας και της Ιρλανδίας στους έξι. Έπρεπε να περιμένουν πολλά χρόνια λόγω του βέτο του General de Gaulle, Προέδρου της Γαλλίας, όσον αφορά την ένταξη του Ηνωμένου Βασιλείου. Με την πρώτη διεύρυνση ουσιαστικά αυξήθηκε η πολιτική και οικονομική διαφορετικότητα μέσα στην Κοινότητα, η οποία συνέπεσε με μία βασική αλλαγή στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον (Τσούκαλης, 2003). Η αύξηση των ανισοτήτων είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) το 1975. Το ταμείο αυτό είχε ως στόχο την μερική ανακατανομή των συνδρομών των κρατών προς όφελος των μειονεκτικών περιφερειών (www.europa.eu.int). Ωστόσο το ΕΤΠΑ δεν ήταν η πρώτη προσπάθεια διαμόρφωσης περιφερειακής πολιτικής αφού με τις Συνθήκες της Ρώμης το 1958 ιδρύθηκαν δύο τομεακά Ταμεία: το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ).

1.5 Η διεύρυνση προς Νότο (1981 και 1986)

Οι αιτήσεις ένταξης από την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία έφτασαν σε μία περίοδο κρίσης για τους «Εννέα». Παρότι, αυτές οι νέες δημοκρατίες έδειξαν μία κολακευτική αφοσίωση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, δεν προσέφεραν αρκετά ώστε να

ξεσηκώσουν τα πνεύματα των ήδη κρατών μελών ανάμεσα στον στασιμοληθωρισμό και στις λογομαχίες των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων. Αδύναμες οικονομικά και εύθραυστες πολιτικά, οι νότιο- Ευρωπαίοι υποψήφιοι έθεσαν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ένα νέο και δύσκολο ζήτημα. Όντας ανίκανοι συνολικά αλλά και κατά κατηγορία να πουν «όχι», οι «Εννέα» χρονοτριβούσαν ενώ επίσης αποφάσισαν υπέρ δύο εντάξεων σ' αυτό το νέο γύρο διεύρυνσης (Τσούκαλης,2003).

Οι Συνθήκες που ίδρυσαν τις Κοινότητες τροποποιήθηκαν και πάλι ως προς τα θεσμικά θέματα από τη Συνθήκη ένταξης της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας, που υπογράφηκε στην Αθήνα στις 28 Μαΐου 1979. Με αυτή τη Συνθήκη οι «Εννέα» έγιναν «Δέκα» από την 1^η Ιανουαρίου 1981. Οι Δέκα έγιναν «Δώδεκα» από την 1^η Ιανουαρίου 1986 χάρη στις πράξεις προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, που υπογράφηκαν στη Μαδρίτη και στη Λισσαβόνα στις 12 Ιουνίου 1985 (Μούσης,2001).

1.6 Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) και τα ΜΟΠ (Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα)

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο και στη Χάγη το 1986 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουλίου 1987. Συμπληρώνοντας ιδίως τη Συνθήκη ΕΟΚ, η Ενιαία Πράξη υποχρέωνε την Κοινότητα να πάρει τα μέτρα που χρειάζονταν για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς μέχρι την 31 Δεκεμβρίου 1992 (Μούσης,2001). Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη έθεσε τις βάσεις για μια πραγματική πολιτική συνοχής, η οποία στόχο είχε να αντισταθμίσει, για τις χώρες του Νότου και τις λοιπές μειονεκτικές περιφέρειες, τις πιέσεις της ενιαίας αγοράς (www.europa.eu.int).

Ουσιαστικά το 1986 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη εντάσσεται ο τίτλος «Οικονομική και Κοινωνική Συνοχή» στη Συνθήκη ΕΟΚ, με τον οποίο θεσμοθετείται η περιφερειακή πολιτική ως κοινωνική πολιτική. Στόχος της Κοινότητας, ουσιαστικά και τυπικά, γίνεται η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων, των διαφορών στα επίπεδα ανάπτυξης των διαφόρων περιοχών, στόχος ο οποίος θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την άσκηση των κοινοτικών πολιτικών (άρθρο 130B)(Ανδρικοπούλου,2000).

Την ίδια περίοδο δημιουργείται και εφαρμόζεται για πρώτη φορά μια νέα αντίληψη περί προγραμματισμού με τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (1986-1992), τα οποία αποφασίστηκαν με αφορμή την ένταξη της Ισπανίας και Πορτογαλίας και

αφορούν τις περιφέρειες της Ελλάδας, Ιταλίας και Νότιας Γαλλίας. Τα ΜΟΠ είναι τα πρώτα προγράμματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο που ακολουθούν μια ολοκληρωμένη αναπτυξιακή προσέγγιση και συγχρηματοδοτούνται από τα τρία Διαρθρωτικά Ταμεία (Ανδρικοπούλου, 2000).

Τα προγράμματα αυτά, δεν είχαν απλά και μόνο αντισταθμιστικό, αλλά και διαρθρωτικό χαρακτήρα, δεν σκόπευαν δηλαδή απλά και μόνο να αποζημιώσουν τις χώρες του νότου για τη 'βλάβη' από την ένταξη των νέων χωρών, αλλά και να παρέμβουν σε αυτές με ολοκληρωμένα προγράμματα ώστε να μπορέσουν να αναβαθμίσουν τις υποδομές και το παραγωγικό περιβάλλον, και να είναι σε θέση να καλύψουν στο μέλλον τις τωρινές διαρθρωτικές τους αδυναμίες, σε όφελος, τόσο αυτών των ιδίων, όσο και της κοινότητας. Τα ΜΟΠ ήταν τελικά τα προγράμματα που προετοίμασαν την νέα περιφερειακή πολιτική που καθιερώθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και με την μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων το 1988 (Πετράκος, 2003).

1.7 Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων (1988)

Η μεταρρύθμιση υλοποιείται το 1988 με την έκδοση μιας σειράς Κανονισμών που οριοθετούν το πλαίσιο, το συντονισμό και τους κανόνες λειτουργίας των Ταμείων για μια πενταετή περίοδο (1989-1993). Συνοδεύεται δε από μια γενναία αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων, οι οποίοι διπλασιάζονται σε ετήσια βάση (από 7 δισεκατομμύρια ECU το 1988 σε 14 το 1993). Πρόκειται για το λεγόμενο «πρώτο πακέτο Delors» (Ανδρικοπούλου, 2000). Οι παρεμβάσεις των διαρθρωτικών ταμείων της περιόδου 1989-1993 έπρεπε να βασίζονται στις ακόλουθες αρχές (Πετράκος, 2003):

- *συγκέντρωση* των πόρων κατά προτεραιότητα σε περιφέρειες και ομάδες που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη,
- *προγραμματισμός* και εφαρμογή των πολυετών προγραμμάτων,
- *εταιρική σχέση*, δηλαδή στενή συνεργασία ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στις αρμόδιες αρχές κάθε κράτους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο για τη διαχείριση των προγραμμάτων,
- *προσθετικότητα*, δηλαδή οι κοινοτικοί πόροι θα έρχονται να συμπληρώσουν και όχι να υποκαταστήσουν τις δημόσιες επενδύσεις των κρατών μελών,

- *αποτελεσματικότητα*, υποχρεωτική παρακολούθηση της εφαρμογής των προγραμμάτων και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους.

Για την περίοδο αυτή οι πέντε στόχοι προτεραιότητας είναι οι εξής (Πετράκος, 2003):

- Στόχος 1: η ανάπτυξη και διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιοχών (τα Ταμεία τα οποία συμβάλλουν στον στόχο αυτό είναι το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το ΕΓΤΠΕ)
- Στόχος 2: η ανασυγκρότηση των βιομηχανικών περιφερειών και περιοχών που πλήττονται από παρακμή (τα Ταμεία τα οποία συμβάλλουν στον στόχο αυτό είναι το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ)
- Στόχος 3: η αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ανεργίας (το Ταμείο το οποίο συμβάλλει στον στόχο αυτό είναι το ΕΚΤ)
- Στόχος 4: η επαγγελματική ενσωμάτωση των νέων (το Ταμείο το οποίο συμβάλλει στον στόχο αυτό είναι το ΕΚΤ)
- Στόχος 5α: η ενίσχυση της προσαρμογής των γεωργικών περιφερειών (το Ταμείο το οποίο συμβάλλει στον στόχο αυτό είναι το ΕΓΤΠΕ)
- Στόχος 5β: η ανάπτυξης του αγροτικού χώρου (το Ταμείο το οποίο συμβάλλει στον στόχο αυτό είναι το ΕΓΤΠΕ, το ΕΚΤ και το ΕΤΠΑ)

Οι στόχοι 1, 2 και 5β είναι εδαφικοί, ορίζονται δηλαδή με βάση τα χαρακτηριστικά κάθε περιφέρειας (NUTS II), ενώ οι υπόλοιποι (στόχοι 3, 4 και 5α) είναι θεματικοί, και καλύπτουν ολόκληρη την επικράτεια της ΕΕ (Πετράκος, 2003).

1.8 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992)

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η οποία υπογράφηκε στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου το 1992 και τέθηκε σε ισχύ το 1993, καθιέρωσε την συνοχή ως έναν από τους ουσιαστικούς στόχους της Ένωσης, εκ παραλλήλου με την οικονομική και νομισματική ένωση και την ενιαία αγορά. Προέβλεπε επίσης τη δημιουργία του Ταμείου Συνοχής, το οποίο στηρίζει έργα υπέρ του περιβάλλοντος και των μεταφορών στα λιγότερα ευημερούντα κράτη μέλη (www.europa.eu.int). Οι κυρίως οικονομικοί στόχοι των Κοινοτήτων ξεπεράστηκαν για να αποκτήσουν αυτές σφαιρικούς στόχους. Η Ένωση θέτει πράγματι σαν στόχους (Μούσης, 2001):

- να προωθήσει την ισόρροπη και σταθερή οικονομική πρόοδο, ιδίως με τη δημιουργία ενός χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα, με την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και με την ίδρυση μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ONE),
- να επιβεβαιώσει την ταυτότητα της στη διεθνή σκηνή, ιδίως με την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ),
- να ενισχύσει την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των υπηκόων των κρατών μελών της με την θέσπιση της ιθαγένειας της Ένωσης,
- να αναπτύξει στενή συνεργασία στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ΔΕΥ),
- να διατηρήσει στο ακέραιο το κοινοτικό κεκτημένο και να το αναπτύξει, προκειμένου να εξασφαλισθεί η αποτελεσματικότητα των μηχανισμών και των οργάνων της Κοινότητας.

Στην πραγματικότητα η Συνθήκη για την ΕΕ διαχωρίζει το ευρωπαϊκό οικοδόμημα σε τρία κτίσματα, που ξεχωρίζουν μεταξύ τους ως προς τις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων: το κύριο κτίσμα που είναι αυτό της Κοινότητας, το κτίσμα της συνεργασίας στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων (ΔΕΥ) και το κτίσμα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής της ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

Καθορίζοντας τα κριτήρια οικονομικής και δημοσιονομικής σύγκλισης για τα κράτη μέλη, η συνθήκη αυτή επέβαλε ιδίως τον έλεγχο των δημοσίων ελλειμμάτων. Για τις λιγότερο πλούσιες χώρες αυτό σήμαινε την εφαρμογή μιας αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής καθώς και την αύξηση των επενδύσεων στις υποδομές για να επιταχυνθεί η ανάπτυξη τους. Για την Ισπανία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία μια τέτοια προσπάθεια δεν ήταν δυνατόν να γίνει χωρίς τη στήριξη της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό, η Κοινότητα δημιούργησε ένα ειδικό ταμείο αλληλεγγύης, το Ταμείο Συνοχής, για να βοηθήσει τα τέσσερα φτωχότερα κράτη μέλη: την Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία και την Ελλάδα. Ο στόχος του ήταν να βοηθήσει τις χώρες αυτές να ενταχθούν στην ONE υπό τις καλύτερες συνθήκες (www.europa.eu.int).

Η Συνθήκη για την καθιέρωση της ONE προέβλεπε τρία διαδοχικά στάδια (www.europa.eu.int):

- το πρώτο στάδιο άρχισε την 1^η Ιουλίου του 1990 και σκοπός ήταν να επιτευχθεί η οικονομική και νομισματική σύγκλιση μεταξύ των κρατών μελών,

- η μετάβαση στο δεύτερο στάδιο, από τις αρχές του 1994, δεν υπόκειται σε καμία τυπική απόφαση. Το στάδιο αυτό είχε ως στόχο την προετοιμασία των κρατών μελών ως προς τη σύγκλιση των οικονομικών τους πολιτικών αλλά και τον συντονισμό των νομισματικών τους πολιτικών.
- το τρίτο και τελικό στάδιο της ΟΝΕ εξαρτάται από την επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερής σύγκλισης η οποία μετράται από ορισμένα αντικειμενικά κριτήρια.

Τα εν λόγω κριτήρια που προέβλεπε η Συνθήκη του Μάαστριχτ είναι (www.europa.eu.int) :

1. Το δημοσιονομικό έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ.
2. Το ποσοστό του πληθωρισμού να μην υπερβαίνει περισσότερο από 1.5 μονάδα τον μέσο όρο των τριών κρατών μελών με τις καλύτερες επιδόσεις.
3. Το ποσοστό του δημοσίου χρέους να μην υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ ή να δείχνει διαρκή πτωτική τάση.
4. Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια στις αγορές ομολόγων στο κράτος μέλος τους τελευταίες 12 μήνες, να μην υπερβαίνουν τις 2 ποσοστιαίες μονάδες του αντίστοιχου μέσου όρου των τριών κρατών μελών με τα χαμηλότερα επιτόκια.
5. Το εθνικό νόμισμα να μην έχει υποτιμηθεί τα δύο τελευταία χρόνια.

1.9 Η συνένωση της Γερμανίας (1990) και η δεύτερη διεύρυνση (1995)

Ο αριθμός δώδεκα (όσον αφορά τον αριθμό των μελών) θεωρήθηκε ένας καλός αριθμός και υπήρξε μία συμφωνία να παγώσουν σ' αυτό τον αριθμό τουλάχιστον μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος της εσωτερικής αγοράς το 1993. Η μονιμοποίηση, είχε κάποια λογική, αλλά η μη αναμενόμενη και ραγδαία αποσύνθεση της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας και η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολή του διαβόητου Σιδηρούν Παραπετάσματος άλλαξε τα πάντα. Η Γερμανική συνένωση το 1990 δημιούργησε μια νέα μίνι διεύρυνση, με την απορρόφηση των πέντε ανατολικών Lander με 17 εκατομμύρια ανθρώπους στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία τα Γερμανίας και για το λόγο αυτό επίσης και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Αυτό έθεσε σε κίνηση μία

διαδοχή από γεγονότα τα οποία άλλαξαν θεμελιωδώς τη μορφή του Ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Η συνένωση της Γερμανίας οδήγησε σε μία σημαντική μεταβολή στην δύναμη της Ευρωπαϊκής ισορροπίας, η οποία συνδέθηκε άμεσα με την συνένωση της Ευρώπης. Έτσι, μία μικρή διεύρυνση, η οποία δεν άλλαξε καν τον αριθμό των εθνικών αντιπροσώπων στο τραπέζι των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων, συνδέθηκε με την πιο σημαντική εμβάθυνση της ολοκλήρωσης (Τσούκαλης,2003).

Την 1^η Ιανουαρίου 1995 η Ευρώπη των «Δώδεκα» έγινε η Ευρώπη των «Δεκαπέντε» με την ένταξη της Αυστρίας, της Φιλανδίας και της Σουηδίας (Μούσης,2001). Αυτή τη φορά ήταν, λοιπόν, η σειρά των ουδέτερων, οι οποίοι φυσικά συνειδητοποίησαν ότι η ουδετερότητα είχε χάσει το νόημα της στην μεταπολεμική ψυχρή περίοδο. Περήφανοι για τα υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης και για τα ανεπτυγμένα συστήματα ευημερίας, και με αφοσίωση στις μακροχρόνια ιδρυθείς συνεταιριστικές παραδόσεις, η Αυστρία, η Σουηδία και έως ένα βαθμό η Φιλανδία είχαν δει ελάχιστους λόγους ώστε να πληρώσουν το τίμημα σε όρους απώλειας της εθνικής αυτονομίας που σχετίζεται με την ένταξη τους στην ΕΕ. Αυτός ο γύρος της διεύρυνσης δεν έχει προκαλέσει μέχρι στιγμής καμία μεγάλη αναταραχή, αλλά δεν λειτούργησε και ως καταλύτης για νέες σημαντικές πολιτικές και εξελίξεις, εκτός ίσως της τάσης για μεγαλύτερη διεύρυνση (Τσούκαλης,2003).

1.10 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)

Στις 16 και 17 Ιουνίου του 1997 οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των δεκαπέντε κρατών της ΕΕ αναθεώρησαν τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ καθιέρωσε μια πιο δημοκρατική Ευρώπη που εξασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δημοκρατικών αρχών από τα κράτη μέλη (Μούσης,2001). Η εν λόγω Συνθήκη επιβεβαίωσε τη στρατηγική σημασία της συνοχής καθώς περιλαμβάνει ένα κεφάλαιο σχετικά με την απασχόληση, στο οποίο προβάλλεται η ανάγκη της κοινής δράσης για την υποχώρηση της ανεργίας(www.europa.eu.int).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ έχει τέσσερις κύριους στόχους (Μούσης,2001):

- να θέσει την απασχόληση και τα δικαιώματα των πολιτών στην καρδιά της Ένωσης,

- να εξαλείψει τα τελευταία εναπομένοντα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και να ενδυναμώσει την ασφάλεια, παγιώνοντας και «κοινοτικοποιώντας» τη συνεργασία των κρατών μελών στα πεδία της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων,
- να δώσει στην Ευρώπη μια ισχυρότερη φωνή στις παγκόσμιες υποθέσεις, καθιστώντας το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπεύθυνο για τον διορισμό κοινών στρατηγικών, τις οποίες θα εφαρμόζουν τα κράτη μέλη και η Ένωση, ορίζοντας έναν ανώτατο αντιπρόσωπο της ΚΕΠΠΑ και ιδρύοντας μια μονάδα προγραμματισμού και επείγουσας δράσης υπό την αρμοδιότητα του,
- να καταστήσει πιο αποτελεσματική τη θεσμική δομή της Ένωσης ενόψει της διεύρυνσης της δια της ένταξης των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης και της Κύπρου.

1.11 Η μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων και το Πρόγραμμα Δράσης 2000

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου τον Μάρτιο του 1999, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων κατέληξαν σε πολιτική συμφωνία για το Πρόγραμμα Δράσης 2000, πρόγραμμα δράσης του οποίου οι πρωταρχικοί στόχοι ήταν η ενίσχυση των κοινοτικών πολιτικών και η παροχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση νέου δημοσιονομικού πλαισίου, για την περίοδο 2000-2006 ενόψει της διεύρυνσης. Σε αυτό το πλαίσιο, το Πρόγραμμα Δράσης 2000 περιλάμβανε επίσης τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων. Ως εκ τούτου, θεσπίστηκε νέο νομικό πλαίσιο για τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής που θα ισχύει μέχρι το 2006. Τα ταμεία αυτά θα διαθέτουν πλέον των 30 δις ευρώ ετησίως, μεταξύ του 2000 και του 2006, δηλαδή 213 δις ευρώ κατά τη διάρκεια αυτής της επταετίας. Το πλαίσιο αυτό βασίζεται στις αρχές της συγκέντρωσης των παρεμβάσεων, τη διασαφήνιση και την αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών και της Επιτροπής (www.europa.eu.int).

Όσον αφορά την διεύρυνση της ένωσης προς Ανατολάς, το Πρόγραμμα Δράσης 2000 έχει προέβλεπε επιπλέον τη δημιουργία των χρηματοδοτικών μέσων ISPA και SAPARD που θα συμπλήρωναν το πρόγραμμα PHARE για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στις υποψήφιες τότε για ένταξη χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (www.europa.eu.int).

Οι τρεις στόχοι προτεραιότητας στους οποίους για την περίοδο 2000-2006 επικεντρώνεται το 94% των Διαρθρωτικών Ταμείων καθορίζονται ως εξής:

Στόχος 1(εδαφικός)

Προώθηση της κάλυψης της καθυστέρησης των περιφερειών που σημειώνουν αναπτυξιακή καθυστέρηση, δηλαδή παροχή των βασικών εξοπλισμών που τους λείπουν ακόμη, ή προώθηση των επενδύσεων στις επιχειρήσεις, ούτως ώστε να επιτευχθεί "απογείωση" των οικονομικών δραστηριοτήτων. Ο στόχος αυτός αφορά πενήντα περίπου περιφέρειες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 22% του πληθυσμού της Ένωσης και στις οποίες διατίθεται το 70% των πιστώσεων.

Στόχος 2(εδαφικός)

Στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης στις περιοχές που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, είτε είναι βιομηχανικές, αγροτικές, αστικές ή εξαρτώνται από την αλιεία. Το 18% του ευρωπαϊκού πληθυσμού ζει σε αυτές τις προβληματικές περιοχές, στις οποίες θα διατεθεί το 11,5% των πιστώσεων.

Στόχος 3(θεματικός)

Εκσυγχρονισμός των συστημάτων κατάρτισης και προώθησης της απασχόλησης. Οι χρηματοδοτήσεις του στόχου 3 καλύπτουν όλη την Ένωση, εκτός των περιφερειών του στόχου 1, όπου τα μέτρα υπέρ της κατάρτισης και της απασχόλησης περιλαμβάνονται στα προγράμματα κάλυψης της καθυστέρησης. Το 12,3% των πιστώσεων διατίθενται για το στόχο αυτό (www.europa.eu.int).

Παράλληλα σύμφωνα με τους νέους κανονισμούς ο αριθμός των κοινοτικών πρωτοβουλιών μειώθηκε από 13 σε 4. Τα τέσσερα αυτά ιδιαίτερα προγράμματα, οι κοινοτικές πρωτοβουλίες, έχουν προβλεφθεί από την Ένωση επιδιώκοντας να βρει κοινές λύσεις σε προβλήματα τα οποία παρουσιάζονται οπουδήποτε στο ευρωπαϊκό έδαφος. Αυτά τα τέσσερα προγράμματα επωφελούνται από το 5,35% των χρηματοδοτήσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων ενώ κάθε πρωτοβουλία χρηματοδοτείται από ένα μόνο ταμείο. Οι πρωτοβουλίες αυτές είναι οι εξής:

Interreg III

Η πρωτοβουλία αυτή προωθεί τις διασυνοριακές, διακρατικές και διαπεριφερειακές συνεργασίες, δηλαδή την διαμόρφωση εταιρικών σχέσεων υπεράνω των συνόρων, για

την προώθηση της ισόρροπης χωροταξίας πολυπεριφερειακών συνόλων(χρηματοδότηση:ΕΤΠΑ).

Urban II

Η πρωτοβουλία αυτή στηρίζει ειδικότερα καινοτόμες στρατηγικές αναβάθμισης προβληματικών πόλεων και συνοικιών(χρηματοδότηση: ΕΤΠΑ).

Leader +

Η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στην συγκέντρωση των κοινωνικοοικονομικών παραγόντων των αγροτικών περιοχών, για να μελετήσουν νέες τοπικές στρατηγικές αειφόρου ανάπτυξης(χρηματοδότηση: ΕΓΤΠΕ-Προσανατολισμού).

Equal

Η πρωτοβουλία αυτή επιδιώκει την κατάργηση των παραγόντων, οι οποίοι προξενούν ανισότητες και διακριτική μεταχείριση όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας(χρηματοδότηση: ΕΚΤ)(www.europa.eu.int).

Στο πλαίσιο αυτού του ορισμού των στόχων και κοινοτικών πρωτοβουλιών κάθε ένα από τα τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία διατηρεί μια θεματική ενότητα ενώ ενεργεί κατά τρόπο συγκεκριμένο όπως αναλύεται παρακάτω:

- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)χρηματοδοτεί υποδομές, παραγωγικές επενδύσεις για την δημιουργία απασχόλησης, έργα τοπικής ανάπτυξης και ενισχύσεις στις ΜΜΕ.
- Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) προωθεί την επαγγελματική ένταξη των ανέργων και των μειονεκτικών ομάδων, χρηματοδοτώντας ιδίως δράσεις κατάρτισης και συστήματα ενισχύσεων για προσλήψεις.
- Όσον αφορά το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) το οποίο θεσπίστηκε το 1993, αυτό αποσκοπεί στην προσαρμογή και τον εκσυγχρονισμό των εξοπλισμών στον τομέα αυτό.
- Το τμήμα "Προσανατολισμού" του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ/ Προσανατολισμός) χρηματοδοτεί δράσεις αγροτικής ανάπτυξης και ενίσχυσης των γεωργών, κυρίως των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών. Το τμήμα "Εγγυήσεων" αυτού του ταμείου στηρίζει επίσης την αγροτική ανάπτυξη στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής στα άλλα μέρη της Ένωσης.

Τα Διαρθρωτικά Ταμεία δεν χρηματοδοτούν οποιαδήποτε μεμονωμένα έργα, αλλά πολυετή προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης που καθορίζονται από κοινού μεταξύ

των περιφερειών, των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τέλος, το Ταμείο Συνοχής χρηματοδοτεί άμεσα συγκεκριμένα έργα, τα οποία συμβάλλουν στη βελτίωση του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη των δικτύων μεταφορών. Το ειδικό αυτό ταμείο αλληλεγγύης δημιουργήθηκε το 1993 για να βοηθήσει τα τέσσερα λιγότερο ευημερούντα κράτη μέλη: την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία και την Ισπανία. Το ταμείο αυτό παρεμβαίνει σε όλη την επικράτεια αυτών των κρατών, για να χρηματοδοτήσει μεγάλα έργα στους τομείς του περιβάλλοντος και των μεταφορών. Μεταξύ του 2000 και του 2006, ο ετήσιος προϋπολογισμός του Ταμείου Συνοχής θα ανέρχεται σε 2,5 δις ευρώ, δηλαδή 18 δις κατά τη διάρκεια της επταετίας (www.europa.eu.int).

Ωστόσο το Πρόγραμμα Δράσης 2000 αναφερόταν μεταξύ άλλων στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (οι οποίες εντάχθηκαν στην ΕΕ την 1^η Μαΐου του 2004) και στην στρατηγική που ακολουθήθηκε έως την πλήρη ένταξη τους στην ΕΕ. Σύμφωνα λοιπόν με τους Κανονισμούς για την προενταξιακή βοήθεια εγκρίθηκαν μαζί με τους υπόλοιπους των Διαρθρωτικών Ταμείων, τρία χρηματοδοτικά μέσα τα οποία στήριζαν την προενταξιακή στρατηγική (Ανδρικοπούλου,2001):

- 1) Το πρόγραμμα PHARE, του οποίου οι χρηματοδοτήσεις επικεντρώνονταν σε δύο βασικές προτεραιότητες που συνδέονταν με την υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου: την ενίσχυση της διοίκησης και των θεσμών και την ενίσχυση των επενδύσεων, ενώ είναι επίσης δυνατόν να ενισχύσει μέτρα στους τομείς του περιβάλλοντος, μεταφορών, γεωργίας και περιφερειακής ανάπτυξης, τα οποία εντάσσονται σε ολοκληρωμένα προγράμματα βιομηχανικής αναδιάρθρωσης ή περιφερειακής ανάπτυξης.
- 2) Το διαρθρωτικό μέσο ISPA (Instrument for Structural Policies for pre-Accession), το οποίο παρείχε προενταξιακή βοήθεια στις τότε υποψήφιες χώρες ΚΑΕ στον τομέα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, με σκοπό να συμβάλλει στην προετοιμασία της προσχώρησης τους στην ΕΕ.
- 3) Το γεωργικό μέσο SAPARD για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη υποστηρίζει δράσεις που αφορούν: επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, μεταποίηση και εμπορία, ελέγχους ποιότητας τροφίμων, μεθόδους παραγωγής, διαφοροποίηση οικονομικών δραστηριοτήτων, σύσταση ομάδων παραγωγών, αναδασμό, επαγγελματική κατάρτιση κ.α.

1.12 Η Συνθήκη της Νίκαιας (2001)

Η υπογραφή της Συνθήκης της Νίκαιας στις 26 Φεβρουαρίου 2001 σηματοδότησε τη λήξη της διακυβερνητικής διάσκεψης που ξεκίνησε στις 14 Φεβρουαρίου 2000. Η διάσκεψη αυτή απέβλεπε στο να προσαρμόσει τη λειτουργία των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων έτσι ώστε να τους επιτρέψει να υποδεχθούν τα νέα κράτη μέλη. Έτσι, η νέα αυτή συνθήκη ουσιαστικά άνοιγε το δρόμο προς τη μεγαλύτερη διεύρυνση που έθεσε ποτέ ως στόχο η Ένωση, με τις προοπτικές της για διαρκή ειρήνη, σταθερότητα και ευημερία για το σύνολο των ευρωπαϊκών δημοκρατικών κρατών.

Η Συνθήκη της Νίκαιας σημείωσε ένα νέο βήμα στην προετοιμασία της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τις χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής, Μεσογειακής και Βαλτικής Ευρώπης. Η συνθήκη αυτή, η οποία τροποποίησε τις υπάρχουσες έως τότε συνθήκες, είχε έναρξη ισχύος μετά την επικύρωση της από όλα τα κράτη μέλη.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη (ΔΔ), που εκτόνησε την αναθεώρηση των συνθηκών και που διεξάχθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας στις 11 Δεκεμβρίου 2000, έπρεπε να απαντήσει σε ένα μεγάλο ερώτημα: πώς η Ευρώπη θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά με διπλασιασμό σχεδόν του αριθμού των μελών της.

Η πρώτη τροποποίηση της συνθήκης της Νίκαιας αφορά τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα τα οποία από πέντε (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο, Επιτροπή, Δικαστήριο, Ελεγκτικό Συνέδριο) αυξάνονται σε επτά αφού προστέθηκαν δύο κοινοτικά όργανα συμβουλευτικού χαρακτήρα, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών.

Όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η συνθήκη της Νίκαιας ενίσχυσε το ρόλο του ως από κοινού νομοθέτη και στο πλαίσιο της προοπτικής διεύρυνσης της Ένωσης περιόρισε τον μέγιστο αριθμό των ευρωπαϊών βουλευτών σε 732. Αναφορικά με το Συμβούλιο προέβλεψε ότι με περίπου 30 κράτη μέλη θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να επιτευχθεί ομόφωνη συμφωνία. Για το λόγο αυτό η συνθήκη της Νίκαιας επέτρεψε να λαμβάνονται αποφάσεις με ειδική πλειοψηφία σε 30 περίπου διατάξεις της συνθήκης για τις οποίες μέχρι τώρα προβλεπόταν ομοφωνία. Ωστόσο για να ληφθεί μία απόφαση δεν αρκεί η πλειοψηφία των κρατών μελών αλλά χρειάζεται και η υποστήριξη του 62% του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης.

Η συνθήκη της Νίκαιας περιόρισε επίσης τη σύνθεση της Επιτροπής από το 2005 σε έναν επίτροπο για κάθε κράτος μέλος. Όταν η Ένωση θα αριθμεί 27 κράτη μέλη, ο

αριθμός των επιτρόπων θα έχει ένα ανώτατο όριο. Παράλληλα η συνθήκη θέσπισε ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο θα συνίσταται από έναν εκπρόσωπο από κάθε κράτος. Ο διορισμός των μελών του θα καθορίζεται από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία και όχι πλέον με ομοφωνία, για εξαετή εντολή.

Τέλος, η συνθήκη της Νίκαιας διακηρύχθηκε ένας χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης. Καθόρισε ένα σύνολο δικαιωμάτων του πολίτη καθώς επίσης πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ευρωπαϊών πολιτών που κατανέμονται σε έξι κατηγορίες: αξιοπρέπεια, ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, ιθαγένεια και δικαιοσύνη. Τα δικαιώματα αυτά βασίζονται ιδίως στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες που αναγνωρίζονται από την ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τις συνταγματικές παραδόσεις των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ,2001).

1.13 Σύνοδος κορυφής της Κοπεγχάγης (2002)

Η Σύνοδος κορυφής της Κοπεγχάγης ουσιαστικά αποτελεί την συνέχεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κοπεγχάγης του 1993 όπου πραγματοποιήθηκε η επίσημη έναρξη της διαδικασίας της διεύρυνσης. Τα κριτήρια τα οποία μία υποψήφια προς ένταξη χώρα θα έπρεπε να διαθέτει σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το 1993 ήταν τα εξής (Μούσης, 2001):

- α) σταθερούς θεσμούς που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα δικαιώματα του ανθρώπου και την προστασία των μειονοτήτων,
- β) μια βιώσιμη οικονομία της αγοράς και την ικανότητα αντιμετώπισης της ανταγωνιστικής πίεσης και των δυνάμεων της αγοράς μέσα στην Ένωση,
- γ) την ικανότητα να αναλάβουν τις υποχρεώσεις της πλήρους συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένων των στόχων πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

Με την Σύνοδο της Κοπεγχάγης εγκρίθηκε το πρώτο κύμα της διεύρυνσης, όπως ονομάζεται η ένταξη των τριών χωρών της Βαλτικής (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία), της Πολωνίας, Τσεχίας, Ουγγαρίας, Σλοβενίας, Σλοβακίας, Κύπρου και Μάλτας θέτοντας ως επίσημη ημερομηνία ένταξης των νέων κρατών μελών στην ΕΕ την 1^η Μαΐου του 2004. Οι αιτήσεις προσχώρησης της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας δεν εγκρίθηκαν λόγω της σημαντικής οικονομικής και όχι μόνο υστέρησης τους. Ωστόσο

στην Σύνοδο Κορυφής η Επιτροπή εκπόνησε τους χάρτες πορείας για τις χώρες αυτές με σαφώς καθορισμένους στόχους που έδιναν στην κάθε χώρα τη δυνατότητα να καθορίσει το δικό της ρυθμό στην ενταξιακή διαδικασία.

Όσον αφορά την Τουρκία μετά την υπογραφή, το 1963, της συμφωνίας σύνδεσης Τουρκίας- ΕΟΚ, η διαδικασία επιταχύνθηκε και, το 1999, στη Σύνοδο του Ελσίνκι, αναγνωρίστηκε στην Τουρκία το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξη χώρας. Στη Σύνοδο Κορυφής της Κοπεγχάγης, οι «Δεκαπέντε» όρισαν το πρώτο ραντεβού στα τέλη του 2004 για να εκτιμήσουν την πορεία των αλλαγών βάσει των οποίων είχε δεσμευτεί (Turunc,2004). Πολλοί είναι εκείνοι που συνηγορούν υπέρ της ένταξης της Τουρκίας και τίθενται υπέρ της έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων το Δεκέμβριο του 2004, με επιχείρημα τα οικονομικά οφέλη που θα έχει η ΕΕ. Ωστόσο, καθώς η τουρκική οικονομία εξακολουθεί να επιδεικνύει σοβαρές διαρθρωτικές ελλείψεις όπως το υπερβολικό ποσοστό αγροτικού πληθυσμού σε σχέση με τον συνολικό ενεργό πληθυσμό, ενδημικός πληθωρισμός παρά την επιβράδυνση του, τεράστιο εξωτερικό χρέος, νομισματική αστάθεια κ.α., τίποτε δεν μας επιτρέπει να θεωρούμε βέβαιο ότι η Τουρκία θα συστρατευθεί με τη «νέα Ευρώπη»(Bayart,2004).

1.14 Συνθήκη Προσχώρησης των δέκα νέων κρατών μελών (Αθήνα 2003)

Η υπογραφή της Πράξης Προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση των δέκα νέων κρατών μελών (Κύπρος, Μάλτα, Λετονία, Σλοβενία, Σλοβακία, Τσεχία, Πολωνία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Εσθονία) στις 16 Απριλίου 2003 στην Αθήνα σηματοδότησε μία νέα περίοδο για την ΕΕ. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη στην ιστορία της Ένωσης διεύρυνση, καθώς συμβολίζει το τέλος μια ολόκληρης εποχής, αυτής της μεταπολεμικής διαίρεσης της Ευρώπης, και την έναρξη μιας νέας περιόδου, γεμάτης προκλήσεις, ευκαιρίες αλλά και αβεβαιότητες.

Η τελετή υπογραφής της Πράξης Προσχώρησης στην ΕΕ των δέκα νέων κρατών μελών έγινε παρουσία των ηγετών των υπόλοιπων τριών υποψηφίων για ένταξη χωρών- δηλαδή της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας και της Τουρκίας-, των βαλκανικών χωρών, των χωρών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών και της Ρωσίας.

Ένα από τα κύρια ζητήματα που συζητήθηκαν ήταν η υπογράμμιση ενίσχυσης της Ένωσης, ώστε να διαδραματίσει πιο αποτελεσματικά τον ρόλο της σε ένα παγκόσμιο

πολυκεντρικό σύστημα, προκειμένου να υπηρετεί την ειρήνη, τη συνεργασία, την αλληλεγγύη, μια παγκόσμια κοινότητα δικαίου. Επίσης τονίστηκε η ύπαρξη προσαρμογών στο ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, για να εξακολουθήσει να διασφαλίζει «αλληλεγγύη και συνοχή», διεύρυνση των συλλογικών και ατομικών ελευθεριών, σεβασμό στις πολιτιστικές διαφορετικότητες, αλλά και γεφύρωση των διαφορών.

Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η νέα μεγάλη διεύρυνση της Ευρώπης, πέραν των σημαντικών θετικών επιπτώσεων που έχει (π.χ. διεύρυνση της αγοράς, υπέρβαση του μεγάλου διχασμού της Ευρώπης σε Ανατολική και Δυτική κ.α.) απομακρύνει τον στόχο της πραγματικής οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης στο απώτερο μέλλον, αφού εκτιμάται ότι θα διπλασιαστούν οι εισοδηματικές και περιφερειακές ανισότητες. Για το λόγο αυτό τέθηκε η επανεξέταση των πολιτικών και οικονομικών στόχων αλλά και η ενίσχυση των πολιτικών και πολιτισμικών δεσμών μεταξύ των λαών ώστε να δημιουργηθούν ανθεκτικοί, λειτουργικοί, αποτελεσματικοί και διαφανείς θεσμοί.

Έτσι ένας νέος προβληματισμός δημιουργήθηκε σχετικά με το Σύνταγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δημιουργία ενός νέου Συντάγματος, ενός ενιαίου πολιτικού χώρου, που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της Ευρωπαϊκής ένωσης των «25» αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις της διεύρυνσης.

1.15 Διακυβερνητική Διάσκεψη για το Νέο Σύνταγμα της ΕΕ (Θεσσαλονίκη-21 Ιουνίου 2003) και Διακυβερνητική Σύνοδος Κορυφής των Βρυξελλών (Δεκέμβριος 2003)

Στις 21 Ιουνίου 2003 στη Χαλκιδική Θεσσαλονίκης πραγματοποιήθηκαν τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση διαμόρφωσης του πρώτου Ευρωπαϊκού Συντάγματος των «25». Εκείνο που κατέστη σαφές απ'όλες τις πρωτεύουσες, ήταν ότι σε καμία περίπτωση οι βασικές πρόνοιες του κειμένου αυτού, του σχεδίου Ευρωπαϊκού Συντάγματος, δεν τις δεσμεύουν ως προς το τελικό αποτέλεσμα της Διακυβερνητικής Διάσκεψης (Παπαδιόχος-Ζούλας- Καλλέργης- Τζίμας,2003).

Κατ'ουσίαν οι προτάσεις της Συνέλευσης παρέμειναν ανοικτές για τον ορισμό μόνιμου «προέδρου της Ένωσης» με κατάργηση της εκ περιτροπής ανάληψης της προεδρίας της ΕΕ απ'όλα τα κράτη μέλη, τον περαιτέρω περιορισμό του εθνικού βέτο στη λήψη αποφάσεων, την κατάργηση της ισότιμης εκπροσώπησης όλων των μελών

στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τέλος τη ριζική αλλαγή του τρόπου διεξαγωγής των ψηφοφοριών στο Συμβούλιο Υπουργών. Το κείμενο χαρακτηρίστηκε ως η σύνθεση των πολλών και ποικίλων απόψεων που εκφράστηκαν στη Συνέλευση (Παπαδιόχος-Ζούλας- Καλλέργης- Τζίμας,2003).

Από την πλευρά του ο κύριος Ρομάνο Πρόντι χαρακτήρισε το κείμενο, όπως αυτό διαμορφώθηκε τελικά, «γιγαντιαίο άλμα», προσθέτοντας ότι η διακυβερνητική θα πρέπει να κάνει «ακόμα πολλά βήματα» προκειμένου να αντιμετωπίσει «υπαρκτούς κινδύνους» (Παπαδιόχος-Ζούλας- Καλλέργης- Τζίμας,2003).

Σε ό,τι αφορά το πρακτικό σκέλος, η Διακυβερνητική Διάσκεψη αποφασίστηκε να αρχίσει τον Οκτώβριο του 2003 επί ιταλικής προεδρίας της ΕΕ και να ολοκληρωθεί «το ταχύτερο δυνατόν», σε κάθε περίπτωση δε, μέχρι την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών τον Ιούνιο του 2004. Παρόλ' αυτά τελικά η Διακυβερνητική Διάσκεψη άρχισε τον Δεκέμβριο του 2003 χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα (Παπαδιόχος-Ζούλας- Καλλέργης- Τζίμας,2003).

Έτσι στις 13 Δεκεμβρίου 2003 η αρνητική στάση της Ισπανίας και της Πολωνίας στο Σύνταγμα της ΕΕ οδήγησε σε αδιέξοδο τη Διακυβερνητική Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών, δημιουργώντας προβλήματα στην πορεία της ΕΕ τα οποία ματαίως προσπάθησε να ωραιοποιήσει δήλωση της ιταλικής προεδρίας που υιοθέτησαν οι «25». Οι αντιρρήσεις της Πολωνίας και της Ισπανίας εστιάστηκαν κυρίως στο σύστημα ψηφοφορίας το οποίο προβλέπει: οι περισσότερες αποφάσεις λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία των χωρών υπό την προϋπόθεση ότι αυτές εκφράζουν το 60% του πληθυσμού της ΕΕ. Η Πολωνία και η Ισπανία αντιδρούσαν τονίζοντας ότι αυτό το σύστημα ευνοεί τις μεγάλες χώρες- πράγμα που ανταποκρίνεται στην αλήθεια. Ταυτόχρονα επέμεναν να μην περιοριστεί σε 25 ο αριθμός των ψήφων τους από 27 που τους έδωσε η Συνθήκη της Νίκαιας, την οποία πρόκειται να αντικαταστήσει το Σύνταγμα (Ευσταθιάδης,2003).

Οι συμφωνίες για τη θέσπιση Συντάγματος χρειάζονται χρόνο και η επικύρωσή τους μπορεί να αποδειχθεί μακροχρόνια διαδικασία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση των «25» θα λειτουργήσει συνεπώς προς το παρόν με βάση τις υπάρχουσες Συνθήκες. Τόσο σε πρακτικό όσο και λειτουργικό επίπεδο, πολλά έχουν ήδη περιληφθεί στη Συνθήκη της Νίκαιας, ώστε η ΕΕ να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της διεύρυνσης και οι θεσμοί να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε μια διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση (Σολάνα,2004). Πάντως οι προσπάθειες για την έκκριση του Συντάγματος θα συνεχιστούν επί

ιρλανδικής προεδρίας (την οποία διανύουμε τώρα) η οποία διαδέχθηκε την ιταλική από 1^η Ιανουαρίου 2004 (Ευσταθιάδης, 2003). Έτσι το σχέδιο του Συντάγματος που ετοίμασε η Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης με επικεφαλής τον πρώην πρόεδρο της Γαλλίας Βαλερί Ζισκάρ ντ'Εστέν αναμένεται να ξανατεθεί αυτή τη φορά με περισσότερες πιθανότητες έγκρισης στη Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου του 2004 καθώς η υπαναχώρηση της Ισπανίας ύστερα από την κυβερνητική αλλαγή στη χώρα φαίνεται ότι θα οδηγήσει σε συμβιβασμό (Σώκου, 2004).

1.16 Πλήρης ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών (Δουβλίνο 2004)

Η μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έγινε πραγματικότητα 1^η Μαΐου του 2004. Μόλις 14 χρόνια μετά την πτώση του Βερολίνου το χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης έκλεισε οριστικά για την Ευρώπη. Οκτώ πρώην κομμουνιστικές χώρες, η Κύπρος και η Μάλτα εντάχθηκαν και επισήμως στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα- που τους προσφέρει την υπόσχεση της ειρήνης, της ελευθερίας και της ευμάρειας. Την επόμενη ημέρα των εορτασμών που αρμόζουν σε αυτή την ιστορική στιγμή, ωστόσο, επανέρχεται στο προσκήνιο η συζήτηση για τις συνέπειες που θα έχει αυτή η μεγάλη διεύρυνση στη φυσιογνωμία και στη μελλοντική πορεία της διευρυμένης Ευρώπης (Σώκου, 2004). Ταυτόχρονα, λοιπόν, με τους πανηγυρικούς τόνους στους χώρους των εκδηλώσεων στελέχη των επίσημων αντιπροσωπειών δεν έκρυβαν τον έντονο προβληματισμό τους για το αν θα καταφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση να βρει κοινό βηματισμό μεταξύ των 25 μελών της, όταν παρατηρούνται προβλήματα στον συντονισμό ακόμη και των κρατών που αποτελούν τον ιδρυτικό της πυρήνα (Χιώτης, 2004).

Παράλληλα η διεύρυνση εντείνει την όξυνση των ανισοτήτων και μεταξύ των χωρών της ΕΕ, καθώς τα νέα μέλη είναι πολύ φτωχότερα από τον κοινοτικό μέσο όρο. Έτσι η προσοχή της ΕΕ στρέφεται πλέον από τον φτωχό Νότο προς την ακόμη φτωχότερη Ανατολή, καθώς βασικός στόχος του επόμενου κοινοτικού προϋπολογισμού για την περίοδο 2007-2013 θα είναι η επιτυχής ενσωμάτωση των νέων μελών στην ΕΕ. Ο στόχος της σύγκλισης, ωστόσο, δεν εξαντλείται στην οικονομία όπου τα νέα κράτη-μέλη έχουν διανύσει μακρά απόσταση αλλά ακόμη και οι πιο προηγμένες από αυτές έχουν ακόμη πολλά να κάνουν. Οι νέες χώρες καλούνται να εφαρμόσουν από την πρώτη ημέρα το κοινοτικό κεκτημένο, καθώς, σε αντίθεση με προηγούμενες διευρύνσεις, δεν θα υπάρξει περίοδος χάριτος προτού επιβληθούν κυρώσεις για τη μη

εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι οι συνθήκες αυτή τη φορά είναι διαφορετικές, καθώς η ΕΕ έχει προετοιμάσει συστηματικά τις νέες χώρες για την ένταξη, διαθέτοντας δισεκατομμύρια ευρώ για την προσαρμογή της νομοθεσίας τους, τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και τη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής και της προστασίας του περιβάλλοντος (Σώκου,2004).

1.17 Συμπεράσματα

Η παραπάνω παρουσίαση, η οποία αφορά τόσο τις ημερομηνίες σταθμούς των διαδοχικών διευρύνσεων της ΕΕ όσο και τις διαδοχικές διαμορφώσεις και αναθεωρήσεις του προτύπου της περιφερειακής πολιτικής καθιστούν φανερή την άμεση σχέση μεταξύ τους.

Κάθε διεύρυνση της ΕΕ αποτελούσε παράλληλα μία πρόκληση όσον αφορά την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Για το λόγο αυτό η προσχώρηση νέων κρατών μελών στην ευρωπαϊκή οικογένεια απαιτούσε αναθεώρηση του έως τότε υφιστάμενου προτύπου περιφερειακής πολιτικής.

Η περιφερειακή πολιτική, άξια λόγου, σε ευρωπαϊκό επίπεδο χρονολογείται μόνο από τα μέσα της δεκαετίας του '70. Παράλληλα το 1975 δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) γεγονός που συνδέεται άμεσα με την πρώτη διεύρυνση της ΕΕ το 1973 (Ηνωμένο Βασίλειο, Δανία, Ιρλανδία).Κύριος αντικειμενικός σκοπός της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και η πρόληψη δημιουργίας νέων οι οποίες άρχισαν να εκδηλώνονται από την πρώτη διεύρυνση και έπειτα. Η σημασία της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής μεγάλωσε από τότε που η Συνθήκη την έκανε κύριο εργαλείο για την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Η πολιτική συνοχής με την συνδρομή των διαρθρωτικών ταμείων στοχεύει στην ενίσχυση των φτωχότερων περιοχών της ΕΕ.

Ωστόσο με την πρόσφατη διεύρυνση η Ένωση άνοιξε τις πόρτες της σε νέες χώρες των οποίων οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες είναι δυσμενέστερες από αυτές των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών των «15».Βάσει της παραμέτρου αυτής θα πρέπει να επανεξεταστεί η πολιτική συνοχής καθώς το κέντρο βάρους της μεταφέρεται προς Ανατολάς. Οι αναπτυξιακές αποκλίσεις θα διευρυνθούν καθώς, παρότι η έκταση και ο πληθυσμός της Ένωσης θα αυξηθούν κατά ένα τρίτο, το ΑΕΠ θα αυξηθεί μόνο κατά 5%. Θα εμφανιστεί μία νέα κατηγορία κρατών, αυτή των χωρών με εισόδημα κατώτερο από το 39% του κοινοτικού μέσου όρου ενώ οι ήδη υπάρχουσες ανισότητες

στην Ευρώπη των «15» θα συνεχίσουν να υπάρχουν και δεν θα πρέπει να συγκαλυφθούν από την άφιξη των νέων μελών. Τίθεται, λοιπόν, ο προβληματισμός εάν ο προϋπολογισμός της ΕΕ θα επαρκεί ώστε να καλύψει τόσο τις ανάγκες των νέων κρατών μελών όσο και των φτωχότερων περιοχών των «15».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οικονομική - κοινωνική σύγκλιση και η πολιτική συνοχής

2.1 Εισαγωγή

Σε ένα κόσμο όπου οι εμπορικές συναλλαγές πραγματοποιούνται πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο, αυξάνεται όλο και περισσότερο ο ανταγωνισμός μεταξύ των περιφερειών και των αντίστοιχων δραστηριοτήτων τους τόσο στο κοινοτικό έδαφος όσο και έξω από αυτό. Ωστόσο, δεν ισχύουν σε όλες τις περιφέρειες οι ίδιες οικονομικές, κοινωνικές και γεωγραφικές συνθήκες για να μπορούν να ανταγωνιστούν ισότιμα. Επί σειρά ετών, οι αποκλίσεις όσον αφορά το βαθμό ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των περιφερειών- οι οποίες υπήρχαν πολύ πριν τη δημιουργία της Κοινότητας- αντιμετωπιζόνταν σε εθνικό επίπεδο.

Οι σταδιακές προσπάθειες της Ένωσης να μειώσει τις αποκλίσεις αυτές επέφεραν αισθητές βελτιώσεις ασκώντας περιφερειακή πολιτική η οποία μεταφέρει πόρους από τις εύπορες στις φτωχότερες περιφέρειες. Οι αξίες που διέπουν όλα αυτά τα χρόνια την περιφερειακή πολιτική είναι: α) η αλληλεγγύη, διότι στόχος της είναι να ωφελήσει τους πολίτες και τις περιφέρειες που είναι οικονομικά και κοινωνικά υποβαθμισμένες σε σύγκριση με το μέσο όρο της ΕΕ, και β) η συνοχή, διότι υπάρχουν οφέλη για όλους με τη μείωση των διαφορών εισοδήματος και πλούτου μεταξύ των φτωχότερων χωρών και περιφερειών και αυτών που βρίσκονται σε καλύτερη οικονομική κατάσταση.

Με άλλα λόγια τίθεται ζήτημα σύγκλισης τόσο μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ όσο και μεταξύ των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών σε σχέση με τον κοινοτικό και εθνικό μέσο όρο. Με την έννοια «σύγκλιση», αναφερόμαστε στην διαχρονική πτωτική τάση των ανισοτήτων όσον αφορά το εισόδημα μεταξύ χωρών ή περιφερειών.

Στην περίοδο που διανύουμε και μετά την πρόσφατη μεγάλης σημασίας διεύρυνση της ΕΕ κρίνεται αναγκαία η θεσμική αναθεώρηση και εμβάθυνση της πολιτικής συνοχής ώστε να καταστεί ικανή να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις που η διεύρυνση αυτή συνεπάγεται. Το μέλλον της περιφερειακής πολιτικής εξάλλου υπερβαίνει το απλό πλαίσιο των χρηματοδοτικών μηχανισμών και αφορά τις ίδιες τις βάσεις των κοινοτικών στόχων.

Παρακάτω αναλύονται οι αιτίες των περιφερειακών ανισοτήτων σύμφωνα με τις δύο επικρατέστερες οικονομικές θεωρίες περί ισόρροπης ανάπτυξης όπως αυτές

αναφέρονται στην μελέτη των θεωριών των περιφερειακών ανισοτήτων του Γ. Πετράκου, αλλά και οι παράγοντες που καθορίζουν την οικονομική και κοινωνική σύγκλιση σύμφωνα με την τρίτη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

2.2 Η αντιπαράθεση δύο βασικών οικονομικών ρευμάτων

2.2.1 Η οικονομική της συσσώρευσης

Η πρώτη προσέγγιση, η οικονομική της συσσώρευσης, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο σχετικό κεφάλαιο στο βιβλίο «Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα» του Γ. Πετράκου, θεωρεί ότι σε γενικές γραμμές οι δυνάμεις της αγοράς είναι εκείνες οι οποίες αναπτύσσουν τις εσωτερικές και εξωτερικές οικονομίες κλίμακας και επομένως ενθαρρύνουν τις τάσεις συγκέντρωσης των δραστηριοτήτων στο χώρο. Το γεγονός αυτό από πολιτικής απόψεως υποδηλώνει δύο πράγματα:

- α) δημιουργείται η αναγκαιότητα σχεδιασμού αναπτυξιακών πολιτικών για τις καθυστερημένες οικονομικά περιοχές και,
- β) κρίνεται απαραίτητο οι πολιτικές αυτές να είναι συνολικά σχεδιασμένες και να έχουν ένα κρίσιμο μέγεθος ώστε να μπορέσουν να αντισταθμίσουν τις δυνάμεις της αγοράς και να δώσουν την αναγκαία ώθηση στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (ή χώρες).

Τα παραπάνω εκφράστηκαν άμεσα τόσο με την θεωρία της μεγάλης ώθησης του Rosenstein- Rodan (big push theory), όσο και με την ανάλυση του Hirschman για τη σημασία των διασυνδέσεων των κλάδων της οικονομίας (forward and backward linkages) στην επιλογή αναπτυξιακών πολιτικών.

Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή το οικονομικό σύστημα της αγοράς μπορεί (εκ φύσεως) να παράγει και να αναπαράγει τις οικονομικές ανισότητες σε διάφορα χωρικά επίπεδα. Το κύριο χαρακτηριστικό των ανισοτήτων αυτών είναι ότι ακολουθούν μια συσσωρευτική διαδικασία και δεν έχουν παροδικό χαρακτήρα. Το παραπάνω κοινό πόρισμα προέρχεται από τρεις διαφορετικές σχολές:

- α) της αστικής οικονομικής (urban economics),
- β) της θεωρίας της ενδογενούς ανάπτυξης (endogenous growth theory) και,
- γ) της νέας οικονομικής γεωγραφίας (new economic geography).

Η πρώτη σχολή της αστικής οικονομικής θεωρεί ότι το γεγονός της συγκέντρωσης των επιχειρήσεων σε μεγάλα αστικά κέντρα προκαλεί την μείωση του κόστους παραγωγής λόγω της λειτουργίας των εσωτερικών και εξωτερικών οικονομιών κλίμακας. Οι εν λόγω οικονομίες αποτελούν την δύναμη έλξης των δραστηριοτήτων και των παραγωγικών πόρων σε αναλογία με το μέγεθος των πόλεων ή των κλαδικών συγκεντρώσεων που φιλοξενούν και συμβάλλουν στην αύξηση των χωρικών ανισοτήτων.

Όσον αφορά την θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης, αυτή υποστηρίζει ότι η συσσώρευση της γνώσης προκαλεί αύξουσες αποδόσεις κλίμακας. Η επίδραση της γνώσης οδηγεί σε επενδύσεις με αύξουσες αποδόσεις κλίμακας γεγονός το οποίο συνεπάγεται την αύξηση του προϊόντος (και του ΑΕΠ) εξαιτίας περισσότερο των μεγάλων επενδύσεων παρά των μικρών. Κατ'αναλογία, οι ρυθμοί ανάπτυξης των ανεπτυγμένων χωρών μπορεί κάλλιστα να είναι υψηλότεροι από αυτούς των αναπτυσσόμενων χωρών και συνεπώς τα επίπεδα ανάπτυξης να αποκλίνουν αντί να συγκλίνουν.

Τέλος, η νέα οικονομική γεωγραφία υποστηρίζει ότι ο γεωγραφικός παράγοντας διαδραματίζει ρυθμιστικό ρόλο στην κατανομή των δραστηριοτήτων στο χώρο. Έτσι, καθώς οι αποστάσεις και το κόστος μεταφοράς των προϊόντων διαχρονικά τείνουν να μειώνονται, οι επιχειρήσεις τείνουν να συγκεντρώνονται στις μεγαλύτερες αγορές (στα μεγάλα αστικά κέντρα), χωρίς να κινδυνεύουν να χάσουν τις απομακρυσμένες (Πετράκος, 2003).

2.2.2 Η νεοκλασική προσέγγιση

Η νεοκλασική προσέγγιση, από την άλλη, δομήθηκε σταδιακά και δεν ασχολήθηκε με τα αίτια των ανισοτήτων στα επίπεδα ανάπτυξης. Αντιθέτως, ασχολήθηκε με τους μηχανισμούς που οδηγούν σε ισορροπία, υποστηρίζοντας ότι υπάρχουν τρεις τουλάχιστον μηχανισμοί στην οικονομία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε εξάλειψη των περιφερειακών ανισοτήτων και ισόρροπη ανάπτυξη. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι οι εξής:

α) Ο πρώτος μηχανισμός αναφέρεται στην τεχνολογία της παραγωγής, η οποία στις πλήρως ανταγωνιστικές αγορές χαρακτηρίζεται κατ'ανάγκη από σταθερές αποδόσεις κλίμακας. Πρακτικά αυτό συνεπάγεται την αύξηση του κεφαλαίου και την μείωση της

παραγωγικότητας. Είναι, δηλαδή, στη φύση των αγορών να οδηγούν τις οικονομίες σε σύγκλιση, καθώς η παραγωγικότητα του κεφαλαίου στις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες θα είναι κατ'ανάγκη μεγαλύτερη (δηλαδή αυτές με λιγότερο κεφάλαιο).

β) Ο δεύτερος μηχανισμός σύγκλισης στηρίζεται στο διαπεριφερειακό εμπόριο. Αναφέρεται, λοιπόν, ότι όταν δύο περιφέρειες συνάπτουν εμπορικές σχέσεις εξειδικεύονται σε προϊόντα τα οποία κάνουν εντατική χρήση του συντελεστή παραγωγής το οποίο διαθέτουν σε σχετική αναλογία. Αυτό στηρίζεται στο γεγονός ότι η σχετική αφθονία του συντελεστή παραγωγής εξασφαλίζει το χαμηλό κόστος. Καθώς, λοιπόν, μια περιφέρεια εξειδικεύεται όλο και περισσότερο και εξάγει το προϊόν που χρησιμοποιεί εντατικά τον φθινό συντελεστή παραγωγής, η ζήτηση για αυτό τον συντελεστή σταδιακά θα αυξηθεί και συνεπώς η αμοιβή του θα βελτιωθεί. Η διαδικασία αυτή της εξειδίκευσης και των εξαγωγών συνεχίζεται έως ότου οι συντελεστές παραγωγής κοστίζουν το ίδιο και στις δύο περιφέρειες με συνέπεια την σύγκλιση των αμοιβών των συντελεστών χωρίς την ανάγκη παρεμβατικής πολιτικής.

γ) Όσον αφορά τον τρίτο μηχανισμό σύγκλισης, αυτός στηρίζεται στην κινητικότητα της εργασίας στο χώρο, δηλαδή στην μετανάστευση. Εφόσον η κινητικότητα της εργασίας είναι απρόσκοπτη, το εργατικό δυναμικό τείνει να μετακινείται από περιοχές με χαμηλές αμοιβές εργασίας σε περιοχές με υψηλές αμοιβές εργασίας. Στις πρώτες η μετανάστευση δημιουργεί ελλείψεις στην αγορά εργασίας που τείνουν να οδηγήσουν τις αμοιβές προς τα πάνω, ενώ στις δεύτερες η μετανάστευση αυξάνει την προσφορά εργασίας γεγονός που τείνει να πιέζει τους μισθούς προς τα κάτω. Στο βαθμό που οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των περιφερειών εξακολουθούν να υπάρχουν η μετανάστευση θα συνεχίζεται οδηγώντας τελικά σε σύγκλιση τις αμοιβές. Έτσι το οικονομικό σύστημα εξισορροπεί τις χωρικές του ανισοροπίες χωρίς τη βοήθεια παρεμβατικών πολιτικών.

Σύμφωνα με την παρουσίαση των δύο προσεγγίσεων, παρατηρούμε ότι, η σημαντική τους διαφορά είναι η οπτική γωνία της κάθε σχολής σε σχέση με τη δυνατότητα άσκησης πολιτικής. Έτσι, ενώ η νεοκλασική θεωρία περιγράφει τους μηχανισμούς οι οποίοι θα οδηγήσουν σε ισόρροπη ανάπτυξη, η οικονομική της συσσώρευσης επικεντρώνει την προσοχή της στα μέτρα πολιτικής που θα επιτρέψουν στις οικονομικά καθυστερημένες περιοχές να αναπτυχθούν.

2.3 Παράγοντες που επιδρούν στην οικονομική και κοινωνική σύγκλιση

Παρότι οι ανισότητες τόσο στο εισόδημα όσο και στην εργασία στο χώρο της ΕΕ έχουν μειωθεί την τελευταία δεκαετία, ειδικότερα από τα μέσα της δεκαετίας του '90, μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών μελών παραμένουν. Τα κυριότερα προβλήματα εντοπίζονται στις λεγόμενες χώρες συνοχής, δηλαδή στην Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ισπανία όπου το κατά κεφαλή ΑΕΠ κυμαίνεται περίπου στο 70% του κοινοτικού μέσου όρου.

Οι περιφερειακές ανισότητες αναμένεται να αυξηθούν μετά την πρόσφατη προσχώρηση των 10 νέων μελών στην ΕΕ. Το κατά κεφαλή ΑΕΠ σ'αυτά τα νέα κράτη μέλη είναι πολύ χαμηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο ενώ μόλις το 56% του ενεργού πληθυσμού εργάζεται σε σχέση με το 64% στην ΕΕ των «15».

Για τους παραπάνω λόγους η πολιτική συνοχής αντιμετωπίζει μια μεγάλη πρόκληση η οποία έγκειται στο να υποστηρίξει αποτελεσματικά την αλλαγή της οικονομικής δομής της ΕΕ και την ανάπτυξη της καινοτομίας με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση των επιπέδων του εισοδήματος και της απασχόλησης.

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά όλοι εκείνοι οι παράγοντες που επιδρούν στην οικονομική και κοινωνική σύγκλιση της ΕΕ και οι οποίοι αποτελούν πρόκληση μετά την διεύρυνση της 1^{ης} Μαΐου του 2004.

2.3.1 Ανταγωνιστικότητα

Υπάρχει ένας αριθμός περιοχών στην ΕΕ στις οποίες τα διαρθρωτικά προβλήματα αποθαρρύνουν τους επενδυτές και εμποδίζουν την ανάπτυξη των νέων οικονομικών δραστηριοτήτων παρά τα εξισορροπημένα επίπεδα υποδομών. Αυτές οι περιοχές είναι συνήθως οι παλιές βιομηχανικές περιοχές ή εκείνες με μόνιμα γεωγραφικά και άλλα χαρακτηριστικά τα οποία παρεμποδίζουν την ανάπτυξη (ΕΕ, 2004).

Υπάρχουν, για παράδειγμα, έντεκα περιφέρειες (NUTS II) στην ΕΕ των «15» στις οποίες το κατά κεφαλή ΑΕΠ στην χρονική περίοδο 1994-2001 ήταν περίπου στο μισό ή και κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο. Αυτές οι περιοχές βρίσκονται διάσπαρτες στην Ένωση, στην βόρεια ανατολική Αγγλία, στη βόρεια Γερμανία και σε αραιοκατοικημένες περιοχές της βόρειας Σουηδίας. Στις περιπτώσεις αυτές, τα επίπεδα

παραγωγικότητας ήταν πολύ χαμηλά όπως και το κατά κεφαλή ΑΕΠ. Σε πολλές από τις περιφέρειες αυτές το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι πολύ κάτω από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου (ΕΕ, 2004).

Οι δύο ομάδες συνθηκών οι οποίες θα πρέπει να ικανοποιηθούν και οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη των περιφερειών της ΕΕ είναι οι εξής (ΕΕ, 2004):

α) θα πρέπει να υπάρχουν τα κατάλληλα επίπεδα τόσο αναφορικά με τις υλικές υποδομές (αποτελεσματικές μεταφορές, δίκτυα τηλεπικοινωνιών και ενέργειας, καλές περιβαλλοντικές συνθήκες κτλ.) όσο και με το ανθρώπινο κεφάλαιο (εργατικό δυναμικό με κατάλληλα επίπεδα δεξιοτήτων και κατάρτισης).

β) σε μία νέα οικονομία βασισμένη στην γνώση, οι περιφέρειες θα πρέπει να έχουν την ικανότητα να καινοτομούν και να χρησιμοποιούν τόσο τις υπάρχουσες γνώσεις όσο και τις νέες τεχνολογίες αποτελεσματικά, ακολουθώντας παράλληλα τον δρόμο της βιώσιμης ανάπτυξης σε όρους περιβαλλοντικούς.

Για να επιτευχθούν οι δύο παραπάνω συνθήκες απαιτείται ένα αποτελεσματικό θεσμικό και διαχειριστικό πλαίσιο εργασίας από τις περιφέρειες ώστε να προωθηθεί η ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα (ΕΕ, 2004).

Όσον αφορά την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κρίνοντας ότι υπάρχουν, σε διαφορετικό βαθμό, σημαντικές προκλήσεις για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, προτείνει δύο προσεγγίσεις:

- 1) Πρώτον, μέσω των περιφερειακών προγραμμάτων, η πολιτική συνοχής θα μπορούσε να βοηθήσει τις περιφέρειες και τις περιφερειακές αρχές να επισπεύσουν και να προωθήσουν τις οικονομικές αλλαγές στις βιομηχανικές, αστικές και αγροτικές περιοχές ενδυναμώνοντας την ανταγωνιστικότητα και ελκυστικότητα τους, λαμβάνοντας υπόψη τις υπάρχουσες οικονομικές, κοινωνικές και εδαφικές ανομοιότητες.
- 2) Δεύτερον, μέσω των εθνικών προγραμμάτων, η πολιτική συνοχής θα μπορούσε να βοηθήσει τους πολίτες να επισπεύσουν και να υιοθετήσουν τις οικονομικές αλλαγές υποστηρίζοντας τις πολιτικές που αποβλέπουν στην πλήρη απασχόληση και στην ποιότητα και παραγωγικότητα της εργασίας (ΕΕ, 2004).

2.3.2 Η γήρανση του πληθυσμού και η μετανάστευση

Στα κράτη μέλη του Νότου, στην Γερμανία και στα περισσότερα νέα κράτη μέλη αναμένεται την προσεχή δεκαετία να μειωθεί ο ενεργός πληθυσμός (πληθυσμός ο οποίος μπορεί να εργαστεί, ηλικίας μεταξύ 15-64 ετών). Την επόμενη δεκαετία, η μείωση αυτή θα εξαπλωθεί σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και την Κύπρο. Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ο αριθμός των πολιτών μεταξύ 15 και 64 ετών, προβλέπεται ότι θα μειωθεί κατά 4% στην ΕΕ των «15» το 2025 σε σχέση με το 2000, και κατά 10% στα νέα κράτη μέλη (ΕΕ, 2004).

Η ύφεση αυτή θα συνοδεύεται από ουσιαστική αύξηση στον αριθμό των ανθρώπων ηλικίας 65 ετών και πάνω. Το 2025, θα υπάρχουν 40% περισσότεροι άνθρωποι από ό,τι τώρα, οι οποίοι θα βρίσκονται σε σύνταξη τόσο στην ΕΕ των «15» όσο και στις νέες χώρες. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται την αναλογία κάτω από 3 ενεργούς πολίτες για κάθε ένα πολίτη ηλικίας πάνω από 65 ετών σε σχέση με τώρα που η αναλογία είναι 4 προς 1. Η γήρανση του πληθυσμού, η οποία αποτελεί εξίσου σημαντικό γεγονός, θα οδηγήσει σε σταδιακή ύφεση του εργατικού δυναμικού της ΕΕ και πιθανώς να υπάρξουν επιπτώσεις και στα επίπεδα ανάπτυξης (ΕΕ, 2004).

Ωστόσο, η σπουδαιότητα του γεγονότος αυτού, θα εξαρτηθεί από το πραγματικό εισόδημα και από τα επίπεδα της παραγωγικότητας στο μέλλον, τα οποία θα καθορίσουν την ευκολία ή την δυσκολία υποστήριξης των συνταξιούχων. Στην πράξη, μόνο το 64% στην ΕΕ των «15» εργάζεται και μόλις το 56% αντίστοιχα στα νέα κράτη μέλη βρίσκονται στην αγορά εργασίας και παράγουν εισόδημα προς τα παρόν. Στην διευρυμένη Ευρώπη, η πραγματική αναλογία είναι $2^{1/2}$ ενεργοί πολίτες προς έναν συνταξιούχο. Το 2025, αν τα επίπεδα απασχόλησης παραμείνουν όπως έχουν, η αναλογία αυτή θα μειωθεί κάτω από δύο προς έναν (ΕΕ, 2004).

Οι προοπτικές αυτές δίνουν προστιθέμενη σπουδαιότητα στην ανάγκη για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη σε όλη την ΕΕ, στην αύξηση των επιπέδων απασχόλησης και στην μείωση της νωρίτερης συνταξιοδότησης. Η μετανάστευση θα μπορούσε σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελέσει σημαντική πηγή συμπληρωματικής τροφοδότησης εργατικού δυναμικού, δίνοντας εξέχουσα θέση στην διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών ολοκλήρωσης. Οι μεταναστευτικές ροές από τα νέα κράτη μέλη προς την υπόλοιπη ΕΕ αναμένεται ότι θα είναι μεγαλύτερες από εκείνες που ακολούθησαν μετά την διεύρυνση προς Νότο. Οι μετανάστες θα έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν σε περιοχές με λιγότερες εξειδικευμένες δραστηριότητες οι οποίες παρουσιάζουν ελλείψεις όσον αφορά το εργατικό δυναμικό. Αναμφίβολα, όμως,

θα πρέπει να ληφθούν και να εφαρμοστούν τα κατάλληλα μέτρα τα οποία θα συμβάλλουν στην ενσωμάτωση των μεταναστών και στην αποτροπή του κοινωνικού αποκλεισμού τους (ΕΕ, 2004).

2.3.3 Ανθρώπινο κεφάλαιο

Η ενδυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την σύγκλιση, καθώς, παρότι η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης, η οποία δημιουργήθηκε το 1997, συνέβαλε στην αύξηση της ευκαμψίας της απασχόλησης σε μια περίοδο οικονομικής επιβράδυνσης ωστόσο σημαντικές διαρθρωτικές αδυναμίες παραμένουν τόσο στην ΕΕ των «15» όσο και στα νέα κράτη μέλη (ΕΕ, 2004).

Με σκοπό την πρόληψη της ανεργίας και την υποστήριξη της ενσωμάτωσης των ανέργων στην αγορά εργασίας, υπάρχει η ανάγκη της προσφοράς των ατομικών υπηρεσιών στους ανέργους με τη μορφή της καθοδήγησης, της κατάρτισης και των νέων ευκαιριών απασχόλησης. Η ανάπτυξη των πολιτικών προληπτικής και ενεργητικής αγοράς εργασίας έχει ιδιαίτερη σημασία για τα νέα κράτη μέλη της ΕΕ και για τη προώθηση της οικονομικής αναδιάρθρωσης (ΕΕ, 2004).

Παράλληλα αυξημένης σημαντικότητας είναι και το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και δεξιοτήτων τόσο για την ατομική επαγγελματική εξέλιξη όσο και για την οικονομική ανταγωνιστικότητα. Ο σχετικός αριθμός των ανθρώπων με εκπαίδευση πέραν της βασικής στις περιφέρειες του στόχου 1 παραμένει χαμηλός σε σχέση με τις περιφέρειες της υπόλοιπης ΕΕ των «15», ειδικά στην Ισπανία, την Ιταλία και την Πορτογαλία. Εξαίρεση αποτελεί η περιφέρεια Lander της Γερμανίας στην οποία τα σχετικά επίπεδα είναι περισσότερο όμοια με εκείνα των νέων κρατών μελών, όπου είναι πολύ υψηλότερα από εκείνα της ΕΕ των «15» (περίπου 80% σε αντίθεση με τον μέσο όρο της ΕΕ ο οποίος κυμαίνεται στο 64%) (ΕΕ, 2004).

Οι επιδεξιότητες που αποκτιούνται από την περαιτέρω εκπαίδευση και από την αρχική επαγγελματική κατάρτιση στις νέες χώρες, ωστόσο, δεν ακολουθούν απαραίτητα τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Επίσης οι δομές που αφορούν την διδασκαλία και την διδακτέα ύλη δεν είναι αρκετά προσαρμοσμένες στην μοντέρνα οικονομία. Επιπλέον, πολύ λιγότεροι νέοι άνθρωποι σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ των «15» συνεχίζουν για να ολοκληρώσουν την πανεπιστημιακή εκπαίδευση, γεγονός το οποίο αποτελεί την προϋπόθεση- κλειδί για την σημαντική συνεισφορά στην

ανάπτυξης μιας οικονομίας βασισμένης στην γνώση. Το γεγονός αυτό αποτελεί σημαντικό ζήτημα και στις περιφέρειες του στόχου 1, όπου παρά τις αυξήσεις κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, το χάσμα με την υπόλοιπη ΕΕ παραμένει μεγάλο (ΕΕ, 2004).

Ομοίως, πολύ λιγότεροι άνθρωποι τόσο στις χώρες συνοχής όσο και στα νέα κράτη μέλη φαίνεται να συμμετέχουν στην συνέχιση της εκπαίδευσης τους σε σχέση με την υπόλοιπη Ένωση (λιγότερο από το 20% των απασχολούμενων σε επιχειρήσεις στην Ελλάδα, Πορτογαλία και σε όλες τις νέες χώρες μέλη της ΕΕ με εξαίρεση την Τσεχία και την Σλοβενία το 1999), παρά την κρίσιμη ανάγκη υιοθέτησης στις οικονομικές αλλαγές (ΕΕ, 2004).

Συμπερασματικά, οι δεξιότητες του εργατικού δυναμικού της ΕΕ αποτελούν το κυριότερο συγκριτικό πλεονέκτημα για τον παγκόσμιο ανταγωνισμό. Τα υψηλά επίπεδα εκπαίδευσης και η μέριμνα για υψηλά επίπεδα κατάρτισης, τα οποία είναι προσιτά στους ανθρώπους στην καθημερινή τους ζωή, αποτελούν τα κλειδιά για την ενδυνάμωση της καινοτομικής δυναμικότητας και για την επίτευξη του στόχου της Λισσαβόνας να γίνει η Ένωση η πιο δυναμική βασισμένη στην γνώση οικονομία στο κόσμο (ΕΕ, 2004).

2.3.4 Άμεσες ξένες επενδύσεις

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις μπορούν ενδεχομένως να διαδραματίσουν ένα ρόλο κλειδί για την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην οικονομία όχι μόνο σαν μια πηγή εισοδήματος και θέσεων εργασίας αλλά και σαν ένας τρόπος μεταφοράς της τεχνολογίας και τεχνογνωσίας στις περιφέρειες που παρουσιάζουν υστέρηση. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τις νέες χώρες- μέλη, καθώς αυτές έχουν ανάγκη από ουσιαστική αναδιάρθρωση των οικονομιών τους και από αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Άσχετα με τα προσφερόμενα οικονομικά θέλητρα, ωστόσο, οι ξένοι επενδυτές δεν έλκονται απαραίτητα από μέρη όπου η ανάγκη είναι μεγαλύτερη, για τους ίδιους λόγους που οι ημεδαποί επενδυτές δεν ενδιαφέρονται (ελλιπείς υποδομές, έλλειψη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού κ.α.) (ΕΕ, 2004).

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις, επομένως, τείνουν να κατευθύνονται δυσανάλογα στις πιο ανεπτυγμένες περιφέρειες και όχι στις αδύναμες περιφέρειες της Ένωσης. Την

περίοδο 1999-2001, οι εισροές των επενδύσεων αντιπροσώπευαν περίπου το 21% του ΑΕΠ στην Ιρλανδία- μία χώρα η οποία έχει το δεύτερο υψηλότερο ΑΕΠ κατά κεφαλή στην ΕΕ- 15% αντίστοιχα στην Δανία (η χώρα με το τρίτο υψηλότερο ΑΕΠ κατά κεφαλή) και 13% αντίστοιχα στην Ολλανδία (η χώρα με το τέταρτο υψηλότερο ΑΕΠ κατά κεφαλή). Αντιθέτως, στην Πορτογαλία οι εισροές επενδύσεων ανήλθαν μόνο στο 4% του ΑΕΠ, ενώ οι χώρες με τις λιγότερες εισροές ξένων επενδύσεων ήταν η Ισπανία ($1^{1/2}$ % του ΑΕΠ), η Ιταλία (1% του ΑΕΠ) και η Ελλάδα (λιγότερο από 1% του ΑΕΠ)(ΕΕ, 2004).

Μέσα στις χώρες, οι άμεσες ξένες επενδύσεις επικεντρώνονται γενικά στις μεγάλες πόλεις και γύρω από αυτές, ειδικά στις εθνικές πρωτεύουσες, με πολύ μικρό ενδιαφέρον για τις οικονομικά καθυστερημένες περιφέρειες. Στην Lander της Γερμανίας, εξαιρώντας το ανατολικό τμήμα του Βερολίνου, το ποσοστό των συνολικών εισροών ξένων επενδύσεων ήταν μόνο 2% μεταξύ του 1998-2000. Στις περιφέρειες του στόχου 1 στην Ισπανία το ποσοστό των άμεσων ξένων επενδύσεων ήταν μικρότερο του 10% το 2000. Παρομοίως, στην Ιταλία, λιγότερο από 4% του συνόλου εργαζόταν σε ξένες εταιρίες στο βόρειο τμήμα της χώρας (ΕΕ, 2004).

Το ίδιο γενικό πρότυπο είναι εμφανές στα νέα κράτη μέλη. Το 2001, περισσότερο από τα 2/3 των εισερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ουγγαρία εμφανίστηκαν στην περιοχή της Βουδαπέστης, περισσότερο από το 60% των επενδύσεων στην Τσεχία στην περιοχή της Πράγας και παρόμοιο ποσοστό επενδύσεων στην Σλοβακία στην περιοχή της Μπρατισλάβας (ΕΕ, 2004).

Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 1989 οι ξένες επενδύσεις στις οκτώ νέες χώρες (της Κεντρικής- Ανατολικής Ευρώπης) ανήλθαν σε 117 δις. δολάρια, καθώς τα φτηνά εργατικά χέρια που προσέφεραν προσείλκυσαν πολλές ευρωπαϊκές- και όχι μόνο- εταιρίες. Χώρες όπως η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Πολωνία και η Σλοβακία βρέθηκαν να ανταγωνίζονται για την παροχή των ελκυστικότερων επενδυτικών κινήτρων.

Η περιοχή έχει αρχίσει να προσελκύει δραστηριότητες- κυρίως υπηρεσίες λογισμικού- καθώς το οικονομικό θαύμα της Ιρλανδίας εμπνέει τα νέα κράτη μέλη. Πολλές, λοιπόν, χώρες της Βαλτικής ακολουθούν τα βήματα της Ιρλανδίας πιστά, υιοθετώντας μέτρα όπως η εξαίρεση από τη φορολογία των επιχειρήσεων κερδών που επανεπενδύονται στη χώρα.

2.3.5 Καινοτομία - έρευνα - τεχνολογία της πληροφορίας

Για να επιτευχθεί η ανάπτυξη της ΕΕ θα πρέπει να αυξηθούν οι επενδύσεις στο φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, να προωθηθεί η καινοτομία και να χρησιμοποιηθούν εκτενέστερα οι τεχνολογίες της πληροφορίας και επικοινωνίας ώστε να ενισχυθεί η παραγωγικότητα.

Σε μια οικονομία, επομένως, η οποία όλο και περισσότερο στηρίζεται στην γνώση, η καινοτομία αποτελεί το κλειδί για την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα. Η ικανότητα καινοτομίας, η πρόσβαση στην γνώση και η σωστή αξιοποίηση της, ωστόσο, διαφέρει από περιφέρεια σε περιφέρεια τόσο στην ΕΕ των «15» όσο και στα νέα κράτη μέλη. Ενώ στόχος της πολιτικής συνοχής είναι η εξασφάλιση ότι όλες οι περιφέρειες διαθέτουν τους τρόπους για να συνεισφέρουν εξίσου για την πρόοδο των νέων τεχνολογιών, θα έπρεπε, ωστόσο, να μπορούν όλες οι περιφέρειες εξίσου να είναι σε θέση να επωφελούνται από αυτά τα βήματα προόδου και να τα χρησιμοποιούν στην παραγωγή.

Διάφοροι δείκτες, ωστόσο- τα επίπεδα δαπανών στην έρευνα και την ανάπτυξη, η απασχόληση σε ερευνητικές δραστηριότητες και ο αριθμός των πρωτότυπων εφαρμογών, ειδικότερα- δείχνουν ότι υπάρχει μεγάλο χάσμα όσον αφορά την ικανότητα καινοτομίας μεταξύ των ανεπτυγμένων περιφερειών στην Κεντρική Ευρώπη και των υπόλοιπων (σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, 8 από τις 213 περιφέρειες NUTS II στην ΕΕ των «15» διαθέτουν μόλις το 1/4 των συνολικών δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη, ενώ 31 από αυτές διαθέτουν το 1/2). Παρόμοια αντιφατικότητα υπάρχει μεταξύ των νέων κρατών μελών και της ΕΕ των «15» ενώ ανισότητες εμφανίζονται και στο εσωτερικό των νέων χωρών (μεταξύ των μητροπολιτικών και των υπόλοιπων περιφερειών).

2.3.6 Οικονομία της γνώσης

Η πολιτική της Κοινότητας για τις επιχειρήσεις, την βιομηχανία και την καινοτομία έχει ως στόχο την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγών της ΕΕ προωθώντας τον ανταγωνισμό, εξασφαλίζοντας την πρόσβαση στις αγορές και εγκαθιδρύοντας ένα περιβάλλον το οποίο συντελεί στην διάδοση την έρευνας και της ανάπτυξης σε όλη την Ένωση.

Όπως είναι γνωστό, η έλλειψη της ικανότητας για καινοτομία σε περιφερειακό επίπεδο πηγάζει όχι μόνο από τις ελλείψεις όσον αφορά την έρευνα και από τα χαμηλά επίπεδα των δαπανών για την έρευνα και την ανάπτυξη αλλά επίσης από τις αδυναμίες συνδέσεων των ερευνητικών κέντρων και των επιχειρήσεων. Παράλληλα σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η αργή απορρόφηση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών. Τα Κέντρα Ελέγχου Καινοτομίας έχουν σχεδιαστεί σε συνδυασμό με το δίκτυο Καινοτόμων Περιφερειών της Ευρώπης ώστε να παροτρύνουν τις περιφέρειες να αναπτύξουν πολιτικές καινοτομίας και να παρέχουν τεχνολογική υποστήριξη στις επιχειρήσεις.

Οι ανισότητες, λοιπόν, που αφορούν την πρόσβαση στα κοινοτικά κονδύλια για τα ερευνητικά προγράμματα είναι ακόμη εμφανείς, ειδικότερα σε περιφερειακό επίπεδο, παρότι η Έκτη Περιοδική Έκθεση επεδίωκε εν μέρει την βελτίωση των συνδέσεων μεταξύ των επιστημονικών κέντρων που βρίσκονται στις κεντρικές περιοχές της ΕΕ και εκείνων που βρίσκονται σε περιμετρικές περιφέρειες.

2.4 Συμπεράσματα

Με βάση όλα τα προαναφερθέντα, συμπεραίνουμε ότι οι εξωτερικές επιδράσεις, και όχι μόνο, όπως η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου και οι νέες τεχνολογίες έχουν αντίκτυπο στις προτεραιότητες της πολιτικής συνοχής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ θα πρέπει να προσαρμοστεί σε μία όλο και πιο παγκοσμιοποιημένη αγορά. Αν οι φτωχότερες περιφέρειες θέλουν να προσελκύσουν επιχειρηματικές επενδύσεις και τις θέσεις απασχόλησης που συνεπάγονται, θα πρέπει να είναι σε θέση να ανταγωνιστούν με ό,τι μπορεί να προσφέρει ο υπόλοιπος κόσμος σε υποδομές, υπηρεσίες και σε δεξιότητες του εργατικού δυναμικού.

Μια ιδιαίτερη πρόκληση για την περιφερειακή πολιτική είναι η δημιουργία υποδομών για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του πληθυσμού και το να καταστεί δυνατό γι' αυτούς να συμμετάσχουν στην κοινωνία των πληροφοριών. Η ανάπτυξη και η διατήρηση αυτών των δεξιοτήτων δεν αποτελεί πλέον θέμα επιλογής. Είναι μια ζωτικής σημασίας προϋπόθεση για τον ανταγωνισμό στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία (www.europa.eu.int).

Σε μια διευρυμένη Ευρώπη η πολιτική συνοχής αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σπουδαιότητα όπως επίσης και ο ανασχηματισμός της, ακολουθώντας τις εξελίξεις της

εποχής. Η προώθηση μιας πιο ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης που θα βασίζεται στην ποιότητα είναι ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της περιφερειακής για τα επόμενα χρόνια, όντας ταυτόχρονα και μια μεγάλη πρόκληση για την ΕΕ.

Δίνοντας ώθηση η πολιτική συνοχής σε όλους τους παραπάνω παράγοντες που επηρεάζουν την σύγκλιση τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, θα είναι σε θέση να μειώσει τις ανισότητες στα επίπεδα ανάπτυξης των περιφερειών και να βοηθήσει ώστε οι μειονεκτικές περιοχές να ξεπεράσουν τις αδυναμίες τους και να καταστούν ευέλικτες όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες και μεθόδους παραγωγής. Ακόμη και όταν οι ανισότητες οφείλονται σε μόνιμα μειονεκτήματα όπως η απομονωμένη γεωγραφική θέση, ο ρόλος της πολιτικής συνοχής είναι η ελάττωση των ανισοτήτων αυτών, καθώς αυτή έχει την δυνατότητα σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες κοινοτικές πολιτικές να διαχέει τα οφέλη τόσο των εθνικών όσο και των περιφερειακών προγραμμάτων ανάπτυξης μειώνοντας παράλληλα τις αρνητικές επιρροές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι περιφερειακές ανισότητες στα υπάρχοντα κράτη-μέλη κατά τη περίοδο 1995-2001

3.1 Η κατάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων ανά κράτος μέλος(σε επίπεδο NUTS II)

Σύμφωνα με πρόσφατες εκθέσεις για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση και εξέλιξη των ευρωπαϊκών περιφερειών, η διαδικασία της ευρωπαϊκής οικονομικής ολοκλήρωσης αλλά και η δράση των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής έχουν συμβάλει στη σημαντική μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.

Η μείωση αυτή ειδικότερα κατά τη διάρκεια της περιόδου 1987-1997 ήταν ενθαρρυντική αφού στις φτωχότερες περιφέρειες, στις οποίες κατοικεί το 10% του πληθυσμού της Ένωσης, το κατά κεφαλή ΑΕΠ αυξήθηκε από 54,2% το 1987, στο 61,1% το 1997. Παρότι κάτι παρόμοιο έγινε αισθητό και στις λιγότερο εύπορες χώρες της Ένωσης (Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία και Ισπανία) κατά την περίοδο 1988-1998, ωστόσο οι χώρες συνοχής δεν παρουσίασαν σημαντική εικόνα προόδου έως και το 2001(με εξαίρεση την Ιρλανδία).

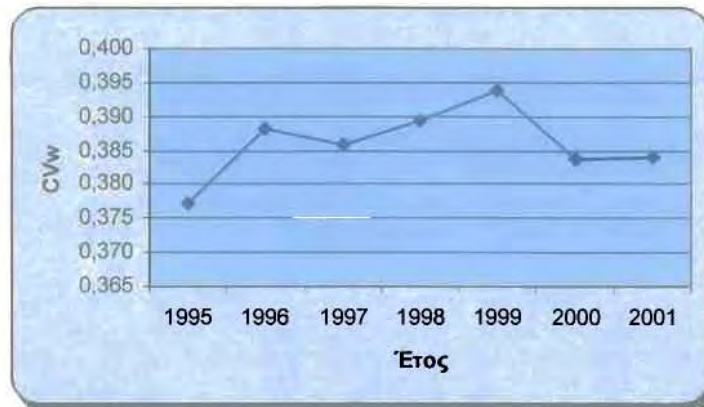
Η γενικότερη, ωστόσο, οικονομική πρόοδος, δεν συνεπάγεται την εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των πλουσιότερων και των φτωχότερων περιφερειών, οι οποίες εξακολουθούν να είναι πολύ σημαντικές και ίσως χρειαστούν πολλά χρόνια ακόμη για να μετριαστούν.

Η παρακάτω ανάλυση μελετά και εξετάζει με την βοήθεια των στατιστικών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUROSTAT, τα στοιχεία παρατίθενται αναλυτικά στο Παράρτημα) για την περίοδο 1995-2001 την εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό των κρατών μελών. Στην ανάλυση που ακολουθεί, η οποία στηρίζεται σε διαγράμματα και χάρτες, χρησιμοποιούνται στοιχεία μέτρησης του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΜΑΔ (Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης) διότι τα επίπεδα τιμών ποικίλουν σημαντικά μεταξύ των χωρών στις ισχύουσες τιμές συναλλάγματος και, επομένως, είναι απαραίτητο να γίνονται προσαρμογές ώστε να υπολογίζεται η πραγματική δύναμη αγοράς αγαθών και υπηρεσιών ενός συγκεκριμένου ποσού χρημάτων (Τουμπουλίδου, 2003). Όπως γίνεται φανερό οι τάσεις απόκλισης που παρατηρούνται στην ΕΕ, οφείλονται περισσότερο στις περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό των χωρών και λιγότερο σε ανισότητες μεταξύ των κρατών.

3.1.1 Βέλγιο

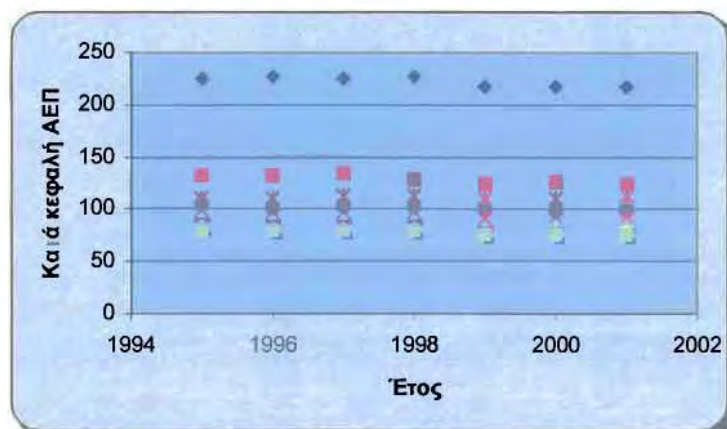
Στο Διάγραμμα 3.1 παρατηρείται η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε επίπεδο NUTS II. Γίνεται φανερό ότι η διαχρονική τάση μεταβολής των ανισοτήτων είναι αύξουσα (κριτήριο σ -convergence) καθώς με την πάροδο του χρόνου η τιμή του CV αυξάνει από 0,377 το 1995 σε 0,384 το 2001. Στο διάγραμμα 3.2 ουσιαστικά γίνεται η απεικόνιση της διασποράς των τιμών του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ (θεωρείται ίσος με 100) για κάθε έτος (εξαιρείται το έτος 2000 λόγω έλλειψης στοιχείων). Παρατηρείται ότι η περιφέρεια Bruxelles κατέχει κυρίαρχη θέση καθώς το 1995 παρουσιάζει κατά κεφαλήν ΑΕΠ 225,3 ΜΑΔ ανά κάτοικο, ενώ το 2001 μειώθηκε σε 217,3. Με άλλα λόγια η περιφέρεια αυτή είναι η μόνη που αποκλίνει προς τα πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ ενώ όλες οι υπόλοιπες συγκεντρώνονται γύρω από αυτόν. Το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ παρουσιάζει η περιφέρεια Hainaut με 76,1 ΜΑΔ ανά κάτοικο το 1995 και σταδιακή μείωση του σε 69,1 ΜΑΔ το 2001. Τέλος, στο διάγραμμα 3.3 συσχετίζεται το επίπεδο ανάπτυξης με τον ρυθμό ανάπτυξης των περιφερειών σε επίπεδο NUTS II (θεωρείται ότι ο μέσος όρος είναι ίσος με 100). Στο διάγραμμα διασποράς με την βοήθεια του κριτηρίου β -convergence, δηλαδή την τιμή του β στην εξίσωση της γραμμής $y = \alpha + \beta x$, μπορούν να βγουν συμπεράσματα όσον αφορά την σύγκλιση των περιφερειών (στην συγκεκριμένη περίπτωση σε επίπεδο χώρας). Κατά συνέπεια σύγκλιση υπάρχει όταν $\beta < 0$, δηλαδή όταν υπάρχει αντίστροφη σχέση μεταξύ του ρυθμού ανάπτυξης (y) και του επιπέδου ανάπτυξης (x). Στο παράδειγμα του Βελγίου δεν υπάρχει σύγκλιση καθώς η κλίση της γραμμής είναι θετική με το β ίσο με 0,207, κάτι το οποίο συμβαδίζει με το κριτήριο σ -convergence.

Διάγραμμα 3.1 : Βέλγιο. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

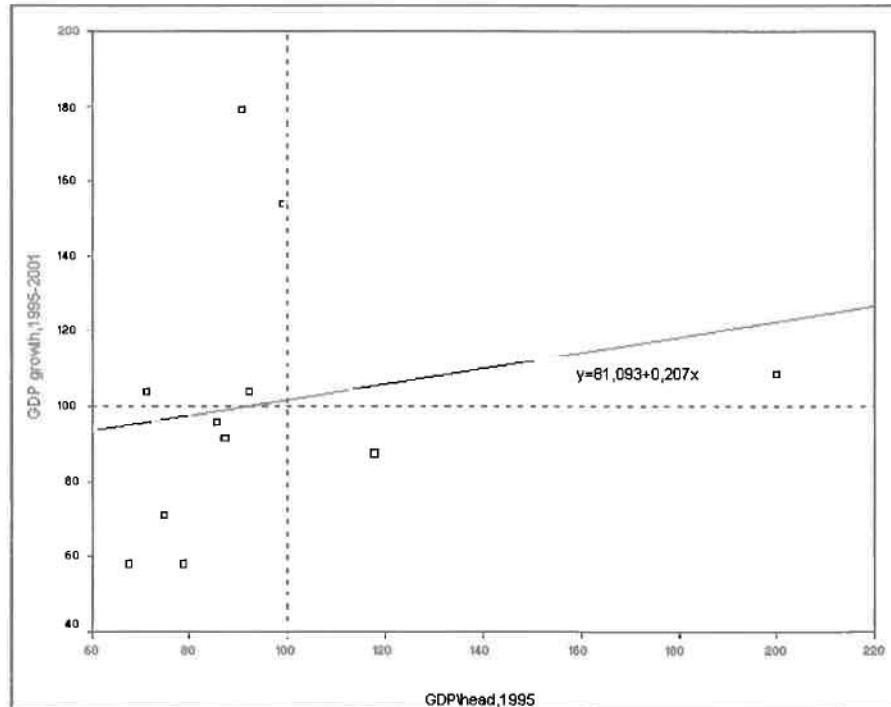
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.2: Βέλγιο. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.3: Βέλγιο. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

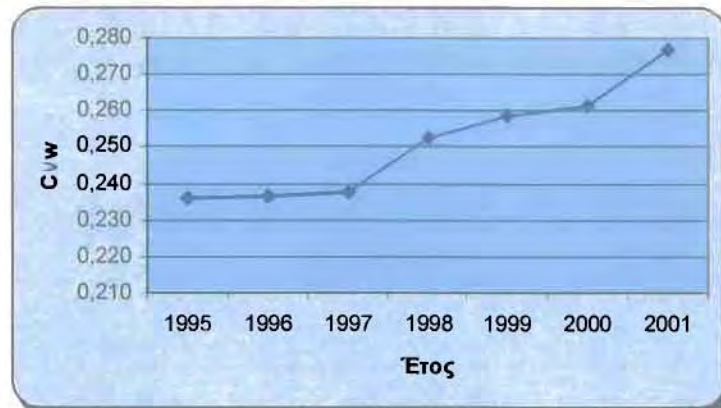
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.2 Γερμανία

Στο διάγραμμα 3.4 παρουσιάζεται η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ σε επίπεδο NUTS II. Η τιμή του CV για το χρονικό διάστημα 1995-2001 αυξήθηκε σημαντικά αφού το 1995 ήταν ίσος με 0,236 ενώ το 2001 ήταν 0,277, γεγονός που φανερώνει ότι η απόκλιση μεταξύ των περιφερειών αυξάνει (σύμφωνα με το κριτήριο σ -convergence). Στο Διάγραμμα 3.5 απεικονίζεται η διασπορά των τιμών του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ (ίσος με 100). Στην περίπτωση της Γερμανίας η περιφέρεια Hamburg έχει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ με μέσο όρο ίσο με 182 ΜΑΔ ενώ η περιφέρεια Dessau παρουσιάζει το μικρότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ίσο με 60,1 ΜΑΔ σε σχέση με τον κοινοτικό μέσο όρο. Το διάγραμμα 3.6 αποτελεί το διάγραμμα διασποράς για την περίπτωση της Γερμανίας, στο οποίο συσχετίζεται ο ρυθμός με το επίπεδο ανάπτυξης. Όπως και στην προηγούμενη χώρα (Βέλγιο) το κριτήριο β -convergence συμβαδίζει με

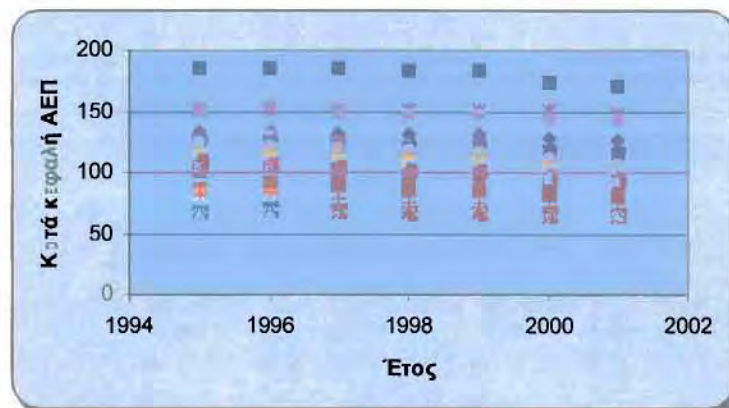
το κριτήριο σ -convergence αφού η κλίση (β) της γραμμής τάσης ($y = \alpha + \beta x$) είναι θετική και ίση με 0,589.

Διάγραμμα 3.4 : Γερμανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακόμανσης (CV_w) κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

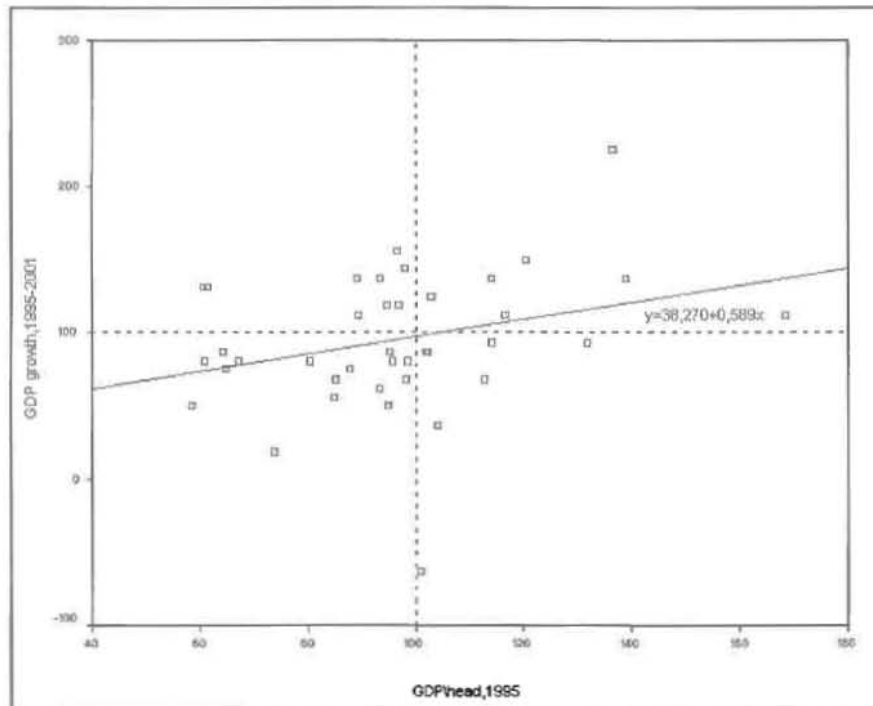
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.5: Γερμανία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.6: Γερμανία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

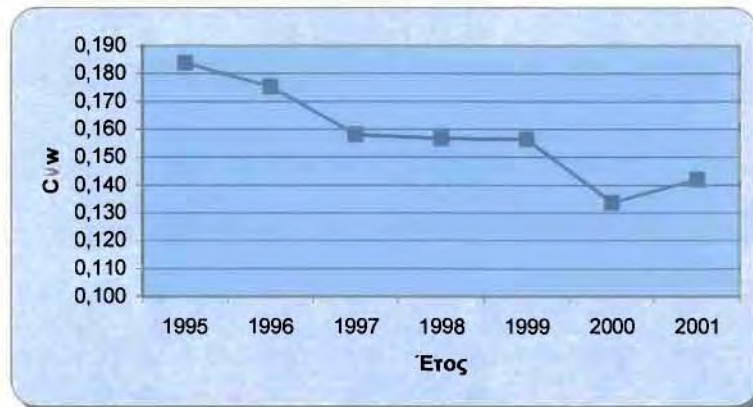

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.3 Ελλάδα

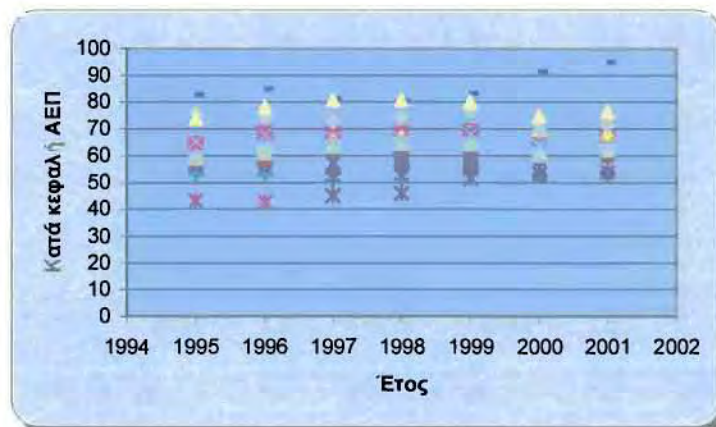
Στο διάγραμμα 3.7 απεικονίζεται η μείωση του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης για το χρονικό διάστημα 1995-2001 σε επίπεδο NUTS II. Έτσι ενώ το 1995 ο συντελεστής διακύμανσης ήταν ίσος με 0,184 μειώθηκε το 2001 σε 0,142, δηλαδή οι περιφερειακές ανισότητες τείνουν να μειώνονται. Στο διάγραμμα 3.8 παρατηρείται ότι η περιφέρεια με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ είναι η Στερεά Ελλάδα (94,9 το 2001) ενώ αντίστοιχα η περιφέρεια με το χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΜΑΔ είναι η Ήπειρος (54 το 2001). Το γεγονός ότι οι περιφέρειες τείνουν να συγκλίνουν γίνεται φανερό, επίσης, από το διάγραμμα 3.9 σύμφωνα με το κριτήριο β -convergence όπου η κλίση της γραμμής τάσης είναι αρνητική και ίση με $-0,490$.

Διάγραμμα 3.7 : Ελλάδα. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

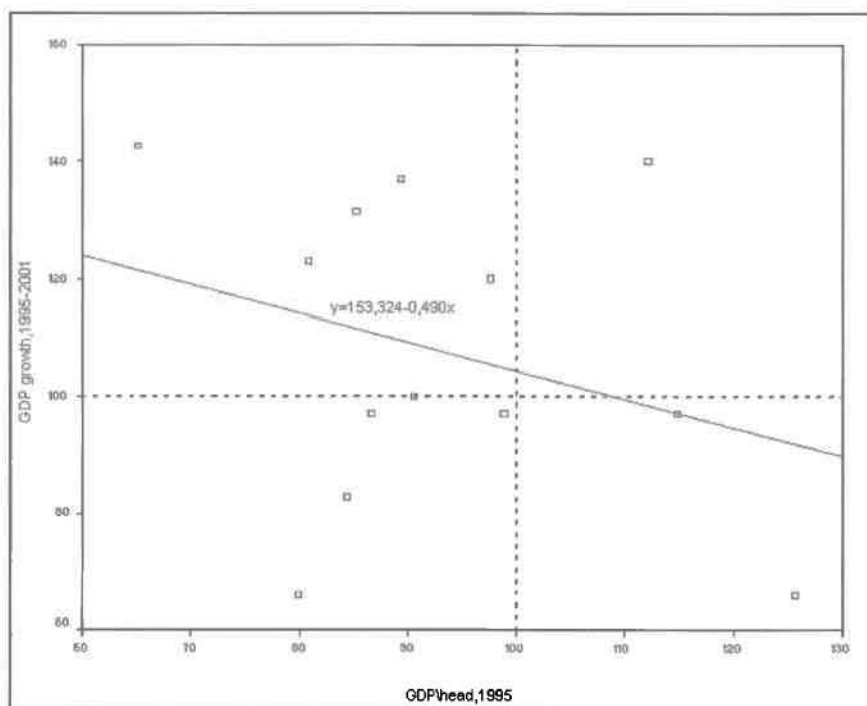
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.8: Ελλάδα. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.9: Ελλάδα. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

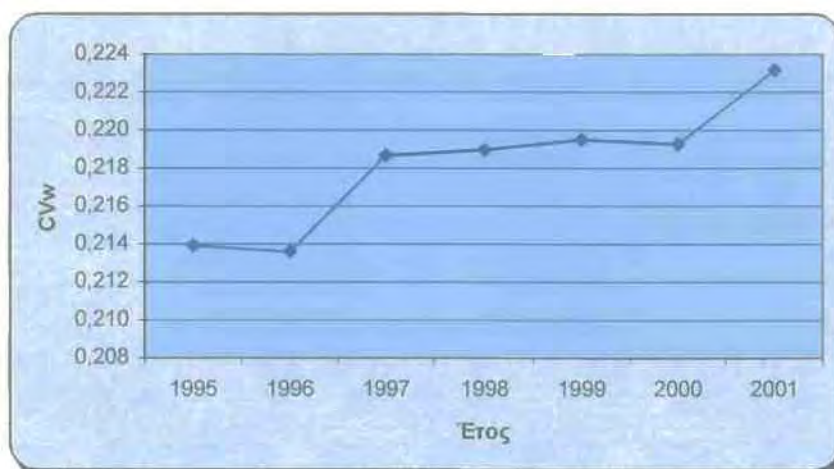

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.4 Ισπανία

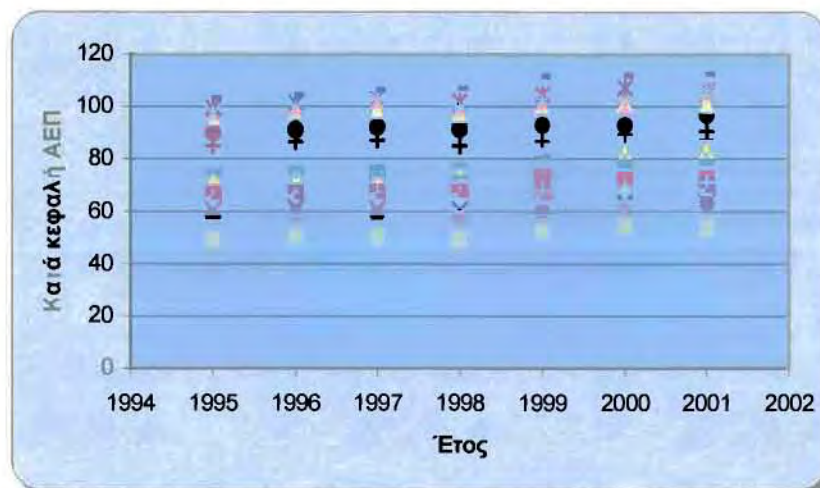
Το διάγραμμα 3.10 απεικονίζει την αυξητική τάση του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (0,214 το 1995 σε 0,223 το 2001) σε επίπεδο NUTS II στην Ισπανία. Επομένως σύμφωνα με το κριτήριο σ -convergence οι περιφερειακές ανισότητες αυξάνονται διαχρονικά. Η διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ η οποία απεικονίζεται στο διάγραμμα 3.11 φανερώνει ότι η πλουσιότερη περιφέρεια της Ισπανίας είναι η Comunidad de Madrid (η πρωτεύουσα της χώρας) με κατά κεφαλή ΑΕΠ το 2001 ίσο με 112,4 ΜΑΔ, ενώ η φτωχότερη περιφέρεια είναι η Extremadura με 53,5 ΜΑΔ το 2001. Στο διάγραμμα 3.12 παρατηρούμε ότι το β (δηλαδή η ταχύτητα της σύγκλισης) είναι θετικό και ίσο με 0,257 γεγονός που σημαίνει ότι διαχρονικά οι περιφέρειες αποκλίνουν μεταξύ τους.

Διάγραμμα 3.10 : Ισπανία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

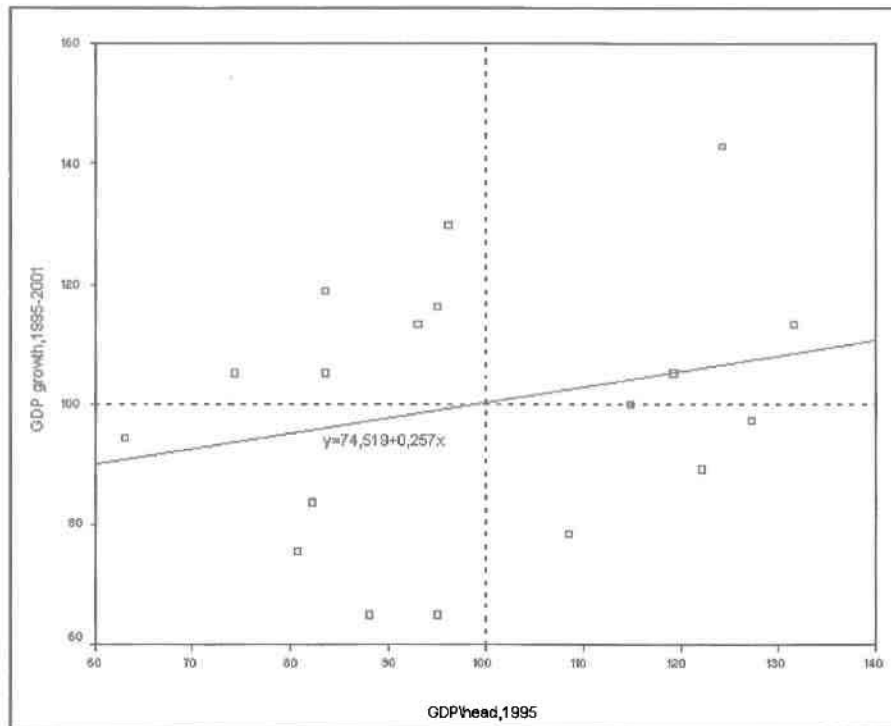
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.11: Ισπανία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.12: Ισπανία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

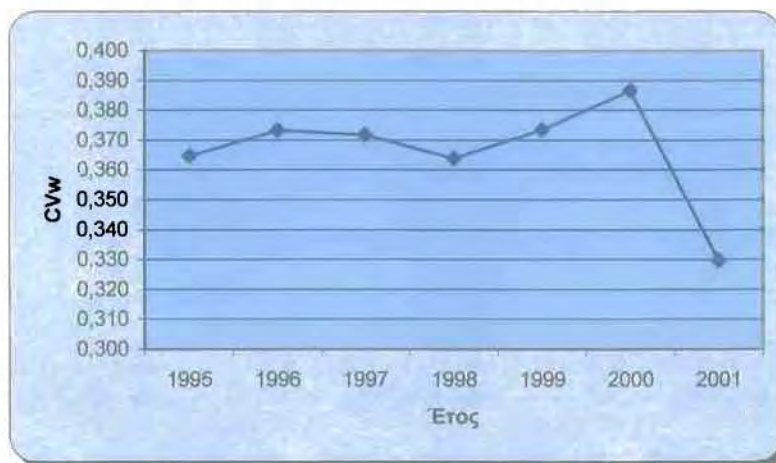

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.5 Γαλλία

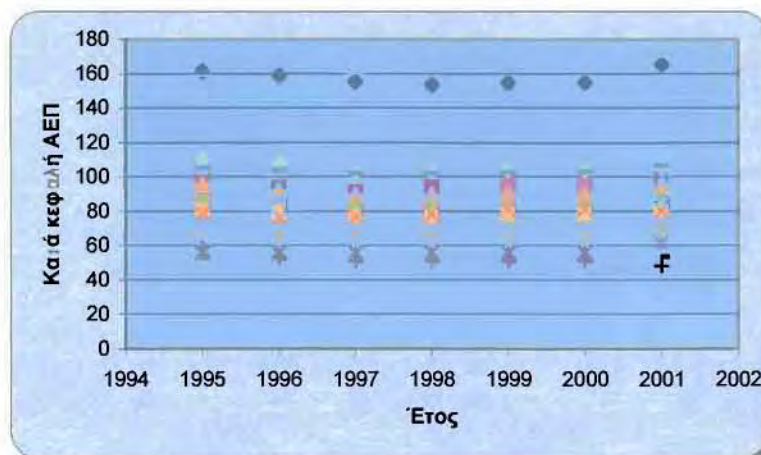
Στο διάγραμμα 3.13 παρουσιάζεται η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV από όπου προκύπτει το συμπέρασμα ότι για το χρονικό διάστημα 1995-2000 ο συντελεστής CV ακολούθησε μία περίπου σταθερή πορεία ενώ το 2001 παρουσίασε μία ιδιαίτερη μείωση γεγονός που αποδεικνύει πρόοδο όσον αφορά την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Παράλληλα, αναφορικά με την διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) περιφερειών NUTS II, διαχρονικά η περιφέρεια που εμφανίζεται να έχει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι η Ile de France με μέσο όρο 157,75 ΜΑΔ. Οι φτωχότερες περιφέρειες της Γαλλίας είναι η Reunion (μέσος όρος 51,86 ΜΑΔ) και η Guyane (52,28 ΜΑΔ). Σε γενικές γραμμές οι περισσότερες περιφέρειες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω από το κοινοτικό μέσο όρο (=100), ενώ όπως γίνεται φανερό από το διάγραμμα 3.15 σύμφωνα με το κριτήριο σύγκλισης β -convergence υπάρχει τάση μείωσης των ανισοτήτων ($\beta = -0,680 < 0$).

Διάγραμμα 3.13 : Γαλλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

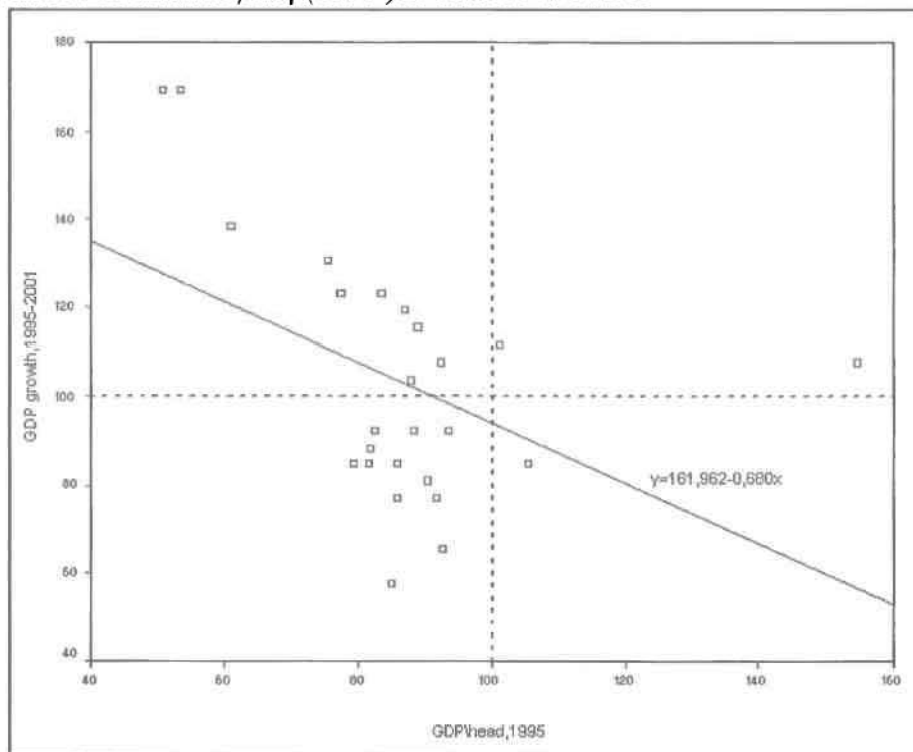
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.14: Γαλλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.15: Γαλλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

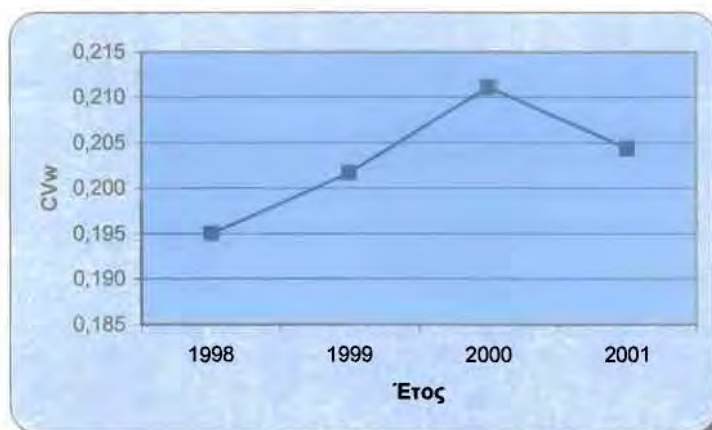

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.1.6 Ιρλανδία

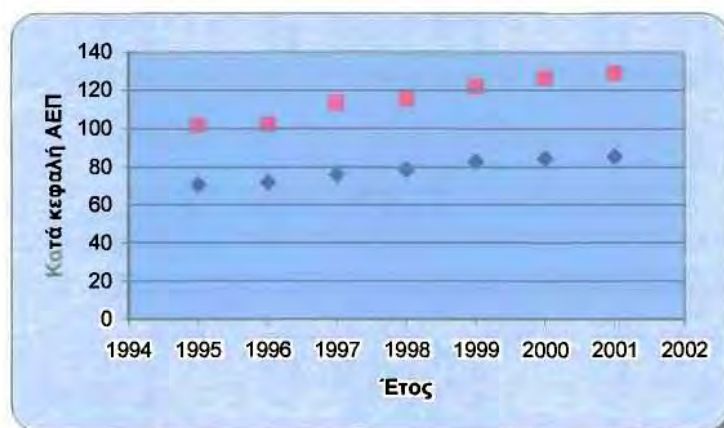
Η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV στην περίπτωση της Ιρλανδίας η οποία αποτελείται μόνο από δύο περιφέρειες, όπως φαίνεται από το διάγραμμα 3.16 έχει μικρές αυξητικές τάσεις αφού το 1998 ήταν ίσος με 0,195 ενώ το 2001 ίσος με 0,204. Επομένως οι περιφερειακές ανισότητες παρέμειναν σχεδόν σταθερές ενώ όπως απεικονίζεται στο διάγραμμα 3.17 όσον αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) παρουσίασαν και οι δύο περιφέρειες αύξηση. Η πλουσιότερη εξ αυτών βρίσκεται πάνω από τον κοινοτικό μέσο όρο(=100). Τέλος, όσον αφορά την διαφορά μεταξύ των κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους αυξήθηκε από 31 μονάδες το 1995 σε 44 περίπου μονάδες το 2001.

Διάγραμμα 3.16 : Ιρλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1998-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.17: Ιρλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

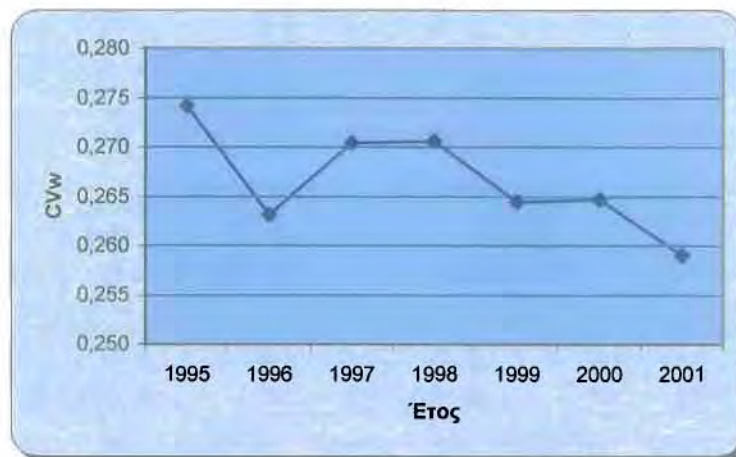
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.7 Ιταλία

Όπως προκύπτει από το διάγραμμα 3.18 οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν φθίνουσα πορεία αφού ο σταθμισμένος συντελεστής διακύμανσης CV διαχρονικά μειώνεται. Έτσι ενώ το 1995 η τιμή του ήταν 0,274 το 2001 μειώθηκε σε 0,259. Το γεγονός αυτό της σύγκλισης μεταξύ των περιφερειών επιβεβαιώνεται και από το διάγραμμα 3.20, όπου η γραμμή τάσης έχει αρνητική κλίση($\beta = -0,380 < 0$). Επομένως τόσο με το κριτήριο σ -convergence(διάγραμμα 3.18) όσο και με το κριτήριο β -

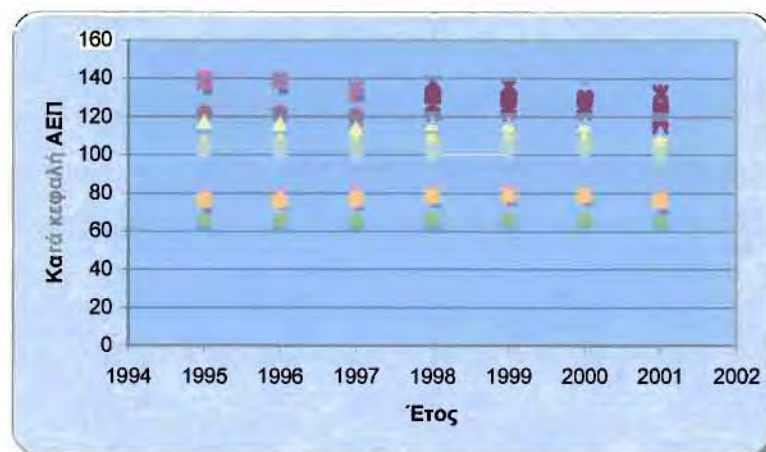
convergence(διάγραμμα 3.20) αποδεικνύεται ότι οι περιφερειακές ανισότητες στην Ιταλία φθίνουν. Τέλος, από το διάγραμμα 3.19 στο οποίο απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, παρατηρείται ότι δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των περιφερειών. Η φτωχότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Calabria με μέσο όρο κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανά κάτοικο ίσο με 61,6 ΜΑΔ ενώ η πλουσιότερη περιφέρεια είναι η Valle d'Aosta για τα έτη 1995-1996 και η Trentino- Alto Adige από το 1997 έως το 2001.

Διάγραμμα 3.18 : Ιταλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλήν ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

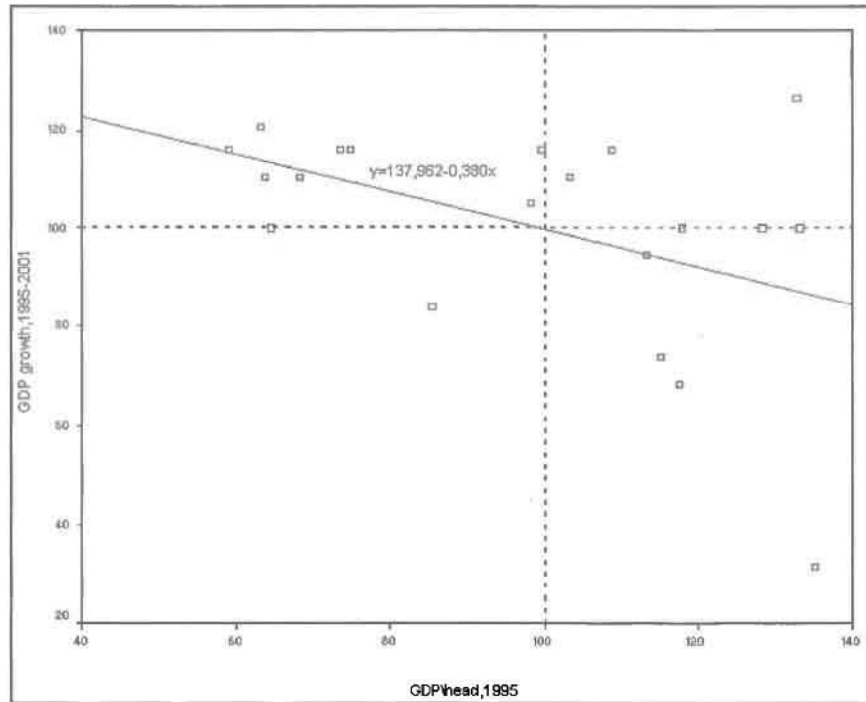
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.19: Ιταλία. Διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.20: Ιταλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

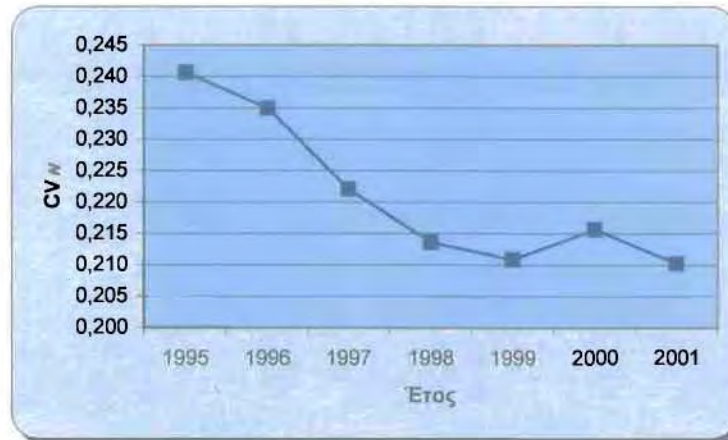

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.8 Αυστρία

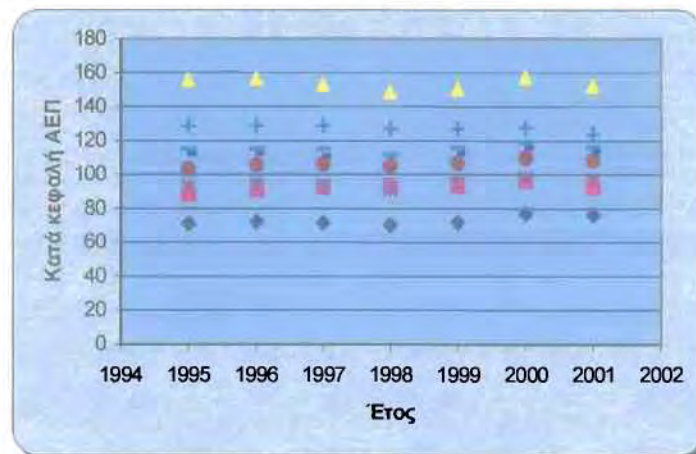
Στην Αυστρία οι περιφερειακές ανισότητες είχαν για το χρονικό διάστημα 1995-2001 σημαντικές πτωτικές τάσεις, αφού ο σταθμισμένος συντελεστής διακύμανσης CV μειώθηκε από 0,241 σε 0,210 όπως γίνεται φανερό από το διάγραμμα 3.21. Παρομοίως, στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγουμε παρατηρώντας το διάγραμμα 3.23, η κλίση της γραμμής τάσης (β) είναι αρνητική και ίση με $-0,778$. Αναφορικά με το διάγραμμα 3.22, δηλαδή την διασπορά των κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών παρατηρείται ότι η πλουσιότερη περιφέρεια είναι η Βιέννη (πρωτεύουσα της χώρας) με μέσο όρο 52,7 μονάδες πάνω από τον κοινοτικό μέσο όρο ενώ η περιφέρεια με το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι η Burgenland η οποία διαφέρει από την πλουσιότερη περιφέρεια κατά 81 μονάδες περίπου.

Διάγραμμα 3.21 : Αυστρία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CV_w)
κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

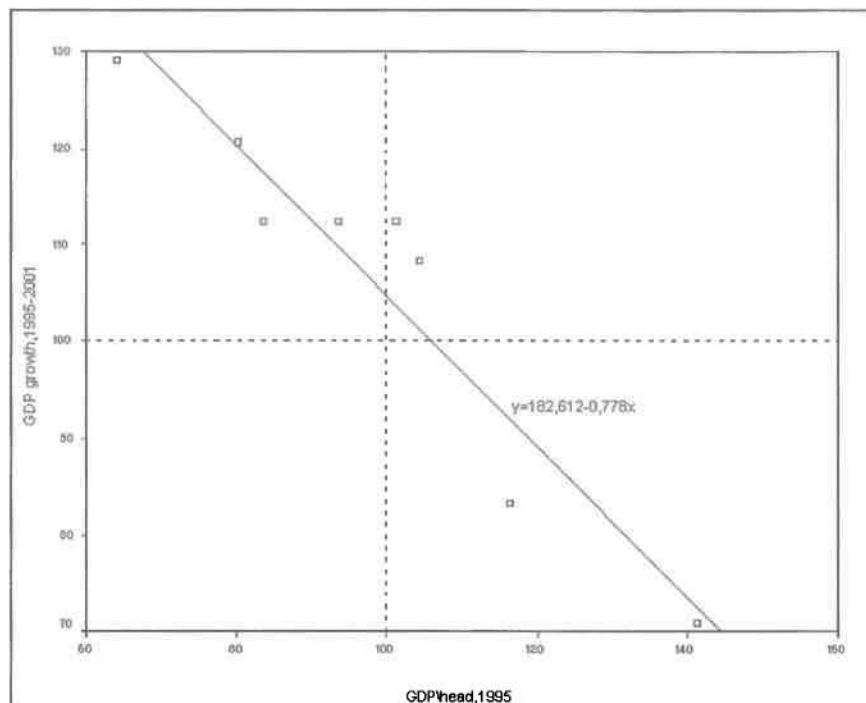
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.22: Αυστρία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS
II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.23: Αυστρία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

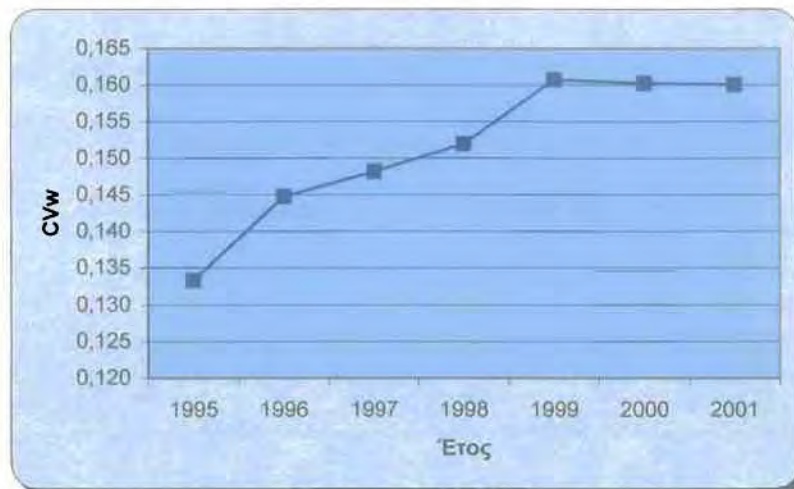

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.1.9 Ολλανδία

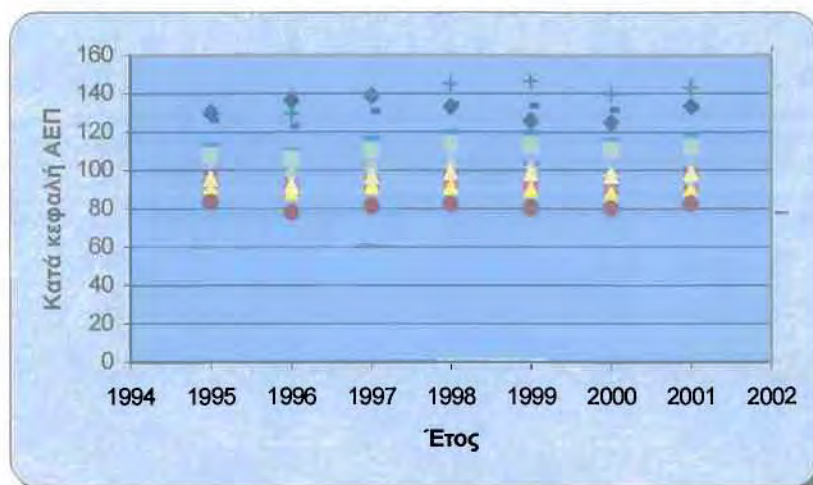
Στην περίπτωση της Ολλανδίας παρότι σύμφωνα με το κριτήριο σ - convergence, δηλαδή την εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV για την περίοδο 1995-2001, παρατηρείται αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων λόγω αύξησης του CV από 0,133 σε 0,160 (διάγραμμα 3.24) δεν συμβαίνει το ίδιο και με το κριτήριο β -convergence. Έτσι όπως γίνεται φανερό από το διάγραμμα 3.26 η γραμμή τάσης έχει αρνητική κλίση ($\beta = -0,103$), γεγονός που αποδεικνύει την σύγκλιση των περιφερειών σε αντίθεση με το κριτήριο σ - convergence. Τέλος, από το διάγραμμα 3.25 το οποίο απεικονίζει την διασπορά των κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών παρατηρούμε ότι η πλουσιότερη περιφέρεια είναι η Utrecht με εξαίρεση το 1996 που είναι το Groningen ενώ η φτωχότερη περιφέρεια είναι η Flevoland η οποία παρουσιάζει διαφορά περίπου 60 μονάδες από την αντίστοιχη πλουσιότερη περιφέρεια.

Διάγραμμα 3.24 : Ολλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

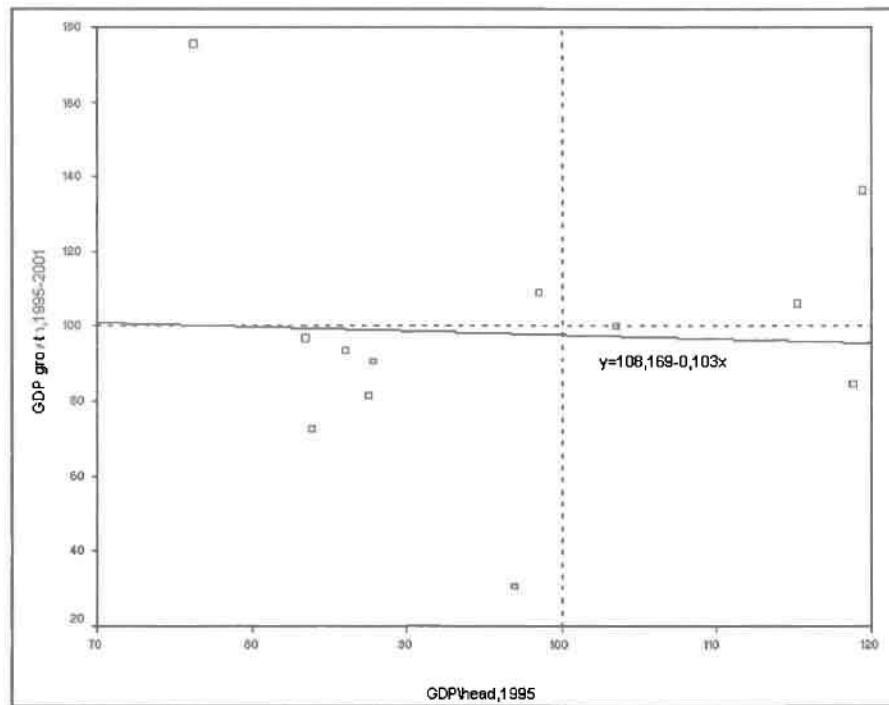
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.25: Ολλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.26: Ολλανδία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

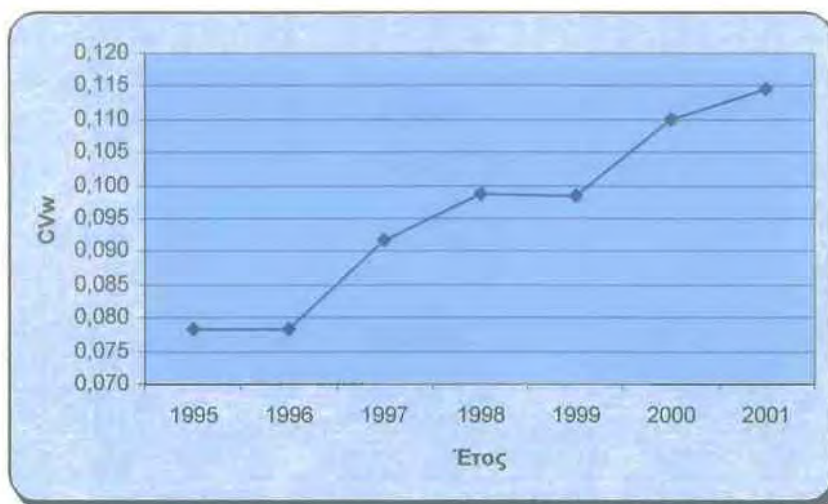

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.10 Πορτογαλία

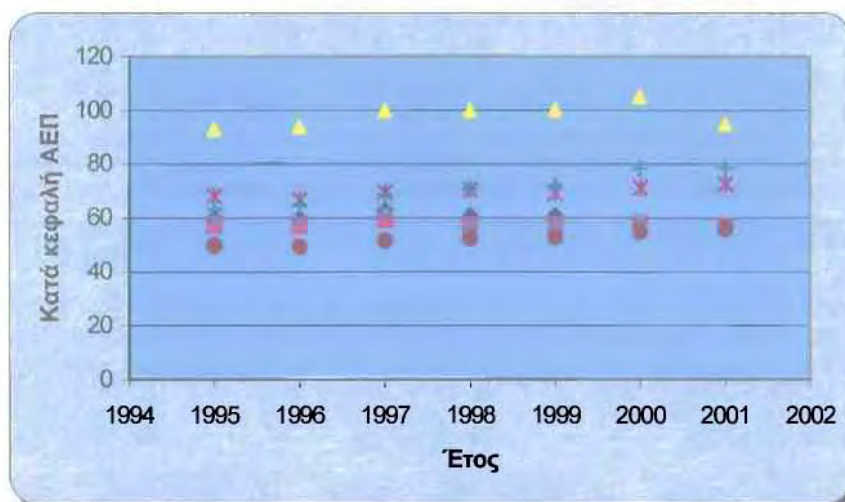
Στην Πορτογαλία οι περιφερειακές ανισότητες για το χρονικό διάστημα 1995-2001 είχαν αυξητικές τάσεις, γεγονός που αποδεικνύεται από την αύξηση στην τιμή του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV από 0,078 σε 0,114 περίπου (διάγραμμα 3.27). Το παραπάνω γεγονός απόκλισης των περιφερειών επιβεβαιώνεται παράλληλα από το διάγραμμα 3.29, όπου παρατηρείται ότι η κλίση της γραμμής τάσης β είναι θετική ($\beta = 1,950$) με συνέπεια να μην υπάρχει αντίστροφη σχέση μεταξύ του ρυθμού και του επιπέδου ανάπτυξης. Όσον αφορά την διασπορά των κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών, όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 3.28, η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Lisboa e Vale do Tejo η οποία ξεχωρίζει σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες και η μόνη που έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ κοντά στο κοινοτικό μέσο όρο. Η διαφορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ της πλουσιότερης και της φτωχότερης περιφέρειας (Acores) διαφέρει κινήθηκε μεταξύ 48,6 μονάδων (το 1997) και 38,9 μονάδων (το 2001).

Διάγραμμα 3.27 : Πορτογαλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

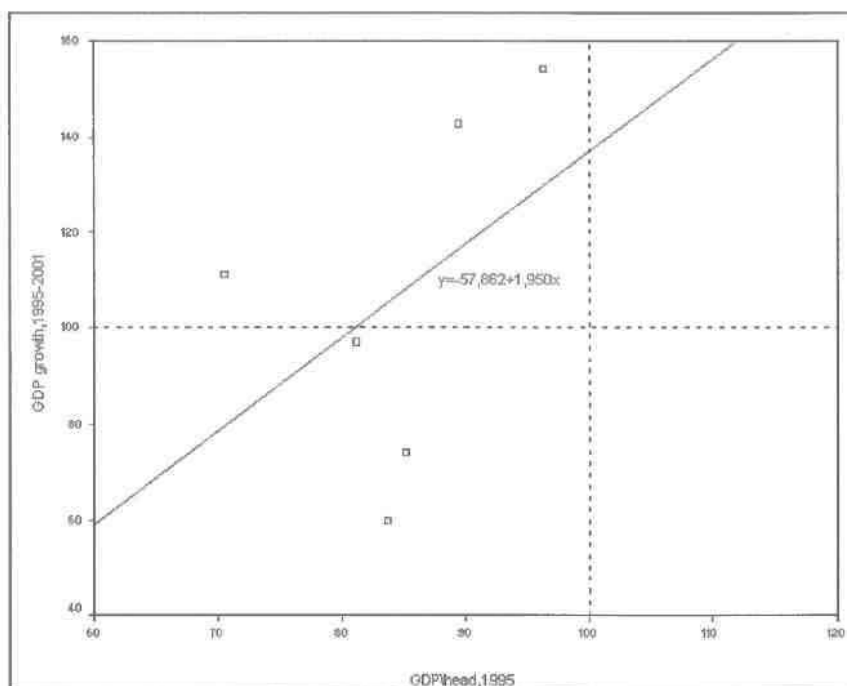
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.28: Πορτογαλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.29: Πορτογαλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II.

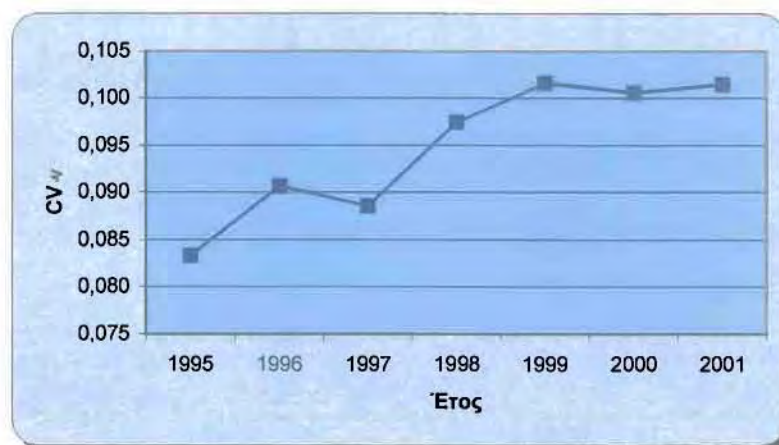

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.11 Φιλανδία

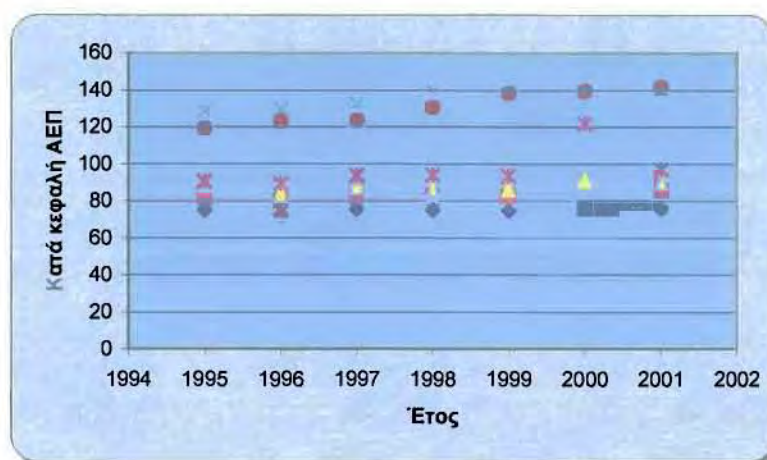
Στην περίπτωση της Φιλανδίας οι τιμές του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV (παρότι υπήρχε έλλειψη πληθυσμιακών στοιχείων για αρκετές περιφέρειες της χώρας), παρουσίασαν αύξηση, αφού όπως φαίνεται στο διάγραμμα 3.30 η τιμή του κινήθηκε μεταξύ 0,083 το 1995 και 0,101 το 2001. Αυτή η αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων γίνεται φανερή επίσης στο διάγραμμα 3.32 όπου σύμφωνα με κριτήριο σύγκλισης β -convergence αυξάνεται η απόκλιση μεταξύ των περιφερειών λόγω της θετικής κλίσης(της γραμμής τάσης) $\beta = 1,633$. Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.31 οι δύο πλουσιότερες περιφέρειες της χώρας είναι η Uusimaa και η Eland των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξάνεται σημαντικά με την πάροδο του χρόνου σε αντίθεση με όλες τις υπόλοιπες. Αντίστοιχα η φτωχότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Ita- Suomi της οποίας η διαφορά από την πλουσιότερη αυξάνεται από 44 μονάδες το 1995 σε 65,9 μονάδες το 2001.

Διάγραμμα 3.30 : Φιλανδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CV_w) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

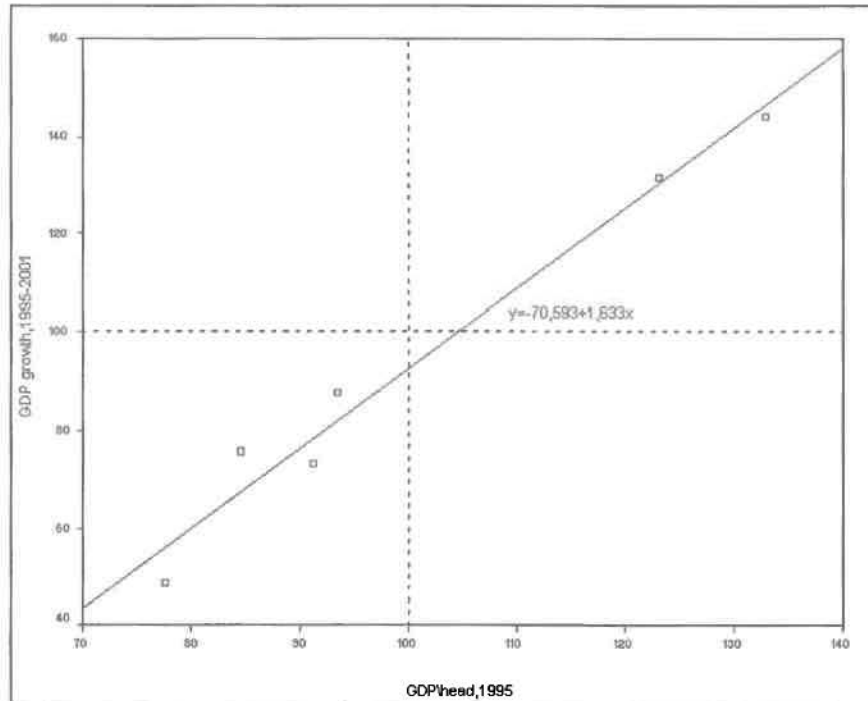
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.31: Φιλανδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.32: Φιλανδία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

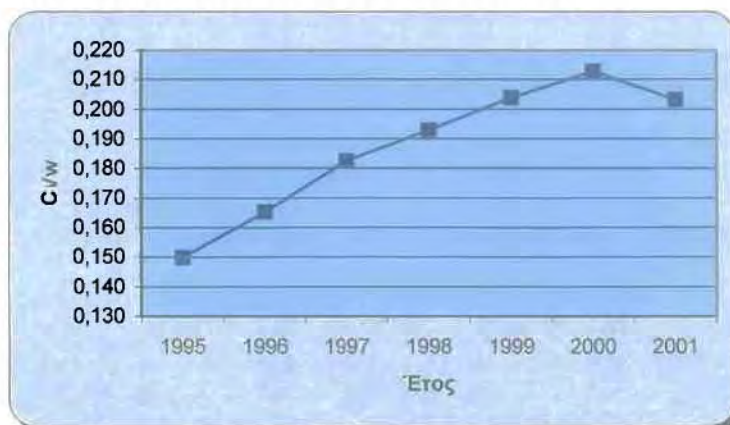

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.12 Σουηδία

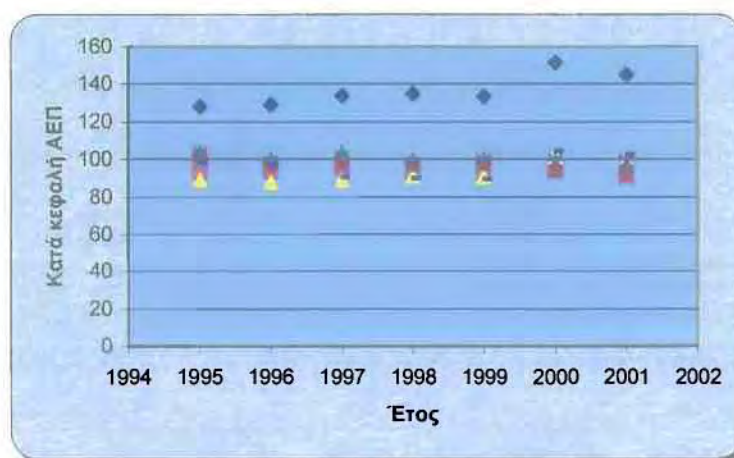
Σύμφωνα με το διάγραμμα 3.33 η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV παρουσιάζει αυξητικές τάσεις για το χρονικό διάστημα 1995-2001 καθώς η τιμή του αυξήθηκε από 0,150 το 1995 σε 0,203 το 2001, με συνέπεια την αύξηση των περιφερειακών ανισοτήτων. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται παράλληλα και σύμφωνα με το κριτήριο β - convergence δηλαδή σύμφωνα με την κλίση της γραμμής τάσης στο διάγραμμα 3.35. Το β της εξίσωσης της γραμμής τάσης $y = \alpha + \beta x$ είναι θετικό και ίσο με 2,094 γεγονός που αποδεικνύει την απόκλιση των περιφερειών. Ωστόσο όπως φαίνεται από το διάγραμμα 3.34 δεν υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των περιφερειών όσον αφορά το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αφού παρατηρούμε ότι όλες σχεδόν συγκεντρώνονται γύρω από τον κοινοτικό μέσο όρο. Εξάιρεση αποτελεί η Στοκχόλμη, η πρωτεύουσα της Σουηδίας, η οποία είναι η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας.

Διάγραμμα 3.33 : Σουηδία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

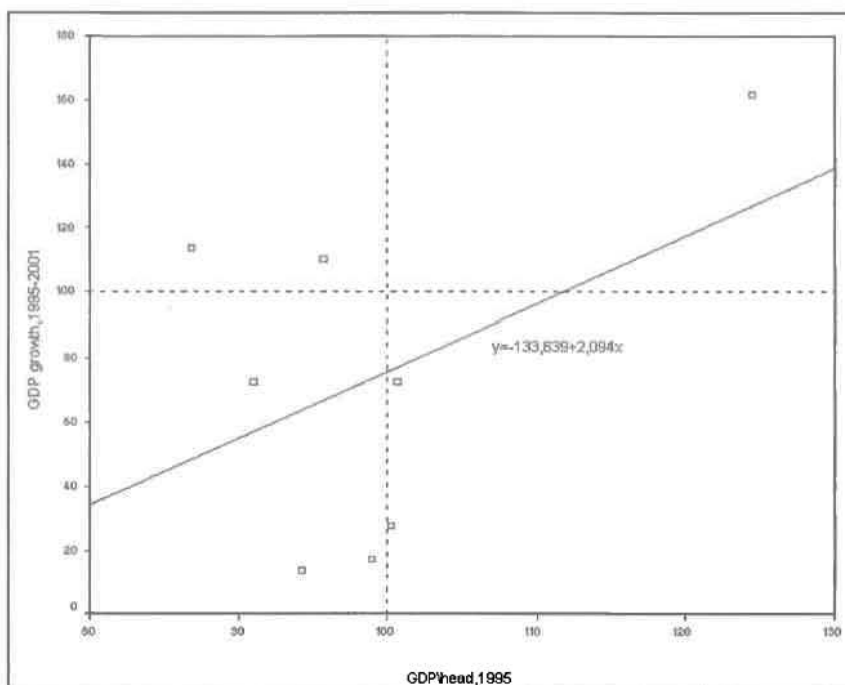
Πηγή:Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.34: Σουηδία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή:Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.35: Σουηδία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.13 Αγγλία

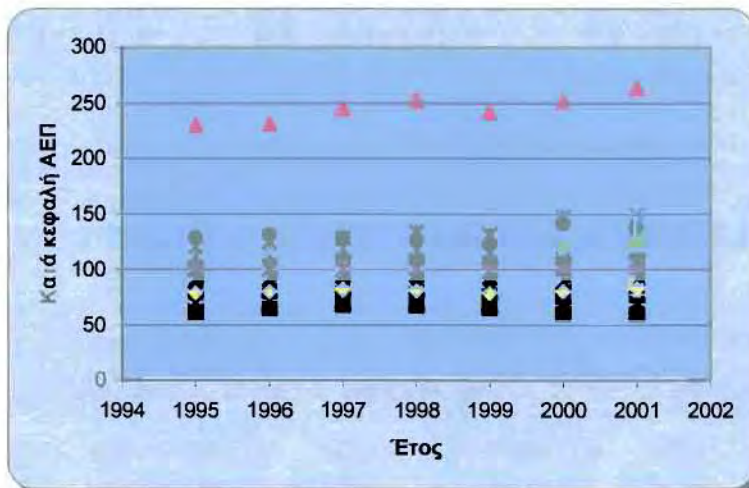
Στην περίπτωση της Αγγλίας όπως γίνεται φανερό από το διάγραμμα 3.36 οι περιφερειακές ανισότητες παρουσίασαν σημαντικές μεταβολές, αφού η τιμή του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης CV αυξήθηκε από 0,115 το 1995 σε 0,399 το 2001, με ιδιαίτερη αύξηση μεταξύ 1996-1997. Παρόμοια σύμφωνα με το κριτήριο β -convergence καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι αποκλίσεις μεταξύ των περιφερειών αυξάνονται με τη πάροδο του χρόνου αφού η κλίση της γραμμής τάσης (διάγραμμα 3.38) είναι θετική και ίση με 0,751. Όσον αφορά την διασπορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, η οποία παρουσιάζεται στο διάγραμμα 3.37, η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Inner London με μέσο όρο 244 περίπου ΜΑΔ ενώ όλες οι υπόλοιπες περιφέρειες βρίσκονται κοντά ή κάτω από τον κοινοτικό μέσο όρο. Η φτωχότερη περιφέρεια της χώρας είναι το Cornwall & Isles of Scilly, η οποία απέχει κατά μέσο όρο από την πλουσιότερη περιφέρεια περίπου 179 μονάδες, γεγονός το οποίο αποδεικνύει την ένταση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Αγγλία.

Διάγραμμα 3.36 : Αγγλία. Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης (CVw) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS II, 1995-2001

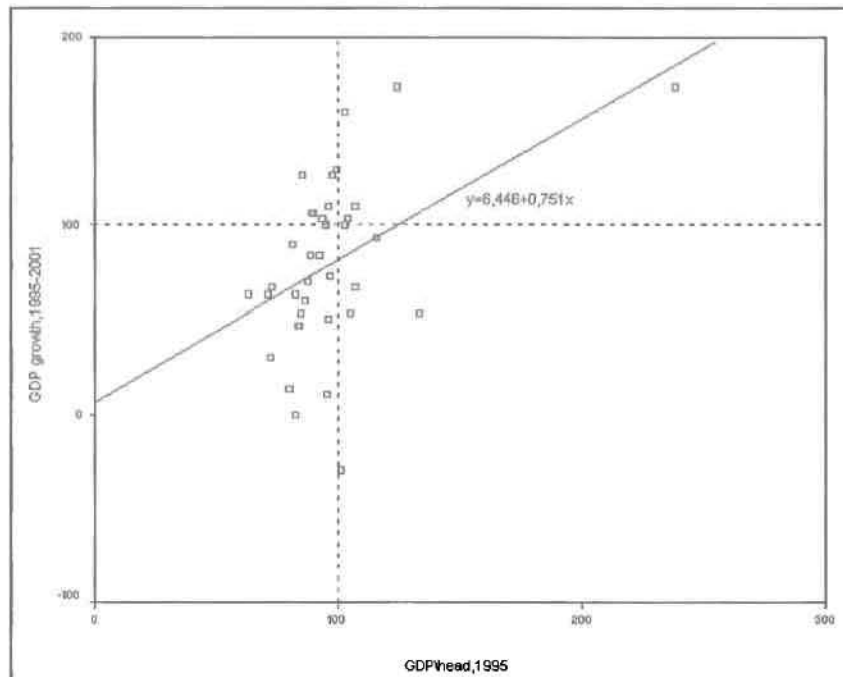
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.37: Αγγλία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.38: Αγγλία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II.

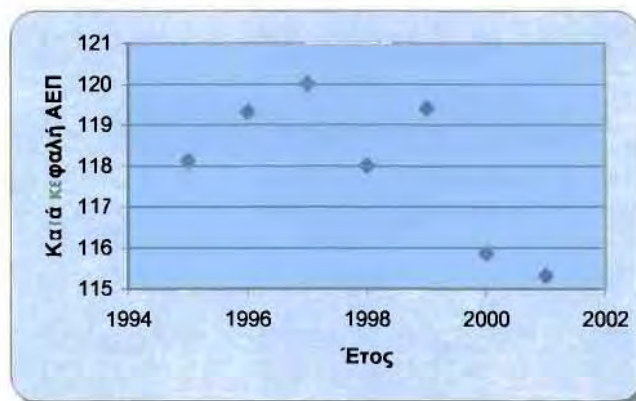

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.14 Δανία

Η Δανία θεωρείται ολόκληρη επιπέδου NUTS II καθώς είναι μία χώρα μονοπεριφερειακή. Όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα η χώρα έχει κατά κεφαλήν ΑΕΠ πάνω από τον κοινοτικό μέσο όρο και το οποίο για το χρονικό διάστημα 1995-1999 κινήθηκε μεταξύ των 118 και 120 ΜΑΔ, σε αντίθεση με το 2001 όπου μειώθηκε στις 115 ΜΑΔ περίπου.

Διάγραμμα 3.39 : Δανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995-2001

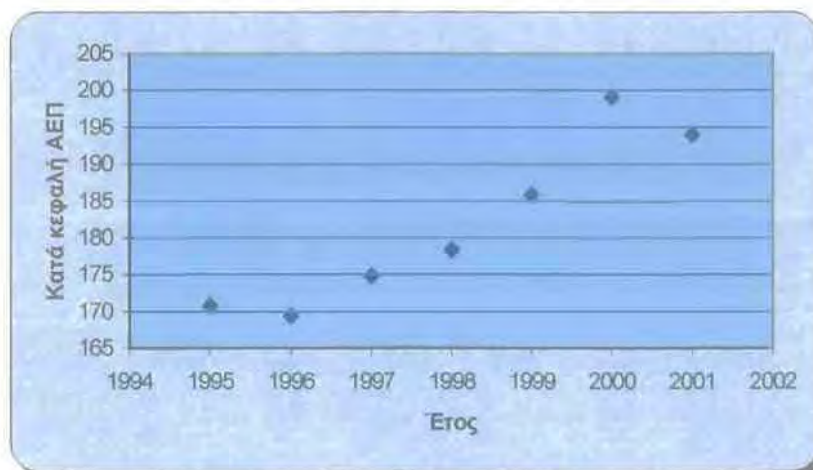

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.1.15 Λουξεμβούργο

Το Λουξεμβούργο, όπως και η Δανία, είναι χώρα μονοπεριφερειακή. Κατά συνέπεια θεωρείται ολόκληρη μία περιφέρεια επιπέδου NUTS II. Όπως γίνεται φανερό από το διάγραμμα 3.40, το Λουξεμβούργο είναι η χώρα με το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο το 1995 ήταν 171 ΜΑΔ ανά κάτοικο ενώ ακολουθώντας ανοδική πορεία έφθασε στις 194 ΜΑΔ το 2001.

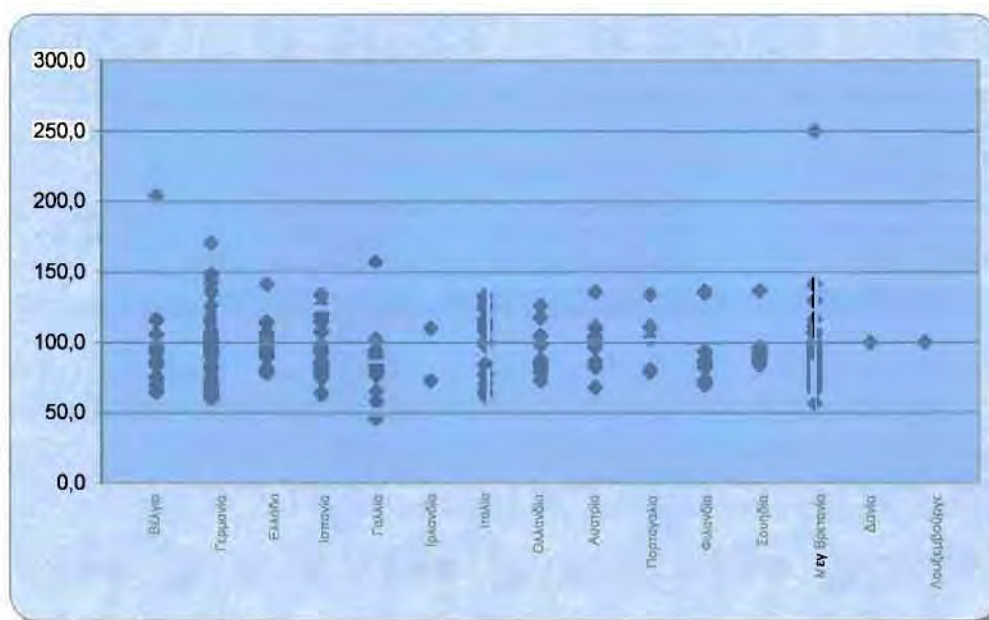
Διάγραμμα 3.40 : Λουξεμβούργο. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ(ΜΑΔ), 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Το διάγραμμα 3.41 παρουσιάζει για κάθε χώρα μέλος της ΕΕ την διασπορά των τιμών του κατά κεφαλήν ΑΕΠ γύρω από τον εθνικό μέσο όρο (θεωρείται ίσος με 100) το 2001. Ο τρόπος αυτός απεικόνισης μας προσφέρει μια άλλη οπτική γωνία στο πρόβλημα των ανισοτήτων και μας επιτρέπει να δούμε το μέγεθος τους με διαγραμματικό τρόπο. Παρατηρούμε ότι οι περισσότερες χώρες έχουν αναπτύξει διαχρονικά μια μητροπολιτική δομή, η οποία προσδιορίζεται από την 'κυρίαρχη' θέση της περιφέρειας που φιλοξενεί την πρωτεύουσα ή την πλέον ανεπτυγμένη πόλη. Το χαρακτηριστικό της μητροπολιτικής δομής είναι ότι οι υπόλοιπες περιφέρειες έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ που βρίσκεται σε αισθητή απόσταση από την πρώτη. Τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα μιας τέτοιας μητροπολιτικής δομής είναι το Βέλγιο, η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία (Πετράκος- Ψυχάρης, 2003).

Διάγραμμα 3.41: Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο NUTS II, 2001(μ.ο. χώρας=100)

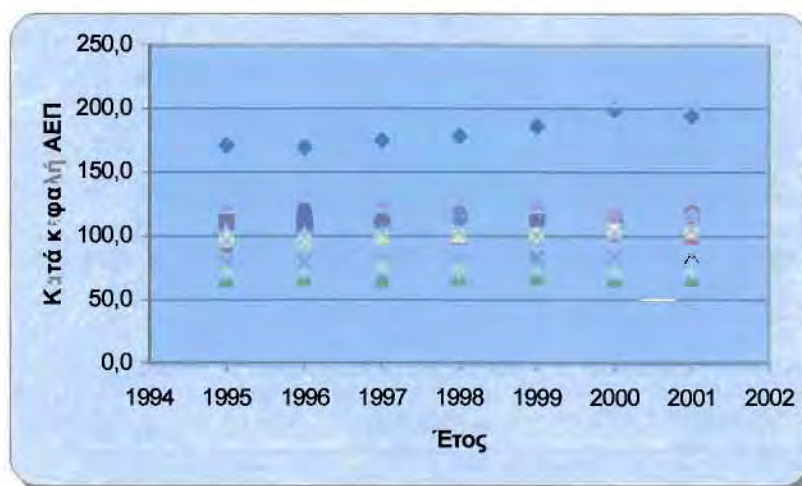
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.2 Οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ

Με την βοήθεια της προηγούμενης ανάλυσης πραγματοποιήθηκε μία εκτενής εξέταση των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό κάθε κράτους μέλους και η σύγκλιση ή η απόκλιση(ανάλογα με την χώρα) των κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε

περιφέρειας επιπέδου NUTS II με τον μέσο όρο της ΕΕ (=100). Στο παρακάτω διάγραμμα (διάγραμμα 3.42) απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ κάθε χώρας της ΕΕ γύρω από τον κοινοτικό μέσο όρο. Όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς το Λουξεμβούργο είναι το κράτος μέλος που βρίσκεται στην καλύτερη οικονομική κατάσταση με μέσο όρο κατά κεφαλή ΑΕΠ περίπου 179 ΜΑΔ, ενώ η φτωχότερη χώρα είναι η Ελλάδα (66,8 ΜΑΔ). Η Δανία είναι η δεύτερη πλουσιότερη χώρα με μέσο όρο ΑΕΠ 118,35 ΜΑΔ, ενώ η δεύτερη φτωχότερη χώρα της ΕΕ είναι η Πορτογαλία με μέσο όρο ΑΕΠ 72,3 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 3.42: Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ) των κρατών μελών της ΕΕ-15,1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τα παραπάνω συμπεράσματα γίνονται ωστόσο αισθητά εάν παρατηρήσει κανείς και τον χάρτη Α.1, ο οποίος απεικονίζει το κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών NUTS II της ΕΕ το 2001 σε τέσσερις κλίμακες.

Παρατηρούμε ότι σχεδόν όλες οι περιφέρειες της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Νότιας Ιταλίας, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος της Ισπανίας αποτελείται έχουν κατά κεφαλή ΑΕΠ χαμηλότερο από το 75% του μέσου όρου της ΕΕ και συνεπώς εντάσσονται στις περιοχές του “Στόχου 1”. Ωστόσο, περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ κάτω από το 75% του μέσου όρου της ΕΕ υπάρχουν επίσης στην Ανατολική Γερμανία, στην Μεγάλη Βρετανία και το Βέλγιο.

Οι περιοχές με κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ 100 και 125% αλλά και μεγαλύτερο το 125% συμπεριλαμβάνουν το σύνολο της Δανίας, το σύνολο της Ιρλανδίας, τη Βόρεια

Ιταλία, μέρος της Νότιας Σουηδίας και Φιλανδίας, μεγάλο μέρος της Γερμανίας καθώς και τις μητροπολιτικές περιοχές της Γαλλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας.

Επιπλέον, ο χάρτης Α.2, στον οποίο απεικονίζεται ο ρυθμός ανάπτυξης των περιφερειών επιπέδου NUTS II κατά τη περίοδο 1995-2001, μας βοηθάει ώστε να σχηματίσουμε μία εικόνα όσον αφορά τις μεταβολές στο περιφερειακό κατά κεφαλή ΑΕΠ. Συμπεραίνουμε ότι, αρκετές περιφέρειες είχαν ρυθμό ανάπτυξης μεγαλύτερο από το μέσο όρο της ΕΕ (=2,5%), με κύριους αντιπροσώπους την Ιρλανδία (9,2%) και την περιφέρεια Uuimaa της Φιλανδίας (5,9%), ενώ μία μόνο περιφέρεια της Μεγάλης Βρετανίας παρουσίασε ρυθμό ανάπτυξης μικρότερο από 0.

Παράλληλα, ιδιαίτερα χρήσιμος για την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις περιφερειακές ανισότητες στο εσωτερικό των κρατών μελών, αποτελεί ο παρακάτω πίνακας (Πίνακας 3.1), στον οποίο παρουσιάζεται η εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Όπως αναφέρθηκε εκτενέστερα και στην προηγούμενη ενότητα οι περιφερειακές ανισότητες σημειώνουν πτωτικές τάσεις στην περίπτωση της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και της Αυστρίας. Σε όλες τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ η διαχρονική μεταβολή των ανισοτήτων είναι αύξουσα.

Πίνακας 3.1: Εξέλιξη του σταθμισμένου συντελεστή διακύμανσης C_v του κατά κεφαλήν ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-2001.

ΧΩΡΕΣ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Βέλγιο	0,377	0,388	0,386	0,389	0,394	0,384	0,384
Γερμανία	0,236	0,236	0,237	0,252	0,259	0,261	0,277
Ελλάδα	0,184	0,175	0,158	0,157	0,156	0,134	0,142
Ισπανία	0,214	0,214	0,219	0,219	0,219	0,219	0,223
Γαλλία	0,365	0,373	0,372	0,364	0,373	0,387	0,330
Ιρλανδία				0,195	0,202	0,211	0,204
Ιταλία	0,274	0,263	0,270	0,271	0,264	0,265	0,259
Ολλανδία	0,133	0,145	0,148	0,152	0,161	0,160	0,160
Αυστρία	0,241	0,235	0,222	0,214	0,211	0,216	0,210
Πορτογαλία	0,078	0,078	0,092	0,099	0,098	0,110	0,114
Φιλανδία	0,083	0,091	0,089	0,097	0,102	0,101	0,101
Σουηδία	0,150	0,165	0,182	0,193	0,204	0,213	0,203
Αγγλία	0,115	0,120	0,338	0,350	0,360	0,386	0,399

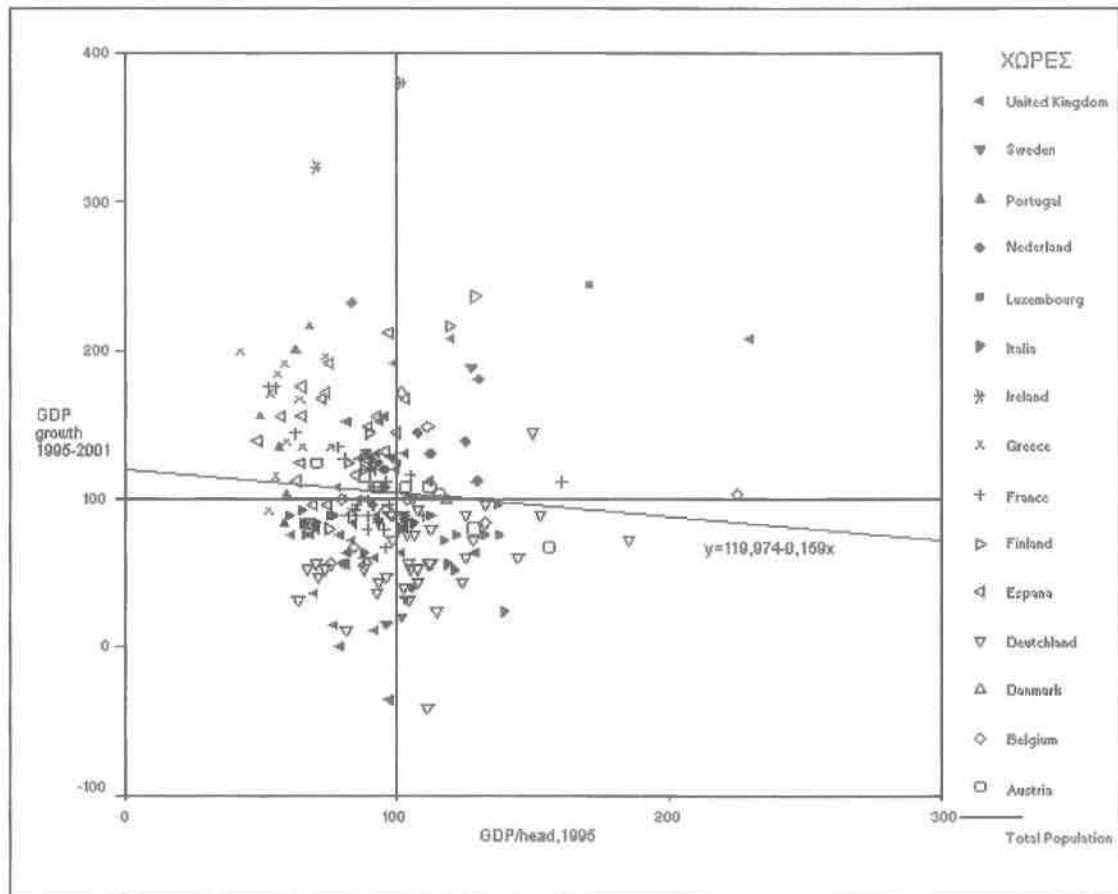
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Παρότι όμως στο εσωτερικό των περισσότερων κρατών μελών της ΕΕ υπάρχουν τάσεις απόκλισης, σε επίπεδο ΕΕ φαίνεται να υπάρχουν ασθενείς τάσεις σύγκλισης όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 3.43, το οποίο συσχετίζει την μεταβολή στο ΑΕΠ των περιφερειών της ΕΕ στην περίοδο 1995-2001 με το κατά κεφαλή ΑΕΠ του 1995. Ουσιαστικά επαναλαμβάνεται η ανάλυση του Rodriguez- Pose(1999) με πιο πρόσφατα στοιχεία και περισσότερες περιφέρειες επιπέδου NUTS II. Το διάγραμμα αυτό χωρίζεται σε τέσσερα τεταρτημόρια:

- Στο τεταρτημόριο πάνω αριστερά βρίσκονται οι περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ το 1995 κάτω από τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά ρυθμούς ανάπτυξης στην περίοδο 1995-2001 υψηλότερους από το μέσο όρο. Οι περιφέρειες αυτές συγκλίνουν προς το κοινοτικό μέσο όρο από τα κάτω προς τα πάνω.
- Στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο υπάρχουν περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ το 1995 πάνω από το μέσο όρο της ΕΕ, και ρυθμούς ανάπτυξης στην περίοδο 1995-2001 υψηλότερους από τον μέσο όρο. Οι περιφέρειες αυτές αποκλίνουν από τον μέσο όρο προς τα πάνω.
- Στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο υπάρχουν περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ το 1995 πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ, αλλά ρυθμούς ανάπτυξης στην περίοδο 1995-2001 χαμηλότερους από τον μέσο όρο. Οι περιφέρειες αυτές συγκλίνουν προς το μέσο όρο της ΕΕ από τα πάνω προς τα κάτω.
- Τέλος, στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο υπάρχουν περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ το 1995 κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ, και ρυθμούς ανάπτυξης στην περίοδο 1995-2001 χαμηλότερους από το μέσο όρο. Οι περιφέρειες αυτές αποκλίνουν από τον μέσο όρο της ΕΕ προς τα κάτω.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι για την περίοδο 1995-2001 υπάρχει μια ελαφριά σύγκλιση όπως φαίνεται και από την μικρή κλίση της γραμμής τάσης (Πετράκος και Pose,2002). Παράλληλα γίνεται φανερό ότι οι περιφέρειες κάθε χώρας ομαδοποιούνται έχοντας χωρική συσχέτιση στην συμπεριφορά τους, γεγονός που οφείλεται σύμφωνα με τον Rodriguez-Pose A.(1999) στο παράγοντα της χωρικής γειννίαςσης αλλά και στα εθνικά χαρακτηριστικά ή τις εθνικές πολιτικές των επιμέρους χωρών. Οι παραπάνω ομαδοποιήσεις των περιφερειών ανάλογα τόσο με το επίπεδο όσο και με τον ρυθμό ανάπτυξης απεικονίζονται στον χάρτη Α.3.

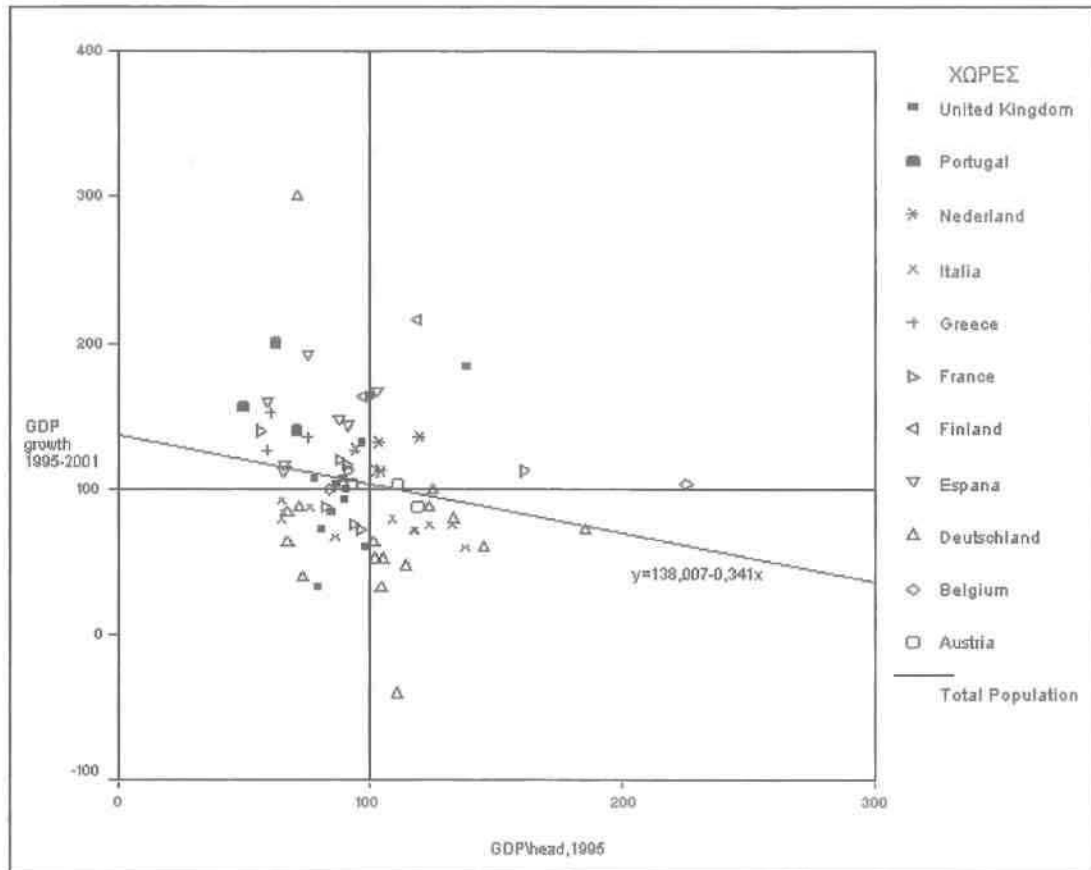
Διάγραμμα 3.43: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

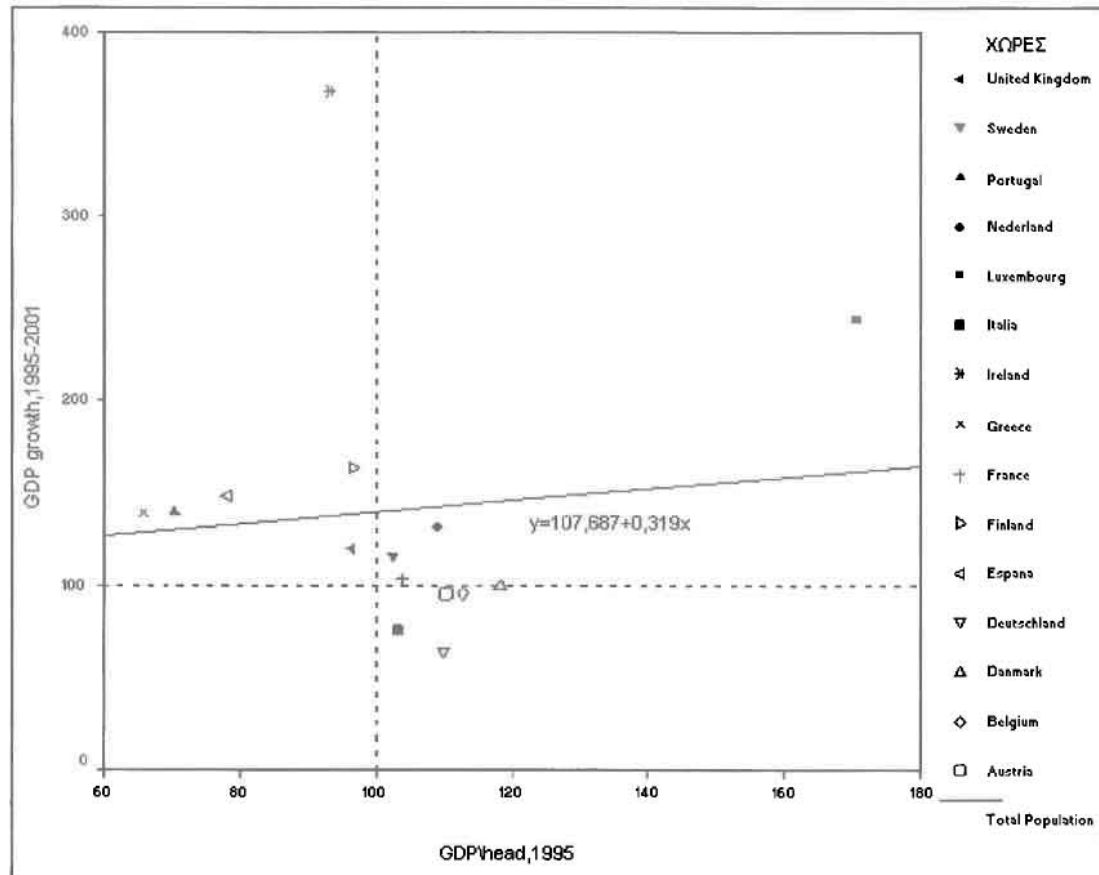
Επιπλέον, το διάγραμμα 3.44 απεικονίζει την μεταβολή στο ΑΕΠ των περιφερειών της ΕΕ στην περίοδο 1995-2001 με το κατά κεφαλή ΑΕΠ του 1995 σε επίπεδο NUTS I, ώστε να είναι πιο ξεκάθαρη η εικόνα της ομαδοποίησης των περιφερειών ανάλογα με το εθνικό κριτήριο. Παράλληλα στο διάγραμμα 3.45 παρουσιάζεται η μεταβολή στο ΑΕΠ των κρατών μελών της ΕΕ των «15» για την περίοδο 1995-2001 σε σχέση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ του 1995 (επίπεδο NUTS 0). Σύμφωνα με το κριτήριο β -convergence, παρατηρείται απόκλιση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ των «15», καθώς η κλίση της γραμμής τάσης β είναι θετική και ίση με 0,319.

Διάγραμμα 3.44: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS I

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 3.45: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS 0

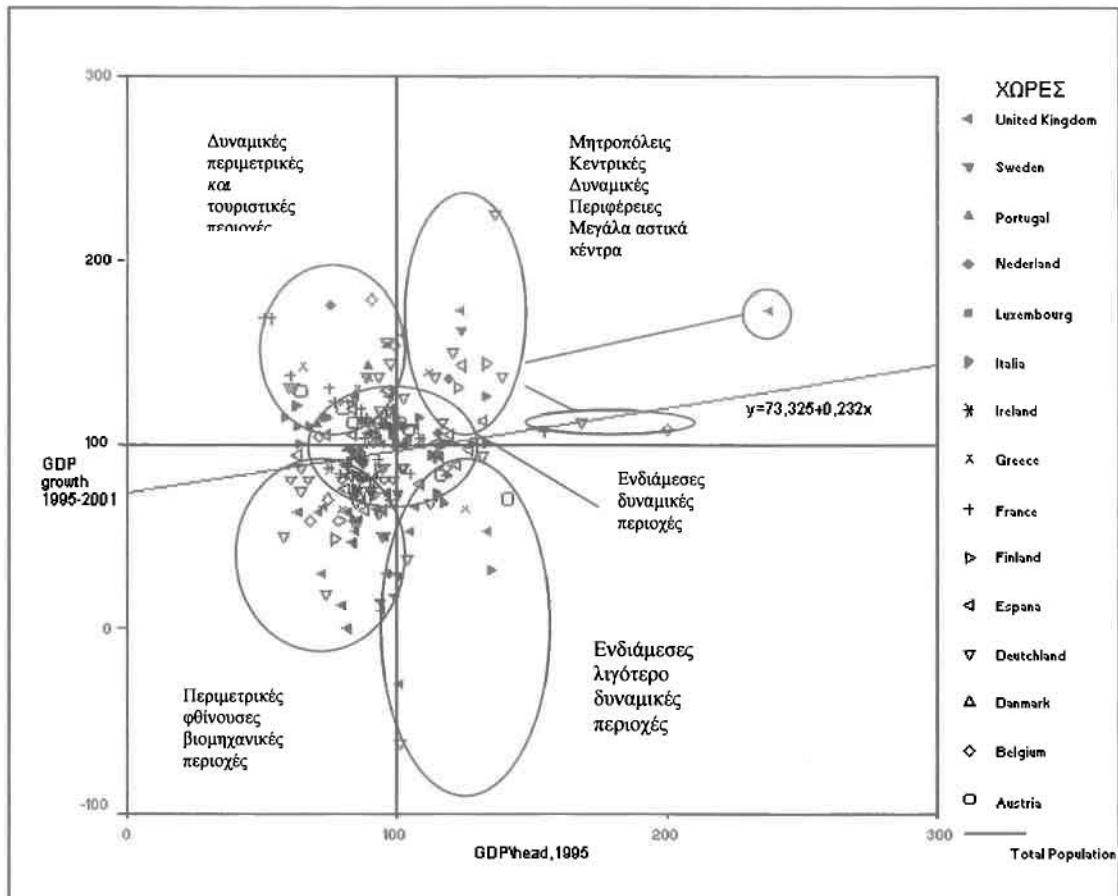
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Αν κανείς αφαιρέσει την εθνική επίδραση, διαιρώντας τις τιμές της μεταβολής του ΑΕΠ και του κατά κεφαλή ΑΕΠ κάθε περιφέρειας με τις αντίστοιχες εθνικές τιμές τότε υπάρχει μια σημαντική μεταβολή στις τάσεις (Πετράκος και Pose, 2002). Όπως δείχνει το διάγραμμα 3.45, η τάση σύγκλισης μετατρέπεται σε τάση απόκλισης (θετική κλίση της γραμμής τάσης). Επιπλέον, οι ομαδοποιήσεις παύουν να γίνονται με βάση το εθνικό κριτήριο και να επηρεάζονται από την εθνική απόδοση. Αν και η ταξινόμηση είναι δύσκολη και μπορεί να γίνει μόνο σε γενικές γραμμές, θα έλεγε κανείς ότι τείνουν να εμφανιστούν οι εξής πέντε τύποι περιφερειών με βάση την διαχρονική τους απόδοση (Πετράκος και Pose, 2002):

- Οι μητροπολιτικές περιφέρειες, τα κύρια χρηματοοικονομικά και τα μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία τείνουν να αποκλίνουν προς τα πάνω σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες την Ευρώπης (κύκλος στο τεταρτημόριο πάνω δεξιά).

- Οι Περιμετρικές, οι λιγότερο δυναμικές και φθίνουσες βιομηχανικά περιφέρειες, οι οποίες ξεκινούν από επίπεδα ανάπτυξης κάτω από τον μέσο εθνικό τους μέσο όρο και χαρακτηρίζονται από τάσεις απόκλισης προς τα κάτω (κύκλος στο τεταρτημόριο κάτω αριστερά).
- Οι ενδιάμεσες δυναμικές περιφέρειες οι οποίες είτε βρίσκονται κοντά σε μητροπολιτικές περιοχές και επωφελούνται από την εγγύτητα, είτε είναι περιοχές που έχουν υποστεί βιομηχανική κρίση, προσαρμόζονται με επιτυχία στις αλλαγές και η κάθε μια με τον δικό της τρόπο: αναπτύσσοντας υπηρεσίες, δίκτυα ΜΜΕ ή βιομηχανικές συνοικίες (κύκλος στο μέσο του διαγράμματος).
- Οι ενδιάμεσες λιγότερο δυναμικές περιφέρειες, οι οποίες έχουν ρυθμούς ανάπτυξης κοντά αλλά χαμηλότερους από τον Ευρωπαϊκό μέσο(κύκλος στο τεταρτημόριο κάτω δεξιά).
- Οι Δυναμικές περιμετρικές περιφέρειες, οι οποίες συνδυάζουν χαμηλό επίπεδο εκκίνησης και υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Πολλές από αυτές οφείλουν τις επιδόσεις τους στην ανάπτυξη του τουρισμού, ή την θέση πάνω σε ένα σημαντικό οδικό άξονα και την ανάπτυξη επιχειρηματικών δικτύων βασισμένων σε ΜΜΕ (κύκλος στο τεταρτημόριο πάνω αριστερά).

Διάγραμμα 3.46: Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ (1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II (μεγέθη σταθμισμένα με τον εθνικό μέσο όρο)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

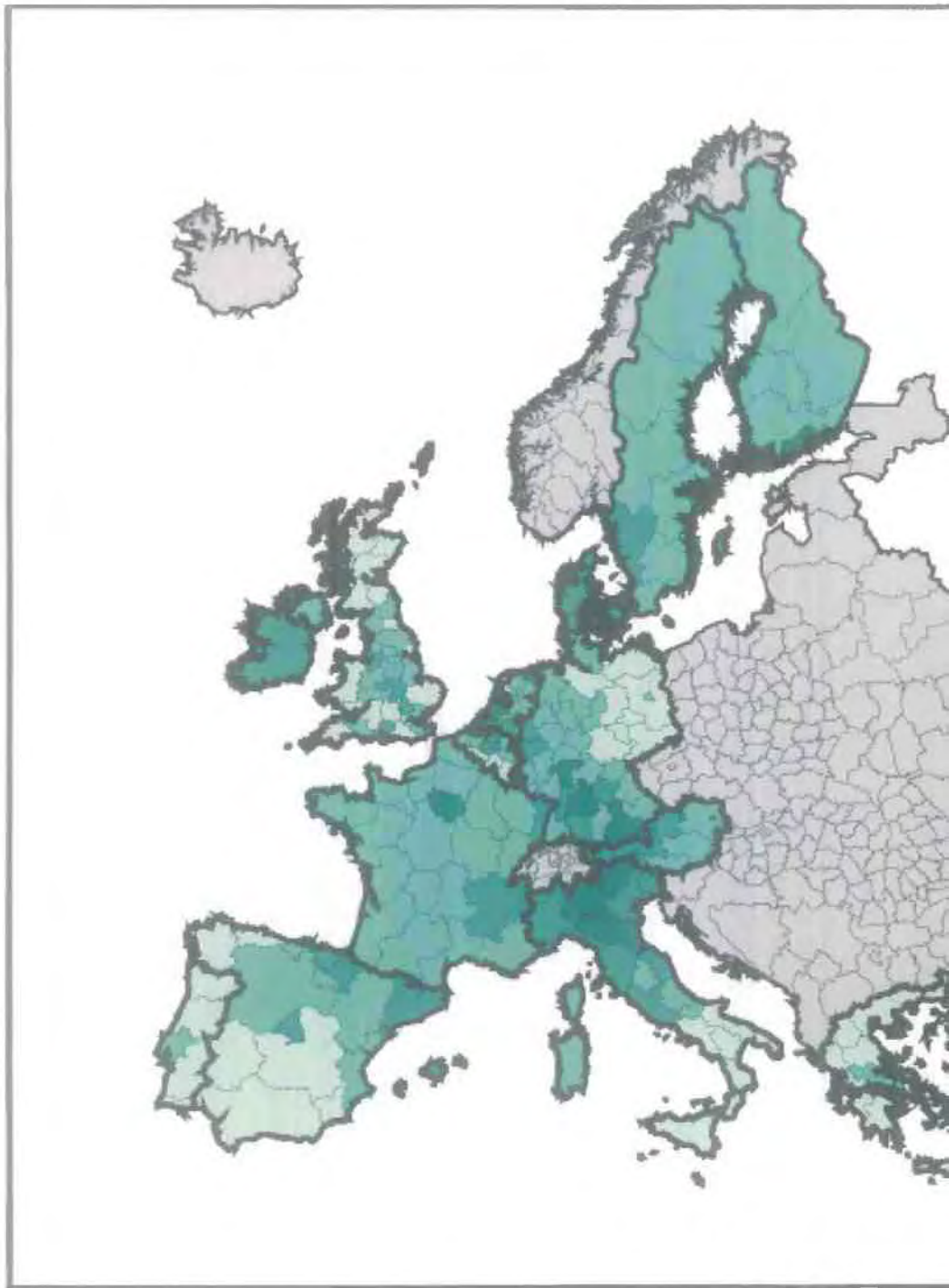
Η παραπάνω ομαδοποίηση των περιφερειών σε πέντε κατηγορίες φαίνεται αναλυτικά στους σχετικούς πίνακες στο παράρτημα, ενώ η απεικόνιση της ομαδοποίησης αυτής παρουσιάζεται στον χάρτη Α.4.

3.3 Συμπεράσματα

Όπως αποδεικνύεται παραπάνω, τα περισσότερα κράτη- μέλη αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα όσον αφορά τις περιφερειακές ανισότητες. Εξαιρέση αποτελούν η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ιταλία, η Αυστρία και σε μικρότερο βαθμό η Ολλανδία. Στις υπόλοιπες χώρες όπου το φαινόμενο της απόκλισης των περιφερειών είναι ιδιαίτερα έντονο, παρατηρείται ένα πρότυπο περιφερειακών ανισοτήτων το οποίο έχει

χαρακτηριστεί κατά καιρούς ως πρότυπο ‘ κέντρου- περιφέρειας’ ή πρότυπο ‘βορρά- νότου’ και το οποίο έχει μείνει σε σημαντικό βαθμό αναλλοίωτο τις τελευταίες δεκαετίες (Πετράκος και Pose,2002). Χαρακτηριστικά μητροπολιτικές περιφέρειες όπως η Ile de France ή το Inner London έχουν υψηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ το οποίο ξεπερνά τον εθνικό ή κοινοτικό μέσο όρο. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν περιμετρικές περιφέρειες (π.χ. Ήπειρος) οι οποίες χαρακτηρίζονται από εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης. Το πρότυπο ‘ κέντρου- περιφέρειας’ παραμένει ισχυρό και αναμένεται να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο με την διεύρυνση της ΕΕ προς την Ανατολή που έλαβε χώρα την 1^η Μαΐου του 2004 καθώς η ΕΕ των 25 περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό νέων χωρών και περιφερειών με κατά κεφαλή ΑΕΠ κάτω από το 50% του μέσου όρου της ΕΕ των 15.

Όπως, λοιπόν, γίνεται φανερό από την παραπάνω ανάλυση αναφορικά με την εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων, στο εσωτερικό των χωρών για την συγκεκριμένη επταετία παρατηρείται απόκλιση των περιφερειών ενώ σε επίπεδο ΕΕ υπάρχει μία ασθενής τάση σύγκλισης (των κρατών μελών) η οποία μετατρέπεται σε τάση απόκλισης όταν τα μεγέθη σταθμίζονται και παύει να επιδρά το εθνικό κριτήριο. Παρόλα αυτά, οι τάσεις σύγκλισης και απόκλισης συνυπάρχουν στα διάφορα γεωγραφικά επίπεδα της ΕΕ, καθώς είναι δυνατόν μια χώρα να συγκλίνει προς τον μέσο όρο της ΕΕ, την ίδια στιγμή που μια σειρά περιφερειών της αποκλίνουν τόσο από τον εθνικό όσο και από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο(Πετράκος και Pose, 2002).

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ**

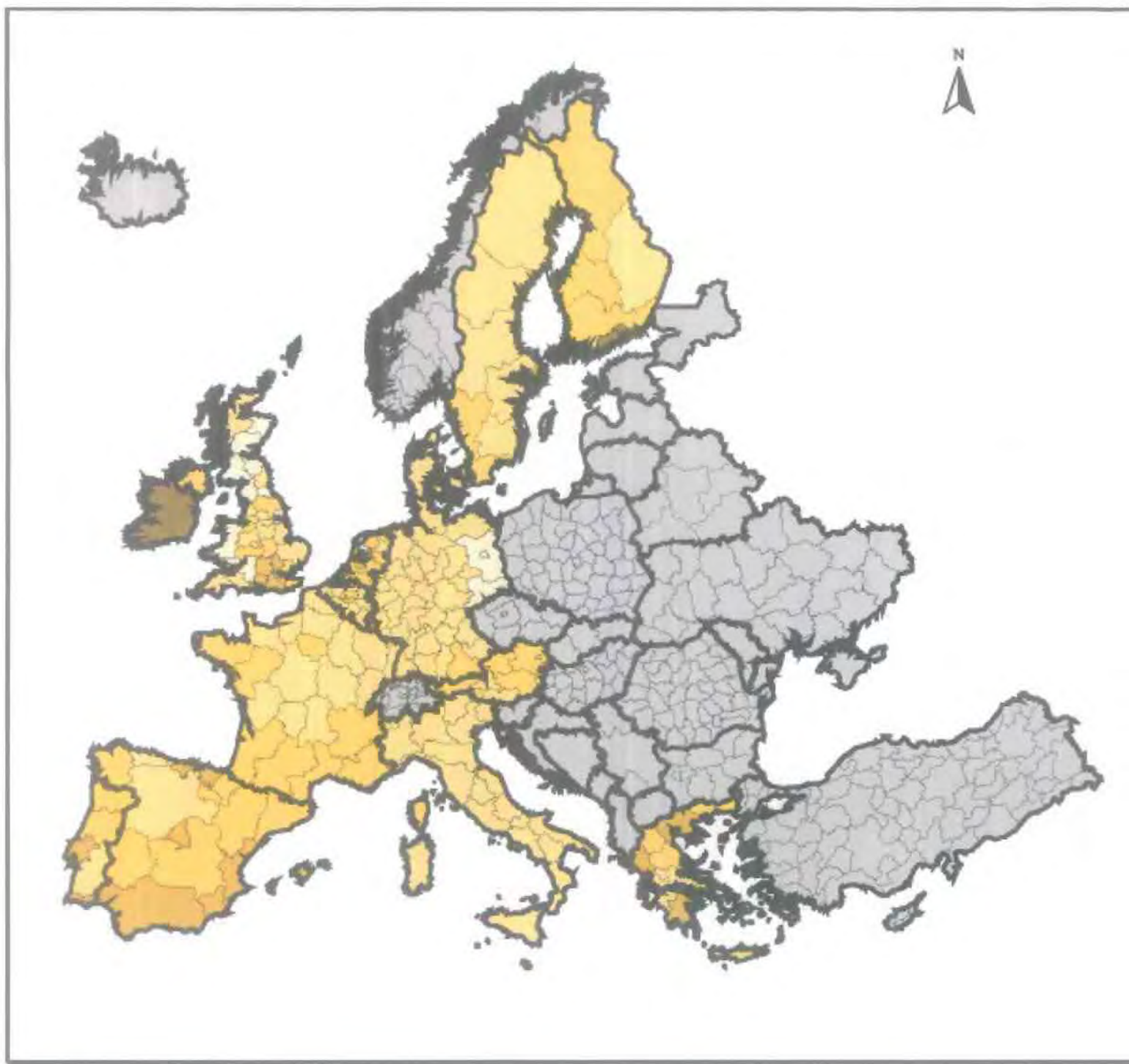
ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:

**ΑΕΠ κατά κεφαλή
στις Περιφέρειες της
ΕΕ των 15 σε επίπεδο
NUTS II(2001)**

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:**

A1

ΠΗΓΗ: Eurostat, ίδια επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

	< 0
	0 - 2.5
	2.5 - 3.7
	3.7 - 5.4
	>5.4
	όρια χωρών
	no data

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

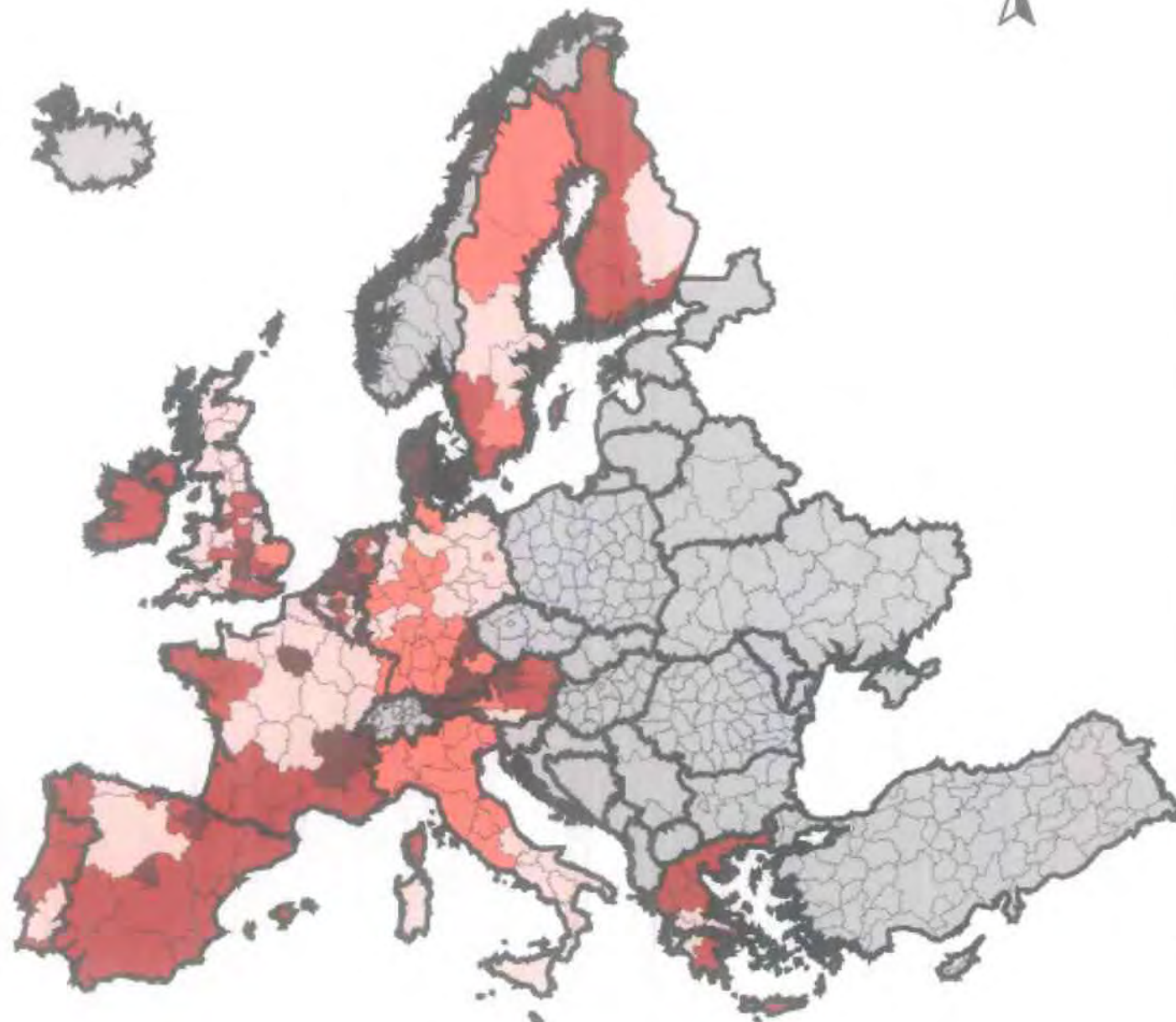
**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ**

ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:
Ρυθμός ανάπτυξης
των περιφερειών
επιπέδου NUTS II
(1995-2001)

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:**
A2

ΠΗΓΗ: Eurostat, ίδια επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ΑΕΠ/κεφ. <100, Μετ.ΑΕΠ <100
- ΑΕΠ/κεφ. ≥100, Μετ.ΑΕΠ <100
- ΑΕΠ/κεφ. <100, Μετ.ΑΕΠ ≥100
- ΑΕΠ/κεφ. ≥100, Μετ.ΑΕΠ ≥100
- όρια χωρών
- no data

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

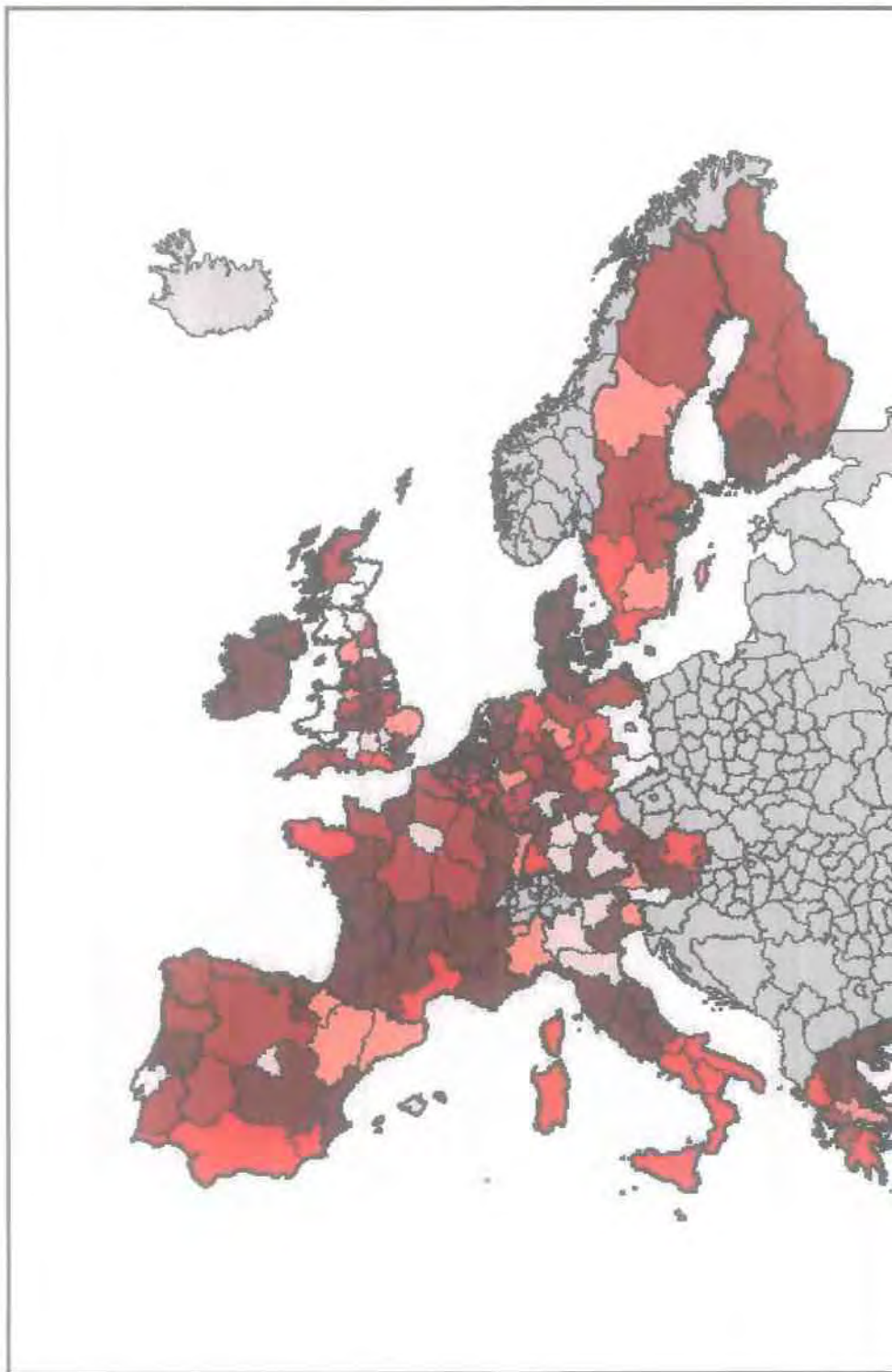
**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ**

ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:
Μεταβολή του
περιφερειακού ΑΕΠ
(1995-2001)
και περιφερειακό
ΑΕΠ κατά
κεφαλή (1995) σε
επίπεδο NUTS II

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:**

A3

ΠΗΓΗ: Eurostat, 16α επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Μητροπόλεις, κεντρικές δυναμικές περιφέρειες, μεγάλα αστικά κέντρα
- Ενδιάμεσες λιγότερο δυναμικές περιφέρειες
- Δυναμικές περιμετρικές και τουριστικές περιοχές
- Περιμετρικές φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές
- Ευδιάμεσες δυναμικές περιοχές
- όρια χωρών
- no data

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:
Ομαδοποίηση των
περιφερειών της ΕΕ των
15 με βάση το ρυθμό και
το επίπεδο ανάπτυξης
(NUTS II-σταθμισμένα
μεγέθη)

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:**

A.4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οι περιφερειακές ανισότητες στα νέα κράτη- μέλη κατά τη περίοδο 1995-2001

4.1 Η κατάσταση των περιφερειακών ανισοτήτων ανά κράτος μέλος(σε επίπεδο NUTS II)

Με την πραγματοποίηση της διεύρυνσης της ΕΕ την 1^η Μαΐου του 2004, προκαλούνται διάφορες αλλαγές στην επικράτεια της ΕΕ ενώ παράλληλα δημιουργούνται νέες προκλήσεις αλλά και σημαντικές οικονομικές ευκαιρίες. Η διεύρυνση μπορεί να αύξησε τον πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά 20%, ωστόσο, η συμβολή των δέκα νέων χωρών προβλέπεται ότι θα είναι αναλογικά πολύ μικρότερη στην οικονομία της Ευρώπης των «25», της τάξης του 5%, καθώς οι οικονομίες των περισσότερων νέων μελών είναι μικρές και αδύναμες (Σώκου,2004). Παρότι, με τη πρόσφατη ένταξη των δέκα νέων κρατών στην ΕΕ δημιουργούνται τεράστιες ανάγκες σε όλους τους οικονομικούς τομείς (www.europa.eu.int), ωστόσο προβλέπονται ιδιαίτερα σημαντικές ευκαιρίες τόσο με την δημιουργία μιας τεράστιας και ενιαίας αγοράς 450 εκατομμυρίων καταναλωτών όσο και με την δυναμική ανάπτυξη των νέων μελών που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την οικονομική σύγκλιση.

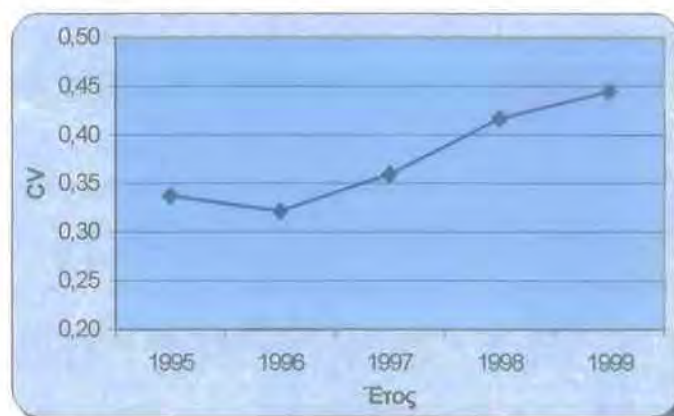
Παρακάτω ακολουθεί η ανάλυση και μελέτη των περιφερειακών ανισοτήτων στο εσωτερικό κάθε νέου κράτους μέλους (όπως ακριβώς πραγματοποιήθηκε στο κεφάλαιο 3 για τις 15 χώρες μέλη της ΕΕ) για την περίοδο 1995-2001, και σε ορισμένες περιπτώσεις για το διάστημα 1995-1999 λόγω έλλειψης στοιχείων. Ωστόσο, μεταξύ των νέων κρατών μελών, μόνο η Δημοκρατία της Τσεχίας, η Πολωνία, η Σλοβακία και η Ουγγαρία υποδιαιρούνται σε περιφέρειες επιπέδου NUTS II. Για το λόγο αυτό η ανάλυση των περιφερειακών ανισοτήτων πραγματοποιήθηκε μόνο για τις αυτές τις χώρες σε επίπεδο NUTS II, ενώ για τις υπόλοιπες χώρες η οικονομική κατάσταση μελετήθηκε σε επίπεδο NUTS III, με εξαίρεση την Κύπρο και τη Μάλτα, οι οποίες αποτελούν μονοπεριφερειακές χώρες.

4.1.1 Δημοκρατία της Τσεχίας

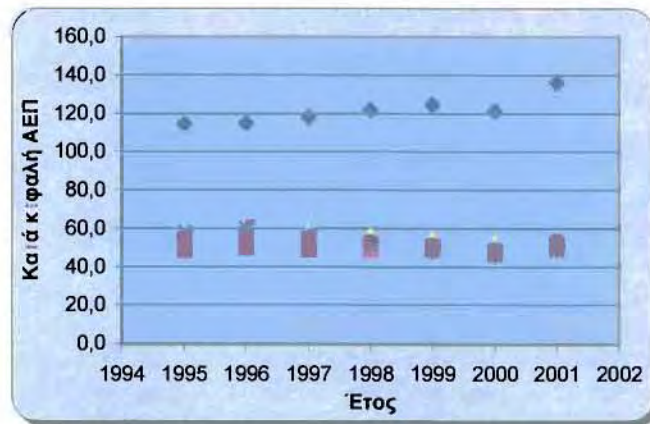
Σύμφωνα με τα διαγράμματα 4.1 και 4.2 οι περιφερειακές ανισότητες στην Τσεχία είναι περιορισμένες ενώ φαίνεται να αυξάνονται ελαφρά κατά την περίοδο 1995-1999, αφού ο συντελεστής διακύμανσης αυξήθηκε από 0,34 το 1995 σε 0,44 το 1999. Όπως γίνεται φανερό από την διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ, η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας είναι η μητροπολιτική περιφέρεια της Πράγας με μέσο όρο κατά κεφαλή ΑΕΠ 119 ΜΑΔ, ενώ αντίστοιχα η φτωχότερη περιφέρεια είναι η Strednı Cechy με 48,5 ΜΑΔ. Παρότι η Πράγα αποκλίνει, οι υπόλοιπες περιφέρειες παρουσιάζουν σύγκλιση, γεγονός το οποίο δεν συμβαδίζει με το κριτήριο β - convergence. Η κλίση της γραμμής τάσης είναι θετική $\beta > 0$ (απόκλιση των περιφερειών), γεγονός το οποίο αποδεικνύει την θετική συσχέτιση μεταξύ του ρυθμού και του επιπέδου ανάπτυξης. Επιπλέον, οι περισσότερες περιφέρειες της χώρας συγκεντρώνονται στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο, δηλαδή έχουν ρυθμό και επίπεδο ανάπτυξης χαμηλότερο από το μέσο όρο της χώρας.

Διάγραμμα 4.1: Δημοκρατία της Τσεχίας. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

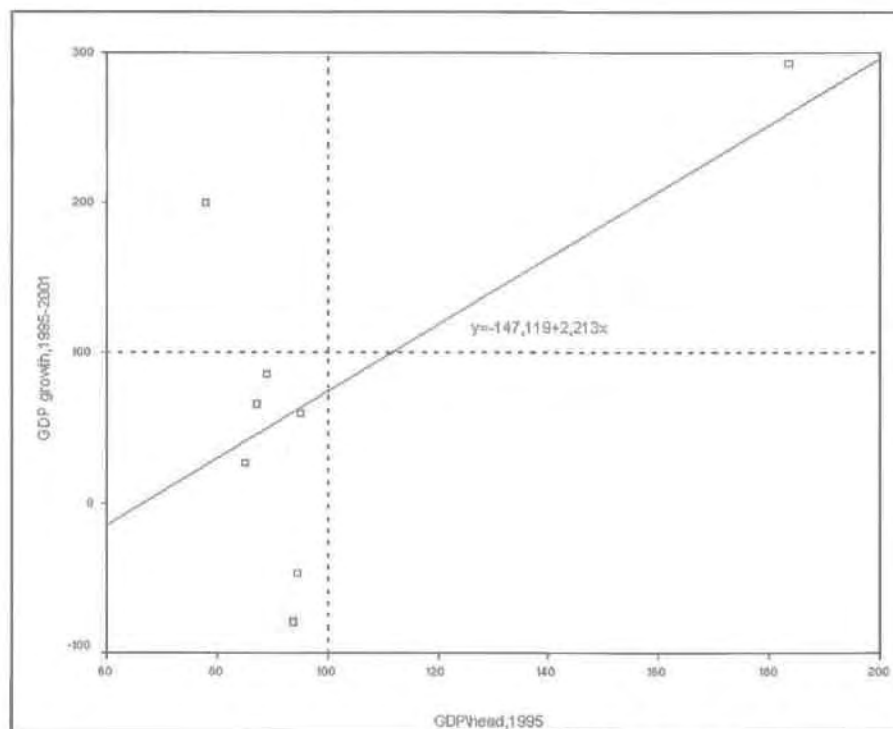
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.2: Δημοκρατία της Τσεχίας. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.3: Δημοκρατία της Τσεχίας. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

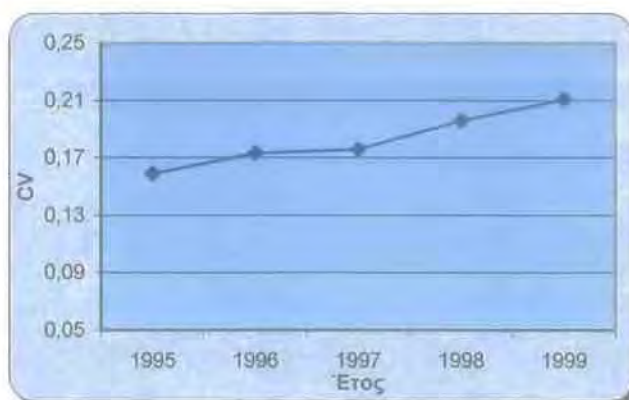

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.2 Πολωνία

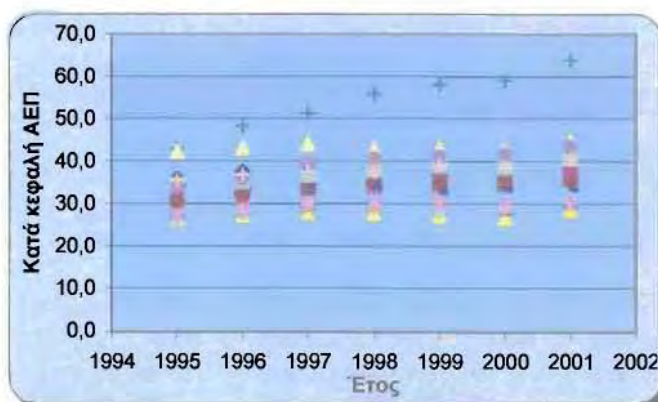
Στην περίπτωση της Πολωνίας οι περιφερειακές ανισότητες παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις, καθώς, ο συντελεστής διακύμανσης CV αυξήθηκε από 0,16 το 1995 σε 0,21 το 1999 (διάγραμμα 4.4). Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.5 η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας είναι η περιφέρεια Mazowieckie, με μέσο όρο κατά κεφαλή ΑΕΠ περίπου 54,1 ΜΑΔ για το χρονικό διάστημα 1995-2001. Αποτελεί παράλληλα την μόνη περιφέρεια, η οποία παρουσίασε τέτοια αύξηση στο κατά κεφαλή ΑΕΠ από 42,7 ΜΑΔ το 1995 σε 63,7 ΜΑΔ το 2001. Τέλος, από το διάγραμμα 4.6 καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, υπάρχει απόκλιση μεταξύ των περιφερειών της χώρας καθώς η κλίση της γραμμής τάσης β είναι θετική (κριτήριο β- convergence). Όπως και στην περίπτωση της Δημοκρατίας της Τσεχίας, η πλειοψηφία των περιφερειών της χώρας συγκεντρώνεται στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο, βρίσκονται, δηλαδή, χαμηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο, παρότι αυτός είναι επίσης αρκετά χαμηλός σε σχέση με τον κοινοτικό μέσο όρο.

Διάγραμμα 4.4: Πολωνία. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

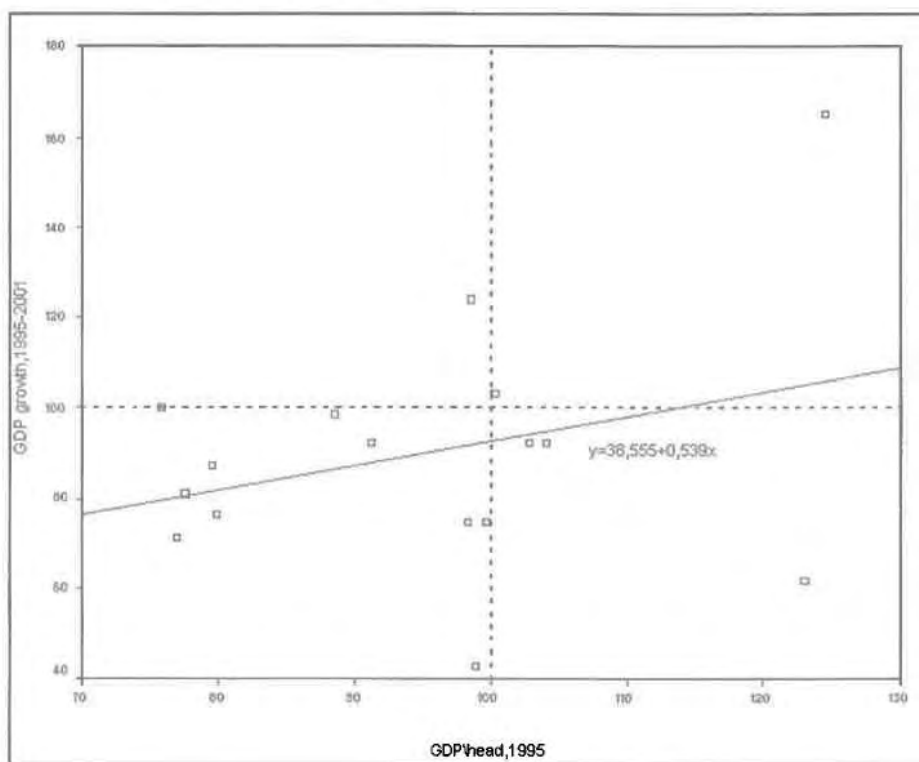
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.5: Πολωνία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.6: Πολωνία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II.

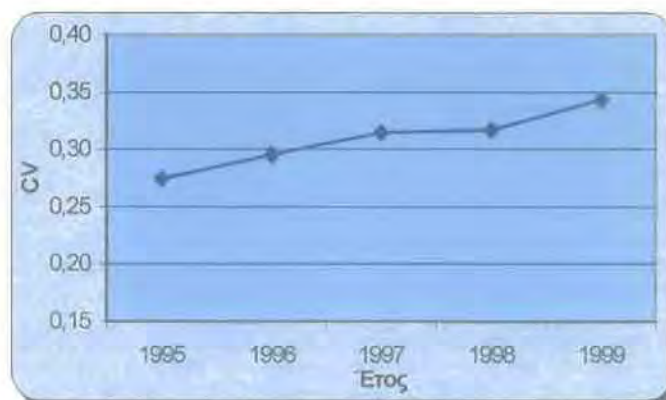
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.3 Ουγγαρία

Στην Ουγγαρία οι περιφερειακές ανισότητες δείχνουν να αυξάνονται αφού όπως φαίνεται και από το διάγραμμα 4.7 ο συντελεστής διακύμανσης CV αυξήθηκε από 0,27

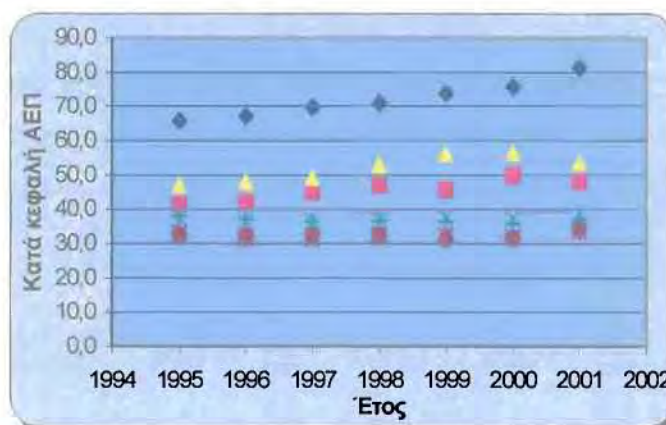
το 1995 σε 0,34 το 1999 (κριτήριο σ - convergence). Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.8 η πλουσιότερη περιφέρεια της Ουγγαρίας είναι η Κφζιρ-Magyarország με μέσο όρο κατά κεφαλή ΑΕΠ για το χρονικό διάστημα 1995-2001, με 72 ΜΑΔ. Αντίστοιχα η φτωχότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Iszak-Alföld της οποίας το κατά κεφαλή ΑΕΠ απέχει περίπου 40 ΜΑΔ από εκείνο της πλουσιότερης. Από το διάγραμμα διασποράς με τη βοήθεια του κριτηρίου β - convergence, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην περίπτωση της Ουγγαρίας δεν υπάρχει σύγκλιση των περιφερειών καθώς η κλίση της γραμμής τάσης είναι θετική ($\beta > 0$). Με άλλα λόγια, το κριτήριο σ - convergence συμβαδίζει με το κριτήριο β - convergence, όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις χωρών.

Διάγραμμα 4.7: Ουγγαρία. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

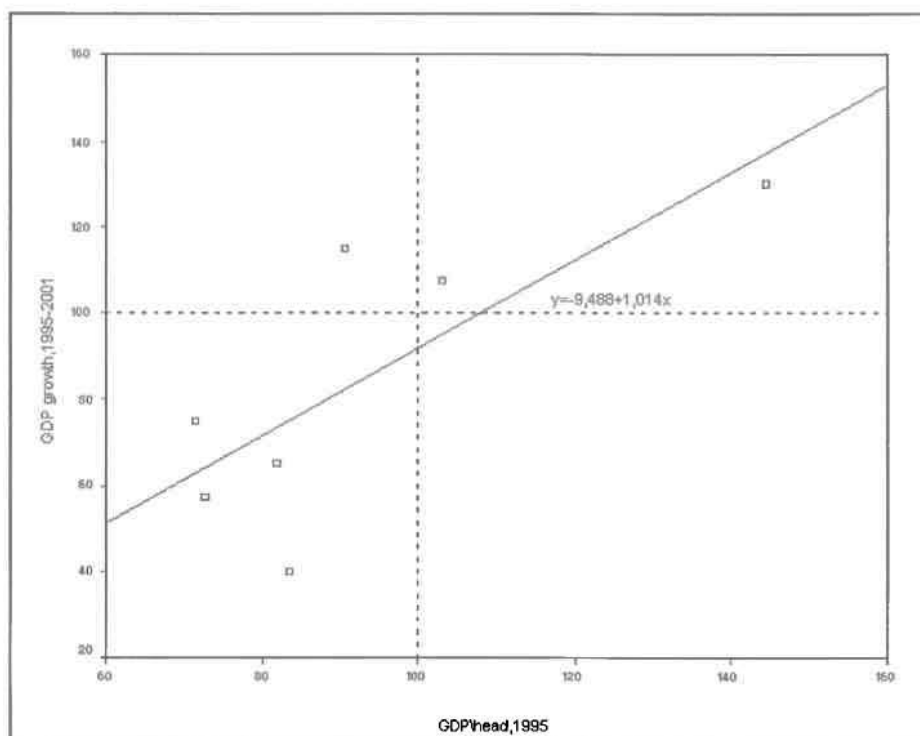
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.8: Ουγγαρία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.9: Ουγγαρία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.4 Σλοβακία

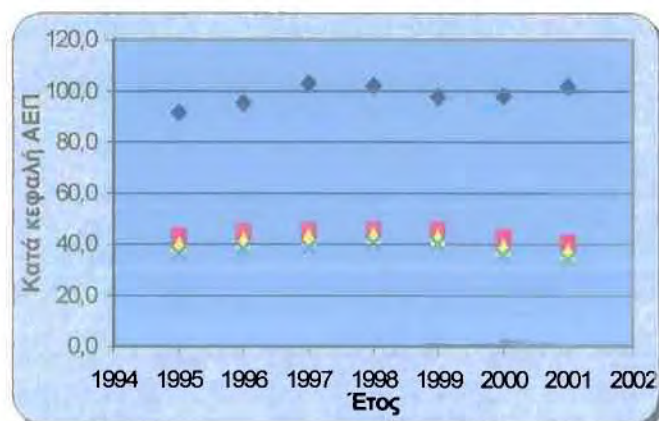
Στην Σλοβακία σύμφωνα με το διάγραμμα 4.10, δηλαδή σύμφωνα με την εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης CV, οι περιφερειακές ανισότητες παρουσίασαν αυξητικές τάσεις από το 1995 έως το 1997 ενώ από το 1997 και έπειτα, αυτές φαίνεται ότι μειώνονται. Η πλουσιότερη περιφέρεια της Σλοβακίας είναι η μητροπολιτική περιφέρεια της Μπρατισλάβα με μέσο όρο κατά κεφαλή ΑΕΠ για το διάστημα 1995-2001 περίπου 98,5 ΜΑΔ, δηλαδή πολύ κοντά στον κοινοτικό μέσο όρο. Ωστόσο, οι υπόλοιπες τρεις περιφέρειες απέχουν αρκετά από το κοινοτικό μέσο όρο, ενώ βρίσκονται χαμηλότερα και από τον εθνικό μέσο όρο (47,5 ΜΑΔ). Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, το κριτήριο β -convergence συμβαδίζει με το κριτήριο σ -convergence (στην συγκεκριμένη περίπτωση εν μέρει), όπως γίνεται αντιληπτό από το διάγραμμα διασποράς 4.12. Η κλίση της γραμμής τάσης στο διάγραμμα αυτό είναι θετική ($\beta > 0$) γεγονός το οποίο αποδεικνύει την απόκλιση των περιφερειών της χώρας.

Διάγραμμα 4.10: Σλοβακία. Εξέλιξη του συντελεστή διακύμανσης (CV) κατά κεφαλή ΑΕΠ(σε ΜΑΔ), 1995-1999

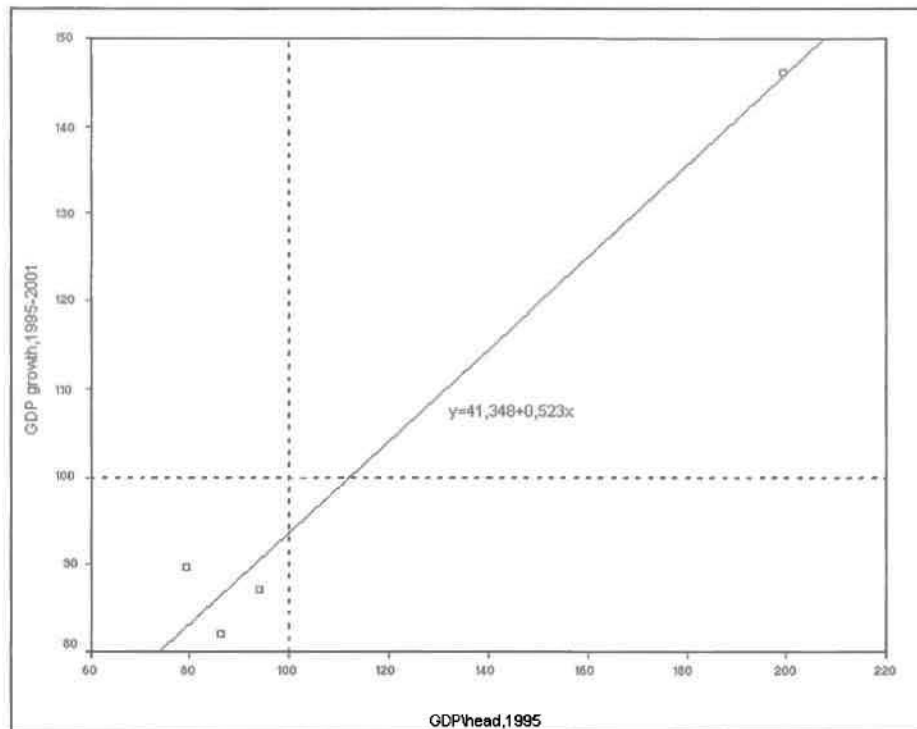
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.11: Σλοβακία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) των περιφερειών NUTS II, 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.12: Σλοβακία. Μεταβολή του περιφερειακού ΑΕΠ(1995-2001) και περιφερειακό ΑΕΠ κατά κεφαλή (1995) σε επίπεδο NUTS II

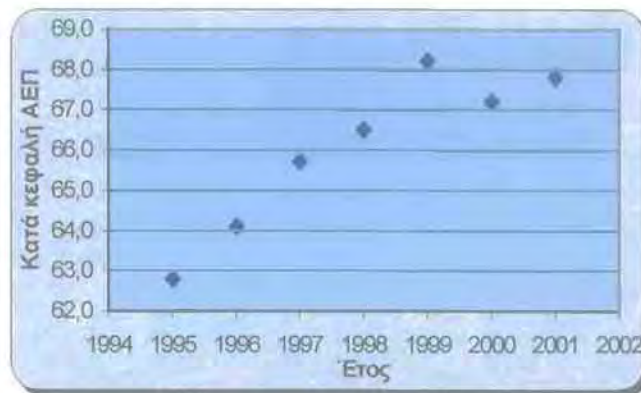

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.5 Σλοβενία

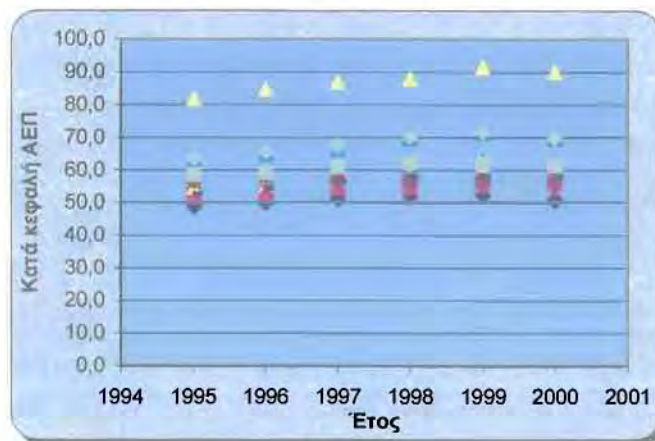
Στην περίπτωση της Σλοβενίας ο μέσος όρος του κατά κεφαλή ΑΕΠ για το χρονικό διάστημα 1995-2001 είναι περίπου 66 ΜΑΔ σύμφωνα με τον κοινοτικό μέσο όρο της ΕΕ των «15» (=100). Για το έτος 2001 σύμφωνα με την Τρίτη Έκθεση Συνοχής το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Σλοβενίας ήταν 74,4 ΜΑΔ με κοινοτικό μέσο όρο της ΕΕ των «25» ίσο με 100. Με την ένταξη της χώρας στην ΕΕ, αναμένεται να αυξηθεί το κατά κεφαλή ΑΕΠ, γεγονός το οποίο την καθιστά εκτός των περιοχών του Στόχου 1. Όσον αφορά τις περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο NUTS III, αυτές φαίνεται να παραμένουν σταθερές με εξαίρεση ορισμένες πλούσιες περιφέρειες οι οποίες τείνουν να γίνονται πλουσιότερες, όπως για παράδειγμα η Osrednjeslovenska (διάγραμμα 4.14). Η οικονομία της Σλοβενίας έχει επιτύχει μία σταθερή ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, αποφεύγοντας παράλληλα τις μεγάλες μακροοικονομικές ανισοροπίες που αποτελούσαν κύριο χαρακτηριστικό σχεδόν όλων των υπόλοιπων οικονομιών που βρίσκονταν σε μετάβαση.

Διάγραμμα 4.13: Σλοβενία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.14: Σλοβενία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

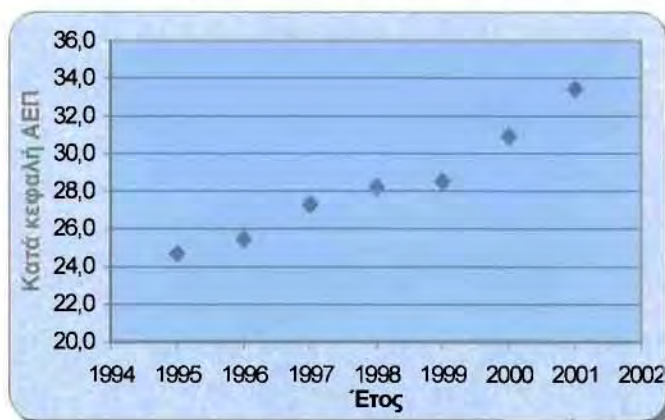
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.6 Λετονία

Η Λετονία είναι μία χώρα με αρκετά χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ με μέσο όρο περίπου 28,4 ΜΑΔ σύμφωνα με τον δείκτη ΕΕ-15=100. Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.15, ωστόσο, φαίνεται να έχει αυξητικές τάσεις το επίπεδο του κατά κεφαλή ΑΕΠ για το χρονικό διάστημα 1995-2001. Παράλληλα το 2001, με δείκτη ΕΕ-25=100, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας μόλις ξεπέρασε τις 36 ΜΑΔ, όπως αναφέρεται στην Τρίτη Έκθεση Συνοχής. Σε επίπεδο NUTS III, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 4.16, οι ανισότητες των περιφερειών αυξάνονται ενώ παράλληλα αύξηση σημείωσε και η απόκλιση από τον εθνικό μέσο όρο για το διάστημα 1995-2000. Η πλουσιότερη περιφέρεια της Λετονίας είναι η μητροπολιτική περιφέρεια της Ρίγας με μέσο κατά

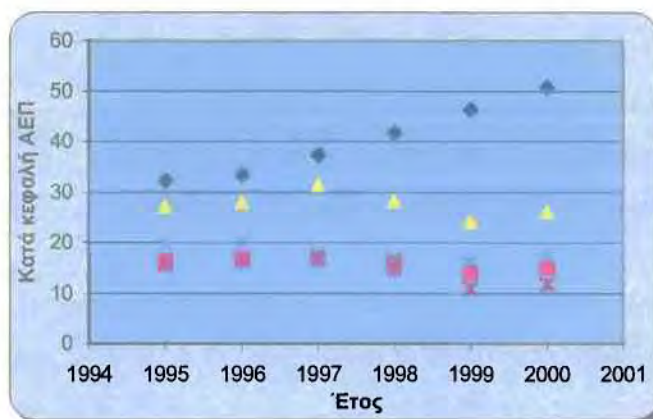
κεφαλή ΑΕΠ 40 ΜΑΔ, ενώ αντίστοιχα η φτωχότερη η Latgale με μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ 14,4 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 4.15: Λετονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.16: Λετονία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

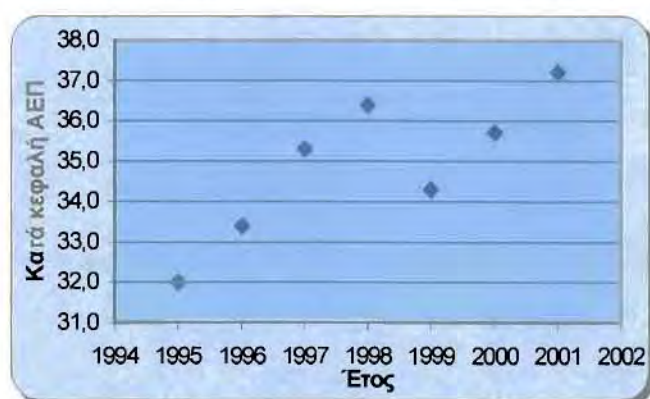
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.7 Λιθουανία

Το μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ της Λιθουανίας παρουσιάζει αυξητικές τάσεις από το 1995 μέχρι και το 1998 ενώ το 1999 μειώθηκε αισθητά. Από το 1999 έως το 2001 αυξήθηκε, φτάνοντας περίπου στα επίπεδα του 1998, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 4.17. Ο μέσος όρος του κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας για το χρονικό διάστημα 1995-2001 ήταν περίπου 35 ΜΑΔ, ενώ με δείκτη ΕΕ-25 αυξήθηκε σε 40,8 ΜΑΔ το 2001.

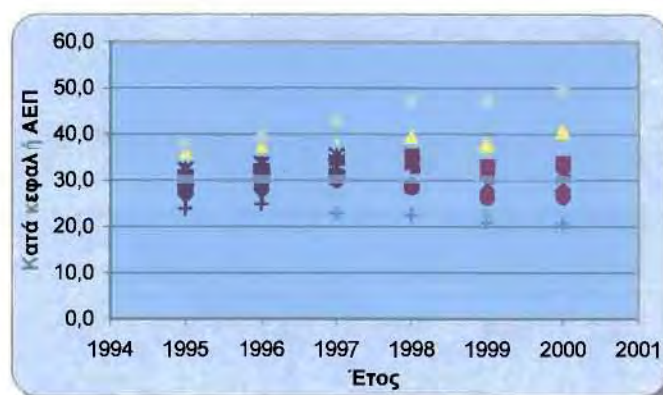
Από το 1997, και παρά το ενδιαφέρον διεθνές οικονομικό παρασκήνιο, την Ρωσική κρίση του 1998, η ανάπτυξη της Λιθουανίας ήταν θετική. Ένα από τα κύρια επιτεύγματα της οικονομικής πολιτικής της χώρας ήταν ο χαμηλός και σταθερός πληθωρισμός. Τέλος, από το διάγραμμα 4.18, συμπεραίνουμε ότι οι περιφερειακές ανισότητες σε επίπεδο NUTS III αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου. Έτσι, κατά το χρονικό διάστημα 1995-2000 η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Vilniaus με μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ 44 ΜΑΔ, ενώ η φτωχότερη περιφέρεια είναι η Taurages με μέσο κατά κεφαλή 22,5 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 4.17: Λιθουανία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.18: Λιθουανία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

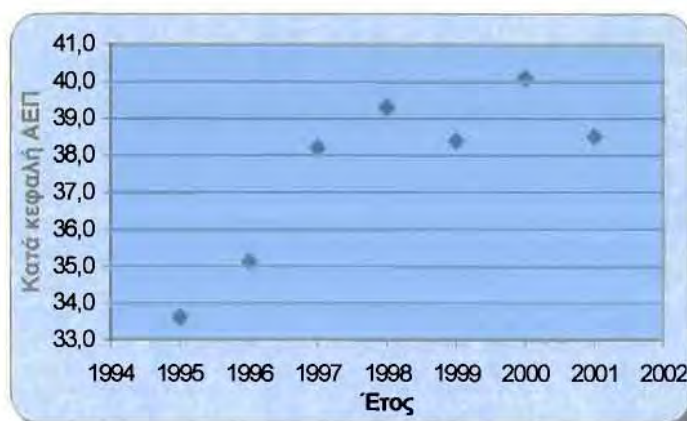

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.8 Εσθονία

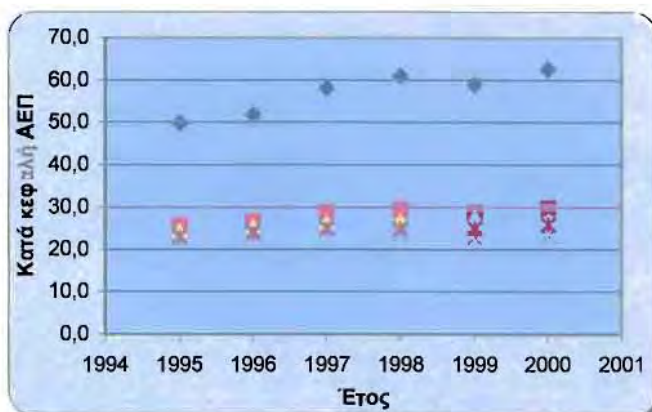
Στην περίπτωση της Εσθονίας το μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ παρουσίασε αυξητικές τάσεις από το 1995 έως το 1998 ενώ από το 1998 έως και το 2001 υπήρξαν διάφορες μικρές αυξομειώσεις του επιπέδου ανάπτυξης (διάγραμμα 4.19). Ο μέσος όρος του κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας ήταν 37,6 ΜΑΔ σύμφωνα με τον δείκτη ΕΕ-15=100, ενώ για το 2001 αυξήθηκε σε 42,3 ΜΑΔ με δείκτη ΕΕ-25=100. Το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Εσθονίας άρχισε να μειώνεται από το 1998 και έπειτα λόγω της Ρωσικής κρίσης την χρονιά εκείνη. Τέλος, σύμφωνα με το διάγραμμα 4.20, η πλουσιότερη περιοχή της χώρας είναι η Puhja- Eesti με μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ 57 ΜΑΔ για την χρονική περίοδο 1995-2000. Η περιφέρεια αυτή είναι η μόνη η οποία αποκλίνει καθώς όλες οι υπόλοιπες δεν απέχουν πολύ η μία από την άλλη.

Διάγραμμα 4.19: Εσθονία. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) , 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.20: Εσθονία. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ) σε επίπεδο NUTS III, 1995-2000

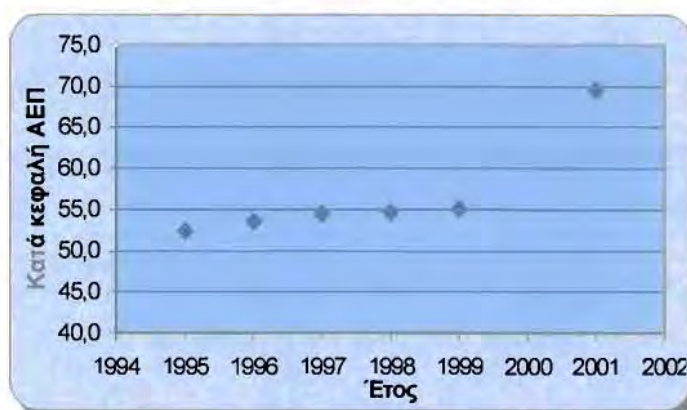

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.9 Μάλτα

Η Μάλτα, όντας μια χώρα μονοπεριφερειακή, δεν διαιρείται σε επίπεδο NUTS II, για το λόγο αυτό, η μελέτη περιορίστηκε στην εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας για το χρονικό διάστημα 1995-2001 (με εξαίρεση το έτος 2000 λόγω έλλειψης στοιχείων). Σύμφωνα με το διάγραμμα 4.17, το κατά κεφαλή ΑΕΠ παρέμεινε περίπου σταθερό από το 1995 έως το 1999, με μέσο όρο 54 ΜΑΔ (δείκτης ΕΕ-15=100). Ωστόσο το 2001 αυξήθηκε αισθητά σε 70 περίπου ΜΑΔ, ενώ σύμφωνα με την Τρίτη Έκθεση Συνοχής το κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας ξεπέρασε τις 75 ΜΑΔ το 2001 (δείκτης ΕΕ-25=100).

Διάγραμμα 4.21: Μάλτα. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

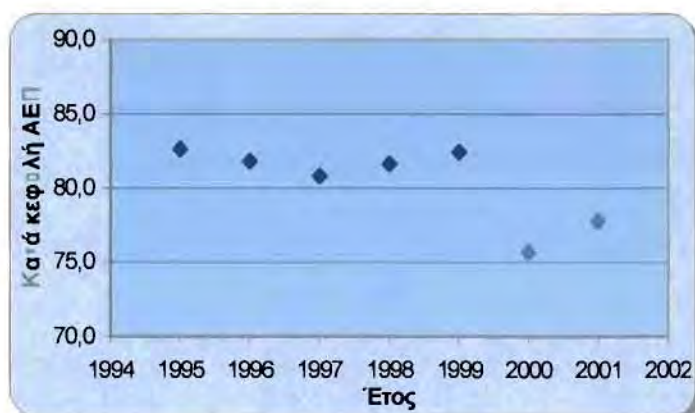

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.1.10 Κύπρος

Η Κύπρος, όπως και η Μάλτα, αποτελεί χώρα μονοπεριφερειακή, είναι δηλαδή η ίδια επιπέδου NUTS II. Το μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ της χώρας για το χρονικό διάστημα 1995-2001 ήταν 80,4 ΜΑΔ σύμφωνα με τον δείκτη $EE-15=100$. Παρότι από το 1995 ως το 1999 το επίπεδο του κατά κεφαλή ΑΕΠ παρέμεινε περίπου σταθερό, από το 2000 και έπειτα παρουσίασε μικρές τάσεις μείωσης. Σύμφωνα με την Τρίτη Έκθεση Συνοχής η χώρα παρουσίασε κατά κεφαλή ΑΕΠ ίσο με 85,4 ΜΑΔ το 2001 με βάση τον δείκτη $EE-25=100$. Όπως γίνεται, επομένως, αντιληπτό το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Κύπρου είναι αρκετά υψηλότερο από εκείνο των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Η Κύπρος, διαφέρει από τις υπόλοιπες νέες χώρες μέλη της ΕΕ, καθώς η οικονομία της χώρας λειτουργεί σε ικανοποιητικό βαθμό όσον αφορά την μακροοικονομική σταθερότητα, ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στις πιέσεις του ανταγωνισμού μέσα στην επικράτεια της ΕΕ. Η οικονομία της Κύπρου στηρίζεται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών και ειδικότερα στον τουρισμό (σχεδόν το 65% του πληθυσμού απασχολείται στον τομέα αυτό). Ωστόσο η οικονομική κατάσταση στο βόρειο τμήμα της Κύπρου διαφέρει σε σχέση με το νότιο τμήμα. Το εμπόριο στο βόρειο τμήμα της διχασμένης Κύπρου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αγορά της Τουρκίας, ενώ ο υψηλός πληθωρισμός προέρχεται από αυτήν. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το κατά κεφαλή ΑΕΠ, του βόρειου τμήματος της Κύπρου, για το έτος 2002, ήταν μόλις το 1/4 του κατά κεφαλή ΑΕΠ του νότιου τμήματος (www.europa.eu.int).

Διάγραμμα 4.22: Κύπρος. Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

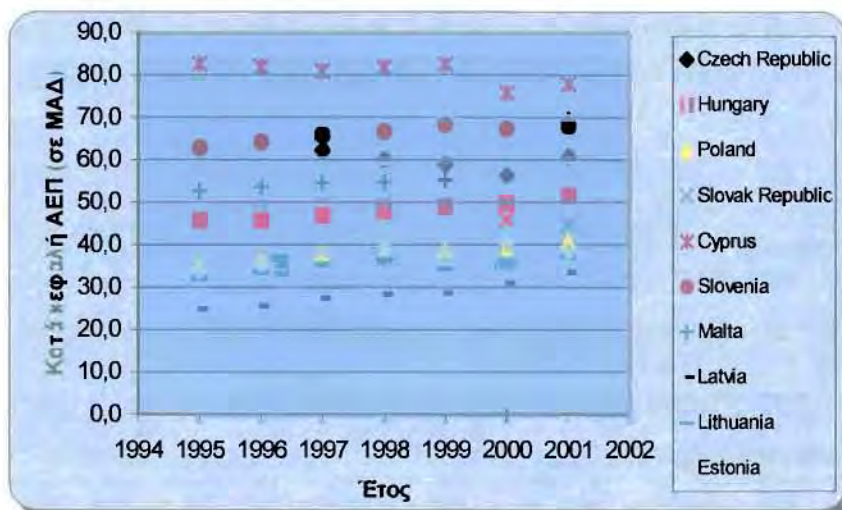
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.2 Οι περιφερειακές ανισότητες μεταξύ των κρατών μελών στην διευρυμένη ΕΕ

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ των δέκα νέων κρατών μελών για την περίοδο 1995-2001. Όπως γίνεται φανερό μόνο η Κύπρος με μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ 80,4 ΜΑΔ και σε μικρότερο βαθμό η Σλοβενία (66 ΜΑΔ), είναι σε θέση να συγκριθούν με τις χώρες συνοχής της ΕΕ των «15». Αντιθέτως, η Λετονία και η Εσθονία, παρουσιάζουν πολύ χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, το οποίο κυμαίνεται μεταξύ 25-40 ΜΑΔ.

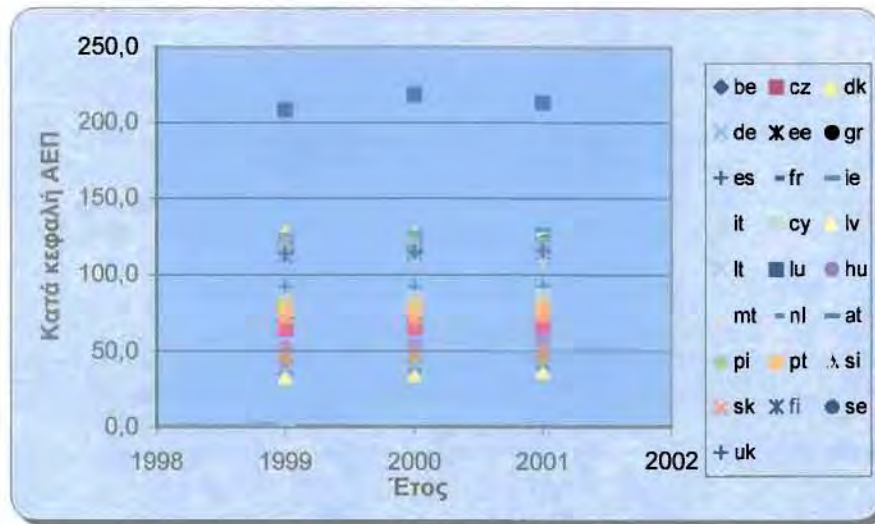
Στο διάγραμμα 4.24 απεικονίζεται η διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ όλων των χωρών της διευρυμένης ΕΕ με βάση το δείκτη ΕΕ-25=100. Όπως γίνεται αντιληπτό, οι οικονομικές ανισότητες μεταξύ των νέων κρατών μελών και των παλαιών είναι μεγάλες. Το Λουξεμβούργο με κατά κεφαλή ΑΕΠ 213 ΜΑΔ το 2001 αναμένεται να αποτελεί την πλουσιότερη χώρα στην ΕΕ των «25», ενώ η Λετονία, Λιθουανία, Εσθονία και Πολωνία βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα από το μισό του κοινοτικού μέσου όρου.

Διάγραμμα 4.23: Νέα κράτη μέλη. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1995-2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4.24: ΕΕ-25. Διασπορά του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1999-2001

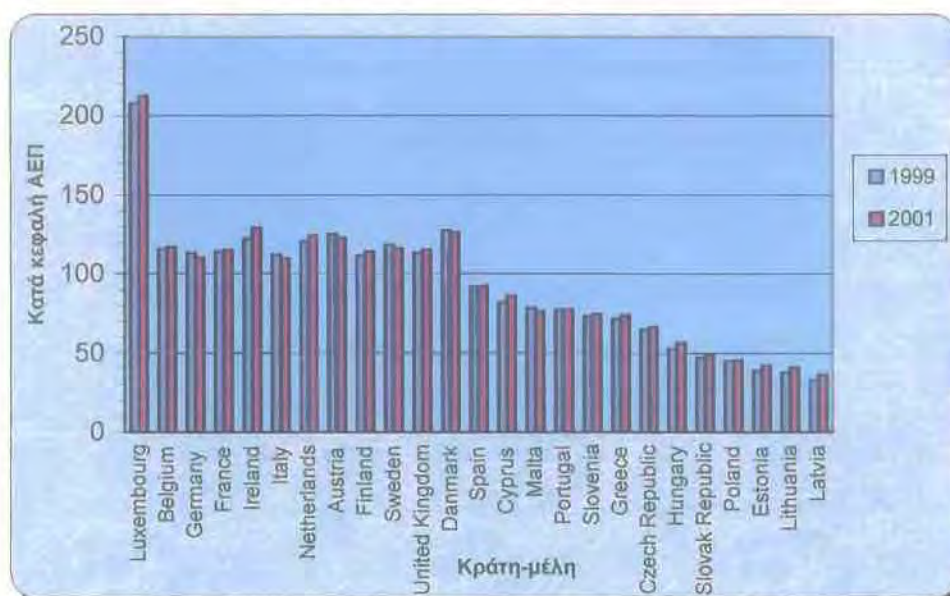

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στο διάγραμμα 4.25 απεικονίζεται το κατά κεφαλή ΑΕΠ κάθε χώρας- μέλος για το 1999 και το 2001 σύμφωνα με βάση τον δείκτη ΕΕ-25=100. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Τρίτη Έκθεση Συνοχής, ενώ το χάσμα μεταξύ του κοινοτικού μέσου όρου της ΕΕ των «15» και του επιπέδου των λιγότερο ευνοημένων κρατών μελών ήταν λιγότερο από 30% (για παράδειγμα περιφέρειες της Ελλάδας και της Πορτογαλίας), το χάσμα αυτό αναμένεται να διπλασιαστεί με την πρόσφατη ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών (για παράδειγμα η Λετονία).

Στην διευρυμένη ΕΕ, σύμφωνα με την Τρίτη Έκθεση Συνοχής, οι χώρες μέλη είναι δυνατόν να διαχωριστούν σε τρεις ομάδες ανάλογα με το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΜΑΔ. Η πρώτη ομάδα αποτελείται από δώδεκα από τα παλαιά 15 κράτη μέλη, των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕΠ ξεπερνά τον κοινοτικό μέσο όρο της ΕΕ των «25». Στην δεύτερη ομάδα ανήκουν τα υπόλοιπα τρία παλαιά κράτη μέλη, η Ισπανία, η Ελλάδα και η Πορτογαλία, όπως επίσης η Κύπρος, η Μάλτα, η Σλοβενία και η Δημοκρατία της Τσεχίας με κατά κεφαλή ΑΕΠ μεταξύ 66 και 92 ΜΑΔ. Την τρίτη και τελευταία ομάδα απαρτίζουν έξι νέες χώρες μέλη της ΕΕ των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι κάτω από 57 ΜΑΔ.

Διάγραμμα 4.25: ΕΕ-25. Κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ), 1999 και 2001

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά τον ρυθμό ανάπτυξης των κρατών μελών της διευρυμένης ΕΕ των «25» (δείκτης ΕΕ-25=100) αλλά και τα επίπεδα του κατά κεφαλή ΑΕΠ για τα έτη 1999 και 2001 περιέχονται στον παρακάτω πίνακα. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλα τα νέα κράτη μέλη με εξαίρεση την Μάλτα (-3,05) παρουσιάζουν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης σε σχέση με τα παλαιά κράτη μέλη. Συνολικά το υψηλότερο ρυθμό ανάπτυξης παρουσιάζει η Λετονία (10,24), η οποία αποτελεί την φτωχότερη χώρα της ΕΕ των «25», όπως προαναφέρθηκε.

Πίνακας 4.1: Ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλή ΑΕΠ των 25 κρατών μελών για την χρονική περίοδο 1999-2001 (ΕΕ-25=100)

ΧΩΡΕΣ-ΜΕΛΗ	Κατά κεφαλή ΑΕΠ 1999	Κατά κεφαλή ΑΕΠ 2001	Ρυθμός μεταβολής 1999-2001
Belgium	115,9	117,3	1,21
Czech Republic	64,7	66,5	2,78
Danmark	127,5	126,5	-0,78
Germany	113,4	110,2	-2,82
Estonia	38,8	42,3	9,02
Greece	71,8	73,7	2,65

Spain	91,9	92,4	0,54
France	114,4	114,9	0,44
Ireland	122,4	129,1	5,47
Italy	112,2	109,7	-2,23
Cyprus	82,0	85,9	4,76
Latvia	33,2	36,6	10,24
Lithuania	37,7	40,8	8,22
Luxembourg	208,0	212,8	2,31
Hungary	52,6	56,4	7,22
Malta	78,6	76,2	-3,05
Netherlands	120,7	124,3	2,98
Austria	125,1	122,8	-1,84
Poland	45,1	45,3	0,44
Portugal	77,3	77,4	0,13
Slovenia	73,3	74,4	1,50
Slovak Republic	47,2	49,0	3,81
Finland	111,7	114,2	2,24
Sweden	118,5	116,4	-1,77
United Kingdom	113,4	115,3	1,68

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τέλος, στο πίνακα 4.2 παρουσιάζεται ο χρόνος (σε έτη) που θα χρειαστούν οι νέες χώρες μέλη ώστε να μπορούν να προσεγγίσουν το μέσο επίπεδο του κατά κεφαλή εισοδήματος των ανεπτυγμένων χωρών σύμφωνα με στοιχεία του 2001 (δείκτης ΕΕ-15=100). Παράλληλα, με δεδομένες τις διαφορές μεγέθυνσης των φτωχών και των ανεπτυγμένων χωρών, μελετήθηκε ο χρόνος που απαιτείται ώστε να εξαλειφθεί το χάσμα που υπάρχει μεταξύ τους στο κατά κεφαλή ΑΕΠ. Γίνεται σαφές ότι, θα χρειασθούν πολλά χρόνια έως ότου οι νέες χώρες μέλη να προσεγγίσουν το επίπεδο ανάπτυξης των ήδη ανεπτυγμένων κρατών μελών και ακόμη περισσότερο ώστε να εξαλειφθούν οι οικονομικές ανισότητες.

Πίνακας 4.2: Χρόνος προσέγγισης του μέσου επιπέδου ανάπτυξης και εξάλειψης του χάσματος (σε έτη)

ΧΩΡΕΣ	Χρόνος προσέγγισης	Χρόνος εξάλειψης χάσματος
Kypros	7	20
Ceska Republika	34	-
Eesti	19	37
Hungary	17	46
Lietuva	20	39
Latvija	20	36
Malta	8	16
Polska	15	25
Slovenija	8	16
Slovenska Republika	21	59

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.3 Συμπεράσματα

Από την παραπάνω ανάλυση των περιφερειακών ανισοτήτων των νέων κρατών μελών, γίνεται αντιληπτό ότι το φαινόμενο είναι αρκετά έντονο, ενώ η πρόσφατη ένταξη των κρατών αυτών στην ΕΕ αναμένεται να αυξήσει τις ανισότητες μεταξύ των 25 χωρών μελών. Όπως είναι γνωστό, οι περισσότερες νέες χώρες μέλη παρουσιάζουν κατά κεφαλή ΑΕΠ πολύ χαμηλότερο από το κοινοτικό μέσο όρο, γεγονός το οποίο πρόκειται να δημιουργήσει αλλαγές όσον αφορά τις ήδη φτωχές περιφέρειες της ΕΕ και τα κονδύλια που τους παρέχονται. Οι μόνες περιφέρειες μεταξύ των νέων κρατών μελών, όπως και στην περίπτωση των 15 κρατών μελών, οι οποίες χαρακτηρίζονται από σχετική ευημερία είναι οι μητροπολιτικές, με άλλα λόγια τα μεγάλα αστικά κέντρα και ορισμένες περιφέρειες οι οποίες συνορεύουν με την ΕΕ (των «15»).

Στην χρονική περίοδο 1995-2001 πολλές από τις νέες χώρες μέλη παρουσίασαν μεγάλη αύξηση στο κατά κεφαλή ΑΕΠ, όπως για παράδειγμα η Πολωνία από 34,3% του κοινοτικού μέσου όρου (ΕΕ-15=100) σε 40,9%, η Ουγγαρία από 45,5% το 1995 σε 51,5 το 2001 και η Λετονία από 24,7% σε 33,4%. Αντιθέτως ορισμένες χώρες, όπως η Τσεχία και η Κύπρος, παρουσίασαν μείωση στα επίπεδα ανάπτυξης. Επιπλέον, οι απαιτούμενες οικονομικές μεταρρυθμίσεις, διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο στην αύξηση των ήδη μεγάλων οικονομικών ανισοτήτων εντός των νέων κρατών μελών. Οι μόνες από τις νέες χώρες μέλη, οι οποίες μπορούν να συγκριθούν με τις χώρες συνοχής της ΕΕ των «15», είναι η Κύπρος με 86% του κοινοτικού μέσου όρου της ΕΕ των «25»,

η Μάλτα με 76%, η Σλοβενία με 74,4% και η Δημοκρατία της Τσεχίας με 66,5%, σύμφωνα με στοιχεία του 2001. Τέλος, παρότι οι νέες χώρες μέλη της ΕΕ αναπτύσσονται με ταχύτατους ρυθμούς (πίνακας 4.1), θα χρειασθεί αρκετός χρόνος ώστε να περιορισθούν οι ανισότητες μεταξύ των φτωχών και των ανεπτυγμένων χωρών και ακόμη περισσότερος για να εξαλειφθούν πλήρως (πίνακας 4.2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και επιπέδου ανάπτυξης στα κράτη μέλη της ΕΕ των «15» και στα νέα κράτη μέλη

5.1 Εισαγωγή

Όπως προαναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 2, το μορφωτικό επίπεδο των πολιτών της ΕΕ αποτελεί έναν από τους παράγοντες που επιδρούν άμεσα στην οικονομική και κοινωνική σύγκλιση. Ο παράγοντας αυτός, επομένως, του επιπέδου εκπαίδευσης και δεξιοτήτων είναι σε θέση σε ορισμένες περιπτώσεις να εξηγήσει τις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών ή των κρατών της ΕΕ. Τα επίπεδα εκπαίδευσης, πράγματι, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην οικονομική απόδοση και στην ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Παράλληλα το μορφωτικό επίπεδο έχει μεγάλη σημασία για τις ευκαιρίες απασχόλησης οι οποίες προσφέρονται στους πολίτες.

Όπως γίνεται φανερό οι περιφέρειες με υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ έχουν συνήθως μεγαλύτερο ποσοστό πολιτών ηλικίας μεταξύ 25-64 ετών με υψηλό επίπεδο εκπαιδευτικών προσόντων. Ωστόσο αποδεικνύεται ότι το παραπάνω γεγονός δεν αποτελεί κανόνα, καθώς, σε πολλές φτωχές περιφέρειες τα ποσοστά υψηλού μορφωτικού επιπέδου είναι σχετικά αυξημένα. Σε επίπεδο κρατών, η Φιλανδία από τις χώρες των «15» με 32,4% διαθέτει το μεγαλύτερο ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου, ενώ η Πορτογαλία με 9,2% αντίστοιχα, κατέχει την τελευταία θέση. Αξιοσημείωτο είναι ότι, στις δέκα νέες χώρες της ΕΕ, παρατηρείται μεγαλύτερο ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου της τάξης του 45% (Λιθουανία) ενώ το χαμηλότερο ποσοστό εντοπίζεται στην Σλοβακία, ίσο με 10,9% (υψηλότερο σε σχέση με εκείνο της ΕΕ των «15») (σύμφωνα με στοιχεία του 2002).

Στο Κεφάλαιο αυτό, πραγματοποιείται η συσχέτιση του μορφωτικού επιπέδου και του επιπέδου ανάπτυξης τόσο των κρατών όσο και των περιφερειών ειδικότερα. Από την παρακάτω ανάλυση γίνεται φανερή μία σαφώς σημαντική σύνδεση μεταξύ των επιπέδων εκπαίδευσης και περιφερειακής ανάπτυξης.

5.2 Εκπαίδευση και οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ

Είναι κοινά αποδεκτό ότι, το εκπαιδευτικό σύστημα συνεισφέρει τόσο στην γενική όσο και στην εξειδικευμένη κατάρτιση κάθε πολίτη έτσι ώστε να είναι σε θέση κάθε άτομο στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας να ανταπεξέλθει στις σύγχρονες συνθήκες ζωής. Συνεπώς, το εκπαιδευτικό σύστημα εκπληρώνει το ρόλο της παροχής μόρφωσης, ικανοτήτων και δεξιοτήτων στους πολίτες, γεγονός το οποίο μεταφράζεται σε παραγωγικές δραστηριότητες εφόσον κάθε πολίτης εισέρχεται στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, η εκπαιδευτική κατάρτιση συνθέτει ένα γενικά αποδεκτό κριτήριο μέτρησης των ικανοτήτων για κάθε άτομο στην αγορά εργασίας. Το εκπαιδευτικό σύστημα, επομένως, εξελίσσεται στο βασικό όχημα για την διάχυση της γνώσης, το οποίο εφόσον εφαρμοστεί στην αγορά εργασίας, θα ενδυναμώσει σημαντικά τις αυξήσεις της παραγωγικότητας, θα ενθαρρύνει την τεχνολογική ανάπτυξη και θα βελτιστοποιήσει την χρήση των πόρων. Με αυτή την έννοια, η εκπαιδευτική κατάρτιση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας οικονομικά δυναμικός παράγοντας, ο οποίος υποθάλπει την ανάπτυξη.

Με βάση τα παραπάνω επιχειρήματα, το ανθρώπινο κεφάλαιο έχει προσπαθήσει να καθορίσει την σχέση μεταξύ της εκπαιδευτικής κατάρτισης και της ανάπτυξης. Από αυτή την άποψη, όσο υψηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, τόσο μεγαλύτερες είναι αντίστοιχα οι πιθανότητες υψηλής οικονομικής ανάπτυξης. Η σχέση αυτή παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω για κάθε χώρα μέλος της ΕΕ.

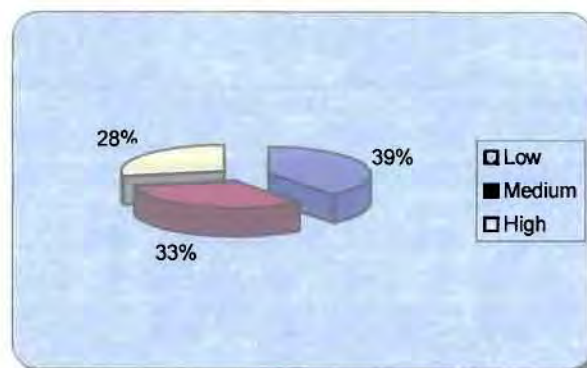
5.2.1 Βέλγιο

Το γράφημα 5.1 αναπαριστά το μορφωτικό επίπεδο του Βελγίου σύμφωνα με στοιχεία του 2002, όσον αφορά άτομα ηλικίας 25-64 ετών. Όπως γίνεται φανερό το μεγαλύτερο ποσοστό στην χώρα είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, ενώ αξιοσημείωτο είναι το υψηλό ποσοστό ατόμων με ανώτερη εκπαίδευση (28%). Το διάγραμμα 5.2 αποδεικνύει την ύπαρξη μίας ουσιαστικής θετικής συσχέτισης μεταξύ του υψηλού μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού και του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Σχεδόν όλες οι περιφέρειες του Βελγίου βρίσκονται μέσα στην έλλειψη η οποία αντιπροσωπεύει την κανονική κατανομή γύρω από την γραμμή τάσης. Η μητροπολιτική περιφέρεια των Βρυξελλών, στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο, αποτελεί εξαίρεση καθώς

κατέχει αρκετά υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες αλλά και ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου μεγαλύτερο από 35%. Επιπλέον, εξαίρεση αποτελεί η περιφέρεια Brabant Wallon, η οποία παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό μορφωτικού επιπέδου στην χώρα (41,5%) παρότι αποτελεί μία σχετικά φτωχή περιφέρεια.

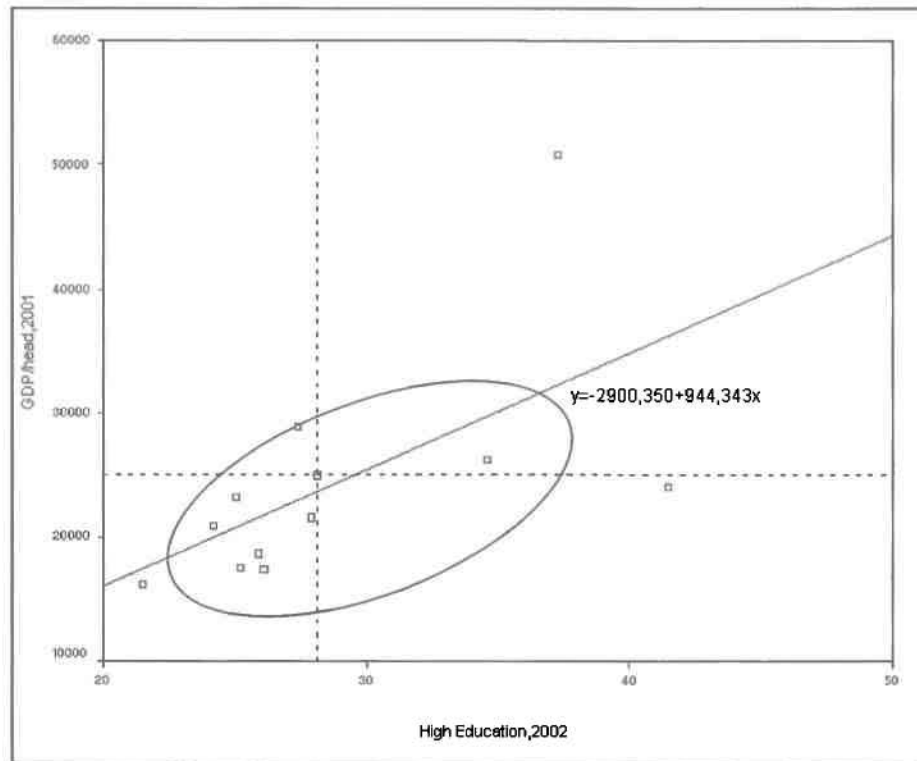
Οι φτωχότερες περιφέρειες (Hainaut, Luxembourg, Namur, Liege), είναι ακριβώς εκείνες με το χαμηλότερο ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου, κατέχοντας παράλληλα τα μεγαλύτερα ποσοστά χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (της τάξης του 45%). Οι περιφέρειες που βρίσκονται στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο χαρακτηρίζονται επομένως από ουσιαστικές ελλείψεις σε όρους εκπαιδευτικής κατάρτισης των κατοίκων τους. Στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο εντοπίζεται η περιφέρεια Brabant Wallon, όπως προαναφέρθηκε, η οποία παρά το μεγάλο ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με αυτό του μέσου όρου της χώρας, δεν είναι το ίδιο ικανή να μεταφράσει αυτό το σχετικό πλεονέκτημα σε υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης.

Διάγραμμα 5.1: Βέλγιο. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.2: Βέλγιο. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

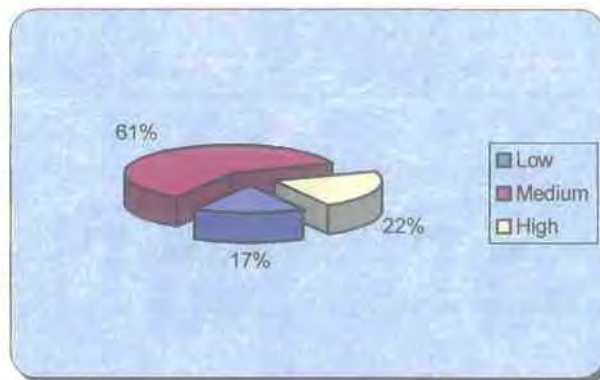
Πηγή: Ϊδία επεξεργασία

5.2.2 Γερμανία

Στην περίπτωση της Γερμανίας, όπως γίνεται φανερό από το γράφημα 5.3, παρατηρείται μεγάλο ποσοστό μεσαίου μορφωτικού επιπέδου (δευτεροβάθμια εκπαίδευση) (61%) ενώ το ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου ανέρχεται σε 22%. Με την βοήθεια του διαγράμματος 5.4 παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει θετική σχέση μεταξύ του υψηλού μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού και του κατά κεφαλή ΑΕΠ, καθώς η κλίση της γραμμής τάσης είναι αρνητική. Στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο βρίσκονται οι περιφέρειες οι οποίες έχουν χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ ενώ παράλληλα χαρακτηρίζονται από χαμηλά ποσοστά υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Ορισμένες περιφέρειες της κατηγορίας αυτής είναι οι εξής: Saarland, Amsberg, Niederbayern, Oberfranken κ.α. Στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο εντοπίζονται οι περιφέρειες οι οποίες παρότι έχουν χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ, ωστόσο ο πληθυσμός τους είναι ανώτερης εκπαίδευσης σε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό. Τέτοια παραδείγματα περιφερειών είναι

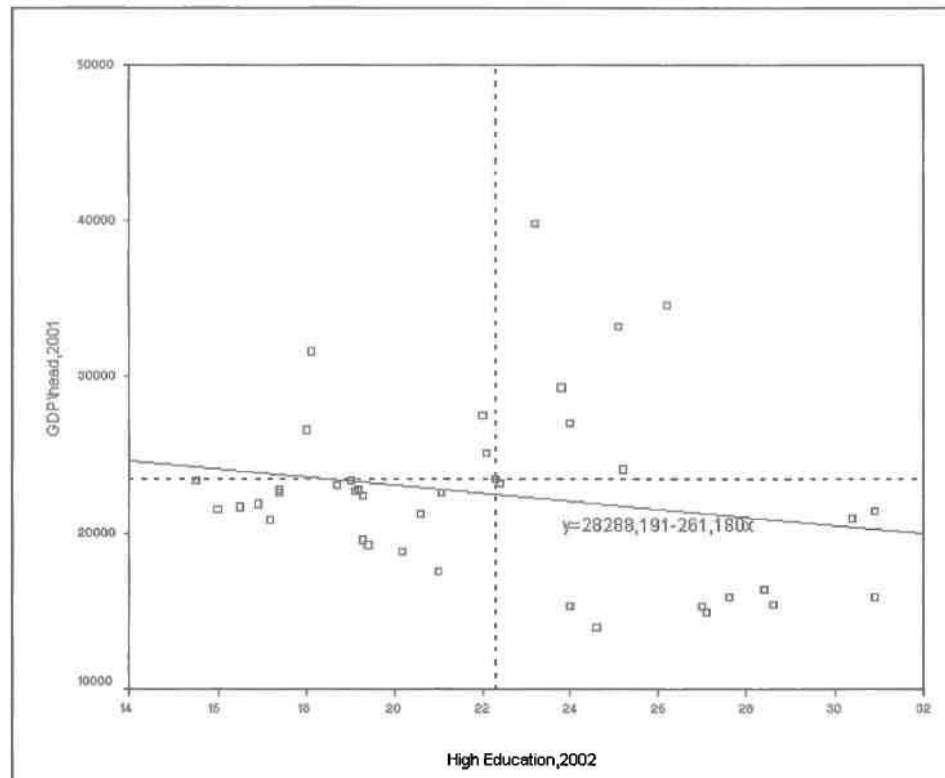
πολλά, όπως η μητροπολιτική περιφέρεια του Βερολίνου, οι περιφέρειες Freiburg, Mecklenburg-Vorpommern, Dresden, Leipzig, Dessau, Halle κ.α. Στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο βρίσκονται μόνο 6 περιφέρειες της χώρας στις οποίες τόσο τα επίπεδα του κατά κεφαλή ΑΕΠ όσο και της εκπαιδευτικής κατάρτισης είναι πάνω από τον μέσο όρο της χώρας (Hamburg, Damstadt, Oberbayern, Tübingen, Stuttgart, Karlsruhe). Τέλος, στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο συναντούμε πλούσιες περιφέρειες της χώρας με χαμηλά ποσοστά πληθυσμού με ανώτερη εκπαίδευση, όπως η περιφέρεια της Κολωνίας, η περιφέρεια Bremen, Dusseldorf, Mittelfranken κ.α.

Διάγραμμα 5.3. Γερμανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.4: Γερμανία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

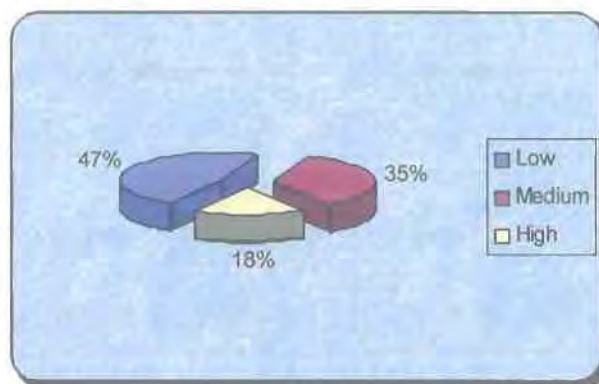
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.3 Ελλάδα

Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (47%), ενώ μόνο το 18% του πληθυσμού έχει ανώτερη εκπαίδευση (γράφημα 5.5). Όπως και στην περίπτωση της Γερμανίας έτσι και στην περίπτωση της Ελλάδας, η σχέση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και του κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι αρνητική (β-κλίση γραμμής τάσης < 0) (διάγραμμα 5.6). Οι περισσότερες περιφέρειες της Ελλάδας (οχτώ από τις δεκατρείς) συγκεντρώνονται στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο, δηλαδή χαρακτηρίζονται από σοβαρές ελλείψεις όσον αφορά την εκπαιδευτική κατάρτιση των κατοίκων τους. Τέτοιες περιφέρειες είναι η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, η Θεσσαλία, η Ήπειρος, η Δυτική Ελλάδα, τα Ιόνια νησιά κ.α. Η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας βρίσκεται κοντά στο μέσο όρο της χώρας, ενώ στο κάτω δεξιό τεταρτημόριο δεν εντάσσεται καμία περιφέρεια της χώρας. Αξιοσημείωτο είναι ότι στο

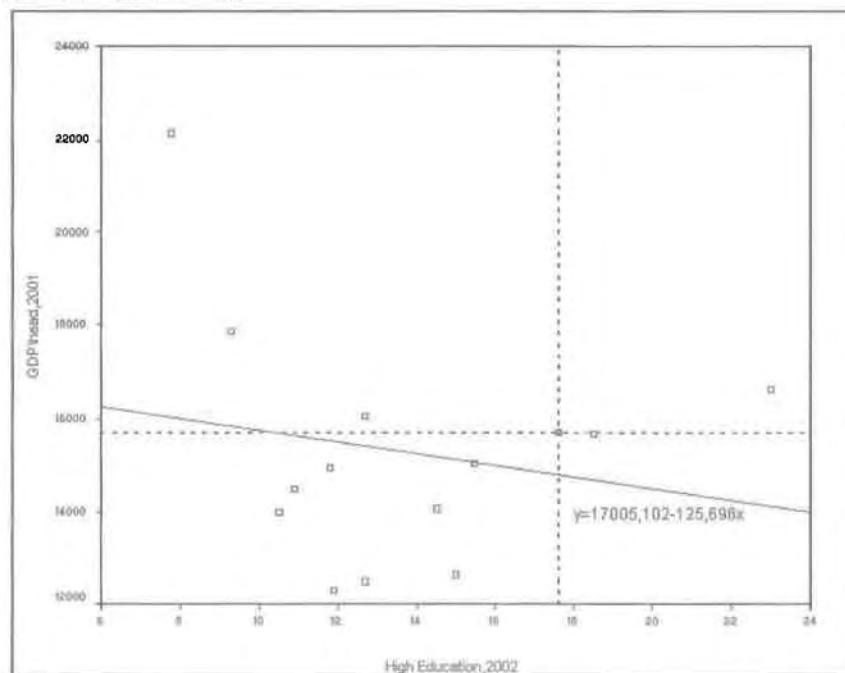
πάνω δεξιά τεταρτημόριο εντοπίζεται μόνο μία περιφέρεια, η μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής διαθέτοντας κατά κεφαλή ΑΕΠ και ποσοστό υψηλού μορφωτικού επιπέδου μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας. Τέλος, οι τρεις περιφέρειες που βρίσκονται στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο, δηλαδή η περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρότι αποτελούν σχετικά πλούσιες περιφέρειες της χώρας, χαρακτηρίζονται από εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά υψηλού μορφωτικού επιπέδου των κατοίκων τους.

Διάγραμμα 5.5. Ελλάδα. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.6: Ελλάδα. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

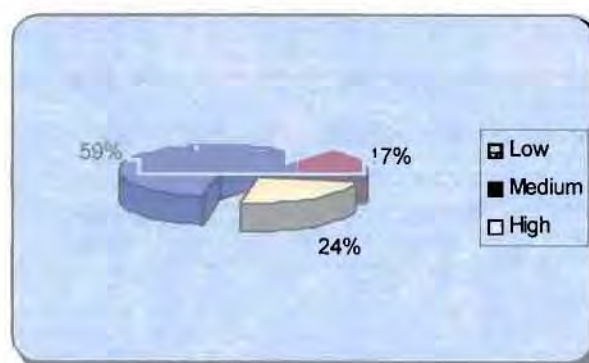
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.4 Ισπανία

Όπως και στην Ελλάδα έτσι και στην Ισπανία το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας (ίσο με 59%) είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Το 24% του πληθυσμού είναι ανώτερης εκπαιδευτικής κατάρτισης, ενώ όπως γίνεται φανερό από το διάγραμμα 5.8 υπάρχει μια ουσιαστική θετική συσχέτιση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Σχεδόν όλες οι Ισπανικές περιφέρειες βρίσκονται μέσα στην έλλειψη η οποία αντιπροσωπεύει την κανονική κατανομή γύρω από την γραμμή τάσης. Τα νησιά των Βαλεαρίδων αποτελούν την μόνη εξαίρεση. Η περιφέρεια αυτή είναι η τρίτη πλουσιότερη περιφέρεια της Ισπανίας, παρά το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού της.

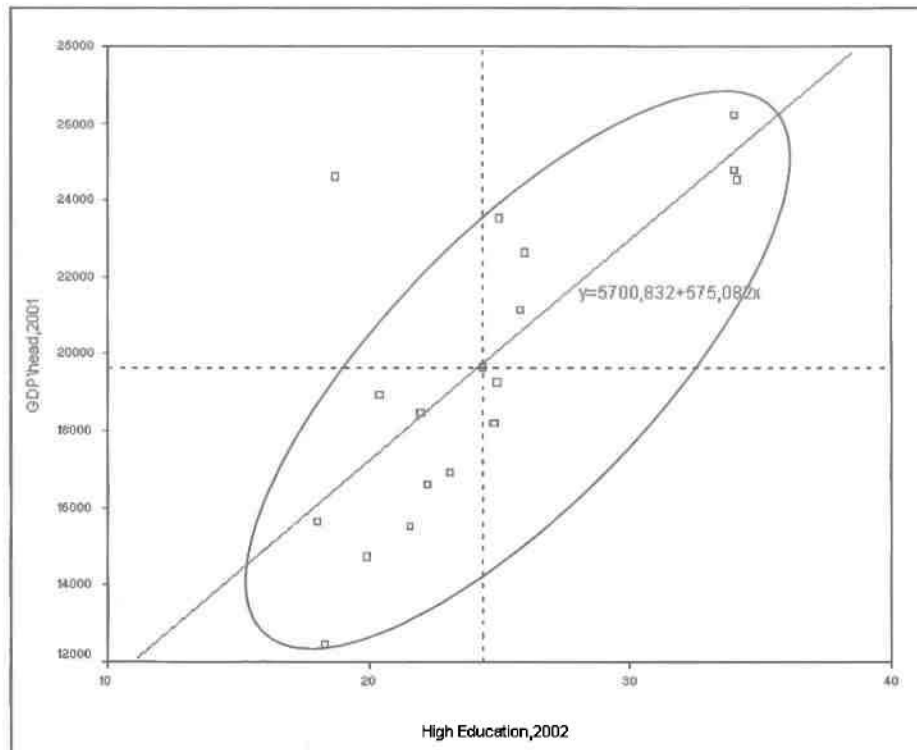
Οι φτωχότερες περιφέρειες (Galicia, Extremadura, Castilla-la Mancha, Andalucia, Canarias), είναι ακριβώς εκείνες με το χαμηλότερο ποσοστό του πληθυσμού με υψηλό μορφωτικό επίπεδο (κάτω αριστερά τεταρτημόριο). Υπάρχουν διάφορες οικονομικά καθυστερημένες περιφέρειες ωστόσο, που έχουν κατά κεφαλή ΑΕΠ χαμηλότερο από το επίπεδο εκπαιδευτικής κατάρτισης των κατοίκων τους όπως οι περιφέρειες Castilla y Leon και Cantabria (κάτω δεξιά τεταρτημόριο). Αντιθέτως, οι πλουσιότερες περιφέρειες της Ισπανίας ανήκουν στην ομάδα εκείνη στην οποία το κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι υψηλότερο από το μορφωτικό τους επίπεδο. Αυτό συμβαίνει με τα νησιά των Βαλεαρίδων, την Καταλονία, την μητροπολιτική περιφέρεια της Μαδρίτης κ.α. Τέλος, οι περιφέρειες Aragon, Pais Vasco και Comunidad Foral de Navarra είναι οι μόνες ευημερούσες περιφέρειες που βρίσκονται κοντά στην γραμμή τάσης.

Διάγραμμα 5.7: Ισπανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.8: Ισπανία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.5 Γαλλία

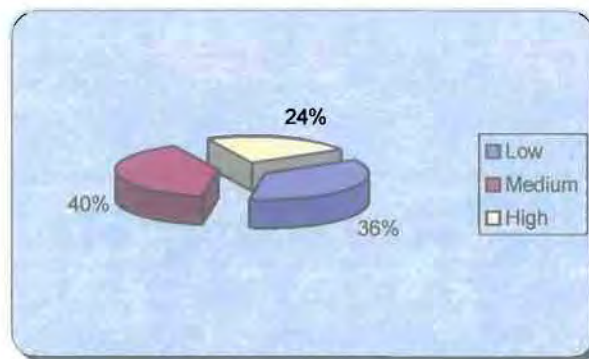
Όσον αφορά την Γαλλία, όπως γίνεται αντιληπτό από το γράφημα 5.9, το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της χώρας είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (40%) ενώ το 24% διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Αναφορικά με την συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ, από το διάγραμμα 5.10 αποδεικνύεται ότι είναι θετική ($\beta > 0$). Παράλληλα σχεδόν όλες οι Γαλλικές περιφέρειες βρίσκονται μέσα στην έλλειψη κοντά στην γραμμή τάσης. Εξάιρεση αποτελεί μόνο η μητροπολιτική περιφέρεια Ile de France η οποία εντοπίζεται στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι είναι μία πλούσια περιφέρεια με υψηλά επίπεδα μόρφωσης των κατοίκων της.

Αντίθετα, οι περισσότερες περιφέρειες της Γαλλίας εντοπίζονται στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο, όπως για παράδειγμα η Κορσική, η περιφέρεια Champagne- Ardenne, η

περιφέρεια Ricardie κ.α. Οι περιφέρειες αυτές έχουν κατά κεφαλή κάτω από το μέσο όρο της χώρας ενώ παράλληλα αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικά προβλήματα.

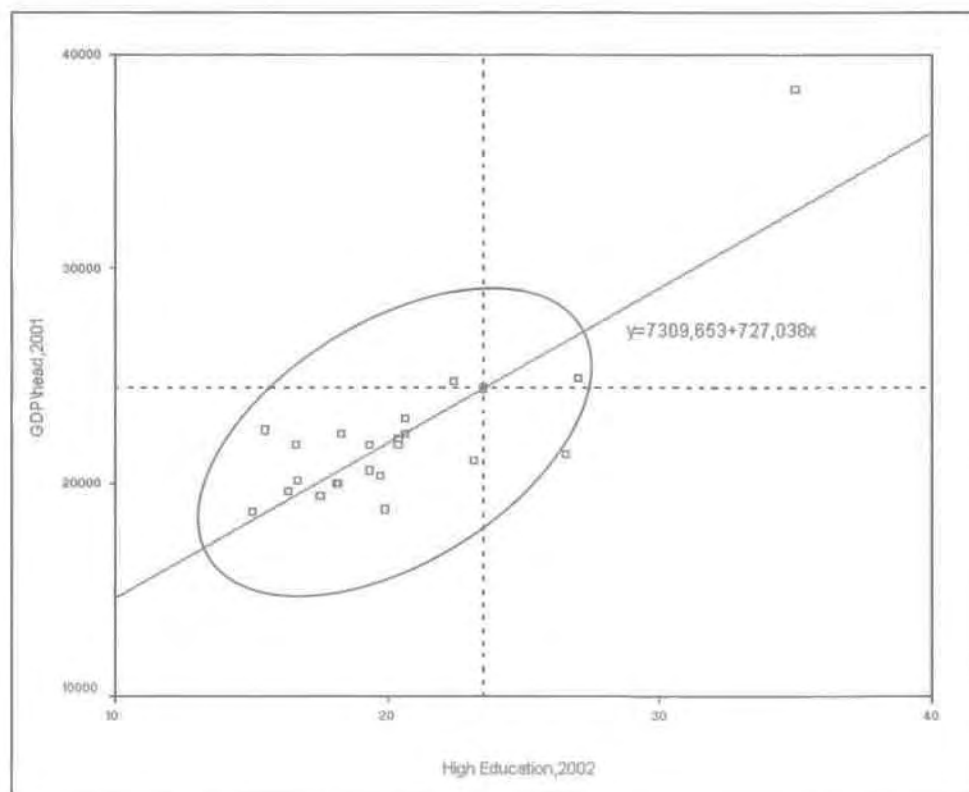
Η μόνη περιφέρεια η οποία παρά το χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ έχει μεγαλύτερο ποσοστό (σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας) όσον αφορά το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων της είναι η Midi- Pyrenees (κάτω δεξιά τεταρτημόριο).

Διάγραμμα 5.9: Γαλλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.10: Γαλλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

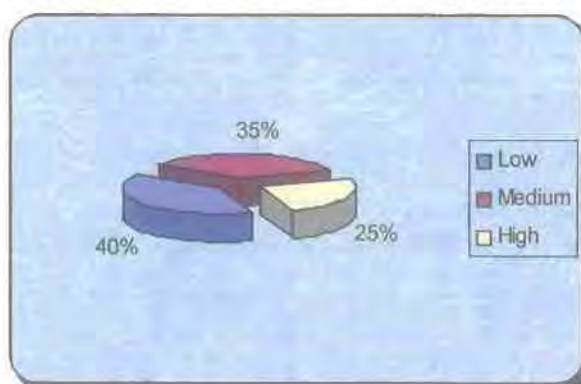

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.6 Ιρλανδία

Στην περίπτωση της Ιρλανδίας δεν έχει γίνει το διάγραμμα συσχέτισης μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών NUTS II, καθώς η χώρα αποτελείται από δύο μόνο περιφέρειες. Ωστόσο, από το γράφημα 5.11 παρατηρούμε ότι το 25% του πληθυσμού στην Ιρλανδία είναι υψηλού μορφωτικού επιπέδου σε αντίθεση με το 40% και 35% του χαμηλού και μεσαίου μορφωτικού επιπέδου αντίστοιχα.

Διάγραμμα 5.11. Ιρλανδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

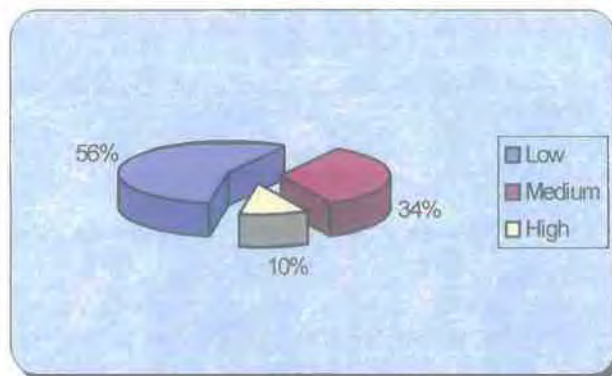
5.2.7 Ιταλία

Όπως φαίνεται από το γράφημα 5.12, στην Ιταλία ο πληθυσμός με ανώτερη εκπαίδευση καταλαμβάνει το μικρότερο ποσοστό (10,2 %), ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό (56%) των κατοίκων της χώρας είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Επιπλέον, από το διάγραμμα 5.13 συμπεραίνουμε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ ($\beta > 0$) στη χώρα, ενώ οι Ιταλικές περιφέρειες κατανέμονται σχεδόν ισάριθμα στα τέσσερα τεταρτημόρια του διαγράμματος. Οι περιφέρειες που βρίσκονται πιο κοντά στην γραμμή τάσης είναι οι εξής: Umbria, Molise, Abruzzo, Marche και Liguria.

Οι περιφέρειες οι οποίες, παρά το χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ, έχουν υψηλό ποσοστό κατοίκων με ανώτερη εκπαίδευση είναι μόνο τρεις, η περιφέρεια Umbria, Abruzzo και Molise. Τέλος, η περιφέρεια Valle d'Aosta, είναι εκείνη η περιφέρεια που

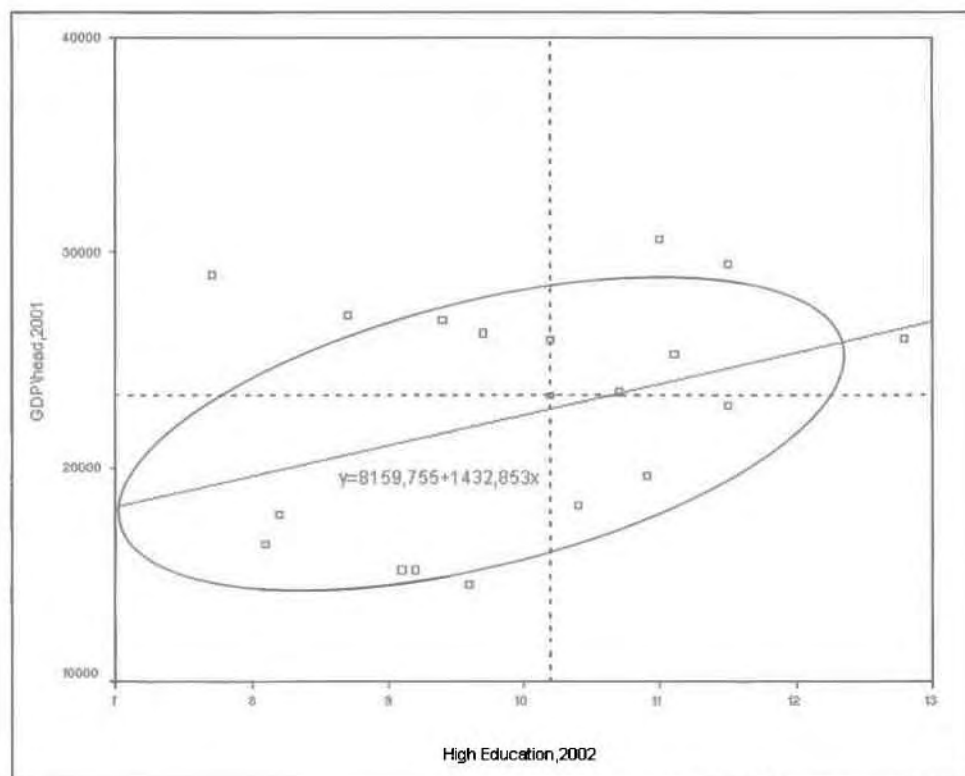
παρά την σχετικά καλή οικονομική της κατάσταση, παρουσιάζει το χαμηλότερο ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο.

Διάγραμμα 5.12: Ιταλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 5.13: Ιταλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

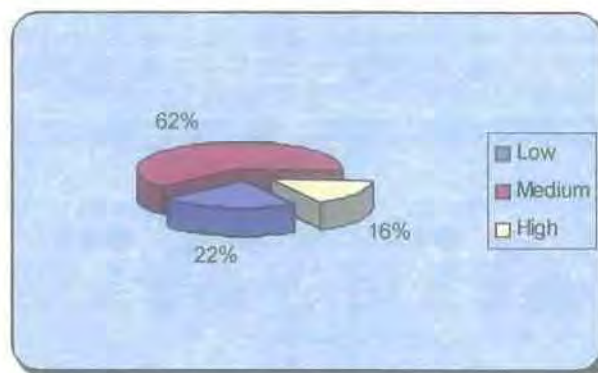

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

5.2.8 Αυστρία

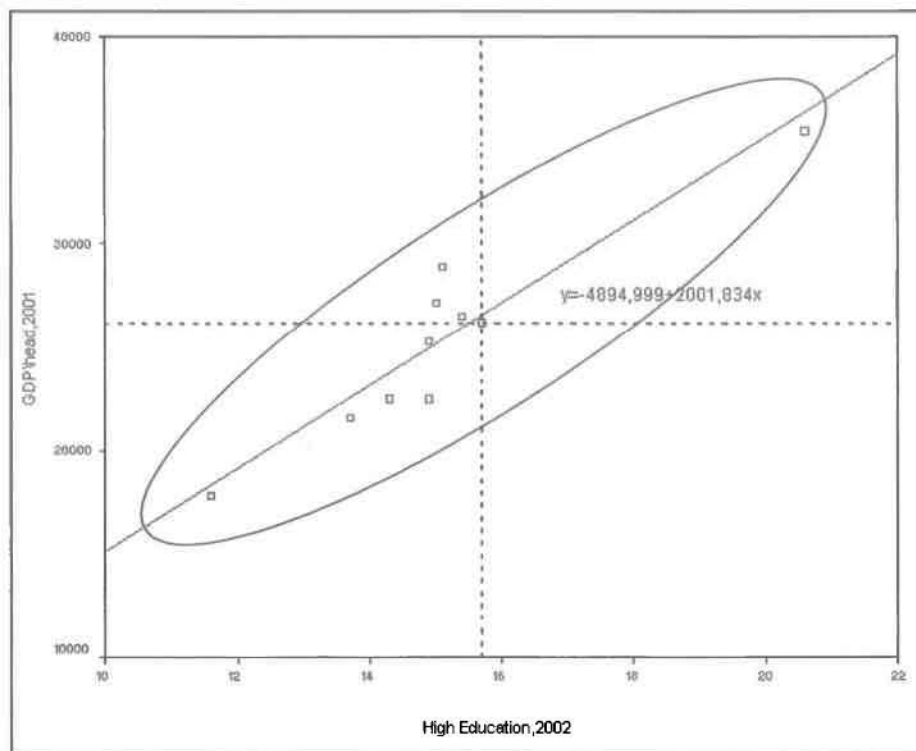
Όσον αφορά την Αυστρία, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (62%) του πληθυσμού είναι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ μόνο το 16% διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Επιπλέον, από το διάγραμμα 5.15 συμπεραίνουμε ότι, μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και του επιπέδου ανάπτυξης υπάρχει θετική συσχέτιση ($\beta > 0$), ενώ οι περισσότερες περιφέρειες βρίσκονται κοντά στην γραμμή τάσης. Επίσης, αρκετές περιφέρειες της Αυστρίας βρίσκονται πολύ κοντά στο μέσο όρο της χώρας, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι καμία περιφέρεια της χώρας δεν εντάσσεται στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι δεν υπάρχει καμία φτωχή περιφέρεια που να διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο πάνω από το μέσο όρο της χώρας. Ως επί το πλείστον, οι φτωχές περιφέρειες της χώρας χαρακτηρίζονται από ελλείψεις σε κατοίκους με ανώτερη εκπαίδευση (κάτω αριστερά τεταρτημόριο). Τέλος, μόνο η μητροπολιτική περιφέρεια της Βιέννης εντάσσεται στο πάνω δεξιά τεταρτημόριο, δηλαδή διαθέτει υψηλά επίπεδα ανάπτυξης και μορφωτικού επιπέδου.

Διάγραμμα 5.14: Αυστρία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.15: Αυστρία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

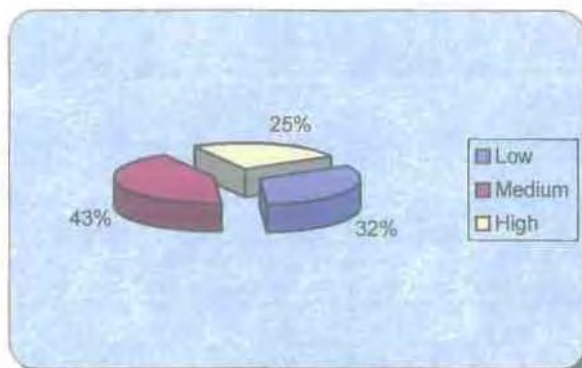

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.9 Ολλανδία

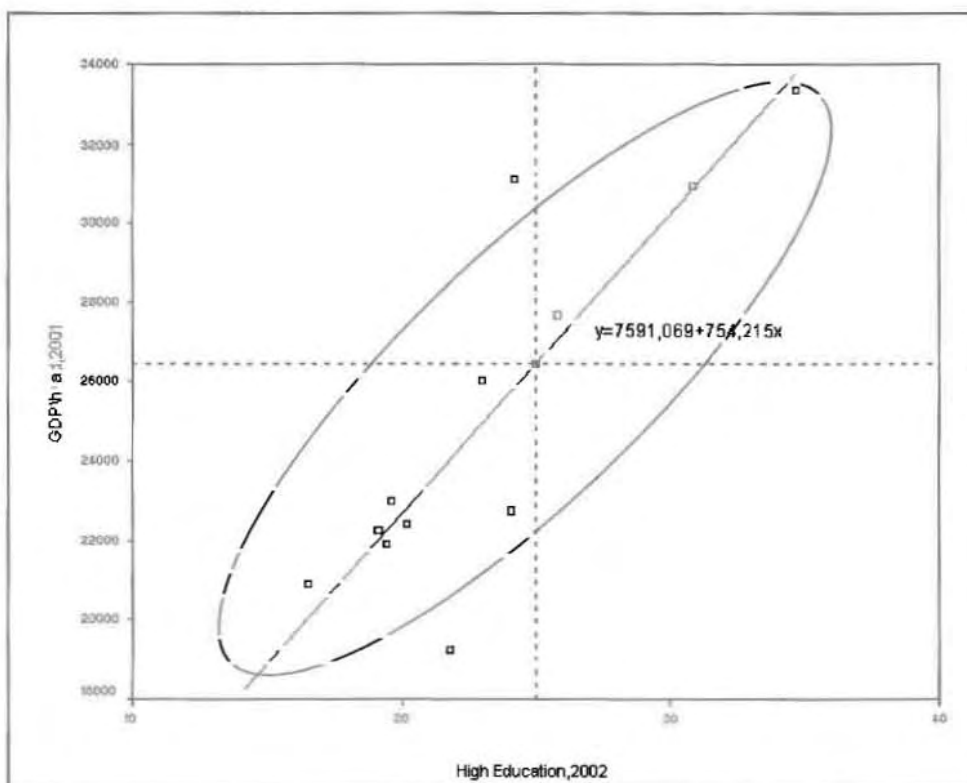
Στην περίπτωση της Ολλανδίας το 25% διαθέτει πανεπιστημιακή μόρφωση ενώ το 43% και 35% έχουν δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση αντίστοιχα. (γράφημα 5.16) Όπως και στην περίπτωση της Αυστρίας, οι περισσότερες περιφέρειες κινούνται γύρω από την γραμμή τάσης ενώ καμία οικονομικά καθυστερημένη περιφέρεια της χώρας δεν διαθέτει μεγάλο ποσοστό πληθυσμού με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. (διάγραμμα 5.17). Η κλίση της γραμμής τάσης είναι θετική ($\beta > 0$) γεγονός το οποίο αποδεικνύει την θετική συσχέτιση μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ. Η πλουσιότερη περιφέρεια της χώρας είναι η Ουτρέχτη η οποία διαθέτει παράλληλα το μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων με ανώτερη εκπαίδευση. Τέλος, η μόνη περιφέρεια, η οποία παρόλο που έχει υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ από το μέσο όρο της χώρας χαρακτηρίζεται, ωστόσο, από εκπαιδευτικές ελλείψεις, είναι το Groningen.

Διάγραμμα 5.16: Ολλανδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.17: Ολλανδία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

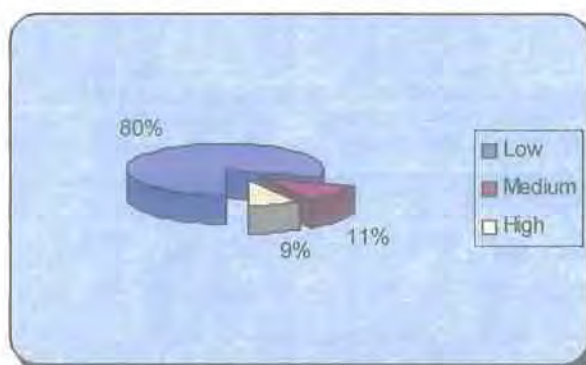

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.10 Πορτογαλία

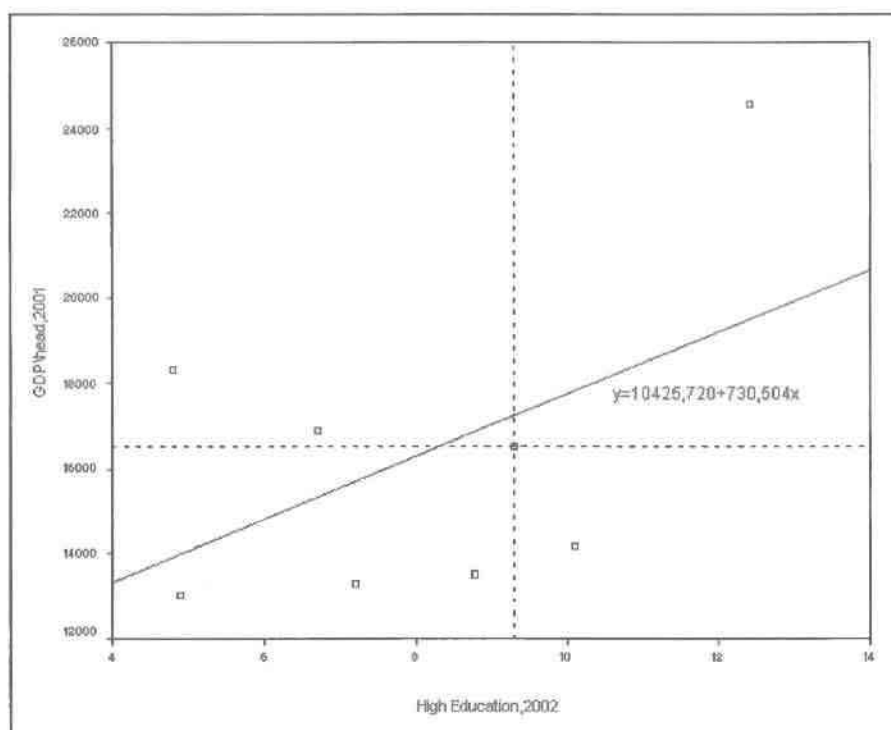
Όπως γίνεται αντιληπτό από το γράφημα 5.18, στην Πορτογαλία μόλις το 9% του πληθυσμού διαθέτει ανώτερη εκπαίδευση, ενώ αξίζει να τονιστεί ότι είναι το μικρότερο ποσοστό μεταξύ των χωρών της ΕΕ των «25». Παράλληλα, το 80% του πληθυσμού της χώρας έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (το μεγαλύτερο ποσοστό στην ΕΕ). Το διάγραμμα 5.19 αποδεικνύει την θετική συσχέτιση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και του επιπέδου ανάπτυξης ($\beta > 0$), ενώ όπως γίνεται φανερό σχεδόν καμία από τις περιφέρειες της χώρας δεν κινείται κοντά στην γραμμή τάσης. Η πλουσιότερη περιφέρεια της Πορτογαλίας είναι η περιφέρεια της Λισσαβόνας διαθέτοντας υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης και μορφωτικού επιπέδου σε σχέση με τον μέσο όρο της χώρας. Η μόνη περιφέρεια στην χώρα η οποία παρά το χαμηλό κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σχέση με το μέσο όρο, διαθέτει μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο (σε σύγκριση με το μέσο όρο της χώρας), είναι η περιφέρεια Alentejo.

Διάγραμμα 5.18: Πορτογαλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.19: Πορτογαλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

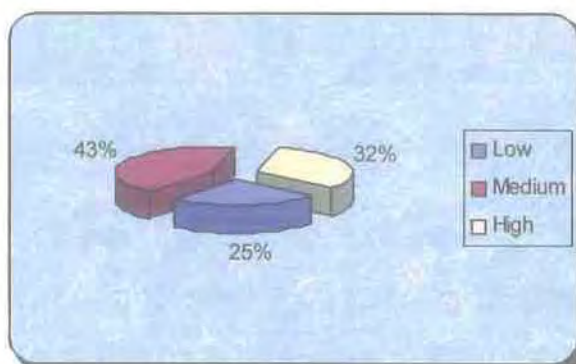

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.11 Φιλανδία

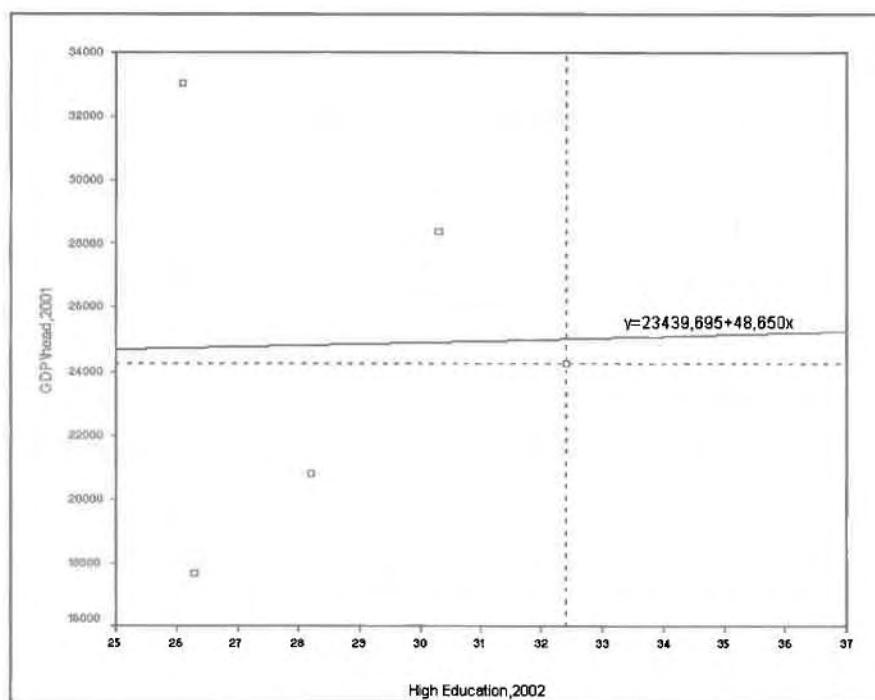
Η Φιλανδία είναι η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο (32%) μεταξύ των χωρών της ΕΕ των «15» (γράφημα 5.20). όπως γίνεται αντιληπτό από το διάγραμμα 5.21 η κλίση της γραμμής τάσης είναι θετική επομένως η συσχέτιση (αν σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες) μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης και του μορφωτικού επιπέδου είναι θετική. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, καμία περιφέρεια της χώρας δεν ξεπερνά το μέσο όρο της χώρας όσον αφορά το ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Έτσι, όλες οι περιφέρειες της Φιλανδίας είτε διαθέτουν χαμηλότερο είτε υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ από μέσο όρο, έχουν περίπου 25-30% πληθυσμό με ανώτερη εκπαίδευση.

Διάγραμμα 5.20: Φιλανδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.21: Φιλανδία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

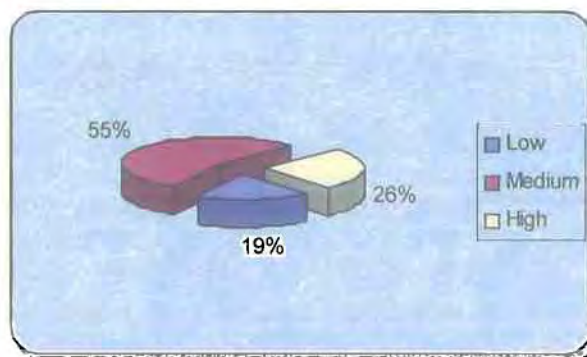

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.12 Σουηδία

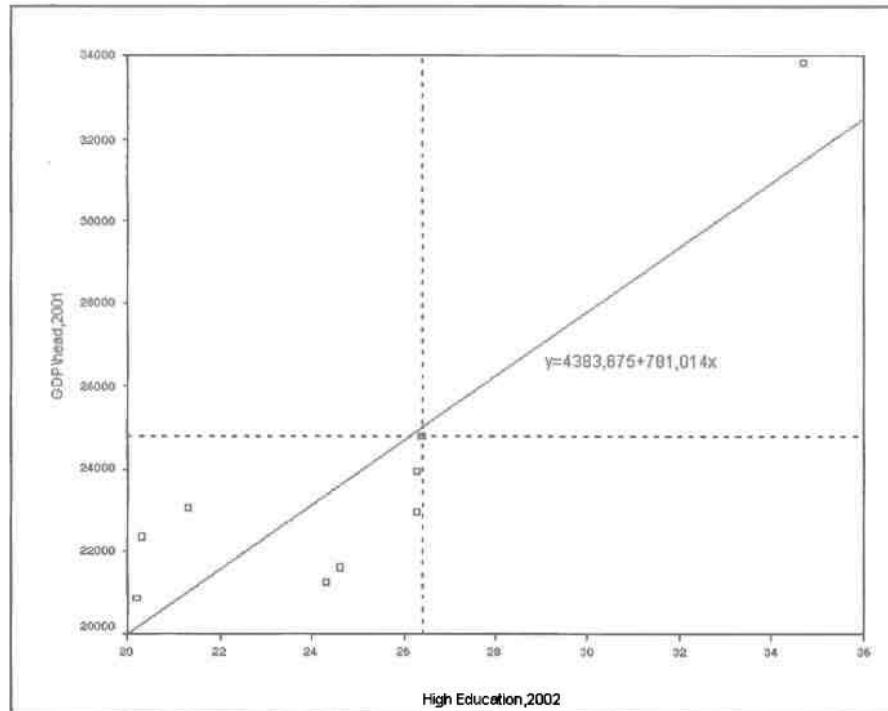
Η Σουηδία, όπως γίνεται φανερό από το γράφημα 5.22, διαθέτει ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό κατοίκων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση της τάξης του 26% ενώ το 55% είναι μεσαίου μορφωτικού επιπέδου. Η συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ είναι θετική ($\beta > 0$), ενώ όλες οι περιφέρειες της χώρας εντάσσονται στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο, με μόνη εξαίρεση την μητροπολιτική περιφέρεια της Στοκχόλμης (διάγραμμα 5.23). Η περιφέρεια αυτή είναι η μόνη η οποία διαθέτει υψηλότερα επίπεδα μορφωτικού επιπέδου και ανάπτυξης σε σύγκριση με το μέσο όρο της χώρας.

Διάγραμμα 5.22: Σουηδία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.23: Σουηδία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

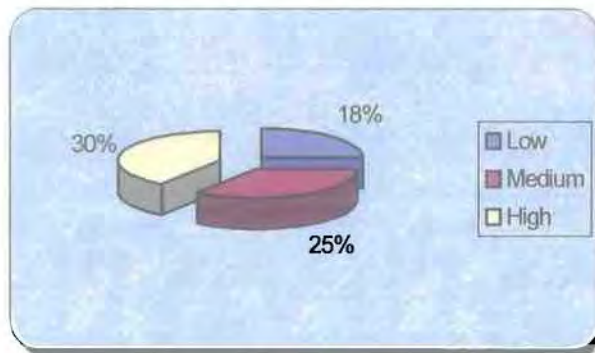

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.13 Αγγλία

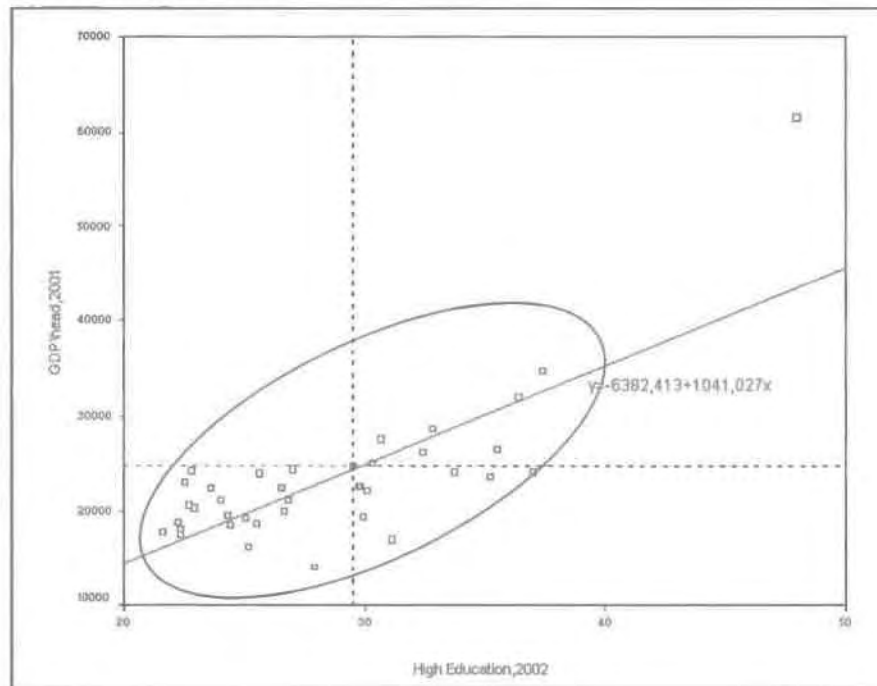
Η Αγγλία διαθέτει το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση μεταξύ της ΕΕ των «15», μετά την Φιλανδία (γράφημα 5.24). Παράλληλα σύμφωνα με το διάγραμμα 5.25, η συσχέτιση του κατά κεφαλή ΑΕΠ και του υψηλού μορφωτικού επιπέδου είναι θετική ($\beta > 0$). Η πλειοψηφία των περιφερειών της χώρας κινείται κοντά στην γραμμή τάσης ενώ πολλές από αυτές βρίσκονται κοντά στο μέσο όρο της χώρας. Τέτοια παραδείγματα περιφερειών είναι οι εξής: Herefordshire, Worcestershire & Warks, Leicestershire, Rutland & Northants, North Yorkshire, East Wales. Η μόνη εξαίρεση όπως και στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, είναι η μητροπολιτική περιφέρεια του Λονδίνου, η οποία διαθέτει σχεδόν τριπλάσιο κατά κεφαλή ΑΕΠ από το μέσο όρο και διπλάσιο ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Επιπλέον, παρατηρούμε ότι, καμία περιφέρεια της χώρας δεν εντάσσεται στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο, δηλαδή δεν υπάρχει καμία ευημερούσα περιφέρεια της Αγγλίας η οποία να διαθέτει χαμηλό ποσοστό κατοίκων με ανώτερη εκπαίδευση.

Διάγραμμα 5.24: Αγγλία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5.25: Αγγλία. Συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ σε επίπεδο περιφερειών (NUTS II)

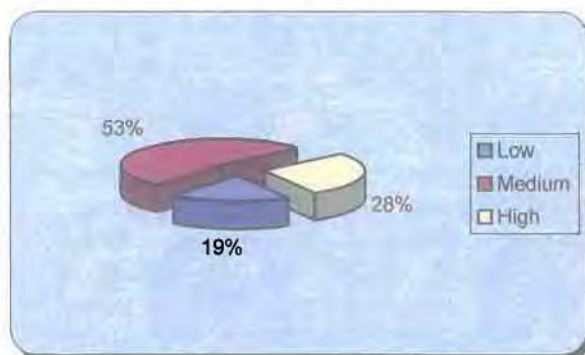
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.14 Δανία

Στην περίπτωση της Δανίας, η οποία είναι μονοπεριφερειακή χώρα, (επομένως δεν θα μπορούσε να μελετηθεί η συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ μέσω ενός διαγράμματος διασποράς), παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του

πληθυσμού (53%) διαθέτει δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ ένα αρκετά υψηλό ποσοστό (28%) διαθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο.

Διάγραμμα 5.26: Δανία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

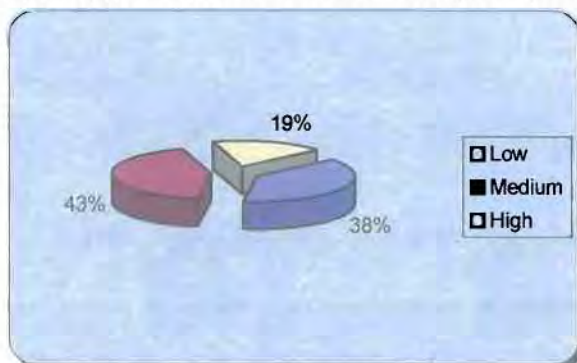

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.2.15 Λουξεμβούργο

Το Λουξεμβούργο, όπως και η Δανία, αποτελεί μονοπεριφερειακή χώρα, διαθέτοντας, ωστόσο, μικρότερο ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο της τάξης του 19%. Το 43% του πληθυσμού της χώρας διαθέτει δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενώ ένα αρκετά υψηλό ποσοστό (38%) είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Διάγραμμα 5.27: Λουξεμβούργο. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.3 Μορφωτικό επίπεδο και επίπεδα ανάπτυξης στις νέες χώρες μέλη της ΕΕ

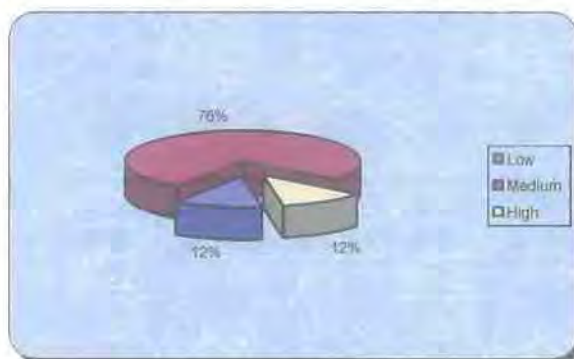
Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του 2002, ένα αρκετά υψηλό ποσοστό του πληθυσμού των νέων κρατών μελών της ΕΕ (ηλικίας 25-64 ετών) διαθέτει τουλάχιστον δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η αναλογία ποικίλλει, από χώρα σε χώρα, με ποσοστό

περίπου 38% στην Κύπρο μέχρι 76% στην Τσεχία και την Σλοβακία, πολύ υψηλότερο από το μέσο όρο της ΕΕ των «25» (46,7%) αλλά και από το μέσο όρο των χωρών συνοχής της ΕΕ των «15» (περίπου 35% όσον αφορά την Ελλάδα και μόλις 11% στην Πορτογαλία). Ωστόσο αρκετές από τις νέες χώρες μέλη διαθέτουν χαμηλότερα ποσοστά, σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ των «25» (21%), όσον αφορά τον πληθυσμό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Εξαιρέση αποτελούν η Λιθουανία με ποσοστό 45% καθώς και η Εσθονία και η Κύπρος με ποσοστά της τάξης του 30%. Αντιθέτως στην Τσεχία, Σλοβακία και Πολωνία τα ποσοστά πληθυσμού με πανεπιστημιακή εκπαίδευση κυμαίνονται μεταξύ 10-12,5%. Παρόλα αυτά, τα ποσοστά των χωρών αυτών είναι σαφώς υψηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά της Πορτογαλίας και ορισμένων περιφερειών της Ιταλίας οι οποίες ανήκουν στον Στόχο 1. Η συσχέτιση μορφωτικού επιπέδου και κατά κεφαλή ΑΕΠ στις νέες χώρες μέλη της ΕΕ αναλύεται παρακάτω.

5.3.1 Τσεχία

Η Τσεχία, όπως προαναφέρθηκε, διαθέτει ένα πολύ μεγάλο ποσοστό κατοίκων με ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (76%), ενώ τα ποσοστά που δείχνουν το χαμηλό και υψηλό μορφωτικό επίπεδο είναι ίσα με 12% (διάγραμμα 5.28). Μεταξύ των νέων χωρών, η Τσεχία παρουσιάζει το δεύτερο μικρότερο ποσοστό (μετά την Σλοβακία), όσον αφορά την ανώτατη εκπαίδευση του πληθυσμού.

Διάγραμμα 5.28: Τσεχία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

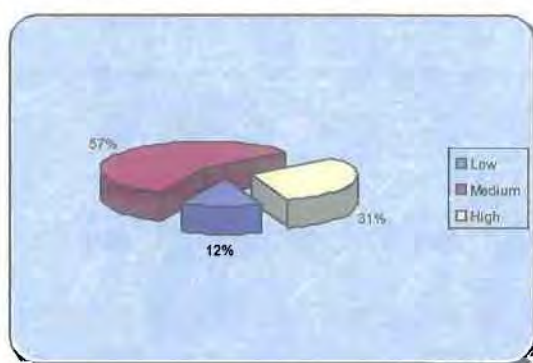

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.3.2 Εσθονία

Στην Εσθονία το ποσοστό του πληθυσμού με πανεπιστημιακή εκπαίδευση ανέρχεται στο 31%, ενώ αντίστοιχα το ποσοστό χαμηλού μορφωτικού επιπέδου είναι μόλις 12%. Ας σημειωθεί ότι το ποσοστό του υψηλού μορφωτικού επιπέδου της Εσθονίας, σχεδόν αγγίζει εκείνο της Φιλανδίας (32%), το οποίο θεωρείται το μεγαλύτερο μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15.

Διάγραμμα 5.29: Εσθονία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

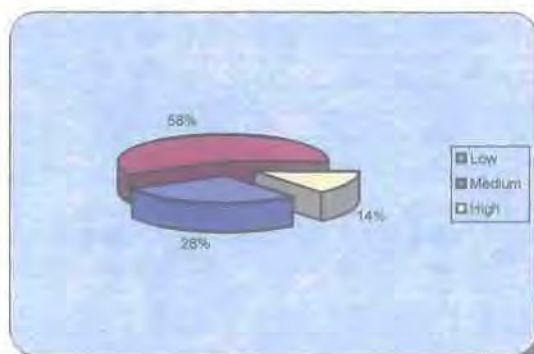

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.3.3 Ουγγαρία

Στην περίπτωση της Ουγγαρίας, το ποσοστό του πληθυσμού με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο είναι περίπου 28% ενώ αντίστοιχα το ποσοστό το οποίο εκπροσωπεί τους κατοίκους με ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι αρκετά υψηλό και ίσο με 58%. Τέλος, μόνο το 14% του πληθυσμού της Ουγγαρίας διαθέτει πανεπιστημιακή εκπαίδευση (διάγραμμα 5.30).

Διάγραμμα 5.30: Ουγγαρία. Μορφωτικό επίπεδο ατόμων ηλικίας 25-64 ετών, 2002

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.4 Συμπεράσματα

Από την ανάλυση που προηγήθηκε στο παρόν κεφάλαιο γίνεται φανερή η ύπαρξη μιας στατιστικά σημαντικής συσχέτισης μεταξύ του κατά κεφαλή ΑΕΠ και του μορφωτικού επιπέδου στις χώρες μέλη της ΕΕ. Ωστόσο, το παραπάνω γεγονός δεν μπορεί να διασαφηνίσει την φύση της σχέσης μεταξύ της εκπαίδευσης και της οικονομικής ανάπτυξης.

Σχεδόν σε όλες τις χώρες μέλη της ΕΕ των «15» η συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης και του υψηλού μορφωτικού επιπέδου είναι θετική, με εξαίρεση την Ελλάδα και την Γερμανία. Μεταξύ των χωρών της ΕΕ των «15», η Φιλανδία διαθέτει το μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο (περίπου 32%) ενώ αντίστοιχα η Πορτογαλία παρουσιάζει το χαμηλότερο (περίπου 9%). Όσον αφορά τις νέες χώρες μέλη, δεν πραγματοποιήθηκε η παραπάνω μελέτη συσχέτισης εκπαίδευσης και επιπέδου ανάπτυξης, λόγω έλλειψης στοιχείων. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι, η Λιθουανία παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ των «25» (περίπου 45%), ενώ το χαμηλότερο ποσοστό εμφανίζεται στην Τσεχία και την Εσθονία (12%) το οποίο είναι υψηλότερο από εκείνο της Πορτογαλίας.

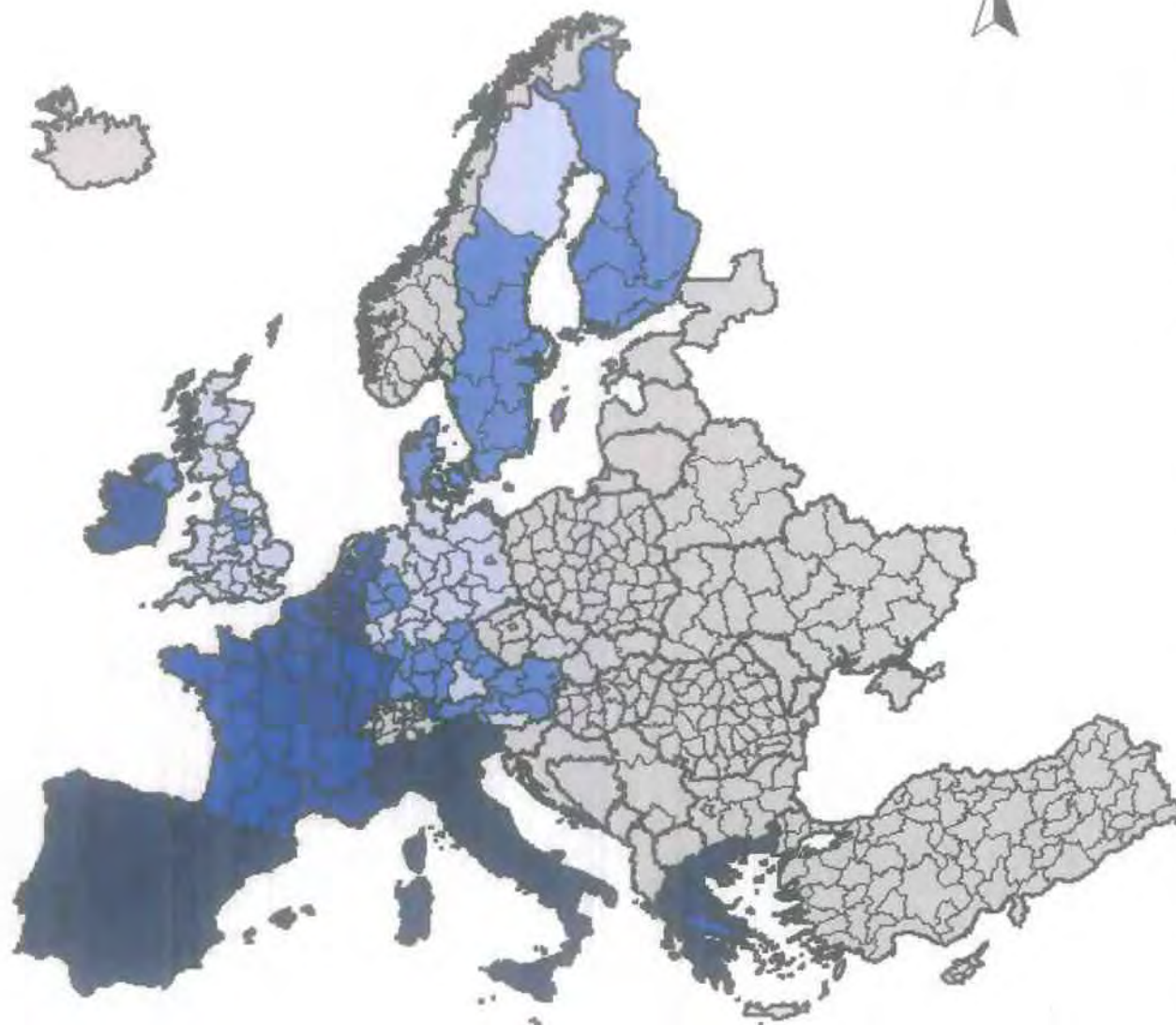
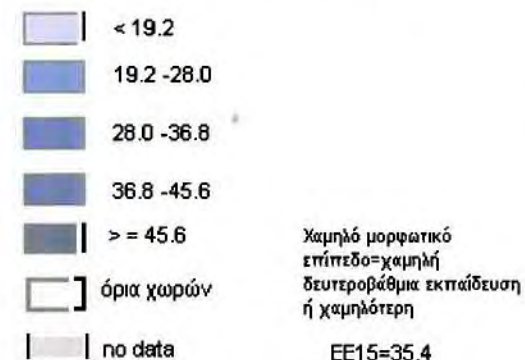
Παρόλα αυτά, όπως προαναφέρθηκε, η εκπαίδευση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο μόνος παράγοντας (ή ακόμη και ως ένας ουσιαστικός παράγοντας), που προσδιορίζει την ανάπτυξη καθώς σύμφωνα με τον Rodriguez- Pose τίθενται τα παρακάτω ζητήματα:

α) Δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί εάν η συσχέτιση αυτή είναι μονοσήμαντη ή αμοιβαία και στην συγκεκριμένη περίπτωση εννοείται το αν το υψηλό μορφωτικό επίπεδο δίνει ώθηση στην οικονομική ανάπτυξης ή αντιστρόφως.

β) Λόγω του γεγονότος ότι η επιρροή της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη δεν είναι άμεση, αλλά μεσο- μακροπρόθεσμη, κάθε σύνδεση των σύγχρονων μεταβλητών και των δύο πεδίων (εκπαίδευση και ανάπτυξη), μπορεί να είναι μόνο ενδεικτική και όχι αιτιώδης.

γ) Τέλος, τα άτομα με πανεπιστημιακή εκπαίδευση δεν είναι αμετακίνητα: οι αναπτυσσόμενες περιοχές είναι πιθανό να ασκούν μία αξιοσημείωτη έλξη στους μορφωμένους κατοίκους που ζουν σε οικονομικά καθυστερημένες ζώνες.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

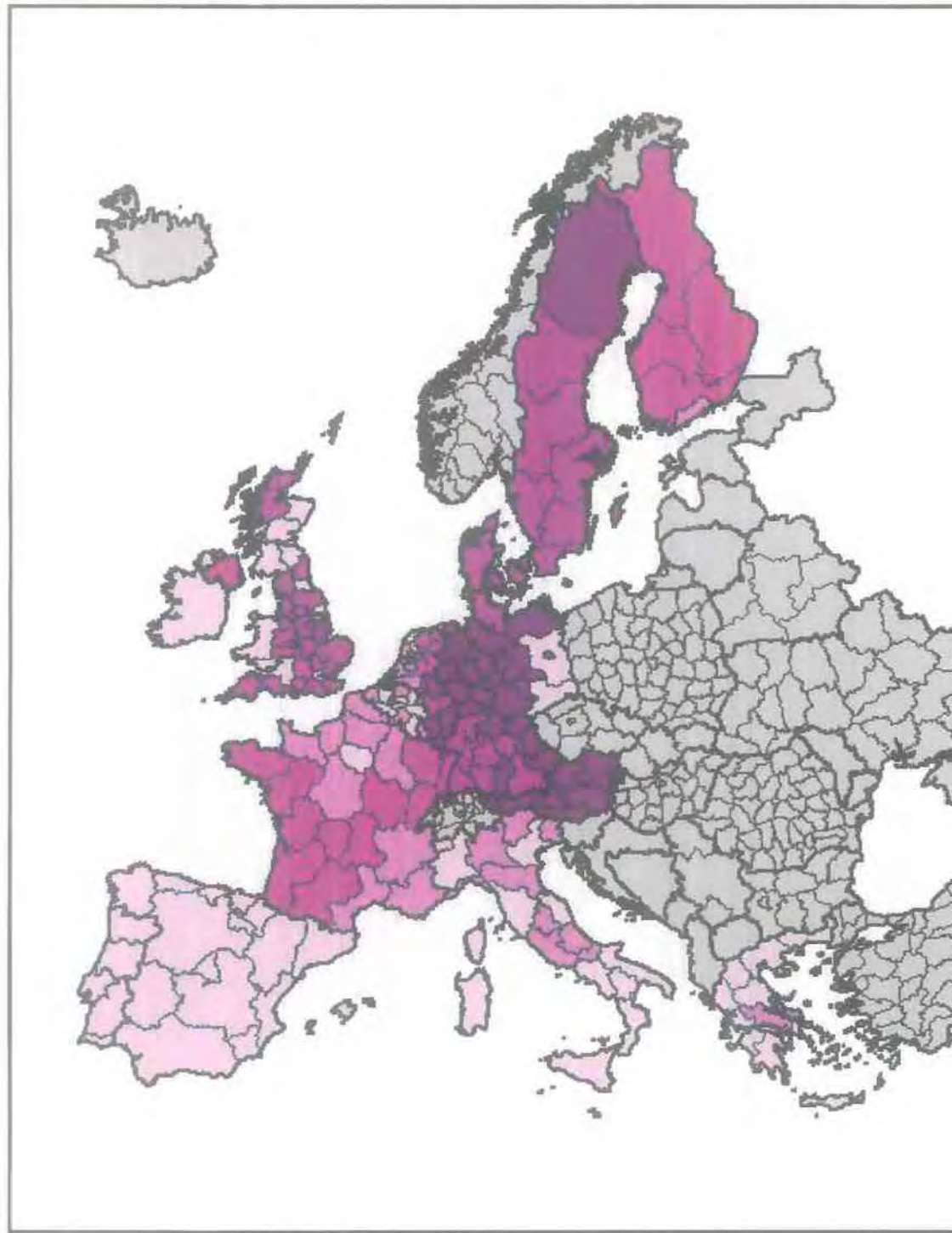
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:
Χαμηλό μορφωτικό
επίπεδο στις
περιφέρειες της ΕΕ
των 15 σε
επίπεδο NUTS II(2002)

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:**

A.5

ΠΗΓΗ: Eurostat, ίδια επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Μεσαίο μορφωτικό
επίπεδο= ενώτερη
δευτεροβάθμια
εκπαίδευση

ΕΕ15= 42.9

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

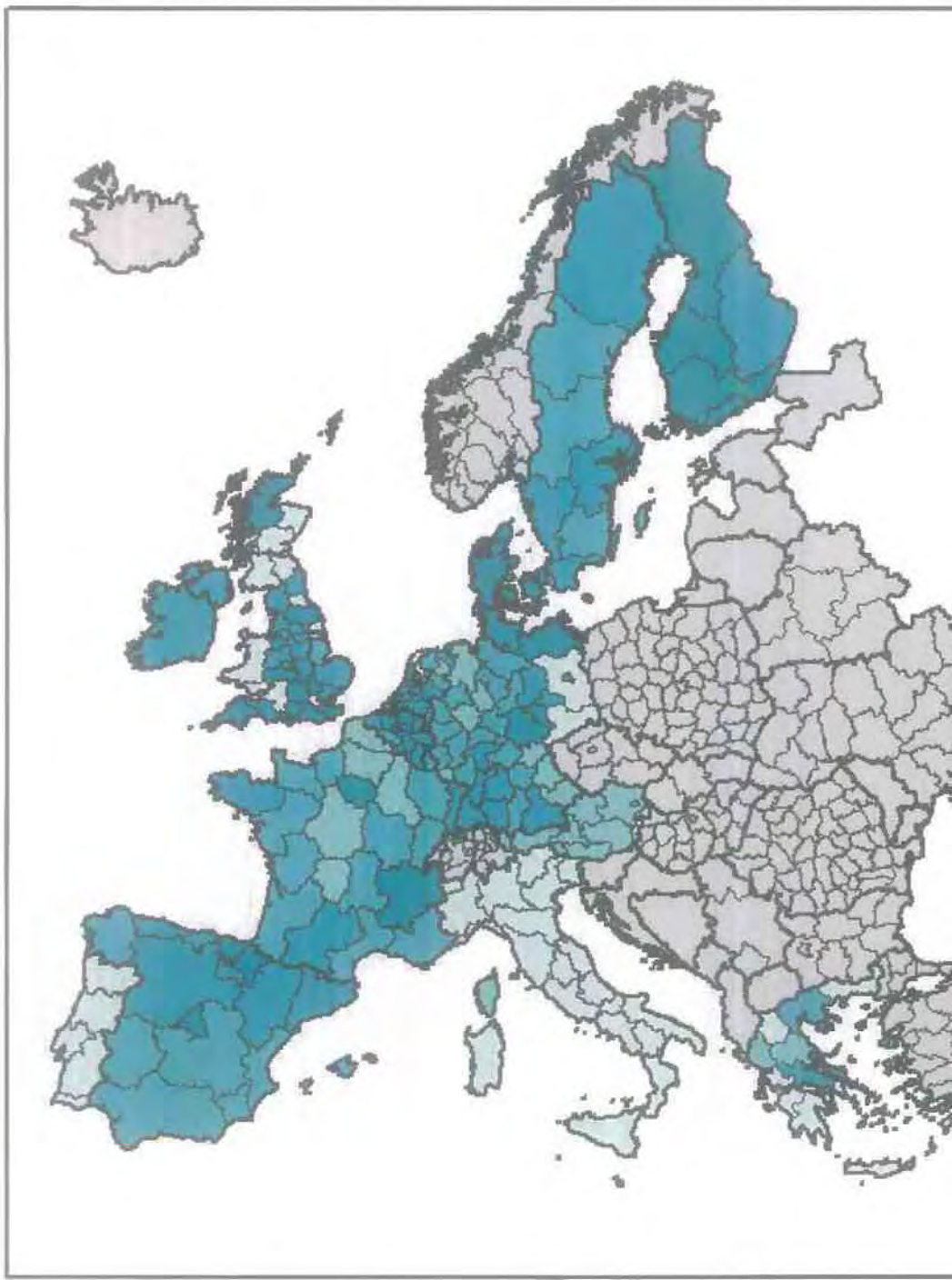
ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

**ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:
Μεσαίο μορφωτικό
επίπεδο στις
περιφέρειες της ΕΕ
των 15 σε
επίπεδο NUTS II(2002)**

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:

A.6**

ΠΗΓΗ: Eurostat, ίδια επεξεργασία

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Υψηλό μορφωτικό
επίπεδο = τριτοβάθμια
εκπαίδευση

ΕΕ15=21.8

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
& ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ
ΣΤΟΝ ΝΕΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΧΩΡΟ**

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΖΥΡΙΔΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ**

ΘΕΜΑ ΧΑΡΤΗ:

**Υψηλό μορφωτικό
επίπεδο στις
περιφέρειες της ΕΕ
των 15 σε
επίπεδο NUTS II
(2002)**

**ΑΡΙΘΜΟΣ
ΧΑΡΤΗ:**

A.7

ΠΗΓΗ: Eurostat, ίδια επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Οι προκλήσεις της διεύρυνσης και οι προοπτικές της πολιτικής συνοχής

6.1 Εισαγωγή

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, την εξέλιξη της ΕΕ μέσα από διαδοχικές διευρύνσεις αλλά και την μελέτη των περιφερειακών ανισοτήτων τόσο μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ των «15» όσο και μεταξύ των νέων κρατών μελών, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πρόσφατη διεύρυνση της 1^{ης} Μαΐου 2004 αποτελεί μείζον γεγονός για την οικοδόμηση της Ευρώπης, το οποίο δημιουργεί δυνατότητες αλλά και σοβαρές ανάγκες. Στο τελευταίο κεφάλαιο της μελέτης αυτής παρουσιάζονται τα οφέλη και οι επιπτώσεις της διεύρυνσης στα νέα κράτη μέλη, στην ΕΕ στο σύνολο της αλλά τα προβλήματα που πρόκειται να αντιμετωπίσει η πολιτική συνοχής σε μια Ένωση με 25 κράτη μέλη. Αναμφίβολα, σε μια διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαφορές θα γίνουν ακόμη πιο έντονες, για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη μια νέα ανανεωμένη, ενισχυμένη και δυναμικότερη περιφερειακή πολιτική που θα είναι ικανή να καταναείμει τα οφέλη του εγχειρήματος αυτού σε όλους. Κύριος στόχος, επομένως, της Κοινότητας θα πρέπει να είναι η διαμόρφωση μιας Ευρώπης που θα διευρύνει συλλογικά και ατομικά τις δυνατότητες και ελευθερίες, που ταυτόχρονα θα προάγει και θα αναδεικνύει τις κοινωνίες των πολιτών.

6.2 Η πρόκληση της διεύρυνσης για τα νέα κράτη μέλη

Για τις χώρες, που μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, είχαν να αντιμετωπίσουν τον πλήρη μετασχηματισμό τους, η ένταξη τους στην ΕΕ αντιπροσωπεύει ένα ακόμη μεγαλύτερο άλμα στο "άγνωστο". Αυτές οι χώρες συνδέονται με την ΕΕ μέσω της δημοκρατικής τους σταθερότητας και της οικονομικής τους ευημερίας, έτσι εξηγείται και η υποστήριξη της ΕΕ όσον αφορά την προσχώρησή τους. Αλλά η ένταξη στην ΕΕ, συνεπάγεται επίσης, την πλήρη οικονομική, θεσμική και πολιτική αναδιάρθρωση των κρατών αυτών. Η ανάγκη προσαρμογής των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ώστε να γίνουν μέλη

της ΕΕ ήταν μεγαλύτερη από ότι των κρατών μελών της ΕΕ των «15» για διάφορους λόγους (Pose,2002).

Ο πρώτος λόγος σχετίζεται με το μεγαλύτερο οικονομικό και πολιτικό χάσμα των δέκα νέων κρατών μελών σε σχέση με τους παλιότερους υποψήφιους που εντάχθηκαν στην ΕΕ. Σε οικονομικούς όρους, οι δέκα νέες χώρες της ΚΑΕ είναι πολύ φτωχότερες από τα κράτη μέλη της ΕΕ των «15» την περίοδο που εντάχθηκαν. Ορισμένες από τις προηγούμενες διευρύνσεις της ΕΕ περιελάμβαναν χώρες των οποίων των κατά κεφαλή ΑΕΠ ήταν παρόμοιο- αν όχι υψηλότερο- με εκείνο της ΕΕ. Τέτοιες περιπτώσεις ήταν η διεύρυνση του 1973 (με εξαίρεση την Ιρλανδία) και η διεύρυνση του 1995. Ακόμη και οι μεσογειακές διευρύνσεις της δεκαετίας του '80 έθεσαν λιγότερα προβλήματα από οικονομικής σκοπιάς. Όταν η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1981, το κατά κεφαλή ΑΕΠ της σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) ήταν περίπου 61,8% (κοινοτικός μέσος όρος= 75%). Η Ισπανία, το 1986, την περίοδο δηλαδή της ένταξης της στην ΕΕ είχε κατά κεφαλή ΑΕΠ 70,5%, και η φτωχότερη χώρα που εντάχθηκε στην ΕΕ πριν το τέλος του 20^{ου} αιώνα ήταν η Πορτογαλία με κατά κεφαλή ΑΕΠ 55,1%. Εάν συγκρίνουμε το κατά κεφαλή ΑΕΠ των νέων κρατών μελών με εκείνο των παλιότερων διευρύνσεων παρατηρούμε ότι μόνο μία χώρα, η Σλοβενία, βρίσκεται σε ελάχιστα καλύτερη θέση από εκείνη της Πορτογαλίας το 1986. Όλες οι υπόλοιπες χώρες βρίσκονται αρκετά χαμηλότερα από το όριο αυτό. Η Πολωνία (η μεγαλύτερη από τα νέα κράτη μέλη) της οποίας ο πληθυσμός αποτελεί το 10,34% του πληθυσμού της ΕΕ των «15», βοηθά την οικονομία της ΕΕ μόνο κατά 1,53% ενώ το κατά κεφαλή ΑΕΠ της μόλις που ξεπερνά το 30%. Επιπροσθέτως, η πλήρης οικονομική αναδιάρθρωση που απαιτείται από τις νέες χώρες με την ένταξη τους στην ΕΕ είναι πιθανό να προκαλέσει μεγαλύτερες οικονομικές δυσχέρειες βραχυπρόθεσμα, όπως για παράδειγμα συνέβη στην περίπτωση της Ουγγαρίας και της Πολωνίας στις αρχές της δεκαετίας του '90 (Pose,2002).

Ο δεύτερος λόγος, που υποβόσκει πίσω από την μεγάλη ανάγκη για προσαρμογή, σχετίζεται με το γεγονός ότι το κοινοτικό κεκτημένο έχει διευρυνθεί και έχει γίνει παράλληλα ακόμη πιο πολύπλοκο, σε σχέση με την μορφή του όταν έλαβαν χώρα οι παλιότερες διευρύνσεις της ΕΕ. Η μεσογειακή διεύρυνση έλαβε χώρα πριν την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς και της ΟΝΕ. Η ΕΕ βρισκόταν στα πρώτα στάδια όσον αφορά την κοινωνική και πολιτική της ολοκλήρωση. Η Συμφωνία του Σένγκεν βρισκόταν στην φάση του σχηματισμού και η συνεργασία σε ζητήματα εξωτερικής

πολιτικής, ασφάλειας και εσωτερικών υποθέσεων ήταν ένα όνειρο. Ένα μικρότερο κοινοτικό κεκτημένο διευκόλυνε την προσαρμογή των φτωχότερων χωρών όπως ήταν η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Ισπανία. Οι χώρες της ΚΑΕ αναγκάστηκαν, σύμφωνα με τα κριτήρια της Συνθήκης της Κοπεγχάγης, να αφομοιώσουν το κοινοτικό κεκτημένο στην ολότητα του με την προσχώρησή τους στην ΕΕ. Αλλά η αφομοίωση αυτή αποδείχθηκε δύσκολη. Πρώτον, οι κανονισμοί και οι πολιτικές της ΕΕ έχουν σχεδιαστεί περισσότερο για τις αναπτυγμένες δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες παρά για τις οικονομίες των χωρών υπό αναδιάρθρωση, των οποίων η θεσμική δομή είναι αδύναμη και των οποίων οι πολιτικές και οι νομικές ανάγκες είναι συχνά πολύ διαφορετικές από εκείνες των χωρών που αποτελούν το πυρήνα της ΕΕ. Δεύτερον, η προσπάθεια αφομοίωσης του κοινοτικού κεκτημένου κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '90 ήταν εξαιρετικά δύσκολη καθώς οι κανονισμοί και οι πολιτικές της ΕΕ συνέχισαν να διευρύνονται με σχετικά γρήγορο ρυθμό από τότε που οι χώρες της ΚΑΕ εξέφρασαν την πρόθεσή τους να ενταχθούν στην ΕΕ. Επιπλέον, η αφομοίωση του κεκτημένου έγινε πολύ δύσκολη για τις χώρες της ΚΑΕ λόγω του γεγονότος ότι, σε αντίθεση με ότι συνέβη στην διεύρυνση του 1995, οι νέες χώρες μέλη έπρεπε να ενσωματώσουν ολόκληρο το Ευρωπαϊκό κεκτημένο χωρίς την πιθανότητα προαιρετικών διατάξεων και με αυστηρούς περιορισμούς κατά την περίοδο αναδιάρθρωσης, γεγονός το οποίο θα επέτρεπε στα νέα κράτη μέλη να υιοθετήσουν τους κανόνες και τους κανονισμούς της ΕΕ εκ των έσω (Pose,2002).

Εν τέλει, η ένταξη των νέων κρατών μελών της ΕΕ καθορίστηκε όχι μόνο από την ικανότητα τους να αφομοιώσουν την νομοθεσία της ΕΕ αλλά επίσης, από την σταθερότητα των δημοκρατιών τους και την επιτυχία τους όσον αφορά την αναδιάρθρωση των αγορών τους (Pose,2002).

6.3 Η πρόκληση της διεύρυνσης για την ΕΕ

Για διάφορους λόγους η πρόκληση της διεύρυνσης προς Ανατολάς είναι εξίσου δύσκολη για την ίδια την ΕΕ όσο και για τις δέκα νέες χώρες μέλη της. Η διεύρυνση αναμένεται να αυξήσει την ετερογένεια της ΕΕ και συνεπώς απαιτείται η επανεξέταση των ευρωπαϊκών θεσμών και πολιτικών. Με τη λογική αυτή η διεύρυνση θα επηρεάσει κάθε πεδίο των πολιτικών της ΕΕ αλλά και τις θεσμικές διατάξεις της. Με την Συνθήκη της Ρώμης δημιουργήθηκε μία σειρά από κυβερνητικούς θεσμούς για την ΕΕ των «6». Αυτοί οι θεσμοί κατάφεραν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τις διαδοχικές διευρύνσεις,

αλλά στην ΕΕ των «15» διαφαίνονται ήδη δυσκολίες. Η ΕΕ κατηγορείται όλο και περισσότερο ότι υποφέρει από δημοκρατικό έλλειμμα και από αδιαφανείς θεσμούς μεγάλης δημοκρατικής σημασίας. Παράλληλα, η διαδικασία των αποφάσεων έχει γίνει ιδιαίτερα δύσκολη. Οι ανώνυμες αποφάσεις, οι οποίες ήταν φυσιολογικές στα πρώτα στάδια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τώρα είναι όλο και σπανιότερες ενώ ταυτόχρονα ακόμη και η ειδική πλειοψηφία έχει τεθεί υπό εξέταση. Παρά την διεξοδική συζήτηση περί της επαναπροσδιόρισης των ψήφων των κρατών στο Συμβούλιο, η Συνθήκη της Νίκαιας κατέληξε σε ένα συμβιβασμό που άλλαξε ελάχιστα την κατάσταση και είναι πιθανό να μην δώσει λύση στο άμεσο μέλλον. Συζητήσεις πάνω σε θέματα όπως ο αριθμός των επιτρόπων στην ΕΕ ανά κράτος ή όσον αφορά το αν κάθε κράτος μέλος θα έπρεπε να έχει έναν επίτροπο έχουν γίνει συχνές τον τελευταίο καιρό (Pose,2002).

Είναι, επομένως, ευρύτερα γνωστό ότι η διεύρυνση από 15 σε 25 μέλη εμπεριέχει μία άνευ προηγουμένου θεσμική αναδιαμόρφωση. Το πρώτο ζήτημα αφορά την απλή επαναπροσδιόριση των ψήφων που θα έχουν τα κράτη μέλη στο Συμβούλιο ή τον αριθμό των επιτρόπων και απασχολεί ολόκληρη την κυβέρνηση της ΕΕ. Η θεσμική δομή της ΕΕ των «15» εμποδίζει όχι μόνο την διαδικασία των αποφάσεων αλλά και την υιοθέτηση ενός μακροπρόθεσμου οράματος και των συναφών στρατηγικών. Η απουσία μιας δημοκρατικά εκλεγμένης ευρωπαϊκής κυβέρνησης, και η ανάγκη ανώνυμων αποφάσεων σε ορισμένα ζητήματα καθιστά δύσκολη την εξέλιξη. Αυτή η διαδικασία επιβαρύνεται ακόμη περισσότερο από τις τακτικές ανταλλαγές μεταξύ των κρατών (σε πολιτικές διαστάσεις). Μία λεπτομερής αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου θα μπορούσε να προετοιμάσει την ΕΕ για το θεσμικό σοκ της διεύρυνσης. Τα πρώτα βήματα προόδου έγιναν με την Συνθήκη της Νίκαιας που υπογράφηκε το 2000, αλλά όπως προαναφέρθηκε, τα βήματα αυτά είναι αρκετά δειλά ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που συνεπάγεται η πρόσφατη διεύρυνση της ΕΕ (Pose,2002).

Η διεύρυνση έχει, επίσης, σημαντικές προϋπολογιστικές συνέπειες. Η προσχώρηση των κρατών με επίπεδα του ΑΕΠ κατά κεφαλή πολύ χαμηλότερα από τον κοινοτικό μέσο όρο, τα οποία (κράτη μέλη) έχουν σημαντικό αγροτικό τομέα θέτει στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό, ο οποίος κυριαρχείται από κονδύλια για την γεωργία, την περιφερειακή ανάπτυξη και την συνοχή, σοβαρές δυσκολίες. Μία πιθανή επιλογή θα ήταν να αυξηθεί ο προϋπολογισμός της Ένωσης έτσι ώστε να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των νέων μελών. Ωστόσο, με βάση τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νέα κράτη μέλη, η παραπάνω επιλογή θα σήμαινε την σημαντική διεύρυνση του

προϋπολογισμού, γεγονός στο οποίο οι κύριοι συμβάλλοντες είναι εναντίον. Η Δανία, η Γερμανία, η Ολλανδία και η Σουηδία έχουν ήδη εκφράσει την αντίθεση τους σε κάθε διεύρυνση του προϋπολογισμού που θα οδηγήσει σε αξιοσημείωτη αύξηση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού. Μία εναλλακτική επιλογή θα ήταν η μείωση των δαπανών για την γεωργία και την συνοχή στα κράτη μέλη της ΕΕ των «15» και η επικέντρωση τους στα νέα κράτη μέλη. Η επιλογή αυτή θα πρέπει να αντιμετωπίσει δύο από τις πιο ισχυρές ομάδες της ΕΕ: τους αγρότες και τις φτωχές περιφέρειες. Τα κράτη μέλη τα οποία αναμένεται να αποτύχουν σαν αποτέλεσμα των αλλαγών αυτών έχουν ήδη ξεκαθαρίσει την θέση τους. Η Γαλλία, μια χώρα από τις περισσότερο ευεργετούμενες της ΚΑΠ, δεν ήταν ποτέ ένθερμος υποστηρικτής της διεύρυνσης και έχει αποτραβηχτεί από τον ανασχηματισμό της ΚΑΠ. Οι χώρες συνοχής, με αρχηγό της Ισπανία, έχουν προσπαθήσει να συνδέσουν την διεύρυνση με την διατήρηση των τωρινών επιπέδων βοήθειας για τα εδάφη τους (Pose,2002).

Η τελική επιλογή είναι μία πλήρης αναθεώρηση των πολιτικών της ΕΕ με σκοπό όχι μόνο την προσαρμογή τους στον αντίκτυπο της διεύρυνσης, αλλά και στις αλλαγές του οικονομικού και πολιτικού περιβάλλοντος. Τόσο η ΚΑΠ όσο και τα Διαρθρωτικά Ταμεία δεν θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την διεύρυνση χωρίς μεταρρύθμιση, εφόσον η αύξηση των δαπανών πιθανότατα να χρεοκοπήσει την ΕΕ. Μία προσπάθεια αναδιάρθρωσης των ευρωπαϊκών πολιτικών έχει γίνει με το Πρόγραμμα Δράσης 2000. Ωστόσο, οι προτάσεις μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής και αναθεώρησης του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, ώστε να καλύψει τις ανάγκες της διεύρυνσης, υστερούν ως προς την πλήρη αναθεώρηση που απαιτείται ώστε να ανταποκριθεί η ΕΕ στις πιθανές συνέπειες της επέκτασης της προς Ανατολάς. Η εφαρμογή μέχρι στιγμής των αναθεωρήσεων της πολιτικής συνεχίζεται με αργούς ρυθμούς (Pose,2002).

6.4 Οι προκλήσεις της πολιτικής συνοχής

Η πρόσφατη διεύρυνση της ΕΕ, η οποία έλαβε χώρα την 1^η Μαΐου του 2004, αποτελεί αναμφίβολα την μεγαλύτερη πρόκληση για τη πολιτική συνοχής, καθώς, το μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ μειώνεται ενώ παράλληλα οι περιφερειακές ανισότητες σχεδόν διπλασιάζονται. Η συνοχή του νέου ευρωπαϊκού χώρου απασχολεί τόσο την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και την επιστημονική κοινότητα (Ψυχάρης- Γεωργίου,2003).Η

διεύρυνση, επομένως παρότι δημιουργεί νέες δυνατότητες (πολιτικές και οικονομικές ευκαιρίες), έχει ως συνέπεια σοβαρές ανάγκες. Τις επόμενες δεκαετίες θα υπάρξουν επιπτώσεις στην πολιτική της ηπείρου, έτσι, για να μην προκληθεί παράλυση από την αλλαγή αυτή, επιβάλλεται η μεταρρύθμιση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί η ΕΕ σήμερα (www.europa.eu.int).

Η πρόσφατη προσχώρηση των χωρών της ΚΑΕ, της Κύπρου και της Μάλτας θα έχει ως συνέπεια την δημιουργία de facto μίας νέας ομάδας εντός της Κοινότητας, αυτή των χωρών με εισόδημα κατώτερο από το 40% του κοινοτικού μέσου όρου. Δυνάμει της αρχής της αλληλεγγύης, οι ευρωπαϊκές διορθωτικές πολιτικές θα πρέπει να επικεντρωθούν στις αναπτυξιακά καθυστερημένες περιφέρειες αυτών των χωρών, δηλαδή περίπου στο σύνολο των εν λόγω εδαφών. Ας σημειωθεί ότι, οι ανάγκες των χωρών αυτών είναι τεράστιες σε όλους του οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς: βιομηχανίες, υπηρεσίες, μεταφορές, περιβάλλον, γεωργία, προσόντα ανθρώπινου δυναμικού. Παρότι με την βοήθεια των προενταξιακών μέσων (PHARE, ISPA, SAPARD) έχουν πραγματοποιηθεί ήδη σοβαρές αλλαγές, ωστόσο, ο δρόμος που έχουν να διανύσουν ακόμη οι χώρες αυτές είναι μακρύς. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να τονιστεί, ότι οι σημερινές αποκλίσεις στην Ευρώπη των «15» συνεχίζουν να υπάρχουν και η μελλοντική πολιτική συνοχής θα πρέπει να τις λαμβάνει πάντοτε υπόψη της (www.europa.eu.int).

Εύλογα, λοιπόν, κυριαρχεί το ζήτημα κατά πόσο ο προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης επαρκεί να χρηματοδοτήσει τις απαραίτητες διαρθρωτικές δράσεις προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι μεγάλες περιφερειακές ανισότητες και να ενισχυθεί η συνοχή του νέου ευρωπαϊκού χώρου (Ψυχάρης- Γεωργίου,2003).

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε άρθρο της εφημερίδας "Το Βήμα" μία μέρα μετά την διεύρυνση της 1^{ης} Μαΐου του 2004, αναμένεται σκληρή μάχη για τον προϋπολογισμό ενώ εκτιμάται ότι σε σύγκριση με τις προηγούμενες διευρύνσεις της ΕΕ αυτή θα είναι «φθηνή». Τα καθαρά κονδύλια που αναμένεται να λάβουν κατά την επόμενη τριετία τα δέκα νέα κράτη μέλη, κυρίως υπό τη μορφή αγροτικών επιδοτήσεων και περιφερειακών ενισχύσεων, υπολογίζονται σε 10,3 δις. ευρώ. Αυτό το ποσό αντιστοιχεί σε ετήσια ενίσχυση 67 ευρώ κατά κεφαλή για τη μεγαλύτερη των νέων κρατών μελών Πολωνία, όταν για παράδειγμα η Ελλάδα είχε λάβει 437 ευρώ κατά κεφαλή (Σώκου,2004).

Από το 2006 και μετά, ωστόσο, θα πρέπει να ορισθεί ένα νέο, πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο που θα καθορίζει τις συνολικές δαπάνες της ΕΕ και τους βασικούς τομείς δαπανών. Οι σχετικές προτάσεις της Επιτροπής προβλέπουν την αύξηση του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο 1,14% του ακαθάριστου κοινοτικού εισοδήματος, γεγονός το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τις πιέσεις για συγκράτηση του στο 1% που ισχύει σήμερα. Η Επιτροπή θεωρεί αυτό το ποσοστό απαραίτητο για τη χρηματοδότηση της διεύρυνσης, η οποία αναμένεται να εντείνει τις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών αλλά και των κρατών της ΕΕ όπως αναφέρθηκε και παραπάνω (Σώκου,2004).

Όσον αφορά τις γεωργικές δαπάνες, προτείνεται από την Επιτροπή ένα μίγμα στήριξης των νέων χωρών με άμεσες επιδοτήσεις και διαρθρωτικές δράσεις. Επιλέγει να διατηρήσει τον ενιαίο χαρακτήρα της ΚΑΠ (ανεξαρτήτως της μορφής της μετά την αναθεώρηση) και προτείνει ένα σύστημα με ανάμικτα οφέλη και κίνητρα για μεταρρυθμίσεις. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, οι άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις διατηρούνται (Ψυχάρης-Γεωργίου,2003).

Για τις διαρθρωτικές δράσεις, προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι προκλήσεις της διεύρυνσης, θεωρείται απαραίτητη η συμβολή των επενδύσεων που πραγματοποιεί η ΕΕ μέσω του Ταμείου Συνοχής, το μερίδιο του οποίου θα ανέρχεται στο 1/3 των διαρθρωτικών πόρων, σε σύγκριση με το 18% που ισχύει με τις τέσσερις χώρες συνοχής που ωφελούνταν έως σήμερα. Βασική προτεραιότητα του Ταμείου για την περίοδο 2007-2013 είναι η επιτυχής ένταξη των νέων χωρών στην ΕΕ. Ο στόχος της σύγκλισης αναμένεται να απορροφήσει το 78% του πακέτου, ενώ το 18% θα διατεθεί για την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση και το υπόλοιπο 4% για την ευρωπαϊκή εδαφική συνοχή και διασυνοριακή συνεργασία.

Η αύξηση του προϋπολογισμού, ωστόσο, έχει και μια παράπλευρη σκοπιμότητα, καθώς συνδέεται άμεσα με τη διατήρηση της κοινοτικής υποστήριξης προς τις ασθενέστερες οικονομικά περιφέρειες της ΕΕ των «15»- και ιδιαίτερα των χωρών του Νότου. Η αρμόδια για τον προϋπολογισμό επίτροπος Μικαέλα Σράιερ έχει μάλιστα προειδοποιήσει ότι σε περίπτωση περικοπής των προτάσεων της Επιτροπής αυτό που θα επηρεαζόταν αμεσότερα θα ήταν οι περιφερειακές δαπάνες. Ωστόσο πολλές από τις χώρες που συνεισφέρουν περισσότερο στον κοινοτικό προϋπολογισμό έχουν εκφράσει ήδη την αντίθεση τους στην συνέχιση της χρηματοδότης των φτωχών περιοχών των 15 κρατών μελών, καθώς εκτιμούν ότι αυτό αποτελεί εθνική ευθύνη κάθε χώρας και ότι τα

νέα κράτη μέλη έχουν μεγαλύτερες ανάγκες. Σε κάθε περίπτωση η μάχη αναμένεται μεγάλη, καθώς μπορεί η πρώτη αντίδραση του Συμβουλίου να έρθει στη Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου, ωστόσο η τελική απόφαση δεν αναμένεται παρά το πρώτο εξάμηνο του 2005 (Σώκου,2004).

Παρόλα αυτά η πολιτική συνοχής έχει να αντιμετωπίσει, πέρα από την διάθεση των οικονομικών πόρων, και την πρόκληση της εύρυθμης μελλοντικής λειτουργίας της ΕΕ. Για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της Ένωσης απαιτείται η αναδιάρθρωση της εσωτερικής οργάνωσης της ΕΕ και η βελτίωση της λειτουργίας των θεσμικών της οργάνων (Σώκου,2004). Συνεπώς το περίπλοκο νομοθετικό πλέγμα που έχουν διαμορφώσει οι διαδοχικές ευρωπαϊκές Συνθήκες χρήζει απλοποίησης ενώ παράλληλα απαιτείται από τα νέα κράτη μέλη η προσαρμογή της νομοθεσίας τους και ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική χρήση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων, η πολιτική νομιμότητα και η δημοκρατική συμμετοχή των νέων χωρών.

6.5 Προοπτικές της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής στο μέλλον μέσα από μαθήματα του παρελθόντος

Σύμφωνα με τον Γετίμη, στο άρθρο του για την βελτίωση της περιφερειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαθαίνοντας από γεγονότα του παρελθόντος, υπάρχουν σημαντικά μαθήματα από παρελθοντικές εμπειρίες επιτυχίας ή αποτυχίας, που είναι σε θέση να βοηθήσουν στην διαμόρφωση της περιφερειακής πολιτικής εν όψει της διεύρυνσης προς Ανατολάς. Τέτοιες εμπειρίες είναι οι εξής:

α) Πρώτον, έχουμε αποκομίσει πολλά από αποτυχίες του παρελθόντος όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Διαρθρωτική Πολιτική την δεκαετία του '70 και του '80 (ξεκινώντας από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και συνεχίζοντας με τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης), εισάγοντας τις αρχές της ενοποίησης, της συνοχής και της συνεργασίας.

β) Δεύτερον, θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι υπάρχει η ανάγκη βελτίωσης των μηχανισμών συνοχής έτσι ώστε να προωθηθεί η συμπληρωματικότητα και η συνέργια μεταξύ των τομεακών πολιτικών σε όλα τα κυβερνητικά επίπεδα. Η υπάρχουσα διαφοροποίηση των διαρθρωτικών πολιτικών (οριζόντιες, κάθετες, λειτουργικές) μπορεί να επιτρέψει την καινοτομία σε επίπεδο περιφερειών.

γ) Τρίτον, είναι σημαντική η δημιουργία περιφερειακών καινοτομικών δικτύων, όχι μόνο στις περιφέρειες που έχουν ήδη κάποιο συγκριτικό πλεονέκτημα, αλλά επίσης και στις λιγότερο ευνοημένες περιφέρειες. Θα πρέπει, επομένως, όχι μόνο να επιτευχθεί η συνέχεια και η σταθερότητα των καινοτομικών δικτύων στις αναπτυγμένες περιφέρειες, αλλά επίσης να βρεθούν οι μηχανισμοί μεταφοράς της τεχνογνωσίας στις υπόλοιπες περιφέρειες.

δ) Τέταρτον, στο μέλλον, η Ευρωπαϊκή Περιφερειακή Πολιτική θα έπρεπε να δώσει έμφαση στο συνδυασμό της πολιτικής νομιμότητας και της δημοκρατικής συμμετοχής, από τη μία πλευρά, και στην αποτελεσματικότητα, από την άλλη.

ε) Πέμπτον, πρέπει να δώσουμε έμφαση στο γεγονός ότι όσον αφορά τις νέες χώρες μέλη ειδικότερα, η διαδικασία της θεσμικής ανασυγκρότησης συνδέεται άμεσα με εδραίωση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων των πολιτών, ως αναγκαία προϋπόθεση υιοθέτησης του κοινοτικού κεκτημένου. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται την ανάγκη καθιέρωσης των δημοκρατικών θεσμών και διαδικασιών σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης έτσι ώστε να δημιουργηθούν νέες μορφές κυβέρνησης σε μια νέα διευρυμένη Ευρώπη. Είναι, επομένως, σημαντικό, όχι μόνο να αυξηθούν και να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά όλοι οι προβλεπόμενοι ευρωπαϊκοί πόροι (PHARE, Διαρθρωτικά Ταμεία, ISPA, SAPARD κτλ.), αλλά επίσης να ληφθούν κοινές καινοτομικές πρωτοβουλίες με τα κράτη μέλη, ειδικότερα όσον αφορά τις παραμεθόριες περιοχές.

6.6 Πιθανά σενάρια διαμόρφωσης της μελλοντικής περιφερειακής πολιτικής

Τα πιθανά σενάρια για το μελλοντική λειτουργία της περιφερειακής πολιτικής, μετά την πρόσφατη ενσωμάτωση των χωρών της ΚΑΕ, είναι τα εξής:

α) *Συνέχεια*. Τρεις ήταν οι κύριες προτεραιότητες που καθορίστηκαν για την προγραμματική περίοδο 2000-2006:

1. η ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών,
2. η οικονομική και κοινωνική συνοχή των περιοχών που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες,
3. η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Μία πιθανή επιλογή για το μέλλον θα ήταν η διατήρηση των κριτηρίων των στόχων και η προσαρμογή του χάρτη των επιλέξιμων περιοχών σύμφωνα με την νέες συνθήκες της διευρυμένης Ευρώπης.

- β) Μία δεύτερη πιθανότητα θα αποτελούσε την δόμηση της περιφερειακής πολιτικής με ευμετάβλητη γεωμετρία, γεγονός το οποίο θα διαφοροποιούσε τους στόχους και τα κριτήρια. Αυτό συνεπάγεται την δημιουργία μιας πρώτης ομάδας κανόνων που θα είναι εφαρμόσιμοι στην ΕΕ των «15» και μία δεύτερη ομάδα κανόνων πιο συγκεκριμένων που θα αφορούν τα νέα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, θα ήταν πιθανότερο να εμφυσήσει χωρίς να περιλαμβάνει το ΑΕΠ των χωρών της ΚΑΕ στον υπολογισμό του ορίου του 75% για τις περιφέρειες του στόχου 1.

γ) Μία τρίτη πιθανότητα θα ήταν η ανάπτυξη μίας νέας προσέγγισης όσον αφορά τη πολιτική συνοχής. Ωστόσο, όποια μορφή και να λάβει τελικά η πολιτική συνοχής θα υπάρχει πάντα μία κεντρική ιδέα, αυτή της ισορροπημένης ανάπτυξης στην επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εναλλακτικές προσεγγίσεις θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- Δράσεις που θα στοχεύουν στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες με σκοπό την μείωση των ανισοτήτων μεταξύ αυτών και των υπόλοιπων. Ένα δεύτερο ερώτημα τότε προκύπτει: θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε ολοκληρωμένα προγράμματα προσέγγισης των περιφερειών του στόχου 1 ή εναλλακτικά ένα σχέδιο προσέγγισης, όπως χρησιμοποιείται τώρα από το Ταμείο Συνοχής.
- Δράσεις που θα στοχεύουν στις ενδεχομένως ευπαθείς περιφέρειες, με πολιτικές που θα επικεντρώνονται σ'αυτές, για παράδειγμα αστικές περιοχές ή εδάφη με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού.
- Δράσεις που θα βοηθούν στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας στην Ευρωπαϊκή επικράτεια. Στην περίπτωση αυτή, θα έπρεπε να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων ή στην κοινωνία της πληροφορίας.

Οι επιλογές αυτές θα πρέπει να καθοδηγούνται από εκείνους τους μηχανισμούς της πολιτικής, οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν αποτελεσματικότερα στην δημιουργία βιώσιμης απασχόλησης και οι οποίοι αυξάνουν το κατά κεφαλή ΑΕΠ των φτωχότερων περιφερειών (Guersent,2001).

6.7 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, η πρόσφατη διεύρυνση της ΕΕ πρόκειται να δημιουργήσει νέα δεδομένα στην επικράτεια της Ένωσης. Η ΕΕ των «25» θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις περιφερειακές ανισότητες που αναμένεται να διπλασιαστούν αλλά και τα προβλήματα κρίσης που οξύνονται στην Ευρώπη.

Όπως προαναφέρθηκε, οι περιφερειακές ανισότητες της ΕΕ των «15» θα συνεχίσουν να υπάρχουν, ενώ η προσχώρηση των δέκα νέων κρατών μελών προσθέτει νέες ουσιαστικές ανισότητες στην Ένωση. Αναλυτικότερα, το κατά κεφαλή ΑΕΠ των νέων κρατών μελών στην πλειοψηφία τους δεν υπερβαίνει το 50% του κοινοτικού μέσου όρου, με εξαίρεση κάποιες ευημερούσες περιφέρειες, κυρίως μητροπολιτικές. Έτσι ανισότητες παρατηρούνται ακόμη και μεταξύ των χωρών αυτών, καθώς ορισμένες έχουν κατά κεφαλή ΑΕΠ της τάξης του 75% (π.χ. Κύπρος) ενώ κάποιες άλλες κινούνται κοντά στο 30% (π.χ. Λετονία) σύμφωνα με στοιχεία του 2001. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης των χωρών αυτών είναι ταχύτεροι, σε σχέση με εκείνους των κρατών μελών της ΕΕ των «15» αποτελεί ενθαρρυντικό σημάδι σε ότι αφορά τις μελλοντικές ανισότητες.

Για να διασφαλιστούν οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των νέων κρατών μελών και για να καταστεί ικανή η ΕΕ στο σύνολο της να ανταποκριθεί στον στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της πραγματικής σύγκλισης, επιβάλλεται η αναδιάρθρωση των ευρωπαϊκών πολιτικών (νομισματική, δημοσιονομική, αναπτυξιακή κ.α.). Παράλληλα κρίνεται απαραίτητη η συνέργια των επί μέρους προγραμμάτων και πρωτοβουλιών.

Όσον αφορά την αύξηση του Κοινοτικού Προϋπολογισμού, ειδικότερα, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, καθώς οι νέες ανισότητες που θα προκύψουν από τη διεύρυνση, δεν θα ανακάμψουν εύκολα μέσω της ισχύουσας τη νέα περίοδο πολιτικής συνοχής. Οι απόψεις όσον αφορά την μελλοντική χρηματοδοτική ενίσχυση των οικονομικά καθυστερημένων περιφερειών δίστανται καθώς πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι οι τέσσερις χώρες συνοχής της ΕΕ των «15» θα συνεχίσουν να ευνοούνται εις βάρος των νέων κρατών μελών ενώ άλλοι αντιθέτως θεωρούν ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ των «15» θα ζημιωθούν από την διεύρυνση προς Ανατολάς. Το σίγουρο, ωστόσο, είναι ότι τα οφέλη της διεύρυνσης θα κατανεμηθούν

άνισα. Και παρότι οι πλούσιες χώρες (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστρία, Σουηδία κ.α.) οι οποίες συνεισφέρουν σε μεγάλο βαθμό στον κοινοτικό προϋπολογισμό εναντιώνονται στην συνέχιση χρηματοδότησης των φτωχών περιοχών των κρατών μελών της ΕΕ των «15» θεωρείται αναγκαία η αναθεώρηση της άποψης τους εάν ληφθεί υπόψη ότι η συνεισφορά τους (η δαπάνη τους) σχετικοποιείται, δεδομένου του οικονομικού οφέλους που εμμέσως αναμένεται να αποκομίσουν οι χώρες αυτές, μέσω των συναλλαγών και του εμπορίου.

Έτσι, η πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή της διευρυμένης Ευρώπης, οφείλει να κινηθεί στους εξής τρεις άξονες:

- Σημαντική αύξηση του Κοινοτικού Προϋπολογισμού και ειδικά των δαπανών για διαρθρωτικές δράσεις πέραν του 0,45%.
- Αναθεώρηση του νεοφιλελεύθερου και μονεταριστικού Συμφώνου Σταθερότητας, που αποτελεί τροχοπέδη της αναπτυξιακής δυναμικής.
- Προώθηση των διαδικασιών για τη θεσμική και πολιτική συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα ενισχύσουν τους θεσμούς δημοκρατίας και θα αποκαθιστούν τα ελλείμματα πολιτικής νομιμοποίησης και απόδοσης λόγου στους πολίτες της Ευρώπης (Γετίμης,2003).

Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση απαιτεί μία συνδυασμένη προσπάθεια έτσι ώστε να αποφευχθούν οι εντάσεις και οι συγκρούσεις μεταξύ των κρατών, των περιφερειών και των πολιτών της Ένωσης. Δεν μπορεί να υπάρξει Ευρώπη χωρίς την υπόσχεση της αλληλεγγύης μεταξύ των περιφερειών, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι δεν μπορεί να υπάρξει Ευρώπη χωρίς ένα σύστημα μεταφοράς των πόρων στις μη προνομιούχες περιοχές και τομείς. Ωστόσο με την έννοια της αλληλεγγύης δεν αποκλείονται οι περιορισμοί και τα εμπόδια. Είναι αναπόφευκτο σε μία διευρυμένη Ευρώπη, ένας αξιοσημείωτος αριθμός των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ των «15» να μην υποστηριχτεί στον ίδιο βαθμό στο μέλλον (Guersent,2001).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε σε αυτή τη διπλωματική εργασία προκύπτει το γενικό συμπέρασμα ότι η πρόσφατη διεύρυνση της 1^{ης} Μαΐου 2004 με την ένταξη δέκα νέων χωρών (Εσθονία, Κύπρος, Μάλτα, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία και Δημοκρατία της Τσεχίας) στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, πρόκειται να δημιουργήσει προβλήματα αλλά και σημαντικές ευκαιρίες.

Η κατάσταση στο εσωτερικό της ΕΕ των «15» χαρακτηρίζεται από ανισότητες τόσο μεταξύ περιφερειών όσο και μεταξύ κρατών. Στο εσωτερικό των κρατών οι ανισότητες μεταξύ των περιφερειών εκδηλώνονται κυρίως με τη μορφή άνισων οικονομικών και κοινωνικών ευκαιριών και έντονων διαφορών στα επίπεδα ανάπτυξης. Οι ανισότητες αυτές οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην παραπέρα ενίσχυση των μητροπολιτικών κέντρων και των άλλων περιοχών που διαθέτουν μια δυναμική. Έχει διαμορφωθεί ιστορικά το λεγόμενο πρότυπο 'κέντρου- περιφέρειας', το οποίο τα τελευταία χρόνια παραμένει αναλλοίωτο, με αποτέλεσμα περιμετρικές περιοχές τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών να χαρακτηρίζονται από σχετικά χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης. Έτσι, παρά την οικονομική πρόοδο που παρουσίασαν όλες οι χώρες, ελάχιστες ήταν εκείνες που για την επταετία 1995-2001 έδειξαν τάσεις σύγκλισης των περιφερειών τους, όπως η Ελλάδα, η Γαλλία, η Ιταλία, η Αυστρία και σε μικρότερο βαθμό η Ολλανδία.

Αναφορικά με τις ανισότητες σε επίπεδο κρατών μελών παρατηρούμε ότι οι τάσεις σύγκλισης μεταξύ των περιφερειών (NUTS II) μετατρέπονται σε τάσεις απόκλισης όταν αφαιρείται η εθνική επίδραση. Παράλληλα, σε επίπεδο NUTS 0 (κράτη μέλη) επικρατούν σημαντικές τάσεις απόκλισης ενώ όσον αφορά τις χώρες συνοχής της ΕΕ των «15», μόνο η Ιρλανδία σημείωσε σημαντική βελτίωση στα επίπεδα ανάπτυξης κατά τη διάρκεια της επταετίας αυτής.

Τελικά, το συμπέρασμα που προκύπτει για την κατάσταση των ανισοτήτων στο εσωτερικό της ΕΕ των «15» είναι το εξής: στο εσωτερικό των περισσότερων κρατών μελών παρατηρούνται τάσεις απόκλισης όσον αφορά τα επίπεδα ανάπτυξης των περιφερειών. Στο εσωτερικό της ΕΕ οι ασθενείς τάσεις σύγκλισης μετατρέπονται σε τάσεις απόκλισης όταν τα μεγέθη σταθμίζονται με τον εθνικό μέσο όρο της κάθε χώρας.

Η προσχώρηση των δέκα νέων κρατών μελών στην ΕΕ, ωστόσο, πρόκειται να δημιουργήσει νέα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Τα νέα κράτη μέλη παρά τους ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης που παρουσιάζουν, εξακολουθούν να έχουν πολύ χαμηλά επίπεδα ΑΕΠ. Όπως και στην περίπτωση των κρατών μελών της ΕΕ των «15», οι περιφέρειες που χαρακτηρίζονται από σχετική ευημερία είναι οι μητροπολιτικές αλλά και εκείνες που συνορεύουν με την ΕΕ. Συγκεκριμένα μόνο η Κύπρος, η Μάλτα, η Δημοκρατία της Τσεχίας και η Σλοβενία διαθέτουν κατά κεφαλή ΑΕΠ μεγαλύτερο από το 50% του κοινοτικού μέσου όρου (ΕΕ-15=100). Η πλειοψηφία των υπόλοιπων κρατών, εάν εξαιρέσουμε τις περιφέρειες που φιλοξενούν μεγάλα αστικά κέντρα, έχει χαμηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ, ακόμη και σε σύγκριση με το 50% του κοινοτικού μέσου όρου. Παρότι όμως τα περισσότερα νέα κράτη μέλη κινούνται σε χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης, δεν παύουν να έχουν ανισορροπίες μεταξύ τους, καθώς ορισμένα κράτη έχουν κατά κεφαλή ΑΕΠ της τάξης του 75% (Κύπρος), ενώ κάποια άλλα βρίσκονται κοντά στο 30% (Λετονία).

Επομένως, η διεύρυνση αυτή πρόκειται να εντείνει την όξυνση των ανισοτήτων μεταξύ των χωρών της ΕΕ ενώ παράλληλα θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων, καθώς τα νέα μέλη είναι πολύ φτωχότερα από τον κοινοτικό μέσο όρο. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης των χωρών αυτών είναι ταχύτεροι, σε σχέση με εκείνους των κρατών μελών της ΕΕ των «15» αποτελεί ενθαρρυντικό σημάδι σε ότι αφορά τις μελλοντικές ανισότητες. Για να διασφαλιστούν οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των νέων κρατών μελών και για να καταστεί ικανή η ΕΕ των «25» στο σύνολο της να ανταποκριθεί στον στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και της πραγματικής σύγκλισης, επιβάλλεται η αναδιάρθρωση των ευρωπαϊκών πολιτικών (νομισματική, δημοσιονομική, αναπτυξιακή κ.α.).

Έτσι, δεδομένου ότι οι ανισότητες στην διευρυμένη Ένωση των 25 κρατών μελών θα είναι ιδιαίτερα σημαντικές, θα πρέπει η πολιτική συνοχής που θα ακολουθήσει η ίδια η ΕΕ να ανταποκρίνεται στις νέες συνθήκες που η διεύρυνση διαμορφώνει. Η μελλοντική πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή θα πρέπει στραφεί σε δράσεις που θα στοχεύουν στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες με σκοπό την μείωση των ανισοτήτων μεταξύ αυτών και των υπόλοιπων. Εξίσου σημαντικό είναι να δοθεί έμφαση σε δράσεις που θα στοχεύουν στις ενδεχομένως ευπαθείς περιφέρειες, με πολιτικές που θα επικεντρώνονται σ' αυτές, για παράδειγμα αστικές περιοχές ή εδάφη με χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού. Επίσης θα πρέπει να αξιοποιηθούν δράσεις που θα

βοηθούν στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας στην Ευρωπαϊκή επικράτεια. Στην περίπτωση αυτή, θα έπρεπε να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων, στην κοινωνία της πληροφορίας αλλά και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας –κλειδί στην διαδικασία σύγκλισης των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών θεωρείται η εκπαίδευση, η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και η δια βίου παιδεία, καθώς όπως έγινε αντιληπτό από την παραπάνω ανάλυση το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων μιας χώρας ή περιφέρειας συνδέεται άμεσα με το υψηλό επίπεδο ανάπτυξης (της χώρας ή περιφέρειας αντίστοιχα).

Τίθεται, ωστόσο το ερώτημα κατά πόσο θα μπορέσει ο Κοινοτικός Προϋπολογισμός να ανταπεξέλθει στις οικονομικές απαιτήσεις που η νέα μεγάλη διεύρυνση συνεπάγεται. Προς απάντηση του ερωτήματος αυτού, η πολιτική συνοχής της διευρυμένης Ένωσης θα πρέπει να ακολουθήσει τις σχετικές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι οποίες προβλέπουν την αύξηση του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο 1,14% του ακαθάριστου κοινοτικού εισοδήματος και ειδικά των δαπανών για διαρθρωτικές δράσεις. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση να περιορίσει τις ανισότητες στο εσωτερικό της αλλά και στο εσωτερικό των επιμέρους κρατών μελών της και να επιτύχει τον πρωταρχικό της στόχο, την σύγκλιση των κρατών μελών της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παρακάτω παρατίθενται όλα τα στοιχεία (πηγή: EUROSTAT) που χρησιμοποιήθηκαν στην ανάλυση τόσο των κρατών μελών της ΕΕ των «15» όσο και των νέων κρατών μελών.

ΒΕΛΓΙΟ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	19194,1	19869,6	20749,6	21432	22470,4	24107,8	24966,7
Bruxelles	38853	40903,4	42298,3	44389,3	46623,2	49002,4	50747,8
Antwerpen	22528,8	23391,3	24692,1	24612	26043,7	28321,8	28915,1
Limburg	16433,5	16461,8	17312,2	18120,6	18777,4	20313,5	20994,7
Oost-Vlaanderen	16687,4	17221,2	18129,2	18606,4	19265,3	20859,3	21597,3
Vlaams Brabant	18839,8	19564,7	20588,1	21762	23265,3	24753	26265,9
West-Vlaanderen	17649	18160,6	18926,4	19683,3	20789,7	22329,9	23225,3
Brabant Wallon	17087,6	17560,9	18585,2	19519,9	20776,9	22875,4	24070,1
Hainaut	12942,2	13331,9	13565,6	14035,4	14613,7	15672,9	16147,4
Liège	15134,9	15600,5	16300,1	16793,3	17132,9	18223,6	18744,3
Luxembourg	14299,9	14673,2	15192,7	15678,8	16252,6	17311,6	17479,7
Namur	13542,1	14163,3	14638,3	15119,5	15773,8	16961,5	17556,5
xm	18545,29	19184,80	20020,75	20756,41	21755,86	23329,54	24158,55
CVw	0,377	0,388	0,386	0,389	0,394	0,384	0,384

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bruxelles	225,3	226,2	225,2	226,8	217,2	216,9	217,3
Antwerpen	132,6	131,1	132,9	127,8	123,6	125,3	123,8
Limburg	96,4	91,9	92,8	93,6	89,4	89,9	89,9
Oost-Vlaanderen	98,1	96,4	97,4	96,4	91,8	92,3	92,5
Vlaams Brabant	111,3	109,9	111,5	113,1	111	109,5	112,5
West-Vlaanderen	103,8	101,7	102,2	102,4	98,7	98,8	99,4
Brabant Wallon	102,1	100,1	101,5	103	99,8	101,2	103,1
Hainaut	76,1	74,6	72,9	73	69,5	69,4	69,1
Liège	88,7	87	87,3	86,5	81,5	80,6	80,3
Luxembourg	84,1	82,2	81,7	81,6	77,6	76,6	74,8
Namur	80,2	79,9	79,2	79,1	75,8	75,1	75,2

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Germany	19063,9	19845,7	20447,5	21125,3	21990,3	23117,5	23455,5
Stuttgart	23133,2	24068,9	25060	26237,9	27418,2	28725,5	29331,3
Karlsruhe	21971,5	23221,3	23496,8	24381,3	25535,3	26776	27056,5
Freiburg	18625	19493,9	19888,8	20699	21659	22971,1	23215,1
Tubingen	19648,4	20469	21019	21738,3	22793,2	24008,1	24130,4
Oberbayern	25806,4	27226,9	28374,1	29920	31387,9	34039,5	34538
Niederbayern	18026,3	18779	18937,3	19736	20096,5	21611,3	21874,1
Oberpfalz	18427,7	19210,5	19942,8	20847,4	22171,2	23408,9	23365,3
Oberfranken	18958,6	19559,3	20040,1	20697,9	21375,9	22314,8	22594,1
Mittelfranken	21864,6	22770,7	23409,6	24409,2	25668,4	27214,3	27497,5
Unterfranken	18423,2	19256,2	19807	20542,9	21286,6	22453,5	22694,5
Schwaben	19620,8	20291,5	20701,5	21764,3	22685,1	23316,6	23394,4
Berlin	19270,2	19496,2	19530,8	19852,7	20272,1	20952	20984,4
Brandenburg- Nordost	11660,6	12556,3	12954,8	13245,9	13728,8	14441,6	14562,5
Brandenburg- Sudwest	13132,6	14038,7	14505,9	14792,3	15617,2	16335	16552,6
Bremen	25090,1	25803,1	27050,5	28158,7	29092,2	30989,9	31702
Hamburg	32121,9	33602,9	35033,9	36244	37275,1	39376,5	39861,2
Darmstadt	26463,4	27864,6	28648,2	29307,2	30862,4	32626,1	33228,4
Gieien	17138,5	17828,1	18446,3	18970,7	19634,1	20938,9	21273,2
Kassel	18347,7	18987	19589,4	20457,7	21283,5	22255,3	22396,4
Mecklenburg- Vorpommern	12330,6	13200,4	13662,5	13880,8	14671,7	15176,6	15385,8
Braunschweig	17927,6	18478,2	19009,5	20788,1	22022,2	22520,3	23138,2
Hannover	19780,6	20514,3	20989,2	21422,7	22082,7	22919	22795,5
Luneburg	15237,1	15695,5	16073,7	16111	16671,3	17235,7	17565,5
Weser- Ems	16944,3	17424,6	17993,2	18699,3	18929,8	20479,2	20927,9
Dusseldorf	21526,3	22135,9	22827,6	23741,2	24689,7	26034,8	26662,3
Koln	21458,9	22415,7	22977,2	23567,7	24029	25056,3	25070,5
Munster	16577,4	16713,4	17283,1	17464,3	18229,2	19186,3	19302,3
Detmold	19232,8	19961,2	20470,4	20990,4	21803,3	22518,9	22804,1
Amsberg	17987	18273	19083,2	19670,9	20342,3	21306,6	21543,1
Koblenz	16616,9	17174,4	17467,1	17822,4	18599,4	19470,9	19606,4
Trier	15940,7	16615,7	17016,5	17107,4	17789,3	18440,1	18885,5
Rheinhessen- Pfalz	18872,7	19304,3	19990	20416,9	21355,3	22346,6	22611
Saarland	18103,9	18188,9	18832,9	19369,7	20128,3	21217,4	21649,3
Chemnitz	11633,7	12432,9	12726,6	13422,2	14013	14428,5	14928,1
Dresden	12725,9	13672,8	13961,7	14159,2	14945,1	15444	15974,2
Leipzig	14085,1	15031,1	15357,1	15194,5	15791	16134,6	16481,5
Dessau	11140,4	11948,3	12268,1	12524,1	13059,5	13614	14037,5
Halle	12271,3	13198,6	13830,8	13993,4	14714	15641,9	15941,5
Magdeburg	11488,4	12421,1	13215,4	13794,2	14339,8	14893,9	15325,3
Schleswig- Holstein	18211,9	18981,4	19443,5	19733,8	20440,9	21355,3	21513,5
Thoringen	11697	12564,6	13281,9	13719	14456,1	15076	15459,6
xm	18037,10	18801,72	19370,68	19990,16	20803,55	21835,41	22142,94
CVw	0,236	0,236	0,237	0,252	0,259	0,261	0,277

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ¹⁵=100)

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Stuttgart	132,6	132,7	131,5	131,4	131,6	127,1	125,6
Karlsruhe	128,2	128,8	124,8	122,2	122,4	118,5	115,9
Freiburg	107,7	107,6	105,3	104	104,1	101,7	99,4
Tubingen	113	113	110,7	109,3	109,4	106,2	103,3
Oberbayern	150,1	150,4	149,5	150,5	151,2	150,6	147,9
Niederbayern	104,1	103,7	100,6	99	99,5	95,6	93,7
Oberpfalz	106,2	106,2	104,8	104,7	105,3	103,6	100
Oberfranken	107,9	108,1	105,3	104	105,1	98,8	96,7
Mittelfranken	125,6	125,8	123,4	122,7	123,7	120,4	117,7
Unterfranken	106,4	106,4	104,2	103,4	104,3	99,4	97,2
Schwaben	112,1	112,2	110	109,4	110,1	103,2	100,2
Berlin	111,1	107,7	103	99,7	99,3	92,7	89,9
Bremen	144,8	142,5	142,9	142,3	142,1	137,1	135,7
Hamburg	185,3	185,6	184,6	182,9	182,8	174,3	170,7
Damstadt	152,7	153,4	150,5	146,8	146,9	144,4	142,3
Gieben	98,3	98,5	97,1	95,3	95,4	92,7	91,1
Kassel	104,8	105,2	104,7	103,8	104,2	98,5	95,9
Mecklenburg- Vorpommern	71,3	73	71,9	69,5	69,6	67,2	65,9
Braunschweig	102,7	102,1	102,4	103,5	103,6	99,7	99,1
Hannover	114,5	113,3	110,4	108,7	108,6	101,4	97,6
Luneburg	88,3	86,8	83,6	81,3	80,5	76,3	75,2
Weser- Ems	97,9	96,3	94	92,6	92	90,6	89,6
Dusseldorf	125,6	124,1	122,5	120,4	120,4	115,2	114,2
Koln	124,1	121,9	119,9	117,6	117	110,9	107,3
Munster	93,2	91,6	89,7	87,6	87,2	84,9	82,6
Detmold	112,4	110,1	107,9	105,4	104,9	99,7	97,6
Amsberg	102,7	101,4	100,3	98,7	98,7	94,3	92,2
Koblenz	96,5	94,9	92,7	89,6	89,2	86,2	84
Trier	93,4	92,1	89,4	86	85,5	81,6	80,9
Rheinessen- Pfalz	108,2	106,7	105,2	102,7	102,4	98,9	96,8
Saarland	104,5	100,5	99,4	97,4	98,9	93,9	92,7
Chemnitz	66,9	68,8	67,8	66,9	67,5	63,9	63,9
Dresden	73,9	75,6	73,1	70,9	71,2	68,3	68,4
Leipzig	81,2	83,1	79,2	75,6	75,8	71,4	70,6
Dessau	64,1	66,1	64,5	62,4	62,6	60,2	60,1
Halle	70,7	73	72,1	70,3	70,5	69,2	68,3
Magdeburg	66,7	68,7	69	68,4	68,5	65,9	65,6
Schleswig- Holstein	105,2	104,9	102,5	99	99,2	94,5	92,1
Thoringen	67,6	69,5	69,7	68,7	69,3	66,7	66,2

ΕΛΛΑΔΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Greece	11518,6	11999	12747,1	13255,6	13927,5	14952,2	15682,2
Anatoliki Makedonia & Thraki	9712	10054,3	10458,2	10832,3	11316	11752,2	12477,9
Kentriki Makedonia	11250,2	12360,4	13228,2	13569,2	14062,2	14987,5	15664,7
Dytiki Makedonia	11006,8	11372,8	12708	13269,7	13976,6	15834,4	16053,1
Thessalia	9972,3	10411,1	11105,8	11777,7	12562,3	14056,5	14067,2
Ipeiros	7517,3	7664	8676,1	9090,6	9620,9	12043,7	12618,3
Ionia Nisia	9815,3	10264,3	11712,5	11867,8	12350,3	13249,8	14000,1
Dytiki Ellada	9207	9587,5	9801,5	10111,8	10569,1	11957,4	12308,2
Stereia Ellada	14456	15244	15683,5	15939,2	16187,5	20658	22163,1
Peloponnisos	9044,2	9305	10417,8	11070,7	11791,9	14753,8	14929,7
Attiki	13230,4	13368,8	14042,4	14744,9	15665,8	15645,1	16624,4
Voreio Aigaio	10285,6	10965,6	12189,2	12725,8	13489,5	13561,6	14486,9
Notio Aigaio	12917,5	14068,5	15648,3	16021,3	16699,4	16910,6	17864,3
Kriti	11382,4	12168,7	12761,6	13153,3	13772,3	14418,3	15035,4
xm	10753,62	11295,00	12187,16	12628,79	13235,68	14602,22	15253,33
CVw	0,184	0,175	0,158	0,157	0,156	0,134	0,142

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Anat.Makedonia & Thraki	55,6	55,9	54	54,6	56,2	52,0	53,4
Kentriki Makedonia	64,4	68,7	68,3	68,4	69	66,3	67,1
Dytiki Makedonia	59,7	60,6	65,7	66,9	65,1	70,1	68,7
Thessalia	57,1	57,9	57,4	59,4	59,7	62,2	60,2
Ipeiros	43	42,6	44,8	45,8	51,3	53,3	54
Ionia Nisia	56,2	57,1	60,5	59,9	59,7	58,6	59,9
Dytiki Ellada	52,7	53,3	50,6	51	53	52,9	52,7
Stereia Ellada	82,8	84,8	81	80,4	83,2	91,4	94,9
Peloponnisos	53,3	52,9	53,8	55,8	54,7	65,3	63,9
Attiki	75,7	74,3	72,5	74,4	76,5	69,2	71,2
Voreio Aigaio	58,9	61	63	64,2	64,2	60,0	62
Notio Aigaio	73,9	78,2	80,8	80,8	80,2	74,8	76,5
Kriti	65,2	67,7	65,9	66,3	67,9	63,8	64,4

ΙΣΠΑΝΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Espana	13974,3	14725,5	15507,3	16459,3	17824	18899,4	19668,6
Galicia	11296,4	11858,6	12455,8	13132,9	14153,4	14874,1	15527
Principado de Asturias	12318,8	12899,3	13280,8	14296,4	15180	16292,2	16899
Cantabria	12995,1	13623	14316,7	15281,9	16919	18451,6	19304,7
Pais Vasco	16680	17498,7	18577,5	19936,2	21803,5	23327,1	24552,2
Comunidad Foral de Navarra	17721,8	18741,2	19842,6	20970,8	22373,9	24205,1	24793,5
La Rioja	16043	16878	17895,2	18900,5	20037,4	20965,2	22630,6
Aragon	15154,6	16047,5	16935,7	17640,3	18924	20206	21137,5
Comunidad de Madrid	18394,8	19332,1	20456,9	22115,3	23957,1	25278,6	26244,8
Castillia y Leon	13318,2	13932,5	14420,4	15134	16425,1	17448,4	18210,3
Castillia -la Mancha	11467,5	12150,7	12687,4	13544	14365,6	15345,5	15675,4
Extremadura	8817,7	9354,2	9764,9	10392,6	11474,2	12184,2	12490,3
Cataluna	17076,4	18137	18981,7	19874,6	21605,5	22871,8	23518,8
Comunidad Valenciana	13264,4	13954,9	14842,5	15838,3	17124	18211,3	18934,3
Illes Balears	17358,2	18292,9	19734,7	20299,9	21529,7	22599,1	24612,7
Andalucia	10369,9	10934,5	11517,4	12166,3	13246,2	14060,3	14736,6
Region de Murcia	11660,4	12259,4	13100,8	13962,8	14926,1	15790,1	16631,6
Ceuta y Melilla	:	:	:	:	:	:	:
Ciudad Autonoma de Ceuta	:	:	:	:	:	:	:
Ciudad Autonoma de Melilla	:	:	:	:	:	:	:
Canarias	13437,6	14070	14777,5	15844,2	17163,6	17824,8	18472,9
xm	13963,22	14703,79	15505,21	16431,24	17718,14	18819,73	19668,95
CVw	0,214	0,214	0,219	0,219	0,219	0,219	0,223

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Galicia	63,2	63,8	63,8	63,2	65,4	65,8	66,5
Principado de Asturias	68,9	69,5	70	69,2	71	72,1	72,4
Cantabria	72,8	73,4	73,8	73,8	77,7	81,7	82,7
Pais Vasco	93,3	94,4	95,3	96,3	100,9	103,2	105,1
Comunidad Foral de Navarra	99,5	101,4	102,6	101,8	104,6	107,1	106,2
La Rioja	89,9	91,1	92,1	91,3	92,9	92,8	96,9
Aragon	84,8	86,4	86,9	84,8	86,8	89,4	90,5
Comunidad de Madrid	102,9	104,2	106,1	106,6	111,6	111,9	112,4
Castillia y Leon	74,4	74,9	74,3	72,7	75,3	77,2	78
Castillia -la Mancha	64,2	65,4	64,6	64,7	65	67,9	67,1
Extremadura	49,2	50,2	49,9	49,2	51,8	53,9	53,5
Cataluna	95,6	97,9	98,3	96,9	100,6	101,2	100,7
Comunidad Valenciana	74,3	75,3	76,6	76,4	79,4	80,6	81,1
Illes Balears	97,2	99	102,3	98,8	101,4	100,0	105,4
Andalucia	58	58,8	58,8	57,5	60	62,2	63,1
Region de Murcia	65,3	66	66,9	66,4	68,1	69,9	71,2
Ceuta y Melilla	65,3	65,4	65,8	66,2	65,4		68
Canarias	75,2	76	76,6	77,3	80,9	78,9	79,1

ΓΑΛΛΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
France	18392,4	19148,4	20233,4	21158,1	22177,9	23528	24465,3
Ile de France	28417,5	29776,7	31506,6	32633,2	34544,2	37068,2	38450,2
Champagne- Ardenne	16871	17604,6	18611,1	20100,3	21070,5	21783,2	22441,3
Picardie	15538,8	16075,1	16798	17658	18322,1	18890	19633,4
Haute- Normandie	17257	17776,3	18574,6	19583,8	20437,7	22127,1	23021
Centre	17052,8	17564,7	18349,4	19256,2	20078,6	20910,5	21798
Basse- Normandie	15723	16338,5	17168,3	17584,4	18649,8	19604,1	20350
Bourgogne	16730,3	17427,6	18597,6	19612	20633,6	21524,7	22299,8
Nord-Pas-de-Calais	14615,9	15289,1	15958,9	16934,9	17551,5	18472,8	19386,4
Lorraine	15893,6	16297,5	16971,6	17843,9	18297,2	19239,9	20000,2
Alsace	19299,7	20050,7	20767	21711,3	22743,4	23792,4	24723,1
Franche- Comte	16339,4	16798,5	17591,8	18564,2	19407,4	20852,2	21753
Pays de la Loire	16180,7	16921	17714,8	18701,5	19546,9	20940,7	21814,7
Bretagne	15428,3	16173,9	17342,2	18045,6	18879	20050,5	21067,5
Poitou- Charentes	15252,8	15749	16789	17441,8	18175	19167,3	19993,8
Aquitaine	16354,6	17012,3	18275,7	19345,1	19921,3	21129	22057,5
Midi- Pyrenees	16197,2	16727,2	17859,8	18483,6	19438	20312,4	21312,9
Limousin	14908,5	15463,4	16328,9	17070,1	17963,8	19238,5	20090,8
Rhone - Alpes	18555,5	19453,9	20763,1	21706,9	22714,6	24054,2	24886
Auvergne	15272,8	15894,6	17012,4	18195,3	19028,8	19750	20563,7
Languedoc- Roussillon	14146,3	14681	15597,7	16250,3	17239,5	18110,1	18741,8
Provence- Alpes- Cote d'Azur	16896,1	17425,1	18200,6	19018,2	19914,2	21423,6	22318,5
Corse	13334,2	13652	14790,7	15664,8	16930,7	17849,8	18661
Guadeloupe	9865,2	10446,3	11408,3	12161,8	13011,3	13728,3	:
Martinique	11206,8	11969,4	13090,5	13924,1	14467,3	15319,4	:
Guyane	10459,8	9918,1	10694,6	12008,6	10573,8	10885	:
Reunion	9364,4	9796,6	10596,2	10982,4	11531	12080,7	:
xm	15660,08	16241,66	17206,13	18095,47	18887,35	19934,79	22062,03
CVw	0,365	0,373	0,372	0,364	0,373	0,387	0,330

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ 15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ile de France	160,9	158,7	154,8	153,2	154,3	154,4	164,6
Champagne- Ardenne	95,4	93,8	91,3	94,2	94,3	94,3	96,1
Picardie	88,2	85,9	82,6	83	82,5	82,5	84,1
Haute- Normandie	97,2	94,2	90,6	91,2	92,7	92,7	98,6
Centre	96,4	93,5	89,9	90,1	90,2	90,2	93,3
Basse- Normandie	89,4	87,5	84,7	82,9	84	84,0	87,1
Bourgogne	94	92,2	90,4	90,9	90,7	90,7	95,5
Nord- Pas-de- Calais	82,4	81,1	77,9	78,9	79,6	79,6	83
Lorraine	89,4	86,2	82,6	82,9	83,2	83,2	85,6
Alsace	109,7	107,5	102,5	102,6	103	103,1	105,9
Franche- Comte	91,9	88,9	85,6	86,1	86,4	86,4	93,1
Pays de la Loire	90,5	88,9	85,6	86	87,2	87,2	93,4

Bretagne	86,8	85,5	84,3	83,6	83,7	83,7	90,2
Poitou- Charentes	85,1	82,6	80,7	80	80,1	80,1	85,6
Aquitaine	92,5	90,6	89,5	90,5	91,3	91,3	94,5
Midi- Pyrenees	91,5	89	87,4	86,4	87,2	87,2	91,3
Limousin	84,9	83	80,7	80,7	80,8	80,8	86
Rhone- Alpes	105,1	103,8	102	101,9	102,5	102,6	106,6
Auvergne	85,8	83,9	82,5	84,1	84,1	84,1	88,1
Languedoc- Roussillon	80,5	78,7	76,9	76,7	78	78,0	80,2
Provence- Alpes- Cote d'Azur	96,1	93,4	90	90	90,1	90,1	95,6
Corse	78,6	76,1	76,5	78,2	80,6	80,6	79,9
Guadeloupe	55,8	55,6	55,5	55,6	55,8	55,8	60,8
Martinique	63,4	63,7	63,3	63,4	63,6	63,6	67,8
Guyane	59,1	52,9	51,1	51,1	51,3	51,3	48,2
Reunion	52,9	52,2	50,8	50,8	51	51,0	53,5

ΙΡΑΝΑΝΔΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ireland	15868,9	17365,4	19906,9	21596,8	23723,8	26081,3	27474,7
Border, Midlands and Western	12078,9	13393,3	14881,9	15922,3	17291	19058,3	19934,8
Southern and Eastern	17246,8	18806,2	21720	23635,1	26025,8	28598,9	30173,6
xm	14662,85	16099,75	18300,95	19778,7	21658,4	23828,6	25054,2
CVw				0,195	0,202	0,211	0,204

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Border, Midland and Western	70,4	71,7	75,8	78	82,6	84,3	85,4
Southern and Eastern	101,7	102,2	113,6	115,6	122,1	126,6	129,2

ΙΤΑΛΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Italia	18422,1	19268,6	19941,7	20988,1	21749,4	22960	23382,1
Piemonte	21666	22484,3	23279,3	24382,8	25425,1	26703,9	26886,7
Valle d'Aosta	24896,1	25830,4	25752,6	26789,3	27036,4	27839,8	28942,6
Liguria	19032,2	20087,3	20928,5	22130,6	22977,5	24502,3	25264
Lombardia	24520,8	25685,8	26533,9	27970,8	28639,7	30183,9	30653,2
Provincia Autonoma Bolzano	25846	27601,3	27975	30151,8	30544,7	33358,3	33491,5
Provincia Autonoma Trento	23100,5	24590,9	24766,3	26191,1	26996	28289,7	28720,8
Veneto	21713,2	22749,3	23582,7	24540,6	25354,6	26903,9	27050,1
Friuli - Venezia Giulia	21185,7	22015,7	22576,5	23382,1	24572,7	25988,2	26282,4
Emilia - Romagna	23617,2	24830,5	25443,5	26642,7	27528,1	29221,8	29479,8
Toscana	20066,2	21013,3	21726,8	22955	24052,5	25325,6	25938,9
Umbria	18101,7	18636,8	19444,6	20307,3	21456,7	22528,3	22864,2
Marche	18372,3	19404,6	20154,6	20773,8	21893,1	22992,2	23512,9
Lazio	20858,9	21679	22294,3	23828,6	24354	25506,9	26011,6
Abruzzo	15726,3	16342,8	16701,1	17260,1	17851,3	19216,1	19615,7
Molise	13792,4	14685,1	15852,7	16087,4	16654,6	17630,3	18239,9
Campania	11641,2	12035	12739,3	13497	14025,6	14755,4	15212,3
Puglia	11885,1	12509,1	12762,1	13487,2	14274,5	14974,2	15182,7
Basilicata	12549,3	13501,3	14075,3	14902,5	15914,4	16394,1	16457,5
Calabria	10909,1	11347,5	11965,5	12548	13303,4	14009,3	14502,7
Sicilia	11735,6	12323	12849,6	13492,7	13920,7	14784,7	15248,5
Sardegna	13533,3	14123,8	14883,7	15628,9	16370,7	17060,9	17748,4
xm	18321,39	19213,18	19823,23	20807,16	21578,40	22769,99	23205,07
CVw	0,274	0,263	0,270	0,271	0,264	0,265	0,259

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Piemonte	121,6	120,5	119	119,7	120,7	120,8	115,1
Valle d'Aosta	139,8	138,5	131,6	130,6	129,3	129,4	123,9
Liguria	106,8	107,7	107	109,7	108,8	108,9	108,2
Lombardia	137,7	137,7	135,6	137,7	136,2	136,3	131,3
Trentino- Alto Adige	137,3	139,8	134,7	137,8	135,7		133
Veneto	121,9	121,9	120,6	121,7	121,3	121,4	115,8
Friuli- Venezia Giulia	118,9	118	115,4	115,2	116	116,1	112,5
Emilia- Romagna	132,6	133,1	130,1	132,3	131,6	131,7	126,2
Toscana	112,6	112,6	111,1	112,9	113,5	113,6	111,1
Umbria	101,6	99,9	99,4	99,9	101,6	101,7	97,9
Marche	103,1	104	103	103	104,3	104,4	100,7
Lazio	117,1	116,2	114	116,5	116,3	116,4	111,4
Abruzzo	88,3	87,6	85,4	85,1	84,6	84,6	84
Molise	77,4	78,7	81	79,6	80,4	80,4	78,1
Campania	65,4	64,5	65,1	65,9	65,9	65,9	65,1
Puglia	66,7	67	65,2	66,4	67,3	67,3	65

Basilicata	70,5	72,4	72	73,4	74,6	74,6	70,5
Calabria	61,2	60,8	61,2	62	62,5	62,5	62,1
Sicilia	65,9	66	65,7	66,7	66,3	66,3	65,3
Sardegna	76	75,7	76,1	78	78,7	78,7	76

ΑΥΣΤΡΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Austria	21894,8	22976,7	23709,3	24602,9	25900,8	27814,3	27798,3
Burgenland	13271,2	13875,4	14635,7	15356,5	16160,7	17371,1	17788,7
Niederosterreich	16355,8	17354,4	18303	19294,3	20284,1	21662,8	21564
Wien	28660,6	29919,1	30441,4	31301,2	32979,1	35515,3	35542,8
Kamlen	17400,4	18265,9	18939,7	19701,1	20941,5	22168,9	22479,6
Steiermark	16825	17919,8	18586,9	19309,3	20638,1	21958,7	22461,8
Oberosterreich	18952,8	20029,9	20987,2	21966	23136,1	24775,5	25271,1
Salzburg	23245,9	24274,7	25160,3	26224,3	27334,9	28822,5	28870,5
Tirol	20432,1	21303,1	21949,6	23211,2	24561,3	26139	26476,1
Vorarlberg	21074,8	21868,4	22713,2	23447,3	25261,6	26801,1	27131,4
xm	19579,84	20534,52	21301,89	22201,24	23477,49	25023,88	25287,33
CVw	0,241	0,235	0,222	0,214	0,211	0,216	0,210

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Burgenland	70,8	71,8	71,2	70	71,4	76,9	76,2
Niederosterreich	88,5	91,1	92,6	93,2	93,4	95,9	92,3
Wien	155,8	156,3	153	148,6	150,3	157,2	152,2
Kamlen	94,9	95,6	94,5	93,2	94,8	98,1	96,3
Steiermark	92,2	93,4	92,3	91,5	94,1	97,2	96,2
Oberosterreich	103,2	105,4	105,8	104,9	106,5	109,6	108,2
Salzburg	128,3	128,8	128,7	126,8	126,8	127,5	123,6
Tirol	111,7	112,1	110,9	111,1	112,1	115,7	113,4
Vorarlberg	115,1	115,1	115,1	111,4	115,5	118,6	116,2

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Nederland	19202,7	20186,5	21371,9	22380,4	23407,6	25099,5	26454,7
Groningen	22807,5	25778,3	26499,3	25694,7	24841,2	28158,4	31101,8
Friesland	16019,8	16731,2	17648,8	18633,8	19124,6	20732,5	21913,5
Drenthe	16103	16698,3	17706,5	17952,1	18393,3	19779,9	20911
Overijssel	16494,5	17356	18248,6	18898,7	19788,9	21212,2	22449,4
Gelderland	16848,9	17616,1	18620,4	19511,2	20277,8	21552,1	22754,6
Flevoland	14638,5	14669,7	15612,6	16082,6	17223,4	18096,8	19242,9
Utrecht	22923,5	24418,2	25811,5	27680,4	29775,7	31555,8	33352,2
Noord - Holland	22116,2	23202,2	24999,3	26233,2	27662,5	29698,4	30954,8
Zuid - Holland	20016,6	20951,9	22257,3	23312,6	24266,3	26029,3	27668
Zeeland	18587,3	18459,1	19005,3	19800	20063	21913,3	22277,2
Noord- Brabant	18715,7	19852,1	20691	21939,2	23248,1	24941,5	26038,1
Limburg	16809,9	17364,4	18709,9	19765,7	20783,9	21961,2	22997,8
xm	18506,78	19424,79	20484,21	21292,02	22120,73	23802,62	25138,44
CVw	0,133	0,145	0,148	0,152	0,161	0,160	0,160

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Groningen	129,8	136,5	138,5	133,2	125,6	124,6	133,2
Friesland	91,1	88,6	92,6	95	93,1	91,7	93,8
Drenthe	91,6	88,4	91,8	91,1	89,7	87,5	89,5
Overijssel	93,9	91,9	96,5	98,7	98	93,9	96,1
Gelderland	95,9	93,3	98,3	100,4	99,9	95,4	97,4
Flevoland	83,3	77,7	81,6	82,2	80,2	80,1	82,4
Utrecht	130,4	129,3	138,9	145	146,2	139,6	142,8
Noord- Holland	125,8	122,8	130,4	134,3	133,4	131,4	132,5
Zuid- Holland	113	110,3	116,3	119,9	119,4	115,2	118,5
Zeeland	105,9	97,8	100,6	102,5	100,5	97,0	95,4
Noord- Brabant	107,6	105,8	110,2	114	113,2	110,4	111,5
Limburg	95,6	91,9	96,6	98,9	98,5	97,2	98,5

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Portugal	11675,4	12257,2	13074,9	13922	14979,2	15953,1	16514
Norte	9871,9	10357,6	10841,3	11415,2	12312,8	12922,7	13298,8
Centro	9569,5	10089,6	10628,4	11277	12184,9	13058,9	13521,8
Lisboa e Vale do Tejo	16934,7	17713,1	19222,6	20745,6	22265	23791	24556,1
Alentejo	10005,3	10671	11573,2	11999,8	12604	13453,5	14175,3
Algarve	12002,8	12455	13216,7	13869,3	14925,8	16098,9	16905,2
Acores	8614,9	9098	9434,3	10080,1	11251,5	12366	13031,4
Madeira	11070,1	11658,9	13133,2	14669,4	16076,6	17672,1	18301,5
xm	11152,74	11720,46	12578,53	13436,63	14517,23	15623,30	16255,73
CVw	0,078	0,078	0,092	0,099	0,098	0,110	0,114

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Norte	60	59,8	62,6	60,7	60,8	57,2	56,9
Centro	57,2	56,8	59,2	57,4	57,3	57,8	56,9
Lisboa e Vale do Tejo	92,7	93,7	100	100,1	100,3	105,3	94,7
Alentejo	59	58,6	62,2	57,6	58	59,5	56,9
Algarve	67,9	66,5	69,3	70,5	69,1	71,2	72,4
Acores	49,7	49	51,4	52,3	52,8	54,7	55,8
Madeira	63,1	64,4	68,2	70,6	71,8	78,2	78,4

ΦΙΛΑΝΔΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Finland	16890,4	17753,8	19566,3	20980,8	21659,6	23589,3	24273,1
Ita -Suomi	13192,8	13536,4	14879,3	15452,4	15921,7	17188,1	17671
Etela - Suomi	19334,3	20453,2	22565,8	24543,7	25365	27505,7	28376,2
Lansi - Suomi	15114,3	16058,2	17625	18641,9	19208,5	20710,9	21264,4
Pohjois - Suomi	15117,5	15290,3	16862,3	17630,7	17971,5	20553,4	20786,6
Eland	21608,7	23348,9	25058,6	27722,5	30172,8	31479,5	33063,1
χμ	16873,52	17737,40	19398,20	20798,24	21727,90	23487,52	24232,26
CVw	0,083	0,091	0,089	0,097	0,102	0,101	0,101

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Ita -Suomi	75,2	72,3	75,4	74,8	74,5	76,1	75,7
Vali - Suomi	82	80	82,5	82,7	82,8		85,8
Pohjois- Suomi	88,5	83,3	87,6	86,4	86	91,0	90,2
Uusimaa	128,8	129,3	132,4	139,5	139,5		140,3
Etela- Suomi	90,6	88,9	93,7	94	93,3	121,7	97,2
Eland	119,2	123,3	123,5	130,6	138	139,3	141,6

ΣΟΥΗΔΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Sweden	18885,9	19738,8	20539,1	21242,9	22975,8	24724,3	24787,9
Stockholm	24473,4	26095,5	27661,2	28988,7	31550,9	34249,5	33839,4
Ostra Mellansverige	16744,8	17490,1	17797,6	18554	19763,1	21184,3	21271,5
Sydsverige	17200,2	18131,6	19429,8	19559,9	21209,8	22862,6	22957,5
Norra Mellansverige	17533,5	17868,6	18181,4	18622,1	19885,4	20976	20856,3
Mellersta Norrland	18805	18785,5	19214,3	19763,4	20939,7	22349,3	23067,1
Ovre Norrland	18211,3	18485,5	18903	19273,8	20106,7	21248,4	21630,1
Smaland med Oarna	17380,1	18542,8	18835	19586,5	20563,5	22490,8	22370,9
Vastsverige	18016,1	18553,3	19273,9	19852,7	22095	23579,9	23932
χμ	18545,55	19244,11	19912,03	20525,14	22014,26	23617,60	23740,60
CVw	0,150	0,165	0,182	0,193	0,204	0,213	0,203

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Stockholm	127,7	128,7	133,6	134,8	133,3	151,6	144,9
Ostra Mellansverige	93,4	93,4	95,1	92,3	92,1	93,7	91,1
Sydsverige	89,1	87,8	88,8	90,9	90,6	101,2	98,3
Norra Mellansverige	96,7	94,2	95,9	94,8	95,5	92,8	89,3
Mellersta Norrland	102,9	98,1	97,1	96,8	99	98,9	98,8
Ovre Norrland	101,5	96,8	99,6	97,2	97,8	94,0	92,6
Smaland med Oama	103,3	99,6	103,8	99,5	99,9	99,5	95,8
Vastsverige	98,2	97,4	90,5	89,6	89,5	104,3	102,5

ΑΓΓΛΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
United Kingdom	17452,9	18501	19874,9	20682,6	21599,1	23112,7	24615,3
Tees Valley & Durham	14496,9	14955,6	15637,2	15309,1	15703,8	16953,3	17764,3
Northumberland and Tyne & Wear	14530	15179,1	15955,3	16728,6	17151,3	18136,9	19545,4
Cumbria	16354,5	16865,4	17419	17943,9	17493,7	17948,7	18482,3
Cheshire	19707,3	20824,4	22934,2	23740,9	24146,9	24760,7	27481,3
Greater Manchester	16053,3	17096	18364,1	18934	20521,1	22326,9	23957,3
Lancashire	15777	16509,1	16927,6	17351,6	18241	19871,2	21021,8
Merseyside	12468,7	12815,6	13940,8	15046,1	15432,7	16772	17401,7
East Riding & North Lincolnshire	16409	17629,8	18478,8	18451,9	18475,4	19234,4	20351,5
North Yorkshire	16238,3	17095,9	18704,1	18880,4	19364	21066,3	22473,1
South Yorkshire	13066,6	13812	14657,5	15807,2	15623,5	17087,6	18011,1
West Yorkshire	16481,3	17413	18715,4	19284	20677,8	21775	23055,1
Derbyshire & Nottinghamshire	16115,3	17220,5	18148,4	18979	19944,9	20855,2	22368,6
Leicestershire, Rutland & Northants	17637,8	18821,2	20801,7	21634,5	22081,5	23751,8	24378,2
Lincolnshire	15293,3	16234	17345,5	16808,8	16978,8	17458,1	18838,3
Herefordshire, Worcestershire & Warks	15979	17298,6	17790,4	18806,5	19598	21058,6	22564,6
Shropshire & Staffordshire	14532,3	15568,7	16570,6	17526,5	17716	18122	18605,1
West Midlands	17293,7	17953,7	19644,5	20014,4	20973,3	22633,3	24187,5
East Anglia	17157,3	17904,8	18910,1	18877,1	19385,2	20691,6	22357,9
Bedfordshire, Hertfordshire	18782,9	19978,9	22028,2	23849,6	24904,1	26690,3	28629,4
Essex	14700,7	15573,3	17103,4	17551,5	17885,5	19641,9	20586,6
Inner London	39579,3	42238,9	46281,7	48540,9	50846	56788	61516,2
Outer London	16522,5	17903,2	19211,7	20454,6	21438	23155,4	23982,7
Berkshire, Bucks & Oxfordshire	22271,4	23192,8	24822,9	27923,9	30357,9	33334,7	34788,2
Surrey, East and West Sussex	18244,5	19315,5	21505	21767,4	23368,7	24453	26523,4
Hampshire & Isle of Wight	16428,2	18470,7	19638,7	20576,2	21156,7	22308,6	24048,3
Kent	15158,7	15341,5	16230,7	16957,8	18079,2	18914,7	21088,5
Gloucestershire, Wiltshire & N. Somerset	18457,1	20086,3	21937,6	22878,5	23354,7	24727,6	26179,7
Dorset & Somerset	14845,6	15184,3	16008,3	16591,2	17664,2	18792,2	19337,9
Cornwall & Isles of Scilly	10906,4	11708,5	12074,6	12269,8	12370,3	13439,8	13897,2
Devon	15223,8	15906,8	16540,4	16309,9	17272,1	17918,4	19915,1
West Wales & the Valleys	12830,2	13655,5	14186,6	14229,8	14692,7	15704,8	16255
East Wales	17646,4	18163,9	19668,1	20634,1	21452,7	22737,5	24913

North Eastern Scotland	23947,9	26190	27815,5	28622,5	29397,9	31955,4	31894,6
Eastern Scotland	18133	19462,1	20657,6	20807,2	21420,7	22486,7	23625,4
South Western Scotland	16368	16840,6	18003,2	18795,1	19399,4	20411,9	22031,7
Highlands & Islands	13743,8	14259,8	14415,5	14533,4	15439,4	16123,3	16904,6
Northern Ireland	14102,8	14949,4	15902,3	16368,4	17163,3	18172,3	19240,9
xm	16850,94	17827,55	19053,44	19723,95	20464,12	21844,87	23194,69
CVw	0,115	0,120	0,338	0,350	0,360	0,386	0,399

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Tees Valley & Durham	79,2	79,7	79,6	79,3	76,4	75,0	76,1
Northumberland and Tyne & Wear	80,4	81,6	80,7	81,5	78,9	80,3	83,7
Cumbria	97,7	95,2	94,9	94,2	91,6	79,4	79,1
Cheshire	111,7	114,1	118,9	118,1	114,8	109,6	117,7
Greater Manchester	87,1	88,9	92,1	91,5	88,8	98,8	102,6
Lancashire	83,5	86	85,3	83,8	81,4	87,9	90
Merseyside	68,5	70,1	71,7	72,4	70,5	74,2	74,5
East Riding & North Lincolnshire	92	96,8	99,1	97,2	95,1	85,1	87,1
North Yorkshire	90,4	93,5	99,2	97,6	94,6	93,2	96,2
South Yorkshire	70,5	73,4	76,5	76,7	75	75,6	77,1
West Yorkshire	89,1	91,4	93,6	94,1	91,8	96,4	98,7
Derbyshire & Nottinghamshire	85,9	90,5	93,2	93,3	90,3	92,3	95,8
Leicestershire, Rutland & Northants	99,5	103,3	108,1	107	103	105,1	104,4
Lincolnshire	82	86,3	89	88,5	85,1	77,3	80,7
Herefordshire, Worcestershire & Warks	92,7	96,2	97,6	100,1	97,6	93,2	96,6
Shropshire & Staffordshire	81,2	85,6	86,8	88,5	86,5	80,2	79,7
West Midlands	93	92,4	95,6	95,2	93,2	100,2	103,6
East Anglia	103,2	107,5	112	112,1	109,6	91,6	95,7
Bedfordshire, Hertfordshire	99,1	102,5	106,7	109,9	107,3	118,1	122,6
Essex	86,2	89,9	94,9	96,2	93,9	86,9	88,2
Inner London	229,9	231,5	244,9	252,2	241,8	251,3	263,4
Outer London	82,1	84,6	87,9	90,5	87,7	102,5	102,7
Berkshire, Bucks & Oxfordshire	120	124,6	127,9	133,4	131	147,5	149
Surrey, East and West Sussex	94,3	99,2	107,4	108,1	105,7	108,2	113,6
Hampshire & Isle of Wight	95,7	105,5	111	111,5	109,8	98,7	103
Kent	91,6	94,1	96,4	95,7	94	83,7	90,3
Gloucestershire, Wiltshire & N.Somerset	103,3	107,3	110,4	108,9	105,4	109,4	112,1
Dorset & Somerset	84,3	85,5	88,6	89,8	87,3	83,2	82,8
Cornwall & Isles of Scilly	61,5	64,6	67,3	67,4	65,2	59,5	59,5
Devon	79,3	79,7	83,6	82	79,6	79,3	85,3
West Wales & the Valleys	69,9	71,6	72,6	72,8	71,2	69,5	69,6
East Wales	100,7	100,2	100	100,9	98,3	100,6	106,7
North Eastern Scotland	129,1	131,4	128,3	126,2	122,4	141,4	136,6
Eastern Scotland	101,5	103,5	103	103,8	100,4	99,5	101,2
South Western Scotland	92,3	91,8	92,1	95	92,4	90,3	94,3
Highlands & Islands	77,4	76,5	76,8	77,2	75	71,4	72,4
Northern Ireland	78,6	79,5	82	80,5	78	80,4	82,4

ΔΑΝΙΑ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Danmark	19942,1	21101,1	22263,4	23046,4	24712,3	26180,2	26926,3

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Danmark	118,1	119,3	120	118	119,4	115,9	115,3

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Luxembourg	28512,2	29778,8	32608,1	35573,8	40327,9	44990,9	45310

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ(σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Luxembourg	170,8	169,4	174,8	178,4	185,8	199,1	194,0

ΠΟΛΩΝΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ

Έτος	1995	1996	1997	1998	1999
Poland	6054	6630,9	7272,5	7756,3	8268,6
Dolnoslaskie	6293,1	6937,8	7509,5	7742,1	8455,2
Kujawsko-Pomorskie	6028	6265,4	6634,4	7147,9	7337,2
Lubelskie	4665,8	5015,1	5406,9	5625,4	5774
Lubuskie	5950,7	6132,6	6671,2	7076,8	7505
Lodzkie	5525,4	5751,3	6497,7	6870,8	7532,6
Malopolskie	5358,4	5919	6537,1	7058,8	7394,6
Mazowieckie	7537,3	8923,2	9934,6	11334,3	12345,4
Opolskie	5973,5	6200,4	6659,2	6845,2	6920,8
Podkarpackie	4687,8	5104,5	5614,4	5886,7	6071,3
Podlaskie	4588,8	5136,2	5755,4	5919,6	6016,5
Pomorskie	6074,6	6468,8	7082,3	7654,7	8375,9
Slaskie	7448,6	7952,5	8547,1	8676,1	9126,9
Swietokrzyskie	4808,2	5184,8	5593,4	5989,9	6461,3
Warminsko-Mazurskie	4826,8	5287,8	5734	5951,9	6412,6
Wielkopolskie	5959,5	6635,8	7598,2	8203,1	8701,9
Zachodniopomorskie	6228,5	6781,7	7256,5	7574,2	8274,3
σ	913,44	1080,25	1198,82	1415,34	1617,56
xm	5747,19	6231,06	6814,49	7222,34	7669,09
CV	0,16	0,17	0,18	0,20	0,21

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Poland	34,3	35,9	37,5	38,3	38,8	38,9	40,9
Dolnoslaskie	35,7	37,5	38,7	38,2	39,7	40,2	41,6
Kujawsko-Pomorskie	34,2	33,9	34,2	35,3	34,5	34,8	37,0
Lubelskie	26,4	27,1	27,9	27,7	27,1	26,6	28,6
Lubuskie	33,7	33,2	34,4	34,9	35,2	34,9	36,3
Lodzkie	31,3	31,1	33,5	33,9	35,4	34,5	36,9
Malopolskie	30,4	32,0	33,7	34,8	34,7	34,7	35,3
Mazowieckie	42,7	48,3	51,2	55,9	58,0	58,9	63,7
Opolskie	33,9	33,6	34,3	33,8	32,5	33,2	33,2
Podkarpackie	26,6	27,6	28,9	29,0	28,5	27,6	29,2
Podlaskie	26,0	27,8	29,7	29,2	28,3	28,9	31,0
Pomorskie	34,4	35,0	36,5	37,8	39,3	39,1	40,6
Slaskie	42,2	43,0	44,0	42,8	42,9	42,8	44,6
Swietokrzyskie	27,3	28,1	28,8	29,5	30,3	30,4	31,2
Warminsko-Mazurskie	27,4	28,6	29,5	29,4	30,1	29,0	29,6
Wielkopolskie	33,8	35,9	39,1	40,5	40,9	41,4	43,4
Zachodniopomorskie	35,3	36,7	37,4	37,4	38,9	38,3	40,5

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ					
Ετος	1995	1996	1997	1998	1999
Hungary	8111	8527,6	9197,3	9825,2	10560,8
Κεντρικ-Μαγαρορσζαγ	11711,3	12523,5	13711,6	14523,5	15960,4
Κεντρικ-Δυναντιλ	7342,8	7831,6	8826,7	9633,8	9905,6
Νυγατ-Δυναντιλ	8353,8	8955,9	9675,4	10855,9	12141,7
Διλ-Δυναντιλ	6623,1	6819,7	7143,9	7583,6	8211,6
Ισζακ-Μαγαρορσζαγ	5904,3	5894,2	6189,1	6674	7005,9
Ισζακ-Αλφολδ	5784,3	6002,6	6356,3	6649,6	6773
Διλ-Αλφολδ	6748,4	6926	7163,7	7497,7	7869,8
σ	2053,95	2317,26	2651,50	2873,09	3331,34
χμ	7495,429	7850,5	8438,1	9059,729	9695,429
CV	0,27	0,30	0,31	0,32	0,34

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Hungary	45,5	45,6	46,7	47,9	48,8	49,7	51,5
Κεντρικ-Μαγαρορσζαγ	65,7	67,0	69,7	70,8	73,7	75,6	81,3
Κεντρικ-Δυναντιλ	41,2	41,9	44,9	46,9	45,7	49,9	48,0
Νυγατ-Δυναντιλ	46,9	47,9	49,2	52,9	56,1	56,6	53,6
Διλ-Δυναντιλ	37,2	36,5	36,3	36,9	37,9	37,2	38,7
Ισζακ-Μαγαρορσζαγ	33,1	31,5	31,5	32,5	32,4	32,1	33,7
Ισζακ-Αλφολδ	32,5	32,1	32,3	32,4	31,3	31,5	34,2
Διλ-Αλφολδ	37,9	37,0	36,4	36,5	36,3	35,7	36,9

ΣΛΟΒΑΚΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ					
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999
Slovak Republic	7774,4	8520,3	9282,0	9818,8	10233,7
Bratislavsku	15506,5	16994,1	19349,4	20071,8	20286,3
Zapadni Slovensko	7300,4	8000,8	8495,2	8952,7	9520,7
Stredni Slovensko	6706,2	7349,6	8030,1	8494,6	8818,9
Východni Slovensko	6170,8	6762,8	7287,2	7923,6	8328,1
σ	4414,53	4838,01	5727,60	5822,65	5719,51
xm	8920,98	9776,83	10790,48	11360,68	11738,50
CV	0,49	0,49	0,53	0,51	0,49

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Slovak Republic	45,9	47,8	49,3	49,9	49,3	45,9	44,7
Bratislavský	91,5	95,4	102,9	102,0	97,7	97,9	101,8
Zapadni Slovensko	43,1	44,9	45,2	45,5	45,8	42,6	40,9
Stredni Slovensko	39,6	41,3	42,7	43,2	42,5	38,7	36,9
Východni Slovensko	36,4	38,0	38,7	40,3	40,1	35,5	34,0

ΤΣΕΧΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ					
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999
Czech Republic	10988,9	11862,2	12109,8	12187,5	12438,8
Praha	20167,1	21231,4	22936,2	24914,3	26358,6
Stredni Cechy	8544,5	9213,7	9478	9830,9	10280,1
Jihozapad	10431,1	11432,9	11514,4	11346,7	11507,3
Severozapad	10290,1	11094,9	10663,1	10390	10396,5
Severovýchod	9560,9	10225,2	10585,4	10399,5	10560,9
Jihovýchod	9788,1	10658,1	10710,5	10698,9	10807,9
Stredni Morava	9344,3	10027,9	10320,2	9987,4	10022,9
Moravskoslezsko	10374,6	11647,7	11374,9	10844,2	10678,8
σ	3732,74	3837,03	4384,18	5118,83	5586,05
xm	11062,59	11941,48	12197,84	12301,49	12576,63
CV	0,34	0,32	0,36	0,42	0,44

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Czech Republic	62,1	64,0	62,2	60,0	58,9	56,2	60,6
Praha	114,0	114,6	117,9	121,4	124,3	121,0	135,5
Strednv Cechy	48,3	49,7	48,7	48,7	48,8	47,0	50,0
Jihozapad	59,0	61,7	59,2	56,3	54,6	52,4	55,1
Severozapad	58,2	59,9	54,8	51,2	49,2	45,8	47,9
Severovúchod	54,1	55,2	54,4	51,4	50,1	48,1	50,8
Jihovúchod	55,3	57,5	55,0	52,9	51,3	48,9	53,4
Strednv Morava	52,8	54,1	53,0	49,4	47,5	45,0	48,1
Moravskoslezko	58,7	62,9	58,4	53,4	50,5	46,6	50,6

ΚΥΠΡΟΣ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Cyprus	82,6	81,8	80,8	81,6	82,4	75,7	77,8

ΜΑΛΤΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Malta	52,4	53,5	54,5	54,6	55,1		69,5

ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Lithuania	32,0	33,4	35,3	36,4	34,3	35,7	37,2

ΛΕΤΟΝΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Latvia	24,7	25,5	27,3	28,2	28,5	30,9	33,4

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Έτος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Slovenia	62,8	64,1	65,7	66,5	68,2	67,2	67,8

ΕΣΘΟΝΙΑ

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)							
Ετος	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Estonia	33,6	35,1	38,2	39,3	38,4	40,1	38,5

ΕΕ-15

Διαχρονική εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ (σε ΜΑΔ, μέσος όρος ΕΕ15=100)

ΧΩΡΕΣ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Μ.Ο.1995-2001
Belgium	112,6	111,1	111,5	110,9	106,5	106,7	106,9	109,5
Germany	110,0	109,7	107,8	106,1	106,2	102,3	100,4	106,1
Greece	65,9	66,7	65,9	66,9	68,2	66,2	67,1	66,7
Espana	78,2	79,3	79,9	79,2	82,2	83,6	84,2	80,9
France	104,0	101,9	99,1	99,0	99,6	104,1	104,8	101,8
Ireland	93,3	94,1	103,5	105,7	111,7	115,4	117,6	105,9
Italia	103,4	103,3	101,9	103,4	103,3	101,6	100,1	102,4
Nederland	109,2	106,8	112,4	115,2	114,4	111,1	113,3	111,8
Austria	110,3	111,6	110,9	109,5	111,0	114,7	111,9	111,4
Portugal	70,5	70,7	74,7	73,6	73,7	70,6	70,7	72,1
Finland	96,9	95,4	99,2	101,2	101,1	104,4	103,9	100,3
Sweden	102,6	101,4	102,1	101,5	101,4	109,4	106,1	103,5
UK	96,5	99,1	102,4	103,4	100,6	102,3	105,4	101,4
Luxembourg	170,8	169,4	174,8	178,4	185,8	199,1	194,0	181,8
Danmark	118,1	119,3	120,0	118,0	119,4	115,9	115,3	118,0

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ (σε ΜΑΔ ανά κάτοικο)

ΧΩΡΕΣ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	19194,1	19869,6	20749,6	21432,0	22470,4	24107,8	24966,7
Germany	19063,9	19845,7	20447,5	21125,3	21990,3	23117,5	23455,5
Greece	11518,6	11999,0	12747,1	13255,6	13927,5	14952,2	15682,2
Espana	13974,3	14725,5	15507,3	16459,3	17824,0	18899,4	19668,6
France	18392,4	19148,4	20233,4	21158,1	22177,9	23528,0	24465,3
Ireland	15868,9	17365,4	19906,9	21596,8	23723,8	26081,3	27474,7
Italia	18422,1	19268,6	19941,7	20988,1	21749,4	22960,0	23382,1
Nederland	19202,7	20186,5	21371,9	22380,4	23407,6	25099,5	26454,7
Austria	20245,5	21282,8	22051,0	22961,5	24256,0	25919,6	26141,3
Portugal	11675,4	12257,2	13074,9	13922,0	14979,2	15953,1	16514,0
Finland	16890,4	17753,8	19566,3	20980,8	21659,6	23589,3	24273,1
Sweden	18885,9	19738,8	20539,1	21242,9	22975,8	24724,3	24787,9
UK	17452,9	18501,0	19874,9	20682,6	21599,1	23112,7	24615,3
Luxembourg	28512,2	29778,8	32608,1	35573,8	40327,9	44990,9	45310,0
Danmark	19942,1	21101,1	22263,4	23046,4	24712,3	26180,2	26926,3

Διαχρονική εξέλιξη του Σταθμισμένου Συντελεστή Διακύμανσης(CVw) του ΑΕΠ κατά κεφαλή ανά χώρα σε επίπεδο NUTS II

ΧΩΡΕΣ	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Belgium	0,377	0,388	0,386	0,389	0,394	0,384	0,384
Germany	0,236	0,236	0,237	0,252	0,259	0,261	0,277
Ellada	0,184	0,175	0,158	0,157	0,156	0,134	0,142
Espana	0,214	0,214	0,219	0,219	0,219	0,219	0,223
France	0,365	0,373	0,372	0,364	0,373	0,387	0,330
Ireland				0,195	0,202	0,211	0,204
Italia	0,274	0,263	0,270	0,271	0,264	0,265	0,259
Nederland	0,133	0,145	0,148	0,152	0,161	0,160	0,160
Austria	0,241	0,235	0,222	0,214	0,211	0,216	0,210
Portugal	0,078	0,078	0,092	0,099	0,098	0,110	0,114
Finland	0,083	0,091	0,089	0,097	0,102	0,101	0,101
Sweden	0,150	0,165	0,182	0,193	0,204	0,213	0,203
UK	0,115	0,120	0,338	0,350	0,360	0,386	0,399
Average	0,204	0,207	0,226	0,227	0,231	0,234	0,231

Ο τύπος με τον οποίο υπολογίστηκαν οι σταθμισμένοι συντελεστές διακύμανσης είναι ο εξής:

$CVw = [\sum (\chi_i - \chi_m)^2 * (P_i/P)]^{1/2} / \chi_m$, όπου χ_i το κατά κεφαλή ΑΕΠ της κάθε περιφέρειας, χ_m ο μέσος όρος του κατά κεφαλή ΑΕΠ των περιφερειών, P_i ο πληθυσμός της περιφέρειας και P ο πληθυσμός της εκάστοτε χώρας.

Μητροπόλεις, Κεντρικές Δυναμικές Περιφέρειες, Μεγάλα αστικά κέντρα			
REGION	GDP growth,1995-2001	GDP growth,1995-2001(σταθμισμένο μέγεθος)	GDP/head,1995
Belgium			
Bruxelles		2,6	108,3
Germany			
Stuttgart		2,4	150,0
Tubingen		2	125,0
Oberbayern		3,6	225,0
Mittelfranken		2,2	137,5
Hamburg		1,8	112,5
Darmstadt		2,2	137,5
Greece			
Notio Aigaio		4,9	140,0
Espana			
Comunidad de Madrid		4,2	113,5
Ilies Balears		5,3	143,2
France			
Ile de France		2,8	107,7
Italia			
Lombardia		1,9	100,0
			133,2

Trentino- Alto Adige	2,4	126,3	132,8
Emilia- Romagna	1,9	100,0	128,2
Netherlands			
Utrecht	4,5	136,4	119,4
Finland			
Uusimaa	5,9	143,9	132,9
Aland	5,4	131,7	123,0
Sweden			
Stockholm	4,7	162,1	124,5
United Kingdom			
Bedfordshire, Hertfordshire	4,8	160,0	102,7
Inner London	5,2	173,3	238,2
Berkshire,Bucks & Oxfordshire	5,2	173,3	124,4

Ενδιάμεσες λιγότερο δυναμικές περιοχές			
REGION	GDP growth,1995-2001	GDP growth,1995-2001(σταθμισμένο μέγεθος)	GDP\head,1995
Germany			
Berlin	-1,0	-62,5	101,0
Bremen	1,5	93,8	131,6
Hannover	0,6	37,5	104,1
Koln	1,1	68,8	112,8
Greece			
Stereia Ellada	2,1	65,7	125,6
Espana			
Comunidad Foral de Navarra	3,6	97,3	127,2
Aragon	2,9	78,4	108,4
Cataluna	3,3	89,2	122,3
France			
Alsace	2,2	84,6	105,5
Italia			
Piemonte	1,3	68,4	117,6
Valle d'Aosta	0,6	31,6	135,2
Friuli- Venezia Giulia	1,4	73,7	115,0
Austria			
Wien	1,7	70,8	141,3
Salzburg	2	83,3	116,3
Sweden			
Mellersta Norrland	0,8	27,6	100,3
Smaland med Oama	2,1	72,4	100,7
United Kingdom			
Cumbria	-0,9	-30,0	101,2
Cheshire	2,8	93,3	115,8
East Anglia	2	66,7	106,9
North Eastern Scotland	1,6	53,3	133,8
Eastern Scotland	1,6	53,3	105,2

Δυναμικές περιμετρικές και τουριστικές περιοχές			
REGION	GDP growth,1995-2001	GDP growth,1995-2001(σταθμισμένο μέγεθος)	GDP\head,1995
Belgium			
Vlaams Brabant	3,7	154,2	98,8
Brabant Wallon	4,3	179,2	90,7
Hainaut	1,4	58,3	67,6
Namur	2,5	104,2	71,2
Germany			
Freiburg	2,3	143,8	97,9
Oberpfaiz	2,5	156,3	96,5
Braunschweig	2,2	137,5	93,4
Weser- Ems	2,2	137,5	89,0
Magdeburg	2,1	131,3	60,6
Thoringen	2,1	131,3	61,5
Greece			
Ipeiros	5	142,9	65,3
Ionia Nisia	4,6	131,4	85,3
Peloponnisos	4,3	122,9	80,9
Voreio Aigaio	4,8	137,1	89,4
Espana			
Andalucia	3,9	105,4	74,2
Region de Murcia	4,4	118,9	83,5
Ceuta y Melilla	3,9	105,4	83,5
Canarias	4,8	129,7	96,2
France			
Bretagne	3,2	123,1	83,5
Languedoc- Roussilion	3,2	123,1	77,4
Corse	3,4	130,8	75,6
Guadeloupe	4,4	169,2	53,7
Martinique	3,6	138,5	61,0
Reunion	4,4	169,2	50,9
Italia			
Molise	2,2	115,8	74,9
Campania	2,3	121,1	63,2
Puglia	1,9	100,0	64,5
Basilicata	2,1	110,5	68,2
Calabria	2,2	115,8	59,2
Sicilia	2,1	110,5	63,7
Sardegna	2,2	115,8	73,5
Netherlands			
Flevoland	5,8	175,8	76,3
Austria			
Burgenland	3,1	129,2	64,2
Niederosterreich	2,9	120,8	80,2
Portugal			
Algarve	5,4	154,3	96,3
Acores	3,9	111,4	70,5
Madeira	5	142,9	89,5
Sweden			
Sydsverige	3,3	113,8	86,8

Vastsverige	3,2	110,3	95,7
United Kingdom			
Outer London	3,8	126,7	85,1
Surrey, East and West Sussex	3,8	126,7	97,7
Hampshire & Isle of Wight	3,9	130,0	99,2

Περιμετρικές φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές			
REGION	GDP growth,1995-2001	GDP growth,1995-2001(σταθμισμένο μέγεθος)	GDP/head,1995
Belgium			
Liege	1,4	58,3	78,8
Luxembourg	1,7	70,8	74,7
Germany			
Oberfranken	1,1	68,8	98,1
Mecklenburg- Vorpommern	1,2	75,0	64,8
Luneburg	1,3	81,3	80,3
Munster	0,9	56,3	84,7
Amsberg	1	62,5	93,4
Koblenz	1,2	75,0	87,7
Trier	1,1	68,8	84,9
Saarland	0,8	50,0	95,0
Chemnitz	1,3	81,3	60,8
Dresden	1,3	81,3	67,2
Leipzig	0,3	18,8	73,8
Dessau	0,8	50,0	58,3
Halle	1,4	87,5	64,3
Greece			
Dytiki Ellada	2,3	65,7	80,0
Espana			
Galicia	2,8	75,7	80,8
Principado de Asturias	2,4	64,9	88,1
Castillia y Leon	2,4	64,9	95,1
Extremadura	3,5	94,6	62,9
France			
Champagne- Ardenne	2	76,9	91,7
Picardie	1,5	57,7	84,8
Centre	1,7	65,4	92,7
Basse- Normandie	2	76,9	86,0
Bourgogne	2,1	80,8	90,4
Nord-Pas-de- Calais	2,2	84,6	79,2
Ireland			
Border, Midland and Western	8,1	88,0	75,5
Netherlands			
Drenthe	2,4	72,7	83,9
Zeeland	0,8	30,3	97,0
Portugal			
Norte	2,6	74,3	85,1
Alentejo	2,1	60,0	83,7
Finland			
Ita-Suomi	2	48,8	77,6
Vali- Suomi	3,1	75,6	84,6

Pohjois- Suomi	3	73,2	91,3
Sweden			
Ostra Mellansverige	2,1	72,4	91,0
Norra Mellansverige	0,4	13,8	94,2
Ovre Norrland	0,5	17,2	98,9
United Kingdom			
Tees Valley & Durham	0	0,0	82,1
Northumberland and Tyne&Wear	1,4	46,7	83,3
Lancashire	1,8	60,0	86,5
Merseyside	1,9	63,3	71,0
East Riding & North Lincolnshire	0,3	10,0	95,3
South Yorkshire	2	66,7	73,1
Lincolnshire	1,6	53,3	85,0
Shropshire & Staffordshire	1,4	46,7	84,1
West Midlands	2,2	73,3	96,4
Dorset & Somerset	2,1	70,0	87,4
Cornwall & Isles of Scilly	1,9	63,3	63,7
Devon	1,9	63,3	82,2
West Wales & the Valleys	0,9	30,0	72,4
South Western Scotland	1,5	50,0	95,6
Highlands & Islands	0,4	13,3	80,2

Ενδιάμεσες δυναμικές περιοχές			
REGION	GDP growth, 1995-2001	GDP growth, 1995-2001 (σταθμισμένο μέγεθος)	GDP/head, 1995
Belgium			
Antwerpen	2,1	87,5	117,8
Limburg	2,3	95,8	85,6
Oost-Vlaanderen	2,2	91,7	87,1
West- Vlaanderen	2,5	104,2	92,2
Germany			
Karlsruhe	1,8	112,5	116,5
Niederbayern	1,9	118,8	94,6
Unterfranken	1,9	118,8	96,7
Schwaben	1,4	87,5	101,9
Gielen	1,8	112,5	89,4
Kassel	1,4	87,5	95,3
Dusseldorf	1,5	93,8	114,2
Detmold	1,4	87,5	102,2
Rheinessen- Pfalz	1,3	81,3	98,4
Schleswig- Holstein	1,3	81,3	95,6
Greece			
Anat. Makedonia & Thraki	2,9	82,9	84,4
Kentriki Makedonia	4,2	120,0	97,7
Dytiki Makedonia	3,5	100,0	90,6
Thessalia	3,4	97,1	86,6
Attiki	3,4	97,1	114,9
Kriti	3,4	97,1	98,9
Espana			
Cantabria	4,2	113,5	93,1
Pais Vasco	3,9	105,4	119,3

La Rioja	3,7	100,0	115,0
Castillia-la Mancha	3,1	83,8	82,1
Comunidad Valenciana	4,3	116,2	95,0
France			
Haute- Normandie	2,4	92,3	93,5
Lorraine	1,2	84,6	86,0
Franche- Comte	2,4	92,3	88,4
Pays de la Loire	3,1	119,2	87,0
Poitou- Charentes	2,3	88,5	81,8
Aquitaine	3	115,4	88,9
Midi- Pyrenees	2,7	103,8	88,0
Limousin	2,2	84,6	81,6
Rhone- Alpes	2,9	111,5	101,1
Auvergne	2,4	92,3	82,5
Provence- Alpes- Cote d'Azur	2,8	107,7	92,4
Ireland			
Southern and Eastern	9,5	103,3	109,0
Italia			
Liguria	2,1	110,5	103,3
Veneto	1,9	100,0	117,9
Toscana	2,2	115,8	108,9
Umbria	2	105,3	98,3
Marche	2,2	115,8	99,7
Lazio	1,8	94,7	113,2
Abruzzo	1,6	84,2	85,4
Netherlands			
Groningen	2,8	84,8	118,9
Friesland	3,2	97,0	83,4
Overijssel	3,1	93,9	86,0
Gelderland	3	90,9	87,8
Noord- Holland	3,5	106,1	115,2
Zuid- Holland	3,3	100,0	103,5
Noord- Brabant	3,6	109,1	98,5
Limburg	2,7	81,8	87,5
Austria			
Steiermark	2,7	112,5	83,6
Oberosterreich	2,7	112,5	93,6
Tirol	2,7	112,5	101,3
Vorarlberg	2,6	108,3	104,4
Portugal			
Centro	3,4	97,1	81,1
Finland			
Etela- Suomi	3,6	87,8	93,5
United Kingdom			
Greater Manchester	3,2	106,7	90,3
North Yorkshire	3,1	103,3	93,7
West Yorkshire	2,5	83,3	92,3
Derbyshire & Nottinghamshire	2,5	83,3	89,0
Leicestershire, Rutland & Northants	3	100,0	103,1
Herefordshire, Worcestershire & Warks	3,3	110,0	96,1
Essex	3,2	106,7	89,3
Kent	3	100,0	94,9

- Τουμπουλίδου, Ε. (2003), « Οι Περιφερειακές Ανισότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα Υποψήφια Κράτη- Μέλη κατά την περίοδο 1995-1999», Βόλος.
- Χιώτης, Β. (2004), «Γεννήθηκε η μεγάλη νέα Ευρώπη», Το Βήμα, Αθήνα.
- Ψυχάρης, Ι.- Γεωργίου, Γ.(2003), «Το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη διεύρυνση και οι επιπτώσεις του στην περιφερειακή συνοχή», Αειχώρος, Τεύχος 2, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Βόλος.
- Adler, A. (2004), «Συνηγορώντας υπέρ της ένταξης», Το Βήμα, Αθήνα.
- Bayart, J. (2004), «Είναι Ευρώπη η Τουρκία; - Το κόστος της άρνησης», Το Βήμα, 2004.
- Bennhol, K. (2004), « Καταδικασμένη να πετύχει η Ευρώπη», Η Καθημερινή, Αθήνα.
- Brehon, N. (2004), «Οι ζημιές και τα οφέλη», Το Βήμα, Αθήνα.
- Solana, C. (2004), «Η Διεύρυνση ισχυροποιεί την ΕΕ», Η Καθημερινή, Αθήνα.
- Turunc, G. (2004), «Είναι Ευρώπη η Τουρκία; - Τέλος στην υποκρισία», Το Βήμα, 2004.

Ξενόγλωσση

- Camagni, R. (1992), “Development Scenarios and Policy Guidelines for the Lagging Regions in the 1990s”, Regional Studies, Vol.26.4, p.p. 361-374.
- Casellas A. and Galley C. (1999), “Regional Definitions in the European Union: A Question of Disparities?”, Regional Studies, Vol.33.6, p.p. 551- 558.
- Dunford, M. (1993), “Regional Disparities in the European Community: Evidence from the REGIO Databank”, Regional Studies, Vol.27.8, p.p. 727-743.
- Getimis P. (2003), “Improving European Union Regional Policy by Learning from the Past in View of Enlargement”, European Planning Studies, Vol.11, No. 1, p.p. 77-87.
- Guersent, O. (2001), “The Regional Policy of the European Union: A Balance and an Outlook”, Regional Studies, Vol 35, No 2, p.p. 163- 180.
- Heraud J. (2003), “ Regional Innovation Systems and European Research Policy: Convergence or Misunderstanding?”, European Planning Studies, Vol.11, No. 1, p.p. 41- 56.
- Kyrgiafmi L. and Sefertzi El. (2003), “Changing Regional Systems of Innovation in Greece: The Impact of Regional Innovation Strategy Initiatives in

Peripheral Areas of Europe”, *European Planning Studies*, Vol.11, No.8, p.p. 885-910.

- Lawton Smith H., Tracey P. and Clark G. (2003), “ European Policy and the Regions: A Review and Analysis of Tensions”, *European Planning Studies*, Vol.11, No. 7, p.p. 859- 873.
- Lorenzen M. (2001), “Localized Learning and Policy: Academic Advice on Enhancing Regional Competitiveness through Learning”, *European Planning Studies*, Vol.9, No.2, p.p. 163- 185.
- Rodriguez- Pose, A.(1999), *Convergence or divergence ?Types of Regional responses to socio- economic change in Western Europe*, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 90(4): 363- 378.
- Rodriguez- Pose, A. (2002), *The European Union: Economy, Society and Polity*, Oxford University Press.
- Rodriguez- Pose A. and Fratesi U. (2004), “ Between Development and Social Policies: The Impact of European Structural Funds in Objective 1 Regions”, *Regional Studies*, Vol. 38.1, p.p. 97-113.
- Socol M. (2001), “Central and Eastern Europe a Decade After the Fall of State-socialism: Regional Dimensions of Transition Processes”, *Regional Studies*, Vol. 35.7, p.p. 645- 655.
- Tsoukalis, L. (2003), *What kind of Europe?* , Oxford University Press.

Εκδόσεις και έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

- ΕΕ (1999), ΣΑΚΧ, *Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου: προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
- ΕΕ, (1999γ), *Η Έκτη Περιοδική Έκθεση για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση και ανάπτυξη των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.

- ΕΕ, (2001), *Στην Υπηρεσία των Περιφερειών*, Ενημερωτικό φυλλάδιο για την Περιφερειακή Πολιτική, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
- ΕΕ, (2001), *Ποιος κάνει τι στην Ευρωπαϊκή Ένωση;- Ποια η συμβολή της συνθήκης της Νίκαιας;*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2001), *Η Ευρωπαϊκή Ένωση: σε συνεχή πορεία διεύρυνσης*, ενημερωτικό φυλλάδιο.
- ΕΕ, (2004), *Τρίτη Έκθεση Προόδου σχετικά με την οικονομική και κοινωνική συνοχή*, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
- ΕΕ, *Μία διευρυμένη Ευρώπη αλληλέγγυα προς τις περιφέρειες*, ενημερωτικό φυλλάδιο.

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

- www.europa.eu.int
- www.inforegio.com
- www.europa.eu.int/comm/enlargemen/index.htm

